

SLUŽBENI GLASNIK

BOSNE I HERCEGOVINE

Izdanje na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku



СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Издање на босанском, хрватском и српском језику

Godina XXIII

Petak, 1. novembra/studenog 2019. godine

Broj/Број

73

Година XXIII

Петак, 1. новембра 2019. године

ISSN 1512-7486 - bosanski jezik

ISSN 1512-7494 - hrvatski jezik

ISSN 1512-7508 - srpski jezik

MINISTARSTVO FINANSIJA I TREZORA BOSNE I HERCEGOVINE

712

Na osnovu člana 61. stav 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02), člana 30. Zakona o administrativnim taksama ("Službeni glasnik BiH", broj 16/02, 19/02, 43/04, 8/06, 76/06, 76/07, 3/10 i 98/12) i Odluke o dopuni Tarife administrativne takse Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj 118/19 od 10.07.2019. godine, ministar Ministarstva finansija i trezora BiH donosi

NAREDBU

O DOPUNI NAREDBE O UPLATNIM RAČUNIMA ZA ADMINISTRATIVNE TAKSE

I

Ovom Naredbom vrši se dopuna vrste prihoda i šifri budžetskih organizacija u Naredbi o uplatnim računima za administrativne takse ("Službeni glasnik BiH", broj 19/14) u poglavljvu V - Pregled novih vrsta prihoda i budžetskih organizacija tako da se dodaje nova vrsta prihoda i šifra budžetske organizacije kako slijedi:

Red. broj	Naziv vrste prihoda	Nova vrsta prihoda	Budžetska organizacija
1.	Taksa za upis u registar izvoznika i uvoznika duhanskih proizvoda, registar veleprodaje duhanskih proizvoda, registar marki duhanskih proizvoda koji su stavljeni u promet u BiH i klasifikaciju duhanskih proizvoda u grupe A, B i C	722193	0801999

II

Popunjavanje polja za upлатu sredstava se vrši u skladu sa ovom Naredbom i poglavljem II i III Naredbe o uplatnim računima za administrativne takse ("Službeni glasnik BiH", broj 19/14) i Naredbom o izmjenama i dopunama Naredbi o uplatnim

računima za administrativne takse ("Službeni glasnik BiH", broj 15/17).

III

Ova naredba će se objaviti u "Službenom glasniku BiH" i stupa na snagu 8 (osam) dana od dana objavljivanja.

Broj 08-16-1-8305-1/19

21. oktobra 2019. godine

Sarajevo

Ministar
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Na temelju članka 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02), članka 30. Zakona o administrativnim pristojbama ("Službeni glasnik BiH", broj 16/02, 19/02, 43/04, 8/06, 76/06, 76/07, 3/10 i 98/12) i Odluke o dopuni Tarife administrativne pristojbe Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj 118/19 od 10.07.2019. godine, ministar Ministarstva finansija i trezora BiH donosi

NAREDBU

O DOPUNI NAREDBE O UPLATNIM RAČUNIMA ZA ADMINISTRATIVNE PRISTOJBE

I

Ovom Naredbom vrši se dopuna vrste prihoda i šifri proračunske organizacije u Naredbi o uplatnim računima za administrativne pristojbe ("Službeni glasnik BiH", broj 19/14) u poglavljvu V - Pregled novih vrsta prihoda i proračunske organizacije tako da se dodaje nova vrsta prihoda i šifra proračunske organizacije kako slijedi:

Red. broj	Naziv vrste prihoda	Nova vrsta prihoda	Proračunska organizacija
1.	Pristojava za upis u registar izvoznika i uvoznika duhanskih proizvoda, registar veleprodaje duhanskih proizvoda, registar marki duhanskih proizvoda koji su stavljeni u promet u BiH i klasifikaciju duhanskih proizvoda u skupine A, B i C	722193	0801999

II

Popunjavanje polja za uplatu sredstava se vrši sukladno ovoj Naredbi i poglavju II i III Naredbe o uplatnim računima za administrativne pristojbe ("Službeni glasnik BiH", broj 19/14) i Naredbom o izmjenama i dopunama Naredbi o uplatnim računima za administrativne pristojbe ("Službeni glasnik BiH", broj 15/17).

III

Ova naredba će se objaviti u "Službenom glasniku BiH" i stupa na snagu 8 (osam) dana od dana objavljenja.

Broj 08-16-1-8305-1/19

21. listopada 2019. godine
SarajevoMinistar
Vjekoslav Bevanda, v. r.

Na osnovu člana 61. stav 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02), člana 30. Zakona o administrativnim takscama ("Službeni glasnik BiH", broj 16/02, 19/02, 43/04, 8/06, 76/06, 76/07, 3/10 i 98/12) i Odлуke o dopuni Tariife administrativne takse Savjeta ministara Bosne i Hercegovine broj 118/19 od 10.07.2019. godine, ministar Ministarstva finansija i trzora BiH donosi

НАРЕДБУ**О ДОПУНИ НАРЕДБЕ О УПЛАТНИМ РАЧУНИМА ЗА АДМИНИСТРАТИВНЕ ТАКСЕ****I**

Ovom Naredbom vrši se dopuna vrste se prihoda i šifri buџetskih organizacija u Naredbi o uplatnim računima za administrativne takse ("Službeni glasnik BiH", broj 19/14) u poglavju V - Pregled novih vrsta prihoda i buџetskih organizacija tako da se dodaje nova vrsta prihoda i šifra buџetske organizacije kako slijedi:

Ред. број	Назив врсте прихода	Нова врста прихода	Буџетска организација
1.	Taksa za upis u registar izvoznika i uvoznika duhaninskih proizvoda, registar velepodrađe duhaninskih proizvoda, registar marki duhaninskih proizvoda koji su stavljeni u promet u BiH i klasifikaciju duhaninskih proizvoda u grupu A, B i C	722193	0801999

II

Popunjavanje polja za uplatu sredstava se vrši u skladu sa ovom Naredbom i poglavjem II i III Naredbe o uplatnim računima za administrativne takse ("Službeni glasnik BiH", broj 19/14) i Naredbom o izmjenama i dopunama Naredbi o uplatnim računima za administrativne takse ("Službeni glasnik BiH", broj 15/17).

III

Ova naredba će se objaviti u "Službenom glasniku BiH" i stupa na snagu 8 (osam) dana od dana objavljenja.

Broj 08-16-1-8305-1/19

21. oktobra 2019. godine
SarajevoMinistar
Vjekoslav Bevanda, c. r.**BOSNA I HERCEGOVINA
UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE
713**

Na osnovu člana 15. Zakona o Upravi za indirektno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05), člana 61. stav 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), u skladu sa sporazumima o slobodnoj trgovini koje Bosna i Hercegovina primjenjuje, a kojima je predviđeno sticanje statusa

ovlaštenog izvoznika, direktor Uprave za indirektno oporezivanje BiH (u dalnjem tekstu: Uprava), donosi

UPUTSTVO**О UVJETIMA I NAČINU STICANJA STATUSA OVLAŠTENOG IZVOZNika****GLAVA I. UVODNE I ZAJEDNIČKE ODREDBE****Član 1.**

(Predmet)

Ovim Uputstvom se detaljnije propisuju način i uvjeti za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika: podnošenje zahtjeva, prijem zahtjeva, provjera kod podnosioca zahtjeva, provjera poznavanja pravila o porijeklu robe, izdavanje odobrenja, korištenje carinskog ovlaštenja, vođenje evidencije, čuvanje dokumentacije, kontrola ovlaštenog izvoznika, izmjene i dopune odobrenja i ukidanje odobrenja.

Član 2.

(Definicije)

Izrazi korišteni u ovom Uputstvu znače:

- (1) "Ovlašteni izvoznik" je onaj izvoznik kojem Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje (u dalnjem tekstu: Uprava) izda odobrenje i dodjeli broj carinskog ovlaštenja za primjenu pojednostavljenog postupka dokazivanja porijekla robe.
- (2) "Imalac odobrenja" je lice koje može dati izjavu o porijeklu na računu, otpremnici ili bilo kojem drugom komercijalnom dokumentu koji dovoljno detaljno opisuje proizvode o kojima je riječ i tako omogućava njihovu identifikaciju, bez obzira na vrijednost pošiljke.
- (3) "Nadležni regionalni centar" je regionalni centar na čijem području podnositelj zahtjeva/izvoznik ima sjedište, odnosno prebivalište i obavlja uvozno/izvozne radnje.
- (4) "Pošiljka" znači proizvode koje jedan izvoznik istovremeno šalje jednom primaocu ili proizvode obuhvaćene jednim prijevoznim dokumentom koji pokriva njihovu dopremu od izvoznika do primaoca ili, u nedostatku takvog dokumenta, proizvode obuhvaćene jednim računom.
- (5) "Izjava o porijeklu" obuhvata i pojam "izjava na računu" koji se koristi u određenim preferencijskim sporazumima.

Član 3.

(Pravni osnov)

Pravni osnov za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika sadržan je u odredbama međunarodnih sporazuma o slobodnoj trgovini koje je Bosna i Hercegovina potpisala sa drugim zemljama/stranama, odnosno pripadajućim protokolima o definiciji pojma "proizvodi s porijeklom" i načinima administrativne suradnje (u dalnjem tekstu: Protokol) kao i Prilogom I Definicija pojma "proizvodi s porijeklom" i metode administrativne suradnje Regionalne konvencije o pan-euromediterskim preferencijskim pravilima o porijeklu robe (u dalnjem tekstu: Prilog I Konvencije).

GLAVA II. STICANJE STATUSA OVLAŠTENOG IZVOZNika**Član 4.**

(Uvjeti za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika)

- (1) Izvoznik registriran na području Bosne i Hercegovine može podnijeti zahtjev za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika u skladu sa sporazumima o slobodnoj trgovini, koji izričito propisuju ovaku mogućnost.
- (2) Sticanjem statusa ovlaštenog izvoznika, izvoznik će za robu s porijeklom davati izjavu o porijeklu na računu ili drugom komercijalnom dokumentu. Izjava o porijeklu mora biti u propisanom obliku i sadržavati broj dodijeljenog carinskog ovlaštenja.

- (3) Status ovlaštenog izvoznika može dobiti svaki izvoznik (bilo da je proizvođač ili trgovac) iz Bosne i Hercegovine koji ispunjava slijedeće uvjete:
- da je proizvođač ili trgovac proizvoda za koje traži ovlaštenje za sačinjavanje izjave o porijeklu ili je sa proizvođačem proizvoda za koje traži ovlaštenje, u takvim poslovnim odnosima, koji nesmetano i jasno obezbjeđuju dokazivost uvjeta za sticanje statusa proizvoda sa porijeklom,
 - da je izvozio proizvode za koje traži ovlaštenje za davanje izjave o porijeklu,
 - da je davao vjerodostojne i pravilne informacije o porijeklu robe,
 - da je spreman u svakom trenutku dostaviti odgovarajuću dokumentaciju kojom dokazuje porijeklo predmetnih proizvoda,
 - da nema neizmirenog duga po osnovu indirektnih poreza na dan provjere tog uvjeta, a prije izdavanja odobrenja. Provjeru u vezi ispunjenosti ovog uvjeta vrši donosilac odobrenja,
 - da ima zaposleno najmanje jedno lice koje je dužno uspješno proći provjeru poznavanja pravila o porijeklu robe.

Član 5.

(Podnošenje zahtjeva)

- Izvoznik koji traži status ovlaštenog izvoznika podnosi pisani zahtjev Sektoru za carine - Odsjeku za tarifu, vrijednost i porijeklo, na obrascu iz Priloga I ovog Uputstva.
- Uz zahtjev iz stava (1) ovog člana izvoznik dostavlja:
 - spisak proizvoda na nivou tarifnog broja (prve četiri cifre Carinske tarife) sa detaljnijim opisom proizvoda za koje traži ovlaštenje za davanje izjave o porijeklu po pojednostavljenom postupku,
 - naziv međunarodnih sporazuma o slobodnoj trgovini i spisak zemalja/strana u koje se predmetni proizvodi izvoze sa dokazima o porijeklu,
 - Izjavu izvoznika iz člana 6. ovog Uputstva,
 - Izjavu o odricanju od potpisivanja izjave o porijeklu, ukoliko odgovorno/a lice/a izjavu o porijeklu neće potpisivati (Prilog III),
 - za svaki proizvod iz tačke a) ovog stava pravni osnov za sticanje porijekla robe (cjelovito dobijeni proizvodi, dovoljno obrađeni ili preradeni proizvodi, proizvodi dobijeni kumulacijom porijekla), unesen u obrazac iz Priloga II - Izjava o ispunjenosti uvjeta za sticanje porijekla za svaki tarifni broj proizvoda namijenjenog izvozu,
 - spisak proizvoda za koji se traži pojednostavljen postupak dokazivanja porijekla robe, a koji su izvezeni u prethodnom periodu, kao proizvodi sa porijeklom i u koje zemlje/strane,
 - dokaze o ispunjenosti uvjeta za sticanje statusa robe sa porijekлом (uvjerenje o kretanju robe EUR.1 ili izjava o porijeklu, izjava dobavljača, opis obrada ili prerada na materijalima bez porijekla, uvozno/izvozna carinska dokumentacija),
 - dokaz o postojanju poslovnih odnosa (ugovor), u smislu člana 4. stav (3) tačka a) kada izvoznik nije ujedno i proizvođač proizvoda za koji se traži ovlaštenje za davanje izjave o porijeklu,
 - ukoliko zahtjev podnosi trgovac treba priložiti i ugovor o poslovnoj suradnji,
 - spisak odgovornih lica koja predlaže za davanje izjava o porijeklu (ime i prezime, poslovi koje lice obavlja kod podnosioca zahtjeva, kontakt telefon i svojeručni potpis),

- adresu na kojoj obavlja proizvodnju i skladištenje ili distribuciju robe,
- ovjerenu kopiju izvoda iz sudskog registra i
- originalan dokaz o plaćenoj administrativnoj taksi.

Član 6.

(Izjava izvoznika)

- Izjavom iz člana 5. stav (2) tačka c) izvoznik se obavezuje:
- da će izjavu o porijeklu davati samo za proizvode koji ispunjavaju uvjete za sticanje statusa preferencijalnog porijekla, kao i ostale uvjete predviđene konkretnim međunarodnim sporazumom o slobodnoj trgovini (npr. pojam "pošiljke", uvjet direktnog transporta, odredbe o zabrani povrata ili izuzeća i sl.),
 - da će u svakom trenutku carinskim organima dati na uvid svu traženu dokumentaciju, dozvoliti pregled poslovnih knjiga i omogućiti druge vidove kontrola koje budu potrebne,
 - da preuzima punu odgovornost u vezi netačnih navoda o porijeklu robe, pogrešne primjene pravila o porijeklu robe ili bilo koje druge zloupotrebe ovlaštenja,
 - da će izjave o porijeklu potpisivati isključivo lice koje ispunjava uvjete iz člana 4. stav (3) tačka f),
 - da, ukoliko odluči da izjavu ne potpisuje, preuzima punu odgovornost za svaku nepotpisanu izjavu o porijeklu po kojoj ga je moguće identifikovati, kao da ju je svojeručno potpisao,
 - da vodi urednu evidenciju izdatih izjava o porijeklu i čuva svu dokumentaciju na osnovu koje je izjava o porijeklu data najmanje tri godine od datuma izdavanja,
 - da će pratiti sljedivost materijala koji se upotrebljavaju u proizvodnji.

Član 7.

(Prijem zahtjeva)

- Nakon prijema zahtjeva, Sektor za carine - Odsjek za tarifu, vrijednost i porijeklo vrši pregled dokumentacije i provjerava da li je ista dostavljena u skladu sa odredbama iz člana 5. i 6. ovog Uputstva.
- Ukoliko su ispunjeni propisani uvjeti, provjeru eventualnog neizmirenog duga po osnovu indirektnih poreza vrši Sektor za poslovne usluge.
Ako se kod podnosioca zahtjeva utvrdi neizmireni dug po osnovu indirektnih poreza, Sektor za carine - Odsjek za tarifu, vrijednost i porijeklo će donijeti Rješenje o odbijanju zahtjeva, osim u slučaju kada donosilac dokaže da mu je, prije podnošenja zahtjeva, u skladu sa propisima o indirektном oporezivanju, rješenjem Uprave odobreno odgodeno plaćanje ili plaćanje istog u ratama i da je, u slučaju ako mu je odobreno plaćanje istog u ratama, izmirio iznose rata dospjelih za plaćanje do dana provjere podnijetog zahtjeva.

Član 8.

(Komisija)

- Direktor Uprave će na prijedlog pomoćnika direktora Sektora za carine formirati stalnu Komisiju za provođenje postupka po zahtjevima za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika (u dalnjem tekstu: Komisija).
- Komisiju će činiti službenici Odsjeka za tarifu, vrijednost i porijeklo i Grupa za tarifu, vrijednost i porijeklo robe, a koji rade na poslovima porijekla robe.

Član 9.

(Provjera kod podnosioca zahtjeva)

- Ako se utvrdi da su uvjeti iz člana 5., 6. i 7. ovog Uputstva ispunjeni, Komisija će izvršiti provjeru datih informacija kod podnosioca zahtjeva, koja uključuje: obilazak proizvodnog

- pogona, način vođenja poslovne evidencije, sistem arhiviranja dokumentacije radi ocjene da li takav način čuvanja i arhiviranja omogućava kontrolu carinskog organu, mogućnosti praćenja sljedivosti porijekla materijala koji se upotrebljavaju u proizvodnji, kao i edukativni razgovor sa licima predloženim od strane podnosioca zahtjeva.
- (2) Komisija može od podnosioca zahtjeva zatražiti i dopunu dokumentacije radi utvrđivanja činjenica koje mogu uticati na donošenje odluke za izdavanje odobrenja.
 - (3) Kada podnositelj zahtjeva za status ovlaštenog izvoznika već ima odobrenje koje je izdato na osnovu sličnih ili još strožijih uvjeta (npr. AEO), ta se činjenica može uzeti u obzir prilikom obrade zahtjeva.

Član 10.

(Provjera znanja)

- (1) Odgovorna lica predložena od strane podnosioca zahtjeva moraju uspješno proći provjeru znanja iz oblasti porijekla robe. Provjera znanja se sastoji od pismenog i usmenog dijela provjere koju provodi Komisija iz člana 8., o čemu se sačinjava zapisnik.
- (2) Ukoliko predložena odgovorna lica ne pokažu dovoljan stepen znanja iz ove oblasti, bit će im omogućeno da još jednom pristupe provjeri znanja, a ukoliko ni tada ne zadovolje, donijet će se Rješenje o odbijanju zahtjeva zbog neispunjerenosti uvjeta.

Član 11.

(Izdavanje odobrenja)

- (1) Ako su ispunjeni svi propisani uvjeti, Sektor za carine izdaje Odobrenje o sticanju statusa ovlaštenog izvoznika (u dalnjem tekstu: Odobrenje), u roku od šezdeset dana od dana prijema kompletног zahtjeva.
- (2) Odobrenje se izdaje na neodređeno vrijeme i primjenjuje se od dana navedenog u Odobrenju, a važi sve dok imalač Odobrenja ispunjava propisane uvjete.
- (3) Odobrenje sadrži podatke vezane za imaočca Odobrenja, broj carinskog ovlaštenja, vrstu roba koje su predmet izvoza, zemlje/strane ili grupe zemalja u koje se roba izvozi, pravila na osnovu kojih roba ima status robe s porijeklom, ime lica koja su ovlaštena za praćenje pojednostavljenog postupka dokazivanja porijekla, prava i obaveze ovlaštenog izvoznika, datum početka primjene Odobrenja.
- (4) Broj carinskog ovlaštenja ovlašteni izvoznik upisuje u propisani tekst izjave o porijeklu, a sastoji se od:
 - a) ISO oznake za Bosnu i Hercegovinu,
 - b) rednog broja carinskog ovlaštenja,
 - c) zadnja dva broja godine u kojoj se izdaje Odobrenje.
 Primjer: BA/200/19
- (5) Odobrenje se izdaje u pet primjeraka, od kojih se po jedan dostavlja imaočcu Odobrenja, Kabinetu direktora, nadležnom regionalnom centru, Odsjeku za carinsku kontrolu i Odsjeku za tarifu, vrijednost i porijeklo (u spisu).
- (6) Ako se utvrdi da podnositelj zahtjeva ne ispunjava uvjete za traženo Odobrenje, Sektor za carine, donosi rješenje o odbijanju zahtjeva.

Član 12.

(Korištenje carinskog ovlaštenja)

- (1) Carinsko ovlaštenje za pojednostavljen postupak dokazivanja porijekla robe se koristi prilikom izvoza robe navedene u Odobrenju, za koju su ispunjeni uvjeti za sticanje statusa robe s porijeklom u zemlje/strane navedene u Odobrenju.
- (2) Ovlašteni izvoznik može, ukoliko su ispunjeni uvjeti iz Protokola i/ili Priloga I Konvencije, koristiti carinsko ovlaštenje i za potvrđivanje porijekla robe iz drugih zemalja/strana.

Član 13.

(Vrijednost pošiljke)

Nakon dobijanja Odobrenja, ovlašteni izvoznik prilikom izvoza robe daje izjavu o porijeklu na računu ili drugom komercijalnom dokumentu, bez obzira na vrijednost pošiljke.

Član 14.

(Izjava o porijeklu)

- (1) Tekst izjave o porijeklu mora biti u potpunosti isti kao propisani tekst u prilogu Protokola odnosno Priloga I Konvencije, napisan na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini ili na engleskom jeziku, u koji je upisan i broj carinskog ovlaštenja iz člana 11. ovog Uputstva.
- (2) Izjavu o porijeklu ovlašteni izvoznik će otkucati mašinom, otisnuti pečatom ili odštampati na računu ili drugom komercijalnom dokumentu, kao npr. otpremnica, predračun ili packing lista, iz kojeg je jasno vidljivo o kojim proizvodima s porijeklom se radi. Prijevozna isprava ne može se smatrati komercijalnim dokumentom, obzirom da to nije vlastiti dokument ovlaštenog izvoznika, već ga je izdao prijevoznik ili špediter.
- (3) Izjava o porijeklu na posebnom obrascu nije dozvoljena. Ista se može podnijeti isključivo na posebnom listu komercijalnog dokumenta, ako list očigledno predstavlja njen dio. Ako komercijalni dokument ima nekoliko stranica, svaka stranica mora biti numerirana, mora biti naveden ukupan broj stranica, te na posljednjoj stranici treba dati izjavu o porijeklu.
- (4) Na komercijalnim dokumentima na kojima je navedena izjava o porijeklu proizvodi moraju biti detaljno opisani radi identifikacije. Ako roba navedena na računu ili drugom komercijalnom dokumentu ima preferencijalno porijeklo u različitim zemljama ili grupama zemalja, treba navesti nazive ili službene skraćenice (ISO oznake) zemalja ili grupe zemalja.
- (5) Ukoliko na komercijalnim dokumentima imamo robu sa preferencijalnim i robu bez preferencijalnog porijekla potrebno je iza svake stavke, u zagradi, navesti zemlju porijekla. Postoji i mogućnost da se stavke uzastopno označe brojevima, te da se na kraju navede koji se brojevi odnose na robu s porijeklom, a koji na robu bez porijekla.

Član 15.

(Potpisivanje izjave o porijeklu)

Izjava o porijeklu ne mora biti potpisana od strane ovlaštenog izvoznika ili odgovornog lica, ukoliko je uz zahtjev podnesena izjava propisana na obrascu iz Priloga III ovog Uputstva kojom je preuzeta puna odgovornost za svaku izjavu o porijeklu, kao da je svojeručno potpisana.

Član 16.

(Vodenje evidencije)

- (1) Ovlašteni izvoznik je dužan voditi evidenciju izdatih izjava o porijeklu.
- (2) Evidencija iz stava (1) ovog člana mora sadržavati slijedeće podatke:
 - a) broj i datum komercijalnog dokumenta,
 - b) datum izdavanja izjave o porijeklu,
 - c) državu za koju je roba namijenjena (otpremljena),
 - d) opis robe i tarifni broj iz Carinske tarife BiH,
 - e) broj i datum izvoznog carinskog dokumenta.

Član 17.

(Čuvanje dokumentacije)

Ovlašteni izvoznik je dužan tri godine čuvati:

- a) kopije računa ili drugih komercijalnih dokumenata na kojima je data izjava o porijeklu,
- b) svu dokumentaciju koja sadrži informacije važne za utvrđivanje porijekla robe,

- c) kopije dokaza o porijeklu materijala i dijelova koji su bili upotrijebljeni u proizvodnji robe na koju se izjava o porijeklu odnosi.

Član 18.

(Kontrola ovlaštenog izvoznika)

- (1) Kontrola ovlaštenog izvoznika je stalna aktivnost kontrolnih organa Sektora za carine.
- (2) Kontrola ovlaštenog izvoznika se mora obaviti nakon šest mjeseci od dana izdavanja odobrenja.
- (3) Obavezna kontrola ispunjenosti uvjeta vrši se i u:
 - a) slučaju značajnijih promjena propisa kojima je regulirana oblast preferencijalnog porijekla,
 - b) slučaju postojanja osnovane sumnje da imalač Odobrenja više ne ispunjava propisane uvjete.
- (4) Ovlašteni izvoznik je dužan, na zahtjev carinskih organa, dati na uvid svu raspoloživu dokumentaciju, kao i omogućiti kontrolu poslovnih knjiga i računovodstvene dokumentacije, koji sadrže podatke značajne za utvrđivanje porijekla robe.
- (5) Kontrolni organi Sektora za carine će nakon izvršene kontrole Odsjeku za tarifu, vrijednost i porijeklo dostaviti primjerak zapisnika.

Član 19.

(Naknadno izdata izjava o porijeklu i duplikat)

- (1) U izuzetnim slučajevima ovlašteni izvoznik može dati izjavu o porijeklu nakon izvoza robe, ukoliko takav dokaz nije izdat u vrijeme izvoza zbog nehotičnih propusta ili posebnih okolnosti.
- (2) U slučaju krađe, gubitka ili uništenja komercijalnog dokumenta na kojem je data izjava o porijeklu, ovlašteni izvoznik može od carinske ispostave, u kojoj je izvozna procedura obavljena, zatražiti izdavanje duplikata na osnovu arhivirane dokumentacije.
- (3) U slučaju kada se izjava o porijeklu daje naknadno, ovlašteni izvoznik mora, prije nego što izjavu dostavi zemlji odredišta, o tome informirati carinsku ispostavu u kojoj je izvozna procedura obavljena, odnosno podnijeti zahtjev za izmjenu podataka u izvoznoj carinskoj prijavi (evidentiranje izjave o porijeklu izdate od strane ovlaštenog izvoznika u polje 44 carinske prijave).
- (4) Izjavu o porijeklu izvoznik može dati nakon izvoza pod uvjetom da se ista predoči zemlji uvoznici u periodu od dvije godine nakon uvoza proizvoda na koje se izjava odnosi.

Član 20.

(Izmjene i dopune podataka)

U slučaju da ovlašteni izvoznik ima potrebu izmijeniti ili dopuniti podatke navedene u Odobrenju, Sektoru za carine - Odsjeku za tarifu, vrijednost i porijeklo podnosi pisani zahtjev, prilaže dokumentaciju vezanu za izmjenu ili dopunu Odobrenja i plaća propisanu administrativnu taksu.

Član 21.

(Ukidanje Odobrenja)

Odobrenje će biti ukinuto kada carinski organi, postupajući u bilo koje vrijeme, utvrde da ovlašteni izvoznik više ne ispunjava

uvjete pod kojima mu je izdato Odobrenje ili da je isto zloupotrijebio. U tom slučaju Sektor za carine donosi Rješenje o ukidanju Odobrenja.

Član 22.

(Vodenje evidencije izdatih Odobrenja)

- (1) Evidenciju izdatih Odobrenja vodi Sektor za carine - Odsjek za tarifu, vrijednost i porijeklo.
- (2) Evidencija sadrži:
 - a) jedinstveni identifikacioni broj, naziv i adresu imaoča odobrenja,
 - b) broj i datum zaprimljenog zahtjeva,
 - c) tarifni broj robe,
 - d) zemlje izvoza za koje se ovlaštenje koristi,
 - e) broj carinskog ovlaštenja,
 - f) datum početka primjene carinskog ovlaštenja,
 - g) izmjene i dopune odobrenja,
 - h) podatke o odbijenim zahtjevima i ukinutim odobrenjima,
 - i) podatke o kontrolama ovlaštenog izvoznika,
 - j) dodatne napomene.

GLAVA III. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 23.

(Sastavni dio Uputstva)

Sastavni dio ovog Uputstva čine: Zahtjev za izdavanje odobrenja za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika (obrazac iz Priloga I), Izjava o ispunjenosti uvjeta za sticanje porijekla za svaki tarifni broj proizvoda namijenjenog izvozu (obrazac iz Priloga II) i Izjava o odricanju od potpisivanja izjave o porijeklu (obrazac iz Priloga III).

Član 24.

(Odredbe o stavljanju propisa van snage)

Ovim Uputstvom stavlja se van snage Instrukcija o uvjetima i načinu sticanja statusa ovlaštenog izvoznika iz Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 46/14).

Član 25.

(Prijelazne odredbe)

Zahtjevi za sticanje statusa ovlaštenog izvoznika kao i podneseni zahtjevi za izmjene i dopune Odobrenja zaprimljeni, a neriješeni do dana stupanja na snagu ovog Uputstva rješavat će se u skladu sa ovim Uputstvom.

Član 26.

(Stupanje na snagu)

Ovo Uputstvo stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH", a bit će objavljeno i na web stranici Uprave.

Broj 01-02-2-915-9/19

22. oktobra 2019. godine

Banja Luka

Direktor
Dr. Miro Džakula, s. r.

Prilog I**ZAHTEV ZA IZDAVANJE ODOBRENJA ZA STICANJE STATUSA OVLAŠTENOG
IZVOZNIKA**

Izvoznik: _____

Adresa i tel./fax: _____

Identifikacioni broj: _____

Porezni broj: _____

Izvoznik se obavezuje da će poštovati zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, kojim je regulirana oblast porijekla robe.

Izvoznik je potpunosti upoznat da se dokazi o porijeklu izdaju na osnovu odredbi propisa Bosne i Hercegovine i da će mu u slučaju kršenja tih propisa biti oduzeto pravo korištenja statusa ovlaštenog izvoznika.

Izvoznik je upoznat sa propisima o preferencijalnom porijeklu robe u Bosni i Hercegovini koji važe za izvoz u pojedine određene zemlje/strane i sa sadržajem i oblikom dokaza o porijeklu, koji su propisani tim odredbama.

Izvoznik se obavezuje da će pratiti sve propise Bosne i Hercegovine koji se odnose na preferencijalno porijeklo robe, poštovati sva uputstva carinskih organa i da će Sektor za carine odmah obavijestiti o svim promjenama koje su vezane za porijeklo izvezene robe ili podatke koji su navedeni u tom dokumentu.

Izvoznik imenuje odgovornu osobu/e, koja je ovlaštena za izvršavanje obaveza u ime izvoznika i upoznata sa uvjetima sticanja statusa porijekla, kao i odgovorna za izдавanje dokaza o porijeklu izvezene robe po pojednostavljenom postupku.

Prilog:

- a) spisak proizvoda na nivou tarifnog broja (prve četiri cifre Carinske tarife) sa detaljnim opisom proizvoda za koje traži ovlaštenje za davanje izjave o porijeklu po pojednostavljenom postupku,
- b) naziv međunarodnih sporazuma o slobodnoj trgovini i spisak zemalja/strana u koje se predmetni proizvodi izvoze sa dokazima o porijeklu,
- c) Izjavu izvoznika iz člana 6. ovog Uputstva,
- d) Izjavu o odricanju od potpisivanja izjave o porijeklu, ukoliko odgovorno/a lice/a izjavu o porijeklu neće potpisivati (Prilog III),
- e) za svaki proizvod iz tačke a) ovog stava pravni osnov za sticanje porijekla robe (cjelovito dobijeni proizvodi, dovoljno obradeni ili preradeni proizvodi, proizvodi dobijeni kumulacijom porijekla), unesen u obrazac iz Priloga II - Izjava o ispunjenosti uvjeta za sticanje porijekla za svaki tarifni broj proizvoda namijenjenog izvozu,
- f) spisak proizvoda za koji se traži pojednostavljen postupak dokazivanja porijekla robe, a koji su izvezeni u prethodnom periodu, kao proizvodi sa porijeklom i u koje zemlje/strane,
- g) dokaze o ispunjenosti uvjeta za sticanje statusa robe sa porijeklom (uvjerenje o kretanju robe EUR.1 ili izjava o porijeklu, izjava dobavljača, opis obrada ili prerada na materijalima bez porijekla, uvozno/izvozna carinska dokumentacija),
- h) dokaz o postojanju poslovnih odnosa u smislu člana 4. stav (3) tačka a), kada izvoznik nije ujedno i proizvodač proizvoda za koji se traži ovlaštenje za davanje izjave o porijeklu,
- i) ukoliko zahtjev podnosi trgovac treba priložiti i ugovor o poslovnoj suradnji,
- j) spisak odgovornih lica koja predlaže za davanje izjava o porijeklu (ime i prezime, poslovi koje lice obavlja kod podnosioca zahtjeva, kontakt telefon i svojeručni potpis),
- k) adresu na kojoj obavlja proizvodnju i skladištenje ili distribuciju robe,
- l) ovjerenu kopiju izvoda iz sudskog registra i
- m) originalan dokaz o plaćenoj administrativnoj taksi.

Direktor

Mjesto i datum

Pečat i potpis

Prilog II**IZJAVA O ISPUNJENOSTI UVJETA ZA STICANJE PORIJEKLA ZA SVAKI
TARIFNI BROJ* PROIZVODA NAMIJENJENOG IZVOZU****1. Detaljan opis robe koja će se izvoziti s porijeklom:**

Roba:

Tarifni broj (četiri cifre):

2. Jeste li proizvodač robe ili trgovac?

(Ako ste trgovac, navedite od koga kupujete robu, gdje se ista proizvodi i koji dokaz o porijeklu je priložen)

Proizvođač Trgovac

(ne popunjava tačke 4. i 5.)

3. Pravni osnov za sticanje porijekla (naziv sporazuma, važećeg Protokola i/ili Priloga I Konvencije i član na osnovu kojeg roba stiče porijeklo):**4. Ukoliko u proizvodnji robe koristite materijale s porijeklom, koje dokaze o porijeklu istih imate? (iste priložiti uz zahtjev)**Izjava dobavljača EUR.1/izjava o porijeklu **5. Opišite proces proizvodnje:****6. Gdje se roba izvozi:**

Mjesto i datum

Pečat i potpis

*izjavu je potrebno popuniti za svaki tarifni broj, što znači - jedan tarifni broj jedna izjava.

Prilog III

IZJAVA O ODRICANJU OD POTPISIVANJA IZZAVE O PORIJEKLU

Ja, potpisnik, obavezujem se da će preuzeti punu odgovornost za svaku nepotpisanu izjavu o porijeklu na računu ili drugom komercijalnom dokumentu koji me identificiše, kao da sam je potpisao/la rukom.

Naziv firme: _____

(mjesto, datum i potpis): _____

Temeljem članka 15. Zakona o Upravi za neizravno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05), članka 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), sukladno sporazumima o slobodnoj trgovini koje Bosna i Hercegovina primjenjuje, a kojima je predviđeno stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika, ravnatelj Uprave za neizravno oporezivanje BiH (u dalnjem tekstu: Uprava), donosi

UPUTU O UVJETIMA I NAČINU STJECANJA STATUSA OVLAŠTENOG IZVOZNika

GLAVA I. UVODNE I ZAJEDNIČKE ODREDBE

Članak 1.

(Predmet)

Ovom Uputom se detaljnije propisuju način i uvjeti za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika: podnošenje zahtjeva, prijem zahtjeva, provjera kod podnositelja zahtjeva, provjera poznavanja pravila o podrijetlu robe, izdavanje odobrenja, korištenje carinskog ovlaštenja, vođenje evidencije, čuvanje dokumentacije, kontrola ovlaštenog izvoznika, izmjene i dopune odobrenja i ukidanje odobrenja.

Članak 2.

(Definicije)

Izrazi korišteni u ovoj Uputi znače:

- (1) "Ovlašteni izvoznik" je onaj izvoznik kojem Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje (u dalnjem tekstu: Uprava) izda odobrenje i dodijeli broj carinskog ovlaštenja za primjenu pojednostavljenog postupka dokazivanja podrijetla robe.
- (2) "Imatelj odobrenja" je osoba koja može dati izjavu o podrijetlu na računu, otpremnici ili bilo kojem drugom komercijalnom dokumentu koji dovoljno detaljno opisuje proizvode o kojima je riječ i tako omogućava njihovu identifikaciju, bez obzira na vrijednost pošiljke.
- (3) "Nadležni regionalni centar" je regionalni centar na čijem području podnositelj zahtjeva/izvoznik ima sjedište, odnosno prebivalište i obavlja uvozno/izvozne radnje.
- (4) "Pošiljka" znači proizvode koje jedan izvoznik istovremeno šalje jednom primatelju ili proizvode obuhvaćene jednim prijevoznim dokumentom koji pokriva njihovu dopremu od izvoznika do primaoca ili, u nedostatku takvog dokumenta, proizvode obuhvaćene jednim računom.
- (5) "Izjava o podrijetlu" obuhvaća i pojam "izjava na računu" koji se koristi u određenim preferencijskim sporazumima.

Članak 3.

(Pravna osnova)

Pravna osnova za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika sadržana je u odredbama međunarodnih sporazuma o slobodnoj trgovini koje je Bosna i Hercegovina potpisala sa drugim zemljama/stranama, odnosno pripadajućim protokolima o definiciji pojma "proizvodi s podrijetlom" i načinima administrativne suradnje (u dalnjem tekstu: Protokol) kao i Prilogom I Definicija pojma "proizvodi s podrijetlom" i metode administrativne suradnje Regionalne konvencije o pan-euro-mediteranskim preferencijskim pravilima o podrijetlu robe (u dalnjem tekstu: Prilog I Konvencije).

GLAVA II. STJECANJE STATUSA OVLAŠTENOG IZVOZNika

Članak 4.

(Uvjeti za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika)

- (1) Izvoznik registriran na području Bosne i Hercegovine može podnijeti zahtjev za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika

sukladno sporazumima o slobodnoj trgovini, koji izričito propisuju ovakvu mogućnost.

- (2) Stjecanjem statusa ovlaštenog izvoznika, izvoznik će za robu s podrijetlom davati izjavu o podrijetlu na računu ili drugom komercijalnom dokumentu. Izjava o podrijetlu mora biti u propisanom obliku i sadržavati broj dodijeljenog carinskog ovlaštenja.
- (3) Status ovlaštenog izvoznika može dobiti svaki izvoznik (bilo da je proizvođač ili trgovac) iz Bosne i Hercegovine koji ispunjava slijedeće uvjete:
 - a) da je proizvođač ili trgovac proizvoda za koje traži ovlaštenje za sačinjavanje izjave o podrijetlu ili je s proizvođačem proizvoda za koje traži ovlaštenje, u takvim poslovnim odnosima, koji nesmetano i jasno osiguravaju dokazivost uvjeta za stjecanje statusa proizvoda s podrijetlom,
 - b) da je izvozio proizvode za koje traži ovlaštenje za davanje izjave o podrijetlu,
 - c) da je davao vjerodostojne i pravilne informacije o podrijetlu robe,
 - d) da je spreman u svakom trenutku dostaviti odgovarajuću dokumentaciju kojom dokazuje podrijetlo predmetnih proizvoda,
 - e) da nema neizmirenog duga po osnovi neizravnih poreza na dan provjere tog uvjeta, a prije izdavanja odobrenja. Provjeru u svezi ispunjenosti ovog uvjeta vrši donositelj odobrenja,
 - f) da ima zaposlenu najmanje jednu osobu koja je dužna uspješno proći provjeru poznavanja pravila o podrijetlu robe.

Članak 5.

(Podnošenje zahtjeva)

- (1) Izvoznik koji traži status ovlaštenog izvoznika podnosi pisani zahtjev Sektoru za carine - Odsjeku za tarifu, vrijednost i podrijetlo, na obrascu iz Priloga I ove Upute.
- (2) Uz zahtjev iz stavka (1) ovoga članka izvoznik dostavlja:
 - a) spisak proizvoda na razini tarifnog broja (prve četiri znamenke Carinske tarife) sa detaljnim opisom proizvoda za koje traži ovlaštenje za davanje izjave o podrijetlu po pojednostavljenom postupku,
 - b) naziv međunarodnih sporazuma o slobodnoj trgovini i spisak zemalja/strana u koje se predmetni proizvodi izvoze sa dokazima o podrijetlu,
 - c) Izjavu izvoznika iz članka 6. ove Upute,
 - d) Izjavu o odricanju od potpisivanja izjave o podrijetlu, ukoliko odgovorna/e osoba/e izjavu o podrijetlu neće potpisivati (Prilog III),
 - e) za svaki proizvod iz točke a) ovoga stavka pravna osnova za stjecanje podrijetla robe (cjelovito dobiveni proizvodi, dovoljno obradeni ili preradeni proizvodi, proizvodi dobiveni kumulacijom podrijetla), unesen u obrazac iz Priloga II - Izjava o ispunjenosti uvjeta za stjecanje podrijetla za svaki tarifni broj proizvoda namijenjenog izvozu,
 - f) spisak proizvoda za koji se traži pojednostavljen postupak dokazivanja podrijetla robe, a koji su izvezeni u prethodnom razdoblju, kao proizvodi s podrijetlom i u koje zemlje/strane,
 - g) dokaze o ispunjenosti uvjeta za stjecanje statusa robe s podrijetlom (uvjerenje o kretanju robe EUR.1 ili izjava o podrijetlu, izjava dobavljača, opis obrada ili prerada na materijalima bez podrijetla, uvozno/izvozna carinska dokumentacija),
 - h) dokaz o postojanju poslovnih odnosa (ugovor), u smislu članka 4. stavak (3) točka a) kada izvoznik nije

- ujedno i proizvodač proizvoda za koji se traži ovlaštenje za davanje izjave o podrijetlu,
- i) ukoliko zahtjev podnosi trgovac treba priložiti i ugovor o poslovnoj suradnji,
 - j) spisak odgovornih osoba koje predlaže za davanje izjave o podrijetlu (ime i prezime, poslovi koje osoba obavlja kod podnositelja zahtjeva, kontakt telefon i vlastoručni potpis),
 - k) adresu na kojoj obavlja proizvodnju i skladištenje ili distribuciju robe,
 - l) ovjerenu presliku izvoda iz sudskeg registra i originalan dokaz o plaćenoj administrativnoj pristojbi.

Članak 6.

(Izjava izvoznika)

Izjavom iz članka 5. stavak (2) točka c) izvoznik se obvezuje:

- a) da će izjavu o podrijetlu davati samo za proizvode koji ispunjavaju uvjete za stjecanje statusa preferencijalnog podrijetla, kao i ostale uvjete predviđene konkretnim međunarodnim sporazumom o slobodnoj trgovini (npr. pojam "pošiljke", uvjet izravnog transporta, odredbe o zabrani povrata ili izuzeća i sl.).
- b) da će u svakom trenutku carinskim organima dati na uvid svu traženu dokumentaciju, dozvoliti pregled poslovnih knjiga i omogućiti druge vidove kontrola koje budu potrebne,
- c) da preuzima punu odgovornost u svezi netočnih navoda o podrijetlu robe, pogrešne primjene pravila o podrijetlu robe ili bilo koje druge zlouporabe ovlaštenja,
- d) da će izjave o podrijetlu potpisivati isključivo osoba koja ispunjava uvjete iz članka 4. stavak (3) točka f),
- e) da, ukoliko odluči da izjavu ne potpisuje, preuzima punu odgovornost za svaku nepotpisanu izjavu o podrijetlu po kojoj ga je moguće identificirati, kao da ju je vlastoručno potpisao,
- f) da vodi urednu evidenciju izdanih izjava o podrijetlu i čuva svu dokumentaciju temeljem koje je izjava o podrijetlu dana najmanje tri godine od datuma izdavanja,
- g) da će pratiti sljedivost materijala koji se upotrebljavaju u proizvodnji.

Članak 7.

(Prijem zahtjeva)

- (1) Nakon prijema zahtjeva, Sektor za carine - Odsjek za tarifu, vrijednost i podrijetlo vrši pregled dokumentacije i provjerava da li je ista dostavljena sukladno odredbama iz članka 5. i 6. ove Upute.
- (2) Ukoliko su ispunjeni propisani uvjeti, provjeru eventualnog neizmirenog duga po osnovi neizravnih poreza vrši Sektor za poslovne usluge.
Ako se kod podnositelja zahtjeva utvrdi neizmireni dug po osnovi neizravnih poreza, Sektor za carine - Odsjek za tarifu, vrijednost i podrijetlo će donijeti Rješenje o odbijanju zahtjeva, osim u slučaju kada podnositelj dokaže da mu je, prije podnošenja zahtjeva, sukladno propisima o neizravnom oporezivanju, rješenjem Uprave odobreno odgodeno plaćanje ili plaćanje istog u ratama i da je, u slučaju ako mu je odobreno plaćanje istog u ratama, izmirio iznose rata dospjelih za plaćanje do dana provjere podnijetog zahtjeva.

Članak 8.

(Povjerenstvo)

- (1) Ravnatelj Uprave će na prijedlog pomoćnika ravnatelja Sektora za carine formirati stalno Povjerenstvo za

provodenje postupka po zahtjevima za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika (u dalnjem tekstu: Povjerenstvo).

- (2) Povjerenstvo će činiti službenici Odsjeka za tarifu, vrijednost i podrijetlo i Grupa za tarifu, vrijednost i podrijetlo robe, a koji rade na poslovima podrijetla robe.

Članak 9.

(Provjera kod podnositelja zahtjeva)

- (1) Ako se utvrdi da su uvjeti iz članka 5., 6. i 7. ove Upute ispunjeni, Povjerenstvo će izvršiti provjeru danih informacija kod podnositelja zahtjeva, koja uključuje: obilazak proizvodnog pogona, način vođenja poslovne evidencije, sustav arhiviranja dokumentacije radi ocjene da li takav način čuvanja i arhiviranja omogućava kontrolu carinskom organu, mogućnosti praćenja sljedivosti podrijetla materijala koji se upotrebljavaju u proizvodnji, kao i edukativni razgovor s osobama predloženim od strane podnositelja zahtjeva.
- (2) Povjerenstvo može od podnositelja zahtjeva zatražiti i dopunu dokumentacije radi utvrđivanja činjenica koje mogu utjecati na donošenje odluke za izdavanje odobrenja.
- (3) Kada podnositelj zahtjeva za status ovlaštenog izvoznika već ima odobrenje koje je izdano na temelju sličnih ili još strožijih uvjeta (npr. AEO), ta se činjenica može uzeti u obzir prilikom obrade zahtjeva.

Članak 10.

(Provjera znanja)

- (1) Odgovorne osobe predložene od strane podnositelja zahtjeva moraju uspješno proći provjera znanja iz oblasti podrijetla robe. Provjera znanja se sastoji od pisanih i usmenog dijela provjere koju provodi Povjerenstvo iz članka 8., o čemu se sačinjava zapisnik.
- (2) Ukoliko predložene odgovorne osobe ne pokažu dovoljan stupanj znanja iz ove oblasti, bit će im omogućeno da još jednom pristupe provjeri znanja, a ukoliko ni tada ne zadovolje, donijet će se Rješenje o odbijanju zahtjeva zbog neispunjenošću uvjeta.

Članak 11.

(Izdavanje odobrenja)

- (1) Ako su ispunjeni svi propisani uvjeti, Sektor za carine izdaje Odobrenje o stjecanju statusa ovlaštenog izvoznika (u dalnjem tekstu: Odobrenje), u roku od šezdeset dana od dana prijema kompletног zahtjeva.
- (2) Odobrenje se izdaje na neodređeno vrijeme i primjenjuje se od dana navedenog u Odobrenju, a važi sve dok imatelj Odobrenja ispunjava propisane uvjete.
- (3) Odobrenje sadrži podatke vezane za imatelja Odobrenja, broj carinskog ovlaštenja, vrstu robe koje su predmet izvoza, zemlje/strane ili grupe zemalja u koje se roba izvozi, pravila temeljem kojih roba ima status robe s podrijetlom, ime osoba koje su ovlaštene za praćenje pojednostavljenog postupka dokazivanja podrijetla, prava i obveze ovlaštenog izvoznika, datum početka primjene Odobrenja.
- (4) Broj carinskog ovlaštenja ovlašteni izvoznik upisuje u propisani tekst izjave o podrijetlu, a sastoji se od:
 - a) ISO oznake za Bosnu i Hercegovinu,
 - b) rednog broja carinskog ovlaštenja,
 - c) zadnja dva broja godine u kojoj se izdaje Odobrenje.
 Primjer: BA/200/19
- (5) Odobrenje se izdaje u pet primjeraka, od kojih se po jedan dostavlja imatelju Odobrenja, Kabinetu ravnatelja, nadležnom regionalnom centru, Odsjeku za carinsku kontrolu i Odsjeku za tarifu, vrijednost i podrijetlo (u spisu).
- (6) Ako se utvrdi da podnositelj zahtjeva ne ispunjava uvjete za traženo Odobrenje, Sektor za carine, donosi rješenje o odbijanju zahtjeva.

Članak 12.

(Korištenje carinskog ovlaštenja)

- (1) Carinsko ovlaštenje za pojednostavljen postupak dokazivanja podrijetla robe se koristi prilikom izvoza robe navedene u Odobrenju, za koju su ispunjeni uvjeti za stjecanje statusa robe s podrijetlom u zemlje/strane navedene u Odobrenju.
- (2) Ovlašteni izvoznik može, ukoliko su ispunjeni uvjeti iz Protokola i/ili Priloga I Konvencije, koristiti carinsko ovlaštenje i za potvrđivanje podrijetla robe iz drugih zemalja/strana.

Članak 13.

(Vrijednost pošiljke)

Nakon dobivanja Odobrenja, ovlašteni izvoznik prilikom izvoza robe daje izjavu o podrijetlu na računu ili drugom komercijalnom dokumentu, bez obzira na vrijednost pošiljke.

Članak 14.

(Izjava o podrijetlju)

- (1) Tekst izjave o podrijetlju mora biti u potpunosti isti kao propisani tekst u prilogu Protokola odnosno Priloga I Konvencije, napisan na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini ili na engleskom jeziku, u koji je upisan i broj carinskog ovlaštenja iz članka 11. ove Upute.
- (2) Izjavu o podrijetlju ovlašteni izvoznik će otkucati strojem, otisnuti pećatom ili otiskati na računu ili drugom komercijalnom dokumentu, kao npr. otpremnica, predračun ili packing lista, iz kojeg je jasno vidljivo o kojim proizvodima s podrijetlom se radi. Prijevozna isprava ne može se smatrati komercijalnim dokumentom, obzirom da to nije vlastiti dokument ovlaštenog izvoznika, već ga je izdao prijevoznik ili otpremnik.
- (3) Izjava o podrijetlju na posebnom obrascu nije dozvoljena. Ista se može podnijeti isključivo na posebnom listu komercijalnog dokumenta, ako list očigledno predstavlja njen dio. Ako komercijalni dokument ima nekoliko stranica, svaka stranica mora biti numerirana, mora biti naveden ukupan broj stranica, te na posljednjoj stranici treba dati izjavu o podrijetlju.
- (4) Na komercijalnim dokumentima na kojima je navedena izjava o podrijetlju proizvodi moraju biti detaljno opisani radi identifikacije. Ako roba navedena na računu ili drugom komercijalnom dokumentu ima preferencijalno podrijetlo u različitim zemljama ili grupama zemalja, treba navesti nazine ili službene skraćenice (ISO oznake) zemalja ili grupe zemalja.
- (5) Ukoliko na komercijalnim dokumentima imamo robu sa preferencijalnim i robu bez preferencijalnog podrijetla potrebno je iza svake stavke, u zagradi, navesti zemlju podrijetla. Postoji i mogućnost da se stavke uzastopno označe brojevima, te da se na kraju navede koji se brojevi odnose na robu s podrijetlom, a koji na robu bez podrijetla.

Članak 15.

(Potpisivanje izjave o podrijetlju)

Izjava o podrijetlju ne mora biti potpisana od strane ovlaštenog izvoznika ili odgovorne osobe, ukoliko je uz zahtjev podnesena izjava propisana na obrascu iz Priloga III ove Upute kojom je preuzeta puna odgovornost za svaku izjavu o podrijetlju, kao da je vlastoručno potpisana.

Članak 16.

(Vodenje evidencije)

- (1) Ovlašteni izvoznik je dužan voditi evidenciju izdanih izjava o podrijetlju.
- (2) Evidencija iz stavka (1) ovoga članka mora sadržavati sljedeće podatke:

- a) broj i datum komercijalnog dokumenta,
- b) datum izdavanja izjave o podrijetlju,
- c) državu za koju je roba namijenjena (otpremljena),
- d) opis robe i tarifni broj iz Carinske tarife BiH,
- e) broj i datum izvoznog carinskog dokumenta.

Članak 17.

(Čuvanje dokumentacije)

Ovlašteni izvoznik je dužan tri godine čuvati:

- a) preslike računa ili drugih komercijalnih dokumenata na kojima je dana izjava o podrijetlju,
- b) svu dokumentaciju koja sadrži informacije važne za utvrđivanje podrijetla robe,
- c) preslike dokaza o podrijetlu materijala i dijelova koji su bili upotrijebljeni u proizvodnji robe na koju se izjava o podrijetlu odnosi.

Članak 18.

(Kontrola ovlaštenog izvoznika)

- (1) Kontrola ovlaštenog izvoznika je stalna aktivnost kontrolnih organa Sektora za carine.
- (2) Kontrola ovlaštenog izvoznika se mora obaviti nakon šest mjeseci od dana izdavanja odobrenja.
- (3) Obvezna kontrola ispunjenosti uvjeta vrši se i u:
 - a) slučaju značajnijih promjena propisa kojima je regulirana oblast preferencijalnog podrijetla,
 - b) slučaju postojanja osnovane sumnje da imatelj Odobrenja više ne ispunjava propisane uvjete.
- (4) Ovlašteni izvoznik je dužan, na zahtjev carinskih organa, dati u uvid svu raspoloživu dokumentaciju, kao i omogućiti kontrolu poslovnih knjiga i računovodstvene dokumentacije, koji sadrže podatke značajne za utvrđivanje podrijetla robe.
- (5) Kontrolni organi Sektora za carine će nakon izvršene kontrole Odsjeku za tarifu, vrijednost i podrijetlo dostaviti primjerak zapisnika.

Članak 19.

(Naknadno izdana izjava o podrijetlu i duplikat)

- (1) U izuzetnim slučajevima ovlašteni izvoznik može dati izjavu o podrijetlju nakon izvoza robe, ukoliko takav dokaz nije izdan u vrijeme izvoza zbog nehotičnih propusta ili posebnih okolnosti.
- (2) U slučaju krađe, gubitka ili uništenja komercijalnog dokumenta na kojem je dana izjava o podrijetlju, ovlašteni izvoznik može od carinske ispostave, u kojoj je izvozna procedura obavljena, zatražiti izdavanje duplikata temeljem arhivirane dokumentacije.
- (3) U slučaju kada se izjava o podrijetlju daje naknadno, ovlašteni izvoznik mora, prije nego što izjavu dostavi zemlji odredišta, o tome informirati carinsku ispostavu u kojoj je izvozna procedura obavljena, odnosno podnijeti zahtjev za izmjenu podataka u izvoznoj carinskoj prijavi (evidentiranje izjave o podrijetlju izdane od strane ovlaštenog izvoznika u polje 44 carinske prijave).
- (4) Izjavu o podrijetlju izvoznik može dati nakon izvoza pod uvjetom da se ista predloži zemlji uvoznici u razdoblju od dvije godine nakon uvoza proizvoda na koje se izjava odnosi.

Članak 20.

(Izmjene i dopune podataka)

U slučaju da ovlašteni izvoznik ima potrebu izmijeniti ili dopuniti podatke navedene u Odobrenju, Sektoru za carine - Odsjeku za tarifu, vrijednost i podrijetlo podnosi pisani zahtjev, prilaže dokumentaciju vezanu za izmjenu ili dopunu Odobrenja i plaća propisanu administrativnu pristojbu.

Članak 21.

(Ukidanje Odobrenja)

Odobrenje će biti ukinuto kada carinski organi, postupajući u bilo koje vrijeme, utvrde da ovlašteni izvoznik više ne ispunjava uvjete pod kojima mu je izdano Odobrenje ili da je isto zloupорabio. U tom slučaju Sektor za carine donosi Rješenje o ukidanju Odobrenja.

Članak 22.

(Vođenje evidencije izdanih Odobrenja)

- (1) Evidenciju izdanih Odobrenja vodi Sektor za carine - Odsjek za tarifu, vrijednost i podrijetlo.
- (2) Evidencija sadrži:
 - a) jedinstveni identifikacijski broj, naziv i adresu imatelja odobrenja,
 - b) broj i datum zaprimljenog zahtjeva,
 - c) tarifni broj robe,
 - d) zemlje izvoza za koje se ovlaštenje koristi,
 - e) broj carinskog ovlaštenja,
 - f) datum početka primjene carinskog ovlaštenja,
 - g) izmjene i dopune odobrenja,
 - h) podatke o odbijenim zahtjevima i ukinutim odobrenjima,
 - i) podatke o kontrolama ovlaštenog izvoznika,
 - j) dodatne napomene.

GLAVA III. PRIJELAZNE I ZAVRSNE ODREDBE**Članak 23.**

(Sastavni dio Upute)

Sastavni dio ove Upute čine: Zahtjev za izdavanje odobrenja za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika (obrazac iz Priloga I),

Izjava o ispunjenosti uvjeta za stjecanje podrijetla za svaki tarifni broj proizvoda namijenjenog izvozu (obrazac iz Priloga II) i Izjava o odricanju od potpisivanja izjave o podrijetlu (obrazac iz Priloga III).

Članak 24.

(Odredbe o stavljanju propisa izvan snage)

Ovom Uputom stavlja se izvan snage Instrukcija o uvjetima i načinu stjecanja statusa ovlaštenog izvoznika iz Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 46/14).

Članak 25.

(Prijelazne odredbe)

Zahtjevi za stjecanje statusa ovlaštenog izvoznika kao i podneseni zahtjevi za izmjene i dopune Odobrenja zaprimljeni, a neriješeni do dana stupanja na snagu ove Upute rješavat će se sukladno ovoj Uputi.

Članak 26.

(Stupanje na snagu)

Ova Uputa stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH", a bit će objavljena i na web stranici Uprave.

Broj 01-02-2-915-9/19

22. listopada 2019. godine

Banja Luka

Ravnatelj
Dr. Miro Džakula, v. r.

Prilog I**ZAHTEV ZA IZDAVANJE ODOBRENJA ZA STJECANJE STATUSA OVLAŠTENOG
IZVOZNIKA**

Izvoznik: _____

Adresa i tel./fax: _____

Identifikacijski broj: _____

Porezni broj: _____

Izvoznik se obvezuje da će poštivati zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, kojim je regulirana oblast podrijetla robe.

Izvoznik je potpuno upoznat da se dokazi o podrijetlu izdaju temeljem odredbi propisa Bosne i Hercegovine i da će mu u slučaju kršenja tih propisa biti oduzeto pravo korištenja statusa ovlaštenog izvoznika.

Izvoznik je upoznat s propisima o preferencijalnom podrijetlu robe u Bosni i Hercegovini koji važe za izvoz u pojedine odredišne zemlje/strane i sa sadržajem i oblikom dokaza o podrijetlu, koji su propisani tim odredbama.

Izvoznik se obvezuje da će pratiti sve propise Bosne i Hercegovine koji se odnose na preferencijalno podrijetlo robe, poštivati sve upute carinskih organa i da će Sektor za carine odmah obavijestiti o svim promjenama koje su vezane za podrijetlo izvezene robe ili podatke koji su navedeni u tom dokumentu.

Izvoznik imenuje odgovornu osobu/e, koja je ovlaštena za izvršavanje obveza u ime izvoznika i upoznata s uvjetima stjecanja statusa podrijetla, kao i odgovorna za izdavanje dokaza o podrijetlu izvezene robe po pojednostavljenom postupku.

Prilog:

- a) spisak proizvoda na razini tarifnog broja (prve četiri znamenke Carinske tarife) sa detaljnim opisom proizvoda za koje traži ovlaštenje za davanje izjave o podrijetlu po pojednostavljenom postupku,
- b) naziv međunarodnih sporazuma o slobodnoj trgovini i spisak zemalja/strana u koje se predmetni proizvodi izvoze sa dokazima o podrijetlu,
- c) Izjavu izvoznika iz članka 6. ove Upute,
- d) Izjavu o odricanju od potpisivanja izjave o podrijetlu, ukoliko odgovorna/ae osoba/e izjavu o podrijetlu neće potpisivati (Prilog III),
- e) za svaki proizvod iz točke a) ovoga stavka pravna osnova za stjecanje podrijetla robe (cjelovito dobiveni proizvodi, dovoljno obrađeni ili preradeni proizvodi, proizvodi dobiveni kumulacijom podrijetla), unesen u obrazac iz Priloga II - Izjava o ispunjenosti uvjeta za stjecanje podrijetla za svaki tarifni broj proizvoda namijenjenog izvozu,
- f) spisak proizvoda za koji se traži pojednostavljen postupak dokazivanja podrijetla robe, a koji su izvezeni u prethodnom razdoblju, kao proizvodi s podrijetlom i u koje zemlje/strane,
- g) dokaze o ispunjenosti uvjeta za stjecanje statusa robe s podrijetlom (uvjerenje o kretanju robe EUR.1 ili izjava o podrijetlu, izjava dobavljača, opis obrada ili prerada na materijalima bez podrijetla, uvozno/izvozna carinska dokumentacija),
- h) dokaz o postojanju poslovnih odnosa u smislu članka 4. stavak (3) točka a), kada izvoznik nije ujedno i proizvodač proizvoda za koji se traži ovlaštenje za davanje izjave o podrijetlu,
- i) ukoliko zahtjev podnosi trgovac treba priložiti i ugovor o poslovnoj suradnji,
- j) spisak odgovornih osoba koje predlaže za davanje izjave o podrijetlu (ime i prezime, poslovi koje osoba obavlja kod podnositelja zahtjeva, kontakt telefon i vlastoručni potpis),
- k) adresu na kojoj obavlja proizvodnju i skladištenje ili distribuciju robe,
- l) ovjerenu presliku izvoda iz sudskog registra i
- m) originalan dokaz o plaćenoj administrativnoj pristojbi.

Ravnatelj

Mjesto i datum

Pečat i potpis

Prilog II**IZJAVA O ISPUNJENOSTI UVJETA ZA STJECANJE PODRIJETLA ZA SVAKI
TARIFNI BROJ* PROIZVODA NAMIJENJENOG IZVOZU****1. Detaljan opis robe koja će se izvoziti s podrijetlom:**

Roba:

Tarifni broj (četiri znamenke):

2. Jeste li proizvođač robe ili trgovac?

(Ako ste trgovac, navedite od koga kupujete robu, gdje se ista proizvodi i koji dokaz o podrijetlu je priložen)

Proizvođač Trgovac

(ne popunjava točke 4. i 5.)

3. Pravna osnova za stjecanje podrijetla (naziv sporazuma, važećeg Protokola i/ili Priloga I Konvencije i članak temeljem kojeg roba stiče podrijetlo):**4. Ukoliko u proizvodnji robe koristite materijale s podrijetlom, koje dokaze o podrijetlu istih imate? (iste priložiti uz zahtjev)**Izjava dobavljača EUR.1/izjava o podrijetlu **5. Opišite proces proizvodnje:****6. Gdje se roba izvozi:**

Mjesto i datum

Pečat i potpis

*izjavu je potrebno popuniti za svaki tarifni broj, što znači - jedan tarifni broj jedna izjava.

Prilog III

IZJAVA O ODRICANJU OD POTPISIVANJA IZJAVE O PODRIJETLU

Ja, potpisnik, obvezujem se da će preuzeti punu odgovornost za svaku nepotpisanu izjavu o podrijetlu na računu ili drugom komercijalnom dokumentu koji me identificiše, kao da sam je potpisao/la rukom.

Naziv firme: _____

(mjesto, datum i potpis): _____

На основу члана 15. Закона о Управи за индиректно опорезивање ("Службени гласник БиХ", број 89/05), члана 61. став 2. Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02 и 102/09), у складу са споразумима о слободној трговини које Босна и Херцеговина примјењује, а којима је предвиђено стицање статуса овлашћеног извозника, директор Управе за индиректно опорезивање БиХ (у даљем тексту: Управа), доноси

УПУТСТВО

О УСЛОВИМА И НАЧИНУ СТИЦАЊА СТАТУСА ОВЛАШЋЕНОГ ИЗВОЗНИКА

ГЛАВА I. УВОДНЕ И ЗАЈЕДНИЧКЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(Предмет)

Овим Упутством се детаљније прописују начин и услови за стицање статуса овлашћеног извозника: подношење захтјева, пријем захтјева, провјера код подносиоца захтјева, провјера познавања правила о поријеклу робе, издавање одобрења, коришћење царинског овлашћења, вођење евиденције, чување документације, контрола овлашћеног извозника, измене и допуне одобрења и укидање одобрења.

Члан 2.

(Дефиниције)

Изрази коришћени у овом Упутству значе:

- (1) "Овлашћени извозник" је онај извозник којем Управа за индиректно/неизравно опорезивање (у даљем тексту: Управа) изда одобрење и додијели број царинског овлашћења за примјену поједностављеног поступка доказивања поријекла робе.
- (2) "Ималац одобрења" је лице које може дати изјаву о поријеклу на рачуну, отпремници или било којем другом комерцијалном документу који доволно детаљно описује производе о којима је ријеч и тако омогућава њихову идентификацију, без обзира на вриједност пошиљке.
- (3) "Надлежни регионални центар" је регионални центар на чијем подручју подносилац захтјева/извозник има сједиште, односно пребивалиште и обавља увозно/извозне радње.
- (4) "Пошиљка" значи производе које један извозник истовремено шаље једном примаоцу или производе обухваћене једним превозним документом који покрива њихову допрему од извозника до примаоца или, у недостатку таквог документа, производе обухваћене једним рачуном.
- (5) "Изјава о поријеклу" обухвата и појам "изјава на рачуну" који се користи у одређеним префериранцијалним споразумима.

Члан 3.

(Правни основ)

Правни основ за стицање статуса овлашћеног извозника садржан је у одредбама међународних споразума о слободној трговини које је Босна и Херцеговина потписала са другим земљама/странама, односно припадајућим протоколима о дефиницији појма "производи с поријеклом" и начинима административне сарадње (у даљем тексту: Протокол) као и Прилогом I Дефиниција појма "производи са поријеклом" и методе административне сарадње Регионалне конвенције о пан-евро-медитеранским префериранцијалним правилима о поријеклу робе (у даљем тексту: Прилог I Конвенције).

ГЛАВА II. СТИЦАЊЕ СТАТУСА ОВЛАШЋЕНОГ ИЗВОЗНИКА

Члан 4.

(Услови за стицање статуса овлашћеног извозника)

- (1) Извозник регистрован на подручју Босне и Херцеговине може поднијети захтјев за стицање статуса овлашћеног извозника у складу са споразумима о слободној трговини, који изричito прописују овакву могућност.
- (2) Стицањем статуса овлашћеног извозника, извозник ће за робу с поријеклом давати изјаву о поријеклу на рачуну или другом комерцијалном документу. Изјава о поријеклу мора бити у прописаном облику и садржавати број додијељеног царинског овлашћења.
- (3) Статус овлашћеног извозника може добити сваки извозник (било да је произвођач или трговац) из Босне и Херцеговине који испуњава слиједеће услове:
 - a) да је произвођач или трговац производа за које тражи овлашћење за сачињавање изјаве о поријеклу или је са произвођачем производа за које тражи овлашћење, у таквим пословним односима, који несметано и јасно обезбеђују доказивост услова за стицање статуса производа са поријеклом,
 - b) да је извози производе за које тражи овлашћење за давање изјаве о поријеклу,
 - c) да је давао вјеродостојне и правилне информације о поријеклу робе,
 - d) да је спреман у сваком тренутку доставити одговарајућу документацију којом доказује поријекло предметних производа,
 - e) да нема неизмиреног дуга по основу индиректних пореза на дан провјере тог услова, а прије издавања одобрења. Провјеру у вези испуњености овог услова врши доносилац одобрења,
 - f) да има запослено најмање једно лице које је дужно успјешно проћи провјеру познавања правила о поријеклу робе.

Члан 5.

(Подношење захтјева)

- (1) Извозник који тражи статус овлашћеног извозника подноси писмени захтјев Сектору за царине - Одсјеку за тарифу, вриједност и поријекло, на обрасцу из Прилога I овог Упутства.
- (2) Уз захтјев из става (1) овог члана извозник доставља:
 - a) списак производа на нивоу тарифног броја (прве четири цифре Царинске тарифе) са детаљним описом производа за које тражи овлашћење за давање изјаве о поријеклу по поједностављеном поступку,
 - b) назив међународних споразума о слободној трговини и списак земаља/страна у које се предметни производи извозе са доказима о поријеклу,
 - c) Изјаву извозника из члана 6. овог Упутства,
 - d) Изјаву о одрицању од потписивања изјаве о поријеклу, уколико одговорно/а лице/а изјаву о поријеклу неће потписивати (Прилог III),
 - e) за сваки производ из тачке a) овог става правни основ за стицање поријекла робе (јеловито добијени производи,овољно обрађени или прерађени производи, производи добијени кумулацијом поријекла), унесен у образац из Прилога II - Изјава о испуњености услова за стицање поријекла за сваки тарифни број производа намијењеног извозу,

- ф) списак производа за који се тражи поједностављен поступак доказивања поријекла робе, а који су извезени у претходном периоду, као производи са поријеклом и у које земље/стране,
- г) доказе о испуњености услова за стицање статуса робе са поријеклом (увјерење о кретању робе ЕУР.1 или изјава о поријеклу, изјава добављача, опис обрада или прерада на материјалима без поријекла, увозно/извозна царинска документација),
- х) доказ о постојању пословних односа (уговор), у смислу члана 4. став (3) тачка а) када извозник није уједно и произвођач производа за који се тражи овлашћење за давање изјаве о поријеклу,
- и) уколико захтјев подноси трговац треба приложити и уговор о пословној сарадњи,
- ј) списак одговорних лица која предлаже за давање изјава о поријеклу (име и презиме, послови које лице обавља код подносиоца захтјева, контакт телефон и својеручни потпис),
- к) адресу на којој обавља производњу и складиштење или дистрибуцију робе,
- л) овјерену копију извода из судског регистра оригиналан доказ о плаћеној административној такси.

Члан 6.

(Изјава извозника)

Изјавом из члана 5. став (2) тачка ц) извозник се обавезује:

- а) да ће изјаву о поријеклу давати само за производе који испуњавају услове за стицање статуса преференцијалног поријекла, као и остале услове предвиђене конкретним међународним споразумом о слободној трговини (нпр. појам "пошиљке", услов директног транспорта, одредбе о забрани поврата или изузета и сл.),
- б) да ће у сваком тренутку царинским органима дати на увид сву тражену документацију, дозволити преглед пословних књига и омогућити друге видове контрола које буду потребне,
- ц) да преузима пуну одговорност у вези нетачних навода о поријеклу робе, погрешне примјене правила о поријеклу робе или било које друге злоупотребе овлашћења,
- д) да ће изјаве о поријеклу потписивати искључиво лице које испуњава услове из члана 4. став (3) тачка ф),
- е) да, уколико одлучи да изјаву не потписује, преузима пуну одговорност за сваку непотписану изјаву о поријеклу по којој га је могуће идентификовати, као да ју је својеручно потписао,
- ф) да води уредну евиденцију издатих изјава о поријеклу и чува сву документацију на основу које је изјава о поријеклу дата најмање три године од датума издавања,
- г) да ће пратити сљедивост материјала који се употребљавају у производњи.

Члан 7.

(Пријем захтјева)

- (1) Након пријема захтјева, Сектор за царине - Одсјек за тарифу, вриједност и поријекло врши преглед документације и провјерава да ли је иста достављена у складу са одредбама из члана 5. и 6. овог Упутства.

- (2) Уколико су испуњени прописани услови, провјерује евентуалног неизмиреног дуга по основу индиректних пореза врши Сектор за пословне услуге.
- Ако се код подносиоца захтјева утврди неизмирен дуг по основу индиректних пореза, Сектор за царине - Одсјек за тарифу, вриједност и поријекло ће донијети Рјешење о одбијању захтјева, осим у случају када подносилац докаже да му је, прије подношења захтјева, у складу са прописима о индиректном опорезивању, рјешењем Управе одобрено одгођено плаћање или плаћање истог у ратама и да је, у случају ако му је одобрено плаћање истог у ратама, измирио износе рата доспјелих за плаћање до дана провјере поднијетог захтјева.

Члан 8.

(Комисија)

- (1) Директор Управе ће на приједлог помоћника директора Сектора за царине формирати сталну Комисију за провођење поступка по захтјевима за стицање статуса овлашћеног извозника (у даљем тексту: Комисија).
- (2) Комисију ће чинити службеници Одсјека за тарифу, вриједност и поријекло и Група за тарифу, вриједност и поријекло робе, а који раде на пословима поријекла робе.

Члан 9.

(Провјера код подносиоца захтјева)

- (1) Ако се утврди да су услови из члана 5., 6. и 7. овог Упутства испуњени, Комисија ће извршити провјеру датих информација код подносиоца захтјева, која укључује: обиласак производног погона, начин вођења пословне евиденције, систем архивирања документације ради оцјене да ли такав начин чувања и архивирања омогућава контролу царинском органу, могућности праћења сљедивости поријекла материјала који се употребљавају у производњи, као и едукативни разговор са лицима предложеним од стране подносиоца захтјева.
- (2) Комисија може од подносиоца захтјева затражити и допуну документације ради утврђивања чињеница које могу утицати на доношење одлуке за издавање одобрења.
- (3) Када подносилац захтјева за статус овлашћеног извозника већ има одобрење које је издато на основу сличних или још строжијих услова (нпр. AEO), та се чињеница може узети у обзир приликом обраде захтјева.

Члан 10.

(Провјера знања)

- (1) Одговорна лица предложена од стране подносиоца захтјева морају успјешно проћи провјеру знања из области поријекла робе. Провјера знања се састоји од писменог и усменог дијела провјере коју проводи Комисија из члана 8., о чему се сачињава записник.
- (2) Уколико предложена одговорна лица не покажу довољан степен знања из ове области, биће им омогућено да још једном приступе провјери знања, а уколико ни тада не задовоље, донијеће се Рјешење о одбијању захтјева због неиспуњености услова.

Члан 11.

(Издавање одобрења)

- (1) Ако су испуњени сви прописани услови, Сектор за царине издаје Одобрење о стицању статуса овлашћеног извозника (у даљем тексту: Одобрење), у року од шездесет дана од дана пријема комплетног захтјева.
- (2) Одобрење се издаје на неодређено вријeme и примјењује се од дана наведеног у Одобрењу, а важи све док ималац Одобрења испуњава прописане услове.

- (3) Одобрење садржи податке везане за имаоца Одобрења, број царинског овлашћења, врсту роба које су предмет извоза, земље/стране или групе земаља у које се роба извози, правила на основу којих роба има статус робе с поријеклом, име лица која су овлашћена за праћење поједностављеног поступка доказивања поријекла, права и обавезе овлашћеног извозника, датум почетка примјене Одобрења.
- (4) Број царинског овлашћења овлашћени извозник уписује у прописани текст изјаве о поријеклу, а састоји се од:
- ИСО ознаке за Босну и Херцеговину,
 - редног броја царинског овлашћења,
 - задња два броја године у којој се издаје Одобрење.
- Примјер: BA/200/19
- (5) Одобрење се издаје у пет примјерака, од којих се по један доставља имаоцу Одобрења, Кабинету директора, надлежном регионалном центру, Одсјеку за царинску контролу и Одсјеку за тарифу, вриједност и поријекло (у спису).
- (6) Ако се утврди да подносилац захтјева не испуњава услове за тражено Одобрење, Сектор за царине, доноси решење о одбијању захтјева.

Члан 12.

(Коришћење царинског овлашћења)

- (1) Царинско овлашћење за поједностављен поступак доказивања поријекла робе се користи приликом извоза робе наведене у Одобрењу, за коју су испуњени услови за стицање статуса робе с поријеклом у земље/стране наведене у Одобрењу.
- (2) Овлашћени извозник може, уколико су испуњени услови из Протокола и/или Прилога I Конвенције, користити царинско овлашћење и за потврђивање поријекла робе из других земаља/страна.

Члан 13.

(Вриједност пошиљке)

Након добијања Одобрења, овлашћени извозник приликом извоза робе даје изјаву о поријеклу на рачуну или другом комерцијалном документу, без обзира на вриједност пошиљке.

Члан 14.

(Изјава о поријеклу)

- (1) Текст изјаве о поријеклу мора бити у потпуности исти као прописани текст у прилогу Протокола односно Прилога I Конвенције, написан на једном од службених језика у Босни и Херцеговини или на енглеском језику, у који је уписан и број царинског овлашћења из члана 11. овог Упутства.
- (2) Изјаву о поријеклу овлашћени извозник ће откуцати машином, отиснути печатом или одштампати на рачуну или другом комерцијалном документу, као нпр. отпремница, предрачун или packing листа, из којег је јасно видљиво о којим производима са поријеклом се ради. Превозна исправа не може се сматрати комерцијалним документом, обзиром да то није властити документ овлашћеног извозника, већ га је издао превозник или шпедитер.
- (3) Изјава о поријеклу на посебном обрасцу није дозвољена. Иста се може поднijети искључиво на посебном листу комерцијалног документа, ако лист очигледно представља њен дио. Ако комерцијални документ има неколико страница, свака страница мора бити нумерисана, мора бити наведен укупан број страница, те на посљедњој страници треба дати изјаву о поријеклу.
- (4) На комерцијалним документима на којима је наведена изјава о поријеклу производи морају бити детаљно

описани ради идентификације. Ако роба наведена на рачуну или другом комерцијалном документу има преференцијално поријекло у различитим земаљама или групама земаља, треба навести називе или службене скраћенице (ИСО ознаке) земаља или групе земаља.

- (5) Уколико на комерцијалним документима имамо робу са преференцијалним и робу без преференцијалног поријекла потребно је иза сваке ставке, у загради, навести земљу поријекла. Постоји и могућност да се ставке узастопно означе бројевима, те да се на крају наведе који се бројеви односе на робу с поријеклом, а који на робу без поријекла.

Члан 15.

(Потписивање изјаве о поријеклу)

Изјава о поријеклу не мора бити потписана од стране овлашћеног извозника или одговорног лица, уколико је уз захтјев поднесена изјава прописана на обрасцу из Прилога III овог Упутства којом је преузета пуне одговорност за сваку изјаву о поријеклу, као да је својеручно потписана.

Члан 16.

(Вођење евиденције)

- (1) Овлашћени извозник је дужан водити евиденцију издатих изјава о поријеклу.
- (2) Евиденција из става (1) овог члана мора садржавати слиједеће податке:
- број и датум комерцијалног документа,
 - датум издавања изјаве о поријеклу,
 - државу за коју је роба намијењена (отпремљена),
 - опис робе и тарифни број из Царинске тарифе БиХ,
 - брож и датум издавног царинског документа.

Члан 17.

(Чување документације)

Овлашћени извозник је дужан три године чувати:

- копије рачуна или других комерцијалних докумената на којима је дата изјава о поријеклу,
- сву документацију која садржи информације важне за утврђивање поријекла робе,
- копије доказа о поријеклу материјала и дијелова који су били употребљени у производњи робе на коју се изјава о поријеклу односи.

Члан 18.

(Контрола овлашћеног извозника)

- (1) Контрола овлашћеног извозника је стална активност контролних органа Сектора за царине.
- (2) Контрола овлашћеног извозника се мора обавити након шест мјесеци од дана издавања одобрења.
- (3) Обавезна контрола испуњености услова врши се и у:
- случају значајнијих промјена прописа којима је регулисана област преференцијалног поријекла,
 - случају постојања основане сумње да ималац Одобрења више не испуњава прописане услове.
- (4) Овлашћени извозник је дужан, на захтјев царинских органа, дати на увид сву расположиву документацију, као и омогућити контролу пословних књига и рачуноводствене документације, који садрже податке значајне за утврђивање поријекла робе.
- (5) Контролни органи Сектора за царине ће након извршене контроле Одсјеку за тарифу, вриједност и поријекло доставити примјерак записника.

Члан 19.

(Накнадно издана изјава о поријеклу и дупликат)

- (1) У изузетним случајевима овлашћени извозник може дати изјаву о поријеклу након извоза робе, уколико

- такав доказ није издат у вријеме извоза због нехотичних пропуста или посебних околности.
- (2) У случају крађе, губитка или уништења комерцијалног документа на којем је дата изјава о поријеклу, овлашћени извозник може од царинске испоставе, у којој је извозна процедура обављена, затражити издавање дупликата на основу архивиране документације.
- (3) У случају када се изјава о поријеклу даје накнадно, овлашћени извозник мора, прије него што изјаву достави земљи одредишта, о томе информисати царинску испоставу у којој је извозна процедура обављена, односно поднијети захтјев за измјену података у извозној царинској пријави (евидентирање изјаве о поријеклу издате од стране овлашћеног извозника у поље 44 царинске пријаве).
- (4) Изјаву о поријеклу извозник може дати након извоза под условом да се иста предочи земљи увозници у периоду од двије године након увоза производа на које се изјава односи.

Члан 20.

(Измјене и допуне података)

У случају да овлашћени извозник има потребу измијенити или допunitи податаке наведене у Одобрењу, Сектору за царине - Одсјеку за тарифу, вриједност и поријекло подноси писани захтјев, прилаже документацију везану за измјену или допуну Одобрења и плаћа прописану административну таксу.

Члан 21.

(Укидање Одобрења)

Одобрење ће бити укинуто када царински органи, поступајући у било које вријеме, утврде да овлашћени извозник више не испуњава услове под којима му је издато Одобрење или да је исто злоупотријебио. У том случају Сектор за царине доноси Решење о укидању Одобрења.

Члан 22.

(Вођење евиденције издатих Одобрења)

- (1) Евиденцију издатих Одобрења води Сектор за царине - Одсјек за тарифу, вриједност и поријекло.
- (2) Евиденција садржи:
- јединствени идентификациони број, назив и адресу имаоца одобрења,

- број и датум запримљеног захтјева,
- тарифни број робе,
- земље извоза за које се овлашћење користи,
- број царинског овлашћења,
- датум почетка примјене царинског овлашћења,
- измјене и допуне одобрења,
- податке о одбијеним захтјевима и укинутим одобрењима,
- податке о контролама овлашћеног извозника,
- додатне напомене.

ГЛАВА III. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 23.

(Саставни дио Упутства)

Саставни дио овог Упутства чине: Захтјев за издавање одобрења за стицање статуса овлашћеног извозника (образац из Прилога I), Изјава о испуњености услова за стицање поријекла за сваки тарифни број производа намијењеног извозу (образац из Прилога II) и Изјава о одрицању од потписивања изјаве о поријеклу (образац из Прилога III).

Члан 24.

(Одредбе о стављању прописа ван снаге)

Овим Упутством ставља се ван снаге Инструкција о условима и начину стицања статуса овлашћеног извозника из Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 46/14).

Члан 25.

(Прелазне одредбе)

Захтјеви за стицање статуса овлашћеног извозника као и поднесени захтјеви за измјене и допуне Одобрења запримљени, а неријешени до дана ступања на снагу овог Упутства рјешаваће се у складу са овим Упутством.

Члан 26.

(Ступање на снагу)

Ово Упутство ступа на снагу осмог дана од дана објаве у "Службеном гласнику БиХ", а биће објављено и на web страници Управе.

Број 01-02-2-915-9/19

22. октобра 2019. године

Бања Лука

Директор
Др Миро Јакула, с. р.

Прилог I**ЗАХТЈЕВ ЗА ИЗДАВАЊЕ ОДОБРЕЊА ЗА СТИЦАЊЕ СТАТУСА ОВЛАШЋЕНОГ ИЗВОЗНИКА**

Извозник: _____

Адреса и тел./факс: _____

Идентификациони број: _____

Порески број: _____

Извозник се обавезује да ће поштовати законодавство Босне и Херцеговине, којим је регулисана област поријекта робе.

Извозник је потпуности упознат да се докази о поријекту издају на основу одредби прописа Босне и Херцеговине и да ће му у случају кршења тих прописа бити одузето право коришћења статуса овлашћеног извозника.

Извозник је упознат са прописима о преференцијалном поријекту робе у Босни и Херцеговини који важе за извоз у поједине одредишне земље/стране и са садржајем и обликом доказа о поријекту, који су прописани тим одредбама.

Извозник се обавезује да ће пратити све прописе Босне и Херцеговине који се односе на преференцијално поријекто робе, поштовати сва упутства царинских органа и да ће Сектор за царине одмах обавијестити о свим промјенама које су везане за поријект извезене робе или податке који су наведени у том документу.

Извозник именује одговорну особу/е, која је овлашћена за извршавање обавеза у име извозника и упозната са условима стицања статуса поријекта, као и одговорна за издавање доказа о поријекту извезене робе по поједностављеном поступку.

Прилог:

- а) списак производа на нивоу тарифног броја (прве четири цифре Царинске тарифе) са детаљним описом производа за које тражи овлашћење за давање изјаве о поријекту по поједностављеном поступку,
- б) назив међународних споразума о слободној трговини и списак земља/страна у које се предметни производи извозе са доказима о поријекту,
- ц) Изјаву извозника из члана б. овог Упутства,
- д) Изјаву о одржанцу од потписивања изјаве о поријекту, уколико одговорно/а лице/а изјаву о поријекту неће потписивати (Прилог III),
- е) за сваки производ из тачке а) овог става правни основ за стицање поријекта робе (цјеловито добијени производи, довољно обрађени или прерадени производи, производи добијени кумулацијом поријекта), унесен у образац из Прилога II - Изјава о испуњености услова за стицање поријекта за сваки тарифни број производа намијењеног извозу,
- ф) списак производа за који се тражи поједностављен поступак доказивања поријекта робе, а који су извезени у претходном периоду, као производи са поријектом и у које земље/странде,
- г) доказ о испуњености услова за стицање статуса робе са поријектом (увјерење о кретању робе ЕУР.1 или изјава о поријекту, изјава добављача, опис обрада или прерада на материјалима без поријекта, увозно/извозна царинска документација),
- х) доказ о постојању пословних односа у смислу члана 4. став (3) тачка а), када извозник није уједно и произвођач производа за који се тражи овлашћење за давање изјаве о поријекту,
- и) уколико захтјев подноси трговац треба приложити и уговор о пословној сарадњи,
- ј) списак одговорних лица која предлаже за давање изјава о поријекту (име и презиме, послови које лице обавља код подносиоца захтјева, контакт телефон и својеручни потпис),
- к) адресу на којој обавља производњу и складиштење или дистрибуцију робе,
- л) овјерену копију извода из судског регистра и
- м) оригиналан доказ о плаћеној административној такси.

Директор

Мјесто и датум

Печат и потпис

Прилог II**ИЗЈАВА О ИСПУЊЕНОСТИ УСЛОВА ЗА СТИЦАЊЕ ПОРИЈЕКЛА ЗА СВАКИ
ТАРИФНИ БРОЈ* ПРОИЗВОДА НАМИЈЕЊЕНОГ ИЗВОЗУ****1. Детаљан опис робе која ће се извозити с поријеклом:**

Роба:

Тарифни број (четири цифре):

2. Јесте ли производач робе или трговац?

(Ако сте трговац, наведите од кога купујете робу, где се иста производи и који доказ о поријеклу је приложен)

Произвођач Трговац

(не попуњава тачке 4. и 5.)

**3. Правни основ за стицање поријекла (назив споразума, важећег Протокола и/или
Прилога I Конвенције и члан на основу којег роба стиче поријекло):****4. Уколико у производњи робе користите материјале с поријеклом, које доказе о
поријеклу истих имате? (исте приложити уз захтјев)**Изјава добављача ЕУР.1/изјава о поријеклу **5. Опишите процес производње:****6. Гдје се роба извози:**

Мјесто и датум

Печат и потпис

*изјаву је потребно попунити за сваки тарифни број, што значи - један тарифни број једна изјава.

Прилог III

ИЗЈАВА О ОДРИЦАЊУ ОД ПОТПИСИВАЊА ИЗЈАВЕ О ПОРИЈЕКЛУ

Ја, потписник, обавезујем се да ћу преузети пуну одговорност за сваку непотписану изјаву о поријеклу на рачуну или другом комерцијалном документу који ме идентификује, као да сам је потписао/ла руком.

Назив фирме: _____

(место, датум и потпис): _____

VIJEĆE ZA DRŽAVNU POMOĆ BOSNE I HERCEGOVINE

714

Na osnovu člana 12. stav (3) tačka a) i stav (7) Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 10/12) i člana 193. Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 40/16), rješavajući u postupku ocjene usklađenosti državne pomoći s propisima o državnoj pomoći, pokrenutom na osnovu Zahtjeva Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona za odobrenje državne pomoći korisniku Javno preduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za nabavku vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme, Vijeće za državnu pomoć Bosne i Hercegovine na 89. sjednici, održanoj 4. oktobra 2019. godine, donijelo je sljedeće

RJEŠENJE

1. Odobrava se *ex post* državna pomoć koja je dodijeljena korisniku Javno preduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM za izgradnju aerodomske infrastrukture i opreme, jer je u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.
2. Ovo rješenje bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

1. Zahtjev za pokretanje postupka

Vijeće za državnu pomoć Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Vijeće) zaprimilo je 12.7.2019. godine, pod brojem UP/I 02-26-1-44-1/19, Zahtjev Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona, akt broj 06-02-4-4714/19 od 2.7.2019. godine, za odobrenje državne pomoći u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku Javno preduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. (u dalnjem tekstu: JP "Aerodrom Tuzla") za nabavku vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme. Uz Zahtjev podnosičak je dostavio:

- popunjeno Obrazac za prijavu programa državne pomoći u Federaciji Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Obrazac za prijavu),
- Rješenje Direkcije za civilno zrakoplovstvo BiH, broj 02-29-2-UP1-103-6/09 od 1.6.2009. godine,
- Potvrdu Direkcije za civilno zrakoplovstvo BiH za aerodrom za javnu upotrebu, broj No: E-7-A-003, izdatu JP "Aerodrom Tuzla" 1.6.2009. godine,
- Rješenje Općinskog suda u Tuzli o izmjenama podataka JP "Aerodrom Tuzla", broj 032-0-Reg-19-000690 od 7.5.2019. godine,
- Obavještenje Federalnog zavoda za statistiku o razvrstavanju pravnog lica prema klasifikaciji djelatnosti, broj 07-32.5-3447/16 od 5.2.2016. godine, za JP "Aerodrom Tuzla",
- Bilans uspjeha JP "Aerodrom Tuzla" za period od 1.1. do 31.12.2018. godine,
- Bilans stanja JP "Aerodrom Tuzla" na dan 31.12.2018. godine,
- Odluku o usvajanju Izvještaja o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za period od 1.1. do 31.12.2018. godine, broj 07/III-2-2/19 od 18.4.2019. godine,
- Zaključak Vlade Tuzlanskog kantona o prihvatanju Izvještaja o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za period od 1.1. do 31.12.2018. godine, broj 02/1-05-9351/19 od 9.5.2019. godine,

- Izvještaj o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za period od 1.1. do 31.12.2018. godine,
- podatke iz Zrakoplovnih informacija - AIP Bosne i Hercegovine o vremenu otvorenosti Međunarodnog aerodroma Tuzla, dobivene od Agencije za pružanje usluga u zračnoj plovidbi BiH,
- Odluku Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona o odobravanju sredstava JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", broj 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019. godine.

U smislu člana 14. stav (1) Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini (u dalnjem tekstu: Zakon), Federalno ministarstvo finansija je svojim aktom dalo konsultativno mišljenje, broj 06-02-4-4714/19 od 2.7.2019. godine, na prijavu državne pomoći od Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona u obliku kapitalnog transfera JP "Aerodrom Tuzla", te uz to mišljenje dostavilo Vijeću navedene priloge i Obrazac za prijavu, shodno odredbi člana 12. stav (2) Zakona.

Uvidom u podneseni zahtjev Vijeće je utvrdilo da on nije kompletan, odnosno da ne sadrži sve dokumente neophodne za njegovu ocjenu i donošenje odluke iz člana 12. stav (3) Zakona, te je od Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona aktom broj UP/I 06-26-1-44-2/19 od 26.7.2019. godine zatražilo dopunu.

Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona dostavilo je dopunu prijave programa državne pomoći, akt broj 05/1-05-12847-1/19 od 2.8.2019. godine, u čijem prilogu su dostavljeni:

- Statut JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 1/17) i
- Odluka o izmjenama i dopunama Statuta JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 9/17).

Na zahtjev Vijeća (dostavljen putem elektronske pošte 26.9.2019. godine) podnosičak Zahtjeva je elektronskim putem Vijeću dostavio:

- Plan investicionih ulaganja JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", akt broj 01/I-1275/2019 od 26.9.2019. godine.

Vijeće je po službenoj dužnosti sa službene internetske stranice Vlade Tuzlanskog kantona www.vladatck.kim.ba pribavilo Zakon o osnivanju Javnog preduzeća "Međunarodni aerodrom Tuzla" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 1/98, 6/98, 11/05, 9/10, 9/12 i 9/15) i Izvod iz Budžeta Tuzlanskog kantona za 2019. godinu - potrošačko mjesto 22010002 JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 3/19). Također, Vijeće je sa službene internetske stranice JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" www.tuzla.airport.ba/statistika (pristupljeno 26.9.2019.) prikupilo podatke o statistici putničkog saobraćaja.

2. Primjenjeni propisi

Vijeće je u postupku, osim Zakona, uzelo u obzir propise Bosne i Hercegovine i propise Evropske unije. Relevantni primjenjeni propisi BiH su Uredba o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/18) (u dalnjem tekstu: Uredba) i Zakon o osnivanju Javnog preduzeća "Međunarodni aerodrom Tuzla" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 1/98, 6/98, 11/05, 9/10, 9/12 i 9/15).

U skladu s odredbama člana 4. stav (1) Uredbe, kojim je propisano da se državna pomoć dodjeljuje ako program ili pojedinačni projekat državne pomoći zadovoljava uslove iz ove uredbe, i člana 71. stav 2. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i Bosne i Hercegovine ("Službeni

glasnik BiH", broj 5/08 -Međunarodni ugovori) (u dalnjem tekstu: SSP), Vijeće je obavezano da prilikom ocjene zahtjeva za dodjelu državne pomoći primjenjuje ne samo pravo Bosne i Hercegovine nego da na odgovarajući način primjeni i kriterije i uslove koji proizlaze iz primjene konkurenčijskih pravila važećih u Zajednici i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice. Osim Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH, obaveza primjene navedenih kriterija i uslova Vijeću je propisana odredbom člana 71. stav 1. tačka c) SSP-a koji glasi: Konkurenčija i druge ekonomiske odredbe "1. Sljedeće je nespojivo s propisnim funkcioniranjem ovog sporazuma, u mjeri u kojoj može uticati na trgovinu između Zajednice i Bosne i Hercegovine: (c) svaka državna pomoć kojom se narušava ili prijeti narušavanju konkurenčije davanjem prednosti određenim preduzećima ili određenim proizvodima", te stavom 2. istog člana koji glasi: "2. Svaka praksa suprotna ovom članu ocjenjivat će se na osnovu kriterija koji proizlaze iz primjene konkurenčijskih pravila važećih u Zajednici, posebno čl. 81, 82, 86. i 87. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (u dalnjem tekstu: Ugovor o EZ) i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice."

Također, u svrhu poredenja, Vijeće je uzelo u obzir propis Evropske unije u vezi s dodjelom državne pomoći aerodromima i zračnim prijevoznicima, i to:

- Komunikacija Komisije - Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i zračnim prijevoznicima (Službeni list Evropske unije, serija C, broj 99, 4.4.2014.).

Naime, odredbama tačke 25. podtačka e) Komunikacija Komisije - Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i zračnim prijevoznicima (Službeni list Evropske unije, serija C, broj 99, 4.4.2014) propisano je da se pod infrastrukturom aerodroma podrazumijeva infrastruktura i oprema za pružanje usluga aerodroma koje aerodrom pruža zračnim prijevoznicima i različitim pružaocima usluga, uključujući poletno-slijetne staze, terminal, stajanke, rulne staze, centraliziranu infrastrukturu za zemaljske usluge i ostale objekte koji direktno pružaju podršku uslugama aerodroma, isključujući infrastrukturu i opremu koja je, prije svega, potrebna za obavljanje neavionskih djelatnosti, poput parkinga za automobile, prodavnica i restorana, dok je u podtački d) iste tačke, između ostalog, propisano da se usluge koje isključivo pružaju aerodromi odnose na slijetanje, polijetanje, rasvetu i parkiranje aviona.

3. Utvrđivanje činjenica

Na osnovu dostavljenih podataka, Vijeće je u postupku utvrdilo sljedeće:

Javno preduzeće "Aerodrom Tuzla" osnovano je Zakonom o osnivanju Javnog preduzeća "Međunarodni aerodrom Tuzla", čijim je članom 1. utvrđeno da se, u svrhu pružanja usluga za funkcioniranje Aerodroma u Tuzli i obavljanja drugih pratećih djelatnosti, osniva JP "Aerodrom Tuzla" čija je djelatnost od posebnog interesa za Tuzlanski kanton.

Privredni subjekat JP "Aerodrom Tuzla" upisan je u sudskom registru Općinskog судa u Tuzli pod matičnim brojem subjekta upisa (MBS) 1-9924, JIB 4209372030004, kao društvo s ograničenom odgovornošću sa sjedištem u Živinicama, Gornje Dubrave bb.

Osnovne djelatnosti JP "Aerodrom Tuzla" su, prema Obavještenju o razvrstavanju poslovnog subjekta prema djelatnosti, uslužne djelatnosti u vezi sa zračnim prijevozom, šifra djelatnosti 52.23.

Upisani i uplaćeni osnovni kapital JP "Aerodrom Tuzla" iznosi 4.060.101,64 KM, a njegov osnivač i vlasnik je Tuzlanski kanton, s udjelom od 100% u osnovnom upisanom kapitalu.

Pravni osnov za dodjelu državne pomoći u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM JP "Aerodrom Tuzla" sadržan je u Budžetu Tuzlanskog kantona za 2019. godinu ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 3/19).

Naime, Budžetom Tuzlanskog kantona za 2019. godinu - potrošačko mjesto 22010002 - osigurana su sredstva na ime kapitalnih transfera JP "Aerodrom Tuzla" u iznosu od 302.500,00 KM. Navedena finansijska sredstva dodijeljena su JP "Aerodrom Tuzla" putem Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona.

Dругi pravni osnov, odnosno pravni akt na osnovu kojeg je dodijeljena državna pomoć na ime kapitalnih transfera u iznosu od 302.500,00 KM JP "Aerodrom Tuzla" je Odluka Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona o odobravanju sredstava JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", broj 05/1-27-8922/19 od 24. 4. 2019.

U obrazloženju Odluke navodi se da je JP "Aerodrom Tuzla" prilikom izrade budžetskog zahtjeva za 2019. godinu Ministarstvu dostavio Plan poslovanja za 2019. godinu sa zahtjevom za budžetskim sredstvima za finansiranje dijela projektovanja i izgradnje novog prilaznog puta s ogradom na zapadnoj strani aerodroma. Međutim, aktom broj 01/1-388/19 od 17.4.2019. godine JP "Aerodrom Tuzla" se Ministarstvu obratio zahtjevom za promjenu namjenske strukture sredstava odobrenih Budžetom Tuzlanskog kantona za 2019. godinu i hitnu nabavku aerodromskog vatrogasnog vozila i neophodne aerodromske opreme. Ministarstvo je nakon analize zahtjeva i utvrđene činjenice da je za nesmetano funkcioniranje aerodroma neophodno vatrogasno vozilo, jer je postojeće u kvaru, i uz to dodatna aerodromska oprema, donijelo Prijedlog odluke o odobravanju sredstava.

Ministarstvo finansija Tuzlanskog kantona je aktom broj 07/1-14-8739/19 od 23.4.2019. godine dalo mišljenje da su sredstva planirana u budžetu dovoljna za realizaciju Odluke, ali da prije njenog donošenja Vlada Tuzlanskog kantona treba biti informirana o izmjeni namjene. Zaključkom broj 02/1-14-8737-1/19 od 23.4.2019. godine Vlada Tuzlanskog kantona prihvatala je Informaciju o promjeni namjene odobrenih budžetskih sredstava.

U Izvještaju o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za period od 1. 1. do 31.12.2018. godine navodi se da je u 2018. godini izvršen prihvat i otprema ukupno 584.610 putnika. Prema statistici za putnički saobraćaj utvrđeno je da je u 2017. godini ukupan promet putnika iznosio 535.596.

5. Donošenje odluke

Vijeće je na 89. sjednici, održanoj 4. 10. 2019. godine, razmatralo Zahtjev Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona. Prilikom donošenja odluke Vijeće je uzelo u obzir cjelokupnu dokumentaciju.

S obzirom na to da je Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona dodijelilo državnu pomoć, sadržanu u predmetnom zahtjevu za odobrenje državne pomoći u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku JP "Aerodrom Tuzla", Vijeće je provelo postupak *ex post* odobrenja, u skladu s članom 12. stav (7) Zakona.

Naime, Vijeće je prvenstveno tokom postupka trebalo utvrditi da li državna pomoć u obliku kapitalnog transfera korisniku JP "Aerodrom Tuzla", koja se odnosi na nabavku vatrogasnog vozila i neophodne aerodromske opreme, predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona.

Prilikom utvrđivanja da li državna pomoć u obliku kapitalnog transfera za nabavku vatrogasnog vozila i neophodne aerodromske opreme predstavlja državnu pomoć, Vijeće je razmotrilo jesu li ispunjeni svi uslovi iz člana 3. stav (1) Zakona, odnosno da li je riječ o transferu državnih sredstava; da li sredstva predstavljaju pomoć koja korisniku pomoći donose ekonomsku

prednost koju on ne bi ostvario svojim redovnim i normalnim poslovanjem; da li se predložena sredstva dodjeljuju korisniku na selektivnoj osnovi i da li dodjelom predloženih sredstava postoji mogućnost narušavanja tržišne konkurenčije davanjem prednosti na tržištu korisniku državne pomoći, naročito u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti.

U konkretnom slučaju utvrđeno je da naknada predstavlja državnu pomoć, jer su ispunjeni svi uslovi iz člana 3. stav (1) Zakona. Naime, riječ je o transferu sredstava iz budžeta Tuzlanskog kantona, sredstva donose ekonomsku prednost koju korisnik ne bi mogao ostvariti redovnim i normalnim poslovanjem, sredstva se dodjeljuju na selektivnoj osnovi, te postoji mogućnost narušavanja tržišne konkurenčije na širem tržištu koje čini tržište BiH i Evropske unije.

Budući da sredstva dodijeljena Odlukom Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona, broj 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019. godine, predstavljaju državnu pomoć, a članom 5. Zakona propisana je opća zabrana davanja državne pomoći koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenčiju davanjem prednosti na tržištu korisnicima državne pomoći, bez obzira na oblik državne pomoći u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine u međunarodnim sporazumima, dok su odredbom člana 6. Zakona propisana izuzeća od opće zabrane, odnosno dozvoljene državne pomoći, Vijeće je u postupku utvrdilo da li u konkretnom slučaju postoji mogućnost primjene izuzeća na osnovu člana 6. stav (2) Zakona, a u skladu s članom 115. Uredbe.

Vijeće je u postupku utvrdilo da sredstva koja su Odlukom Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona, broj 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019. godine, u obliku kapitalnog transfera dodijeljena korisniku JP "Aerodrom Tuzla" predstavljaju državnu pomoć za izgradnju aerodomske strukture i opreme. Nadalje, u skladu s članom 115. stav (1) Uredbe, državna pomoć za izgradnju aerodomske strukture i opreme ili objekata koji su u direktnoj funkciji može se dodijeliti ako:

- izgradnja i funkcioniranje infrastrukture zadovoljavaju jasno definiran cilj od općeg interesa (regionalni razvoj, dostupnost itd);
- je infrastruktura neophodna i srazmerna postavljenom cilju;
- infrastruktura ima zadovoljavajuće srednjoročne izglede u pogledu korištenja, a naročito u pogledu korištenja postojeće infrastrukture;
- svi potencijalni korisnici imaju pristup infrastrukturni ravnopravno i bez diskriminacije;
- bez državne pomoći ne bi došlo do ulaganja ili bi se ono vršilo u različitom obimu.

U stavu (2) istog člana Uredbe definirani su prihvatljivi troškovi, a to su troškovi ulaganja u infrastrukturu i opremu aerodroma koja služi za pružanje usluga avioprivoznicima i drugim pružaocima usluga na aerodromima. Shodno odredbi stava (3) istog člana Uredbe, u prihvatljive troškove naročito spadaju ulaganja u uzletno-slijetne piste, terminale, stajanke, rulne staze, centraliziranu infrastrukturu za zemaljske usluge i ostale objekte koji direktno pružaju podršku uslugama aerodroma, uključujući troškove njihovog planiranja.

U stavu (5) istog člana Uredbe određen je intenzitet državne pomoći tako da ne može prelaziti:

- 75% prihvatljivih troškova aerodroma s manje od 1 milion putnika godišnje i
- 50% prihvatljivih troškova aerodroma s 1 do 3 miliona putnika godišnje.

U skladu s navedenim, državna pomoć u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku JP "Aerodrom Tuzla" za nabavku vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske

opreme može se dodijeliti jer je ispunjen uslov da intenzitet državne pomoći ne prelazi 75% prihvatljivih troškova, imajući u vidu da je promet putnika prema Izvještaju o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u 2018. godini iznosio 584.610 putnika, a prema statističkim podacima poslovanja objavljenim na službenoj internetskoj stranici JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u 2017. godini 535.596 putnika, što je manje od 1 milion putnika godišnje.

Nadalje, iz dostavljenih dokumenata može se utvrditi da nabavka vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme zadovoljava jasno definiran cilj od općeg interesa (dostupnost), zatim njihova nabavka je neophodna i srazmerna postavljenom cilju, te ima zadovoljavajuće srednjoročne izglede u pogledu korištenja. Također, svi potencijalni korisnici imaju pristup infrastrukturni ravnopravno i bez diskriminacije. Bez državne pomoći u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku JP "Aerodrom Tuzla" ne bi bilo ulaganja u nabavku vatrogasnog vozila (s obzirom na to da je postojeće u kvaru) i neophodne aerodomske opreme ili bi se ono vršilo u različitom obimu.

U Planu investicionih ulaganja JP "Aerodrom Tuzla" u 2019. godini, akt broj 01/I-1275/2019 od 26. 9. 2019. godine, navode se kapitalna ulaganja za koja su osigurani izvori finansiranja iz budžetskih sredstava u 2019. godini i za koja su najvećim dijelom tenderske procedure u realizaciji. Procijenjena vrijednost investicionih ulaganja JP "Aerodrom Tuzla" u 2019. godini iznosi 3.535.000,00 KM. Iznos od 302.500,00 KM na ime kapitalnog transfera korisniku JP "Aerodrom Tuzla" je značajno manji od 75% od ukupnog iznosa od 3.535.000,00 KM planiranog za nabavku aerodomske opreme.

Na kraju, Vijeće je u postupku utvrdilo da su sredstva u iznosu od 302.500,00 KM dodijeljena JP "Aerodrom Tuzla" za prihvatljive troškove ulaganja u infrastrukturu i opremu aerodroma koja služi za pružanje usluga avioprivoznicima i drugim pružaocima usluga na aerodromima u okviru dopuštenog intenziteta državne pomoći do 75% prihvatljivih troškova.

Slijedom navedenog, Vijeće je u postupku odlučilo da je na državnu pomoć u obliku kapitalnog transfera koja je Odlukom Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona dodijeljena preduzetniku JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", i to u iznosu od 302.500,00 KM, moguće primijeniti izuzeće iz člana 6. stav (2) Zakona, odnosno da je riječ o dozvoljenoj državnoj pomoći koja je u skladu s članom 115. Uredbe.

Uputstvo o pravnom lijeku:

Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv njega nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema ovog rješenja.

Broj UP/I 02-26-1-44-5/19

4. oktobra 2019. godine

Istočno Sarajevo

Predsjedavajuća

Vijeća za državnu pomoć BiH

Dr. Radmila Čičković, s. r.

Na temelju članka 12. stavak (3) točka a) i stavak (7) Zakona o sustavu državne potpore u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 10/12) i članka 193. Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 40/16), rješavajući u postupku ocjene usklađenosti državne potpore s propisima o državnoj potpori, pokrenutom na temelju Zahtjeva Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona za odobrenje državne potpore korisniku Javno poduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za nabavu vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme, Vijeće za državnu

potporu Bosne i Hercegovine na 89. sjednici, održanoj 4. listopada 2019. godine, donijelo je sljedeće

RJEŠENJE

- Odobrava se *ex post* državna potpora koja je dodijeljena korisniku Javno poduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM za izgradnju aerodroma infrastrukture i opreme, jer je sukladna Zakonu o sustavu državne potpore u Bosni i Hercegovini.
- Ovo Rješenje bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

1. Zahtjev za pokretanje postupka

Vijeće za državnu potporu Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Vijeće) zaprimilo je 12. 7. 2019. godine, pod brojem: UP/I 02-26-1-44-1/19, Zahtjev Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona, akt broj 06-02-4-4714/19 od 2. 7. 2019. godine, za odobrenje državne potpore u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku Javno poduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. (u dalnjem tekstu: JP "Aerodrom Tuzla") za nabavu vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme. Uz Zahtjev podnositelj je dostavio:

- popunjeno Obrazac za prijavu programa državne potpore u Federaciji Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Obrazac za prijavu),
- Rješenje Direkcije za civilno zrakoplovstvo BiH, broj 02-29-2-UP1-103-6/09 od 1.6.2009. godine,
- Potvrdu Direkcije za civilno zrakoplovstvo BiH za aerodrom za javnu uporabu, broj: No: E-7-A-003, izdanu JP "Aerodrom Tuzla" 1.6.2009. godine,
- Rješenje Općinskog suda u Tuzli o izmjenama podataka JP "Aerodrom Tuzla", broj: 032-0-Reg-19-000690 od 7.5.2019. godine,
- Obavijest Federalnog zavoda za statistiku o razvrstavanju pravne osobe prema klasifikaciji djelatnosti, broj 07-32.5-3447/16 od 5.2.2016. godine, za JP "Aerodrom Tuzla",
- Bilancu uspjeha JP "Aerodrom Tuzla" za razdoblje od 1.1. do 31.12.2018. godine,
- Bilancu stanja JP "Aerodrom Tuzla" na dan 31.12.2018. godine,
- Odluku o usvajanju Izvješća o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za razdoblje od 1.1. do 31.12.2018. godine, broj 07/III-2-2/19 od 18.4.2019. godine,
- Zaključak Vlade Tuzlanskog kantona o prihvaćanju Izvješća o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za razdoblje od 1.1. do 31.12.2018. godine, broj 02/1-05-9351/19 od 9.5.2019. godine,
- Izvješće o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za razdoblje od 1.1. do 31.12.2018. godine,
- podatke iz Zrakoplovnih informacija - AIP Bosne i Hercegovine o vremenu otvorenosti Međunarodnog aerodroma Tuzla, dobivene od Agencije za pružanje usluga u zračnoj plovidbi BiH,
- Odluku Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona o odobravanju sredstava JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", broj 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019. godine.

U smislu članka 14. stavak (1) Zakona o sustavu državne potpore u Bosni i Hercegovini (u dalnjem tekstu: Zakon), Federalno ministarstvo financija je svojim aktom dalo konzultativno mišljenje, broj 06-02-4-4714/19 od 2.7.2019.

godine, na prijavu državne potpore od Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona u obliku kapitalnog transfera JP "Aerodrom Tuzla", te uz to mišljenje dostavilo Vijeću navedene privitke i Obrazac za prijavu, shodno odredbi članka 12. stavak (2) Zakona.

Uvidom u podneseni zahtjev Vijeće je utvrdilo kako on nije kompletan, odnosno kako ne sadrži sve dokumente neophodne za njegovu ocjenu i donošenje odluke iz članka 12. stavak (3) Zakona, te je od Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona aktom broj UP/I 06-26-1-44-2/19 od 26.7.2019. godine zatražilo dopunu.

Ministarstvo trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona dostavilo je dopunu prijave programa državne potpore, akt broj 05/1-05-12847-1/19 od 2.8.2019. godine, u čijem privitku su dostavljeni:

- Statut JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 1/17) i
- Odluka o izmjenama i dopunama Statuta JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 9/17).

Na zahtjev Vijeća (dostavljen putem električne pošte 26.9.2019. godine) podnositelj Zahtjeva je električkim putem Vijeću dostavio:

- Plan investicijskih ulaganja JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", akt broj: 01/I-1275/2019 od 26.9.2019. godine.

Vijeće je po službenoj dužnosti sa službene internetske stranice Vlade Tuzlanskog kantona www.vladatrk.kim.ba pribavilo Zakon o osnivanju Javnog poduzeća "Međunarodni aerodrom Tuzla" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 1/98, 6/98, 11/95, 9/10, 9/12 i 9/15) i Izvod iz Proračuna Tuzlanskog kantona za 2019. godinu - potrošačko mjesto 22010002 JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 3/19). Također, Vijeće je sa službene internetske stranice JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" www.tuzla.airport.ba/statistika (pristupljeno 26.9.2019.) prikupilo podatke o statistici putničkog prometa.

2. Primjenjeni propisi

Vijeće je u postupku, osim Zakona, uzelo u obzir propise Bosne i Hercegovine i propise Europske unije. Relevantni primjenjeni propisi BiH su Uredba o namjeni, kriterijima i uvjetima za dodjelu državne potpore u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/18) (u dalnjem tekstu: Uredba) i Zakon o osnivanju Javnog poduzeća "Međunarodni aerodrom Tuzla" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 1/98, 6/98, 11/95, 9/10, 9/12 i 9/15).

Sukladno odredbama članka 4. stavak (1) Uredbe, kojim je propisano da se državna potpora dodjeljuje ako program ili pojedinačni projekt državne potpore zadovoljava uvjete iz ove Uredbe, i članka 71. stavak 2. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Europskih zajednica i Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 5/08 - Medunarodni ugovori) (u dalnjem tekstu: SSP). Vijeće je obvezno prilikom ocjene zahtjeva za dodjelu državne potpore primjenjivati ne samo pravo Bosne i Hercegovine nego na odgovarajući način primjeniti i kriterije i uvjete koji proizlaze iz primjene konkurenčijskih pravila važećih u Zajednici i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice. Osim Uredbom o namjeni, kriterijima i uvjetima za dodjelu državne potpore u Federaciji BiH, obveza primjene navedenih kriterija i uvjeta Vijeću je propisana odredbom članka 71. stavak 1. točka c) SSP-a koji glasi: Konkurenca i druge ekonomske odredbe "1. Sljedeće je nespojivo s propisnim funkcioniranjem ovoga Sporazuma, u mjeri u kojoj može utjecati na trgovinu između Zajednice i Bosne i Hercegovine: (c) svaka državna potpora kojom se narušava ili prijeti narušavanju

konkurenčije davanjem prednosti određenim poduzećima ili određenim proizvodima", te stavkom 2. istoga članka koji glasi: "2. Svaka praksa suprotna ovome članku ocjenjivat će se na temelju kriterija koji proizlaze iz primjene konkurenčijskih pravila važećih u Zajednici, posebice čl. 81., 82., 86. i 87. Ugovora o osnivanju Europske zajednice (u dalnjem tekstu: Ugovor o EZ) i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice."

Također, u svrhu poređenja, Vijeće je uzelo u obzir propis Europske unije u vezi s dodjelom državne potpore aerodromima i zračnim prijevoznicima, i to:

- Komunikacija Komisije – Smjernice o državnoj potpori aerodromima i zračnim prijevoznicima (Službeni list Europske unije, serija C, broj 99, 4. 4. 2014.).

Naime, odredbama točke 25. podtočka e) Komunikacija Komisije - Smjernice o državnoj potpori aerodromima i zračnim prijevoznicima (Službeni list Europske unije, serija C, broj 99, 4.4.2014.) propisano je da se pod infrastrukturom aerodroma podrazumijeva infrastruktura i oprema za pružanje usluga aerodroma koje aerodrom pruža zračnim prijevoznicima i različitim pružateljima usluga, uključujući poletno-slijetne staze, terminalne, stajanke, rulne staze, centraliziranu infrastrukturu za zemaljske usluge i ostale objekte koji izravno pružaju potporu uslugama aerodroma, isključujući infrastrukturu i opremu koja je, prije svega, potrebna za obavljanje djelatnosti koje nisu zrakoplovne, poput parkinga za automobile, prodavnica i restorana, dok je u podtočki d) iste točke, među ostalim, propisano kako se usluge koje isključivo pružaju aerodromi odnose na slijetanje, polijetanje, rasvjetu i parkiranje zrakoplova.

3. Utvrđivanje činjenica

Na temelju dostavljenih podataka, Vijeće je u postupku utvrdilo sljedeće:

Javno poduzeće "Aerodrom Tuzla" osnovano je Zakonom o osnivanju Javnog poduzeća "Međunarodni aerodrom Tuzla", čijim je člankom 1. utvrđeno, u svrhu pružanja usluga za funkcioniranje Aerodroma u Tuzli i obavljanja drugih pratećih djelatnosti, osnivanje JP "Aerodrom Tuzla" čija je djelatnost od posebnog interesa za Tuzlanski kanton.

Gospodarski subjekt JP "Aerodrom Tuzla" upisan je u sudskom registru Općinskog suda u Tuzli pod matičnim brojem subjekta upisa (MBS) 1-9924, JIB 4209372030004, kao društvo s ograničenom odgovornošću sa sjedištem u Živinicama, Gornje Dubrave bb.

Osnovne djelatnosti JP "Aerodrom Tuzla" su, prema Obavijesti o razvrstavanju poslovnog subjekta prema djelatnosti, uslužne djelatnosti u vezi sa zračnim prijevozom, šifra djelatnosti 52.23.

Upisani i uplaćeni osnovni kapital JP "Aerodrom Tuzla" iznosi 4.060.101,64 KM, a njegov osnivač i vlasnik je Tuzlanski kanton, s udjelom od 100% u osnovnom upisanom kapitalu.

Pravna osnova za dodjelu državne potpore u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM JP "Aerodrom Tuzla" sadržana je u Proračunu Tuzlanskog kantona za 2019. godinu ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 3/19).

Naime, Proračunom Tuzlanskog kantona za 2019. godinu - potrošačko mjesto 22010002 - osigurana su sredstva na ime kapitalnih transfera JP "Aerodrom Tuzla" u iznosu od 302.500,00 KM. Navedena finansijska sredstva dodijeljena su JP "Aerodrom Tuzla" putem Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona.

Druga pravna osnova, odnoso pravni akt na osnovi kojega je dodijeljena državna potpora na ime kapitalnih transfera u iznosu od 302.500,00 KM JP "Aerodrom Tuzla" je Odluka Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona o odobravanju

sredstava JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", broj: 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019.

U obrazloženju Odluke navodi se da je JP "Aerodrom Tuzla" prilikom izrade proračunskog zahtjeva za 2019. godinu Ministarstvu dostavilo Plan poslovanja za 2019. godinu sa zahtjevom za proračunskim sredstvima za financiranje dijela projektiranja i izgradnje novoga prilaznog puta s ogradom na zapadnoj strani aerodroma. Međutim, aktom broj 01/1-388/19 od 17.4.2019. godine JP "Aerodrom Tuzla" se Ministarstvu obratio zahtjevom za promjenu namjenske strukture sredstava odobrenih Proračunom Tuzlanskog kantona za 2019. godinu i hitnu nabavu aerodromskog vatrogasnog vozila i neophodne aerodromske opreme. Ministarstvo je nakon analize zahtjeva i utvrđene činjenice da je za nesmetano funkcioniranje aerodroma neophodno vatrogasno vozilo, jer je postojeće u kvaru, i uz to dodatna aerodromska oprema, donijelo Prijedlog odluke o odobravanju sredstava.

Ministarstvo financira Tuzlanskog kantona je aktom broj 07/1-14-8739/19 od 23.4.2019. godine dalo mišljenje kako su sredstva planirana u proračunu dovoljna za realizaciju Odluke, ali kako prije njenog donošenja Vlada Tuzlanskog kantona treba biti informirana o izmjeni namjene. Zaključkom broj 02/1-14-8737-1/19 od 23.4.2019. godine Vlada Tuzlanskog kantona prihvati je informaciju o promjeni namjene odobrenih proračunskih sredstava.

U Izvješću o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za razdoblje od 1.1. do 31.12.2018. godine navodi se kako je u 2018. godini izvršen prihvat i otprema ukupno 584.610 putnika. Prema statistici za putnički promet utvrđeno je kako je u 2017. godini ukupan promet putnika iznosio 535.596.

5. Donošenje odluke

Vijeće je na 89. sjednici, održanoj 4.10.2019. godine, razmatralo Zahtjev Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona. Prilikom donošenja odluke Vijeće je uzelo u obzir cjelokupnu dokumentaciju.

S obzirom na to da je Ministarstvo trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona dodijelilo državnu potporu, sadržanu u predmetnom zahtjevu za odobrenje državne potpore u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku JP "Aerodrom Tuzla", Vijeće je provelo postupak *ex post* odobrenja, sukladno članku 12. stavak (7) Zakona.

Naime, Vijeće je prvenstveno tijekom postupka trebalo utvrditi je li državna potpora u obliku kapitalnog transfera korisniku JP "Aerodrom Tuzla", koja se odnosi na nabavu vatrogasnog vozila i neophodne aerodromske opreme, predstavlja državnu potporu iz članka 3. stavak (1) Zakona.

Prilikom utvrđivanja je li državna potpora u obliku kapitalnog transfera za nabavu vatrogasnog vozila i neophodne aerodromske opreme predstavlja državnu potporu, Vijeće je razmotrilo jesu li ispunjeni svi uvjeti iz članka 3. stavak (1) Zakona, odnosno je li riječ o transferu državnih sredstava; je li sredstva predstavljaju potporu koja korisniku potpore donose ekonomsku prednost koju on ne bi ostvario svojim redovnim i normalnim poslovanjem; je li se predložena sredstva dodjeljuju korisniku na selektivnoj osnovi i je li dodjelom predloženih sredstava postoji mogućnost narušavanja tržišne konkurenčije davanjem prednosti na tržištu korisniku državne potpore, posebice u mjeri u kojoj to može utjecati na ispunjavanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine iz ovoga područja.

U konkretnom slučaju utvrđeno je kako naknada predstavlja državnu potporu, jer su ispunjeni svi uvjeti iz članka 3. stavak (1) Zakona. Naime, riječ je o transferu sredstava iz proračuna Tuzlanskog kantona, sredstva donose ekonomsku prednost koju korisnik ne bi mogao ostvariti redovnim i normalnim poslovanjem, sredstva se dodjeljuju na selektivnoj osnovi, te

postoji mogućnost narušavanja tržišne konkurenčnosti na širem tržištu koje čini tržište BiH i Europske unije.

Budući da sredstva dodijeljena Odlukom Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona, broj 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019. godine, predstavljaju državnu potporu, a člankom 5. Zakona propisana je opća zabrana davanja državne potpore koja narušava ili prijeti narušavanju tržišne konkurenčnosti davanjem prednosti na tržištu korisnicima državne potpore, bez obzira na oblik državne potpore u mjeri u kojoj to može utjecati na ispunjavanje obveza Bosne i Hercegovine u međunarodnim sporazumima, dok su odredbom članka 6. Zakona propisana izuzeća od opće zabrane, odnosno dozvoljene državne potpore, Vijeće je u postupku utvrdilo je li u konkretnom slučaju postoji mogućnost primjene izuzeća na temelju članka 6. stavak (2) Zakona, sukladno članku 115. Uredbe.

Vijeće je u postupku utvrdilo da sredstva koja su Odlukom Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona, broj 05/1-27-8922/19 od 24.4.2019. godine, u obliku kapitalnog transfera dodijeljena korisniku JP "Aerodrom Tuzla" predstavljaju državnu potporu za izgradnju aerodomske strukture i opreme. Nadalje, sukladno članku 115. stavak (1) Uredbe, državna potpora za izgradnju aerodomske strukture i opreme ili objekata koji su u izravnoj funkciji može se dodijeliti ako:

- izgradnja i funkcioniranje infrastrukture zadovoljavajuća jasno definiran cilj od općeg interesa (regionalni razvoj, dostupnost itd.);
- je infrastruktura neophodna i srazmerna postavljenom cilju;
- infrastruktura ima zadovoljavajuće srednjoročne izglede u pogledu korištenja, a posebice glede korištenja postojeće infrastrukture;
- svi potencijalni korisnici imaju pristup infrastrukturni ravnopravno i bez diskriminacije;
- bez državne potpore ne bi došlo do ulaganja ili bi se ono vršilo u različitom opsegu.

U stavku (2) istoga članka Uredbe definirani su prihvatljivi troškovi, a to su troškovi ulaganja u infrastrukturu i opremu aerodroma koja služi za pružanje usluga avioprivoznicima i drugim pružateljima usluga na aerodromima. Shodno odredbi stavka (3) istoga članka Uredbe, u prihvatljive troškove posebice spadaju ulaganja u uzletno-slijetne piste, terminale, stajanke, rulne staze, centraliziranu infrastrukturu za zemaljske usluge i ostale objekte koji izravno pružaju potporu uslugama aerodroma, uključujući troškove njihovog planiranja.

U stavku (5) istoga članka Uredbe određen je intenzitet državne potpore tako da ne može premašivati:

- 75% prihvatljivih troškova aerodroma s manje od 1 milijun putnika godišnje i
- 50% prihvatljivih troškova aerodroma s 1 do 3 milijuna putnika godišnje.

Sukladno navedenom, državna potpora u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku JP "Aerodrom Tuzla" za nabavu vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme može se dodijeliti jer je ispunjen uvjet da intenzitet državne potpore ne premašuje 75% prihvatljivih troškova, imajući u vidu da je promet putnika prema Izvješću o poslovanju JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u 2018. godini iznosio 584.610 putnika, a prema statističkim podatcima poslovanja objavljenim na službenoj internetskoj stranici JP "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u 2017. godini 535.596 putnika, što je manje od 1 milijun putnika godišnje.

Nadalje, iz dostavljenih dokumenata može se utvrditi kako nabava vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme zadovoljava jasno definiran cilj od općeg interesa (dostupnost), zatim njihova nabava je neophodna i srazmerna postavljenom cilju, te ima zadovoljavajuće srednjoročne izglede u pogledu

korištenja. Također, svi potencijalni korisnici imaju pristup infrastrukturni ravnopravno i bez diskriminacije. Bez državne potpore u obliku kapitalnog transfera u iznosu od 302.500,00 KM korisniku JP "Aerodrom Tuzla" ne bi bilo ulaganja u nabavu vatrogasnog vozila (s obzirom na to da je postojeće u kvaru) i neophodne aerodomske opreme ili bi se ono vršilo u različitom opsegu.

U Planu investicijskih ulaganja JP "Aerodrom Tuzla" u 2019. godini, akt broj 01/I-1275/2019 od 26.9.2019. godine, navode se kapitalna ulaganja za koja su osigurani izvori financiranja iz proračunskih sredstava u 2019. godini i za koja su najvećim dijelom tenderske procedure u realizaciji. Procijenjena vrijednost investicijskih ulaganja JP "Aerodrom Tuzla" u 2019. godini iznosi 3.535.000,00 KM. Iznos od 302.500,00 KM na ime kapitalnog transfera korisniku JP "Aerodrom Tuzla" je značajno manji od 75% od ukupnog iznosa od 3.535.000,00 KM planiranog za nabavu aerodomske opreme.

Na kraju, Vijeće je u postupku utvrdilo kako su sredstva u iznosu od 302.500,00 KM dodijeljena JP "Aerodrom Tuzla" za prihvatljive troškove ulaganja u infrastrukturu i opremu aerodroma koja služi za pružanje usluga avioprivoznicima i drugim pružateljima usluga na aerodromima u okviru dopuštenog intenziteta državne potpore do 75% prihvatljivih troškova.

Slijedom navedenoga, Vijeće je u postupku odlučilo da je na državnu potporu u obliku kapitalnog transfera, koja je Odlukom Ministarstva trgovine, turizma i prometa Tuzlanskog kantona dodijeljena poduzetniku JP "Međunarodni aerodrom Tuzla", i to u iznosu od 302.500,00 KM, moguće primjeniti izuzeće iz članka 6. stavak (2) Zakona, odnosno da je riječ o dozvoljenoj državnoj potpori koja je sukladna članku 115. Uredbe.

Uputa o pravnom lijeku:

Ovo Rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv njega nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna stranka može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka ovoga Rješenja.

Broj UP/I 02-26-1-44-5/19
4. listopada 2019. godine

Istočno Sarajevo

Predsjedateljica
Vijeća za državnu potporu BiH
Dr. Radmila Čičković, v. r.

Na osnovu člana 12. stav (3) tачка a) i stav (7) Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 10/12) i člana 193. Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 40/16), rješavajući u postupku očjene usklađenosti državne pomoći sa propisima o državnoj pomoći, pokrenutom na osnovu Zahtjeva Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona za odobrće državne pomoći korisniku Javno preduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. za nabavku vatrogasnog vozila i neophodne aerodomske opreme, Savjet za državnu pomoći Bosne i Hercegovine na 89. sjednici, održanoj 4. oktobra 2019. godine, donio je slijedeće

RJEŠENJE

- Odobrava se *ex post* državna pomoć koja je dodijeljena korisniku Javno preduzeće "Međunarodni aerodrom Tuzla" d.o.o. u obliku kapitalnog transfера u iznosu od 302.500,00 KM za izgradnju aerodomske infrastrukture i opreme, jer je u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.
- Ovo rješenje biće objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasiliima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Образложение

1. Захтјев за покретање поступка

Савјет за државну помоћ Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Савјет) запримио је 12.07.2019. године, под бројем УП/И 02-26-1-44-1/19, Захтјев Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона, акт број 06-02-4-4714/19 од 02.07.2019. године, за одобрење државне помоћи у облику капиталног трансфера у износу од 302.500,00 КМ кориснику Јавно предузеће "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. (у даљем тексту: ЈП "Аеродром Тузла") за набавку ватрогасног возила и неопходне аеродромске опреме. Уз Захтјев подносилац је доставио:

- попуњен Образац за пријаву програма државне помоћи у Федерацији Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Образац за пријаву),
- Рјешење Дирекције за цивилно ваздухопловство БиХ, број 02-29-2-УП1-103-6/09 од 01.06.2009. године,
- Потврду Дирекције за цивилно ваздухопловство БиХ за аеродром за јавну употребу, број Но: Е-7-А-003, издату ЈП "Аеродром Тузла" 01.06.2009. године,
- Рјешење Општинског суда у Тузли о измјенама података ЈП "Аеродром Тузла", број 032-0-Рег-19-000690 од 07.05.2019. године,
- Обавјештење Федералног завода за статистику о разврставању правног лица према класификацији дјелатности, број 07-32.5-3447/16 од 05.02.2016. године, за ЈП "Аеродром Тузла",
- Биланс успјеха ЈП "Аеродром Тузла" за период од 01.01. до 31.12.2018. године,
- Биланс стања ЈП "Аеродром Тузла" на дан 31.12.2018. године,
- Одлуку о усвајању Извјештаја о пословању ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. за период од 01.01. до 31.12.2018. године, број 07/III-2-2/19 од 18.04.2019. године,
- Закључак Владе Тузланског кантона о прихвату Извјештаја о пословању ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. за период од 01.01. до 31.12.2018. године, број 02/1-05-9351/19 од 09.05.2019. године,
- Извјештај о пословању ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. за период од 01.01. до 31.12.2018. године,
- податке из Ваздухопловних информација - АИП Босне и Херцеговине о времену отворености Међународног аеродрома Тузла, добијене од Агенције за пружање услуга у ваздушној пловидби БиХ,
- Одлуку Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона о одобравању средстава ЈП "Међународни аеродром Тузла", број 05/1-27-8922/19 од 24. 04. 2019. године.

У смислу члана 14. став (1) Закона о систему државне помоћи у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: Закон), Федерално министарство финансија је својим актом дало консултативно мишљење, број 06-02-4-4714/19 од 02.07.2019. године, на пријаву државне помоћи од Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона у облику капиталног трансфера ЈП "Аеродром Тузла", те уз то мишљење доставило Савјету наведене прилоге и Образац за пријаву, сходно одредби члана 12. став (2) Закона.

Увидом у поднесени захтјев Савјет је утврдио да он није комплетан, односно да не садржи све документе неопходне за његову оцјену и доношење одлуке из члана 12. став (3)

Закона, те је од Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона актом број УП/И 06-26-1-44-2/19 од 26.07.2019. године затражио допуну.

Министарство трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона доставило је допуну пријаве програма државне помоћи, акт број 05/1-05-12847-1/19 од 02.08.2019. године, у чијем прилогу су достављени:

- Статут ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. ("Службене новине Тузланског кантона", број 1/17) и
- Одлука о измјенама и допунама Статута ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. ("Службене новине Тузланског кантона", број 9/17).

На захтјев Савјета (достављен путем електронске поште 26.09.2019. године) подносилац Захтјева је електронским путем Савјету доставио:

- План инвестиционих улагања ЈП "Међународни аеродром Тузла", акт број 01/I-1275/2019 од 26.09.2019. године.

Савјет је по службеној дужности са службене веб-странице Владе Тузланског кантона www.vladatki.kim.ba прибавио Закон о оснивању Јавног предузећа "Међународни аеродром Тузла" ("Службене новине Тузланског кантона", бр. 1/98, 6/98, 11/05, 9/10, 9/12 и 9/15) и Извод из Буџета Тузланског кантона за 2019. годину - потрошачко мјесто 22010002 ЈП "Међународни аеродром Тузла" ("Службене новине Тузланског кантона", број 3/19). Такође, Савјет је са службене веб-странице ЈП "Међународни аеродром Тузла" www.tuzla.airport.ba/statistika (приступљено 26.09.2019) прикупило податке о статистици путничког саобраћаја.

2. Примијењени прописи

Савјет је у поступку, осим Закона, узео у обзир прописе Босне и Херцеговине и прописе Европске уније. Релевантни примијењени прописи БиХ су Уредба о намјени, критеријумима и условима за додјелу државне помоћи у Федерацији БиХ ("Службене новине Федерације БиХ", број 27/18) (у даљем тексту: Уредба) и Закон о оснивању Јавног предузећа "Међународни аеродром Тузла" ("Службене новине Тузланског кантона", бр. 1/98, 6/98, 11/05, 9/10, 9/12 и 9/15).

У складу са одредбама члана 4. став (1) Уредбе, којим је прописано да се државна помоћ додјељује ако програм или појединачни пројекат државне помоћи задовољава услове из ове уредбе, и члана 71. став 2. Споразума о стабилизацији и придруžивању између Европских заједница и Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 5/08 - Међународни уговори) (у даљем тексту: ССП), Савјет је обавезан да приликом оцјене захтјева за додјелу државне помоћи примјењује не само право Босне и Херцеговине него да на одговарајући начин примјени и критеријуме и услове који произлазе из примјене конкуренцијских правила важећих у Заједници и инструмената за тумачење које су усвојиле институције Заједнице. Осим Уредбом о намјени, критеријумима и условима за додјелу државне помоћи у Федерацији БиХ, обавеза примјене наведених критеријума и услова Савјету је прописана одредбом члана 71. став 1. тачка ц) ССП-а који гласи: Конкуренција и друге економске одредбе "1. Сљедеће је неспориво са прописним функционисањем овог споразума, у мјери у којој може да утиче на трговину између Заједнице и Босне и Херцеговине: (ц) свака државна помоћ којом се нарушава или пријети нарушавању конкуренције давањем предности одређеним предузећима или одређеним производима", те ставом 2. истог члана који гласи: "2. Свака пракса супротна овом члану оцјењиваће се на основу критеријума који произлазе из

примјене конкуренцијских правила важећих у Заједници, посебно чл. 81, 82, 86. и 87. Уговора о оснивању Европске заједнице (у даљем тексту: Уговор о ЕЗ) и инструмената за тумачење које су усвојиле институције Заједнице."

Такође, у сврху поређења, Савјет је узео у обзир пропис Европске уније у вези са додјелом државне помоћи аеродромима и ваздушним превозницима, и то:

- Комуникација Комисије - Смјернице о државној помоћи аеродромима и ваздушним превозницима (Службени лист Европске уније, серија Ц, број 99, 4.4.2014.).

Наиме, одредбама тачке 25. подтакча е) Комуникација Комисије - Смјернице о државној помоћи аеродромима и ваздушним превозницима (Службени лист Европске уније, серија Ц, број 99, 4.4.2014.) прописано је да се под инфраструктуром аеродрома подразумијева инфраструктура и опрема за пружање услуга аеродрома које аеродром пружа ваздушним превозницима и различитим пружаоцима услуга, укључујући полетно-слијетне стазе, терминале, стајанке, рулне стазе, централизовану инфраструктуру за земаљске услуге и остале објекте који директно пружају подршку услугама аеродрома, искључујући инфраструктуру и опрему која је, прије свега, потребна за обављање неавионских дјелатности, попут паркинга за аутомобиле, продавница и ресторана, док је у подтакци д) исте тачке, између остalog, прописано да се услуге које искључиво пружају аеродромима односе на слијетање, полијетање, расвјету и паркирање авиона.

3. Утврђивање чињеница

На основу достављених података, Савјет је у поступку утврдио следеће:

Јавно предузеће "Аеродром Тузла" основано је Законом о оснивању Јавног предузећа "Међународни аеродром Тузла", чијим је чланом 1. утврђено да се, у сврху пружања услуга за функционисање Аеродрома у Тузли и обављања других пратећих дјелатности, оснива ЈП "Аеродром Тузла" чија је дјелатност од посебног интереса за Тузлански кантон.

Привредни субјекат ЈП "Аеродром Тузла" уписан је у судском регистру Општинског суда у Тузли под матичним бројем субјекта уписа (МБС): 1-9924, ЛИБ: 4209372030004, као друштво са ограниченим одговорношћу са сједиштем у Живиницама, Горње Дубраве бб.

Основне дјелатности ЈП "Аеродром Тузла" су, према Обавјештењу о разврставању пословног субјекта према дјелатности, услужне дјелатности у вези са ваздушним превозом, шифра дјелатности 52.23.

Уписан и уплаћени основни капитал ЈП "Аеродром Тузла" износи 4.060.101,64 КМ, а његов оснивач и власник је Тузлански кантон, са удељом од 100% у основном уписаном капиталу.

Правни основ за додјелу државне помоћи у облику капиталног трансфера у износу од 302.500,00 КМ ЈП "Аеродром Тузла" садржан је у Буџету Тузланског кантонца за 2019. годину ("Службене новине Тузланског кантонца", број 3/19).

Наиме, Буџетом Тузланског кантонца за 2019. годину - потрошачко место 22010002 - обезбиђена су средства на име капиталних трансфера ЈП "Аеродром Тузла" у износу од 302.500,00 КМ. Наведена финансијска средства додијељена су ЈП "Аеродром Тузла" путем Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантонца.

Други правни основ, односно правни акт на основу којег је додијељена државна помоћ на име капиталних трансфера у износу од 302.500,00 КМ ЈП "Аеродром Тузла" је Одлука Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског

кантона о одобравању средстава ЈП "Међународни аеродром Тузла", број 05/1-27-8922/19 од 24.04.2019.

У образложењу Одлуке наводи се да је ЈП "Аеродром Тузла" приликом израде буџетског захтјева за 2019. годину Министарству доставило План пословања за 2019. годину са захтјевом за буџетским средствима за финансирање дијела пројектовања и изградње новог прилазног пута са оградом на западној страни аеродрома. Међутим, актом број 01/1-388/19 од 17. 04. 2019. године ЈП "Аеродром Тузла" се Министарству обратило захтјевом за промјену намјенске структуре средстава одобрених Буџетом Тузланског кантонца за 2019. годину и хитну набавку аеродромског ватрогасног возила и неопходне аеродромске опреме. Министарство је након анализе захтјева и утврђене чињенице да је за несметано функционисање аеродрома неопходно ватрогасно возило, јер је постојеће у квару, и уз то додатна аеродромска опрема, донијело Приједлог одлуке о одобравању средстава.

Министарство финансија Тузланског кантонца је актом број 07/1-14-8739/19 од 23.04.2019. године дало мишљење да су средства планирана у буџету довољна за реализацију Одлуке, али да прије њеног доношења Влада Тузланског кантонца треба да буде информисана о измјени намјене. Закључком број 02/1-14-8737/1/19 од 23.04.2019. године Влада Тузланског кантонца прихватила је Информацију о промјени намјене одобрених буџетских средстава.

У Извјештају о пословању ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. за период од 01.01.до 31.12.2018. године наводи се да је у 2018. години извршен прихват и отпрема укупно 584.610 путника. Према статистици за путнички саобраћај утврђено је да је у 2017. години укупан промет путника износио 535.596.

5. Доношење одлуке

Савјет је на 89. сједници, одржаној 04.10.2019. године, разматрао Захтјев Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантонца. Приликом доношења одлуке Савјет је узео у обзир цјелокупну документацију.

С обзиром на то да је Министарство трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантонца додијелило државну помоћ, садржану у предметном захтјеву за одобрење државне помоћи у облику капиталног трансфера у износу од 302.500,00 КМ кориснику ЈП "Аеродром Тузла", Савјет је провео поступак *ex post* одобрења, у складу са чланом 12. став (7) Закона.

Наиме, Савјет је првенствено током поступка требало да утврди да ли државна помоћ у облику капиталног трансфера кориснику ЈП "Аеродром Тузла", која се односи на набавку ватрогасног возила и неопходне аеродромске опреме, представља државну помоћ из члана 3. став (1) Закона.

Приликом утврђивања да ли државна помоћ у облику капиталног трансфера за набавку ватрогасног возила и неопходне аеродромске опреме представља државну помоћ, Савјет је размотрio јесу ли испуњени сви услови из члана 3. став (1) Закона, односно да ли је ријеч о трансферу државних средстава; да ли средства представљају помоћ која кориснику помоћи доносе економску предност коју он не би остварио својим редовним и нормалним пословањем; да ли се предложена средства додјељују кориснику на селективној основи и да ли додјелом предложених средстава постоји могућност нарушавања тржишне конкуренције давањем предности на тржишту кориснику државне помоћи, нарочито у мјери у којој то може да утиче на испуњавање међународних обавеза Босне и Херцеговине из ове области.

У конкретном случају утврђено је да накнада представља државну помоћ, јер су испуњени сви услови из члана 3. став (1) Закона. Наиме, ријеч је о трансферу

средстава из буџета Тузланског кантоне, средства доносе економску предност коју корисник не би могао да оствари редовним и нормалним пословањем, средства се додјељују на селективној основи, те постоји могућност нарушавања тржишне конкуренције на ширем тржишту које чини тржиште БиХ и Европске уније.

Будући да средства додијељена Одлуком Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантоне, број 05/I-27-8922/19 од 24.4.2019. године, представљају државну помоћ, а чланом 5. Закона прописана је општа забрана давања државне помоћи која нарушава или пријети да наруши тржишну конкуренцију давањем предности на тржишту корисницима државне помоћи, без обзира на облик државне помоћи у мјери у којој то може да утиче на испуњавање обавеза Босне и Херцеговине у међународним споразумима, док су одредбом члана 6. Закона прописана изузета од опште забране, односно дозвољене државне помоћи, Савјет је у поступку утврђивао да ли у конкретном случају постоји могућност примјене изузета на основу члана 6. став (2) Закона, а у складу са чланом 115. Уредбе.

Савјет је у поступку утврдио да средства која су Одлуком Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантоне, број 05/I-27-8922/19 од 24.04.2019. године, у облику капиталног трансфера додијељена кориснику ЈП "Аеродром Тузла" представљају државну помоћ за изградњу аеродромске структуре и опреме. Надаље, у складу са чланом 115. став (1) Уредбе, државна помоћ за изградњу аеродромске структуре и опреме или објекта који су у директној функцији може да се додијели ако:

- изградња и функционисање инфраструктуре задовољавају јасно дефинисан циљ од општег интереса (регионални развој, доступност итд.);
- је инфраструктура неопходна и сразмјерна постављеном циљу;
- инфраструктура има задовољавајуће средњорочне изгледе у погледу коришћења, а нарочито у погледу коришћења постојеће инфраструктуре;
- сви потенцијални корисници имају приступ инфраструктуре равноправно и без дискриминације;
- без државне помоћи не би дошло до улагања или би се оно вршило у различитом обиму.

У ставу (2) истог члана Уредбе дефинисани су прихватљиви трошкови, а то су трошкови улагања у инфраструктуру и опрему аеродрома која служи за пружање услуга авиопревозницима и другим пружаоцима услуга на аеродромима. Сходно одредбама става (3) истог члана Уредбе, у прихватљиве трошкове нарочито спадају улагања у узлетно-слиjetне писте, терминале, стајанке, рулне стазе, централизовану инфраструктуру за земаљске услуге и остале објекте који директно пружају подршку услугама аеродрома, укључујући трошкове њиховог планирања.

У ставу (5) истог члана Уредбе одређен је интензитет државне помоћи тако да не може прелазити:

- 75% прихватљивих трошкова аеродрома са мање од 1 милион путника годишње и
- 50% прихватљивих трошкова аеродрома са 1 до 3 милиона путника годишње.

У складу са наведеним, државна помоћ у облику капиталног трансфера у износу од 302.500,00 КМ кориснику ЈП "Аеродром Тузла" за набавку ватрогасног возила и неопходне аеродромске опреме може да се додијели јер је испуњен услов да интензитет државне помоћи не прелази 75% прихватљивих трошкова, имајући у виду да је промет путника према Извештају о пословању ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. у 2018. години износио 584.610

путника, а према статистичким подацима пословања објављеним на службеној веб-страници ЈП "Међународни аеродром Тузла" д.о.о. у 2017. години 535.596 путника, што је мање од 1 милион путника годишње.

Надаље, из достављених докумената може да се утврди да набавка ватрогасног возила и неопходне аеродромске опреме задовољава јасно дефинисан циљ од општег интереса (доступност), затим њихова набавка је неопходна и сразмјерна постављеном циљу, те има задовољавајуће средњорочне изгледе у погледу коришћења. Такође, сви потенцијални корисници имају приступ инфраструктуре равноправно и без дискриминације. Без државне помоћи у облику капиталног трансфера у износу од 302.500,00 КМ кориснику ЈП "Аеродром Тузла" не би било улагања у набавку ватрогасног возила (с обзиром на то да је постојеће у квару) и неопходне аеродромске опреме или би се оно вршило у различитом обиму.

У Плану инвестиционих улагања ЈП "Аеродром Тузла" у 2019. години, акт број 01/I-1275/2019 од 26.09.2019. године, наводе се капитална улагања за која су обезбиђејени извори финансирања из буџетских средстава у 2019. години и за која су највећим дијелом тендурске процедуре у реализацији. Процењењена вриједност инвестиционих улагања ЈП "Аеродром Тузла" у 2019. години износи 3.535.000,00 КМ. Износ од 302.500,00 КМ на име капиталног трансфера кориснику ЈП "Аеродром Тузла" је значајно мањи од 75% од укупног износа од 3.535.000,00 КМ планираног за набавку аеродромске опреме.

На крају, Савјет је у поступку утврдио да су средства у износу од 302.500,00 КМ додијељена ЈП "Аеродром Тузла" за прихватљиве трошкове улагања у инфраструктуру и опрему аеродрома која служи за пружање услуга авиопревозницима и другим пружаоцима услуга на аеродромима у оквиру допуштеног интензитета државне помоћи до 75% прихватљивих трошкова.

Слиједом наведеног, Савјет је у поступку одлучио да је на државну помоћ у облику капиталног трансфера која је Одлуком Министарства трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантоне додијељена предузећнику ЈП "Међународни аеродром Тузла", и то у износу од 302.500,00 КМ, могуће примјенити изузета из члана 6. став (2) Закона, односно да је ријеч о дозвољеној државној помоћи која је у складу са чланом 115. Уредбе.

Упутство о правном лијеку:

Ово рјешење је коначно у управном поступку и против њега није дозвољена жалба.

Незадовољна страна може да покрене управни спор пред Судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема овог рјешења.

Број УП/И 02-26-1-44-5/19

4. октобра 2019. године

Источно Сарајево

Предсједавајућа

Савјета за државну помоћ БиХ

Др Радмила Чичковић, с. р.

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

715

Konkurenčijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 42. stav (1), a u vezi s članom 4. stav (1) tačka b) Zakona o konkurenčiji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), člana 105. Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16), u postupku pokrenutom po Zahtjevu za pokretanje postupka podnesenom od strane privrednog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216., 71000 Sarajevo,

Bosna i Hercegovina, zastupan po punomoćniku advokatu Nihadu Sijerčiću, ul. fra. Andela Zvizdovića br. 1., 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina protiv privrednog subjekta "BH Telecom" d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara 7., 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) Zakona o konkurenciji, zaprimljenog pod brojem UP-02-26-2-019-1/17, a postupajući po Presudi Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 U 028507 18 U od 1. juna 2019. godine, na 58. (pedesetosmog) sjednici održanoj dana 12.09.2019. godine, je donijelo

RJEŠENJE

1. Odbija se Zahtjev privrednog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, podnesen protiv privrednog subjekta "BH Telecom" d.d. Sarajevo, radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) Zakona o konkurenciji, kao neosnovan.
2. Odbija se zahtjev privrednog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, za naknadni troškova postupka, kao neosnovan.
3. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Ovim Rješenjem izvršava se Presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 U 028507 18 U od 1. juna 2019. godine (u daljem tekstu: Presuda), kojom je Sud Bosne i Hercegovine uvažio Tužbu privrednog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo i poništio Rješenje Konkurencijskog vijeća, broj UP-02-26-2-019-60/17 od 4. aprila 2019. godine, te predmet vratio Konkurencijskom vijeću na ponovno rješavanje.

Konkurencijsko vijeće je presudu zaprimilo dana 13. aprila 2019. godine pod brojem: UP-02-26-2-019-74/17.

Prema članu 62. Zakona o upravnim sporovima BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 12/04, 88/07, 83/08 i 74/10), kada sud poništi akt protiv kojeg je bio pokrenut upravni spor, predmet se vraća u stanje u kojem se nalazio prije nego što je poništeni akt donesen, te je pri donošenju novog rješenja vezan pravnim shvaćanjima i primjedbama suda u vezi s postupkom.

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Konkurencijsko vijeće) je dana 30.06.2017. godine pod brojem UP-02-26-2-019-1/17 zaprimilo Zahtjev za pokretanje postupka (u daljem tekstu: Zahtjev) privrednog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića broj 216, 71000 Sarajevo (u daljem tekstu: "Telemach" ili Podnositelac zahtjeva) protiv privrednog subjekta "BH Telecom" d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara broj 7., 71000 Sarajevo (u daljem tekstu: "BH Telecom" ili Protivna strana), radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09 - u daljem tekstu: Zakon).

Kako podneseni Zahtjev nije bio potpun, Konkurencijsko vijeće je aktom broj: UP-02-26-2-019-2/17 od 01.08.2017. godine, zatražilo od Podnositoca zahtjeva dopunu istog.

Dopuna Zahtjeva od 07.08.2017. godine je zaprimljena od strane Konkurencijskog vijeća dana 08.08.2017. godine pod brojem UP-02-26-2-019-3/17.

Podnositelac zahtjeva je u dopuni Zahtjeva dodatno precizirao pravni osnov Zahtjeva te istakao da Zahtjev podnosi primarno radi kršenja odredbe člana 10. stav (2) tačka a), ali u određenoj mjeri i tačaka b), c) i d) istog stava, od strane "BH Telecoma". Također, u dopuni Podnositelac zahtjeva se pozvao i na kršenje odredbi člana 9. stav (1) tačke a), b), c) g) i h) Odluke o definisanju kategorija dominantnog položaja ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06), te traži od Konkurencijskog vijeća da postupak vodi u odnosu na sve navedena kršenja.

Nakon kompletiranja Zahtjeva, Konkurencijsko vijeće je Podnositociu zahtjeva, izdalo Potvrdu o prijemu kompletног i urednog Zahtjeva, u smislu člana 28. stav (3) Zakona, dana 10.10.2017. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-4/17.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su privredni subjekti "Telemach" d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216., 71000 Sarajevo i "BH Telecom" d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7., 71000 Sarajevo.

1.1. Privredni subjekt TELEMACH

Privredni subjekt Telemach društvo za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216., Sarajevo, registrovan je kod Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem 65-01-0620-08. Njegov osnivač je Bosnia Broadband S.a.r.l. iz Luksemburga, Rue de Rollingergrund, L-2440 Luksemburg.

Privredni subjekt Telemach je privredno društvo koje je aktivno u pružanju telekomunikacijskih usluga. Jedan je od telekomunikacijskih operatora u Bosni i Hercegovini koji distribuira medijski sadržaj preko kablovske tehničke platforme i pruža usluge pristupa internetu i povezane usluge kao i usluge fiksne telefonije preplatnicima.

1.2. Privredni subjekt BH Telecom

Privredni subjekt dioničko društvo BH Telecom Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7., Sarajevo, registrovan je kod Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem 65-02-0012-10 (stari broj: I-23391). Osnovni kapital privrednog subjekta BH Telecom je podijeljen na 53.457.358 dionica, koje su u 90% vlasništvu Federacije Bosne i Hercegovine, a 10% u vlasništvu Privatizacijskih investicijskih fondova i malih dioničara.

Osnovna registrovana djelatnost privrednog subjekta BH Telecom je obavljanje telekomunikacijskih djelatnosti.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurencijsko vijeće je u toku postupka primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju kategorija dominantnog položaja ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10) i odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/163/09), u smislu člana 26. Zakona.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između evropskih zajednica i njegovih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine s druge strane ("Službeni glasnik BiH - međunarodni ugovori" br. 10/08 - u daljem tekstu: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju) odredba čl. 71. o primjeni kriterija i pravne stečevine Evropske unije, te člana 43. stav (1) Zakona, omogućuju Konkurencijskom vijeću u svrhu ocjene datog slučaja, da se može koristiti sudskom praksom Evropskog suda pravde i odlukama Evropske komisije.

Konkurencijsko vijeće je izvršilo uvid i u Zakon o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12 – u daljem tekstu Zakon o komunikacijama), te Odluku o usvajanju Politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za period 2017.-2021. i Akcijskog plana za realizaciju politike ("Službeni glasnik BiH", br. 46/17), usvojenu od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, zatim Pravilo 54/2011 ("Službeni glasnik BiH", br. 54/08) i Pravilo 73/2014 ("Službeni glasnik BiH", br. 85/11) Regulatorne agencije za komunikacije.

3. Postupak po Zahtjevu za pokretanje postupka

U svom Zahtjevu, Podnositelac zahtjeva, opisuje činjenično stanje i okolnosti, te prilaže dokaze za koje smatra da potkrjepljuju navedeno, a koje su razlog za podnošenje Zahtjeva, te ukratko navodi slijedeće:

Podnositelac zahtjeva, privredni subjekt "Telemach" je telekomunikacijska kompanija koja djeluje kao operator digitalne i analogne kablovske TV, pružalac usluga širokopojasnog Interneta i operator fiksne telefonije, dok je protivna strana, "BH Telecom" jedan od tri vladajuća telekomunikacijskih operatora u Bosni i Hercegovini, uz privredne subjekte "Hrvatske Telekomunikacije" d.d. Mostar i "Telekomunikacije Republike Srpske" a.d. Banja Luka.

Glavna poslovna djelatnost privrednog subjekta "BH Telecom" je pružanje telekomunikacijskih usluga u fiksnoj i mobilnoj telefoniji, distribucija medijskih sadržaja i pružanje usluge pristupa Internetu.

U sažetku svog Zahtjeva, Podnositelac zahtjeva navodi da je Protivna strana svojim aktivnostima zloupotrijebila svoj dominantni položaj na relevantnom tržištu, na način da alternativnim operatorima nudi uslove za obavljanje djelatnosti mobilnih virtuelnih mrežnih operatora (u daljem tekstu: "MVNO") koji su ekonomski neisplativi.

U pogledu relevantnog tržišta u ovom postupku Podnositelac zahtjeva smatra da treba uzeti u obzir, tržište interkonekcije i pristupa MVNO-a mobilnoj i fiksnoj mreži privrednog subjekta "BH Telecom" na teritoriji Bosne i Hercegovine, te da je za ocjenu konkretnog postupanja relevantno i tržište mobilne telefonije u Bosni i Hercegovini na kojem nastupaju efekti spornog postupanja privrednog subjekta "BH Telecom".

Privredni subjekt "BH Telecom" je jedini učesnik na relevantnom tržištu, jer jedino "BH Telecom" može pristupiti i dozvoliti pristup svojoj mobilnoj mreži, te je njegov udjel na mjerodavnom tržištu 100%.

Podnositelac zahtjeva smatra da pri ocjeni konkretnog slučaja Konkurenčijsko vijeće treba imati u vidu i povezano tržište mobilne telefonije, na kojem kao i na tržištu fiksne telefonije vladaju "incumbent" operateri, od kojih je jedan i "BH Telecom".

Prema posljednje dostupnim podacima iz četvrtog kvartala 2016. godine, zajednički tržišni udjeli tri vladajuća operatera na tržištu mobilne telefonije iznosi 99,71%. Preostali neznatni udjeli od 0,29% odnosi se na udjele nezavisnih MVNO operatora – privrednih subjekata "Blicnet", "Elta Kabel", "Telrad net" i "Izi Mobile" od kojih svaki ima ispod 0,2% pojedinačnog tržišnog udjela.

Privredni subjekt "BH Telecom" na tržištu mobilne telefonije, prema navodima Podnosioca zahtjeva, koji se poziva na podatke iz "Kvartalnih uporednih podataka tržišta elektronskih komunikacija za četvrti kvartal 2016. godine", objavljene od strane Regulatorne agencije za komunikacije, trenutno ima 47% sa trendom rasta, što je dovoljno za pretpostavku dominantnosti na osnovu člana 9. stav (2) Zakona.

Pored navedenog dodaje se da je tržišni udjel privrednog subjekta "BH Telecom" mnogo veći, ukoliko bi se u obzir uzeo broj mobilnih pretplatnika na geografskom području koje pokriva fiksna mreža privrednog subjekta "BH Telecom".

Još jedan faktor relevantan za ocjenu tržišne snage privrednog subjekta "BH Telecom" u sferi telekomunikacija je prema navodima Podnosioca zahtjeva i činjenica da je Regulatorna agencija za komunikacije (u daljem tekstu: RAK) proglašio "BH Telecom" za operatera sa značajnom tržišnom snagom na nekoliko tržišta, uključujući fiksnu i mobilnu telefoniju i zakup telekomunikacijskih vodova. Pored navedenog, nakon usvajanja analize tržišta terminacije poziva u individualne mobilne mreže, veleprodajni nivo, "BH Telecom" je odlukom RAK-a od 30.05.2017. godine proglašen operaterom sa značajnom tržišnom snagom i na ovom tržištu. Isti status imaju i druga dva incumbent operatera.

U Zahtjevu se dalje Podnositelac zahtjeva poziva i na odredbu člana 14. Zakona o komunikacijama koja glasi: "smatra se da operator telekomunikacija ima značajnu tržišnu snagu, ako, bilo

individualno ili zajedno s drugima, ima položaj koji je jednak dominaciji, odnosno položaj ekonomske moći, koja mu u znatnoj mjeri omogućava da radi neovisno o konkurentima, klijentima i krajnjim korisnicima", s tim da naglašava činjenicu dominantnosti privrednog subjekta "BH Telecom".

Definicija operadora sa značajnom tržišnom snagom je u Bosni i Hercegovini ista kao i odgovarajuća definicija u EU (član 14. Direktive 2002/21/EC od 07.03.2002. godine o zajedničkom regulatornom okviru za mreže elektronskih komunikacija i usluga), te u tom pogledu Podnositelac zahtjeva ističe kako je u svojim relevantnim smjernicama Evropska komisija navela da definicija značajne tržišne snage (u daljem tekstu: SMP) odgovara konceptu dominantnog položaja iz člana 102. Ugovora o funkcionalisanju EU (Smjernice Evropske komisije o tržišnoj analizi i ocjeni značajne snage prema regulatornom okviru Zajednice za elektronske komunikacijske mreže i usluge, OJ (2002) C233/2). Te stoga, imajući u vidu činjenicu da član 9. Zakona (koji definije dominantni položaj) predstavlja praktično preuzetu odredbu članka 102. Ugovora o funkcionalisanju EU, Podnositelac smatra da je isti zaključak u svezi sa jednakošću SMP statusa i dominantnosti primjenjiv i u Bosni i Hercegovini.

SMP status sva tri incumbent operatora implicira da se njihova tržišna snaga mora cijeniti unutar teritorija koji pokriva svaki od ovih operatora pojedinačno, a ne cijelokupnu teritoriju BiH, tj. SMP status incumbent operatora pokazuje da svaki od ovih operatora ima SMP status u vlastitom području, koji status, odgovara postojanju dominantnog položaja na ovom tržištu.

Nadalje, a vezano za činjenice kojima želi dokazati postojanje zloupotrebe dominantnog položaja od strane "BH Telecom", Podnositelac zahtjeva ističe da ako nešto nije okarakterizirano kao povreda relevantnih sektorskih propisa od strane sektorskog regulatora (u konkretnom slučaju od strane RAK-a) ne znači da ne postoji zloupotreba dominantnog položaja u smislu člana 10. Zakona, te u vezi sa navedenim ukazuje na praksu Evropskog suda pravde u predmetu Deutsche Telekom (C-280/08, Presuda ESP od 14.10.2010. godine) u kojoj je isti ustanovio da činjenica da se telekomunikacijski operator pridržava sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija ne znači da ne postoji odgovornost operatera po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurenčije, dokle god je operater imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja.

Primijenjeno na predmetni slučaj i akte privrednog subjekta "BH Telecom" za koje Podnositelac zahtjeva smatra da predstavljaju zloupotrebu dominantnog položaja, činjenica da je RAK odobrio pojedine cijene Protivne strane ne znači da isti ne može da snosi odgovornost iz ugla Zakona u vezi sa cijenama.

Ovo također prema Podnosiocu zahtjeva znači da referentna ponuda Protivne strane, čak i ukoliko je ista odobrena od strane RAK-a može predstavljati zloupotrebu dominantnog položaja u smislu Zakona.

Uslovi koje nudi "BH Telecom" za ustanavljanje i obavljanje MVNO djelatnosti efektivno sprečavaju sve zainteresovane alternativne operatore da zaključe MVNO aranžman sa istim, te na taj način "BH Telecom" zloupotrebljuje svoj dominantni položaj na tržištu interkonekcije i MVNO pristupa na svoju mobilnu mrežu, te na taj način prije svega štiti svoju poziciju na tržištu mobilne telefonije, na kojoj također posjeduje dominantni položaj.

Značaj MVNO – a za razvoj konkurenčije na tržištu mobilne telefonije u BiH već je prepoznat od strane RAK-a, i u njegovoj Analizi mobilnog tržišta od 24.04.2013. godine, kao i u Novoj RAK Analizi mobilnog tržišta iz novembra 2016. godine (u daljem tekstu: "RAK analiza mobilnog tržišta").

Prema RAK Analizi mobilnog tržišta poslovanje MVNO operatora konstantno opada i to u odnosu na vrlo nizak inicijalni

nivo na tržištu Bosne i Hercegovine, što dovodi do značajno viših cijena za krajnje korisnike u odnosu na uporednu praksu.

U "RAK analizi tržišta" se između ostalog navodi slijedeće:

"Prema izvještaju BEREC-a pod nazivom "Termination Rates at European Level (january 2016), BoR(16)90, prosječna cijena terminacije u mobilnoj mreži (MTR) u 36 zemalja Europe u januaru 2016. godine je iznosila 0,0141 EUR/min (0,0275 KM/min). U isto vrijeme MTR bh mobilnih operaora za pozive koji su započeli u fiksnim i mobilnim mrežama u Bosni i Hercegovini iznosi 0,07 KM/min (0,036 EUR/min), što je za 2,5 puta više nego prosjek 36 posmatranih evropskih zemalja.

Cijena terminacije u mobilne mreže u Bosni i Hercegovini su najbolji pokazatelj činjenice da je veleprodajno tržište terminacije poziva u pojedinačne mobilne mreže monopolističko tržište i da bez ex ante regulacije mobilni operatori nemaju interesa da pružaju usluge terminacije poziva u svoje mobilne mreže na tržišno efikasnom nivou. Veleprodajni troškovi terminacije poziva se uvijek prenose na krajnje korisnike operatora koji koristi uslugu terminacije poziva u mobilnu mrežu.

Kako bi operator A mogao da dosegne krajnje korisnike operatora B, operator A mora platiti operatoru B cijenu terminacije koju traži operator B, s obzirom na to da nema alternativnog načina da operator A dode do krajnjeg korisnika operatora B. Visoke cijene terminacije su obično posljedica kombinacije već navedene neefikasnosti u pružanju usluga po razumnoj cijeni i činjenice da operator ostvaruje ekstra dobit od ove veleprodajne usluge kako bi mogao subvencionirati druge usluge (veleprodajne ili maloprodajne). Budući da u režimu pozivajuća strana plaća (eng. Calling Party Pays - CPP), a koji je u upotrebi u BiH, cijenu terminacije uvijek plaća operator kod kojeg započinje poziv (odnosno njegov krajnji korisnik), operator koji terminira poziv nema interesa da snizi cijenu terminacije.

S druge strane, isti operator može koristiti situaciju da je on jedini koji može pružiti uslugu terminacije poziva prema svojim krajnjim krosinicima, te da zbog toga može naplaćivati cijenu terminacije koja će mu omogućiti ekstra dobit za ovu uslugu. Kasnije se ovaj profit obično prenosi na subvencioniranje maloprodajnih usluga, terminalne opreme, marketinga i drugdje. Iz navedenih razloga, neophodno je nametnuti regulaciju cijena SMP operatorima kako bi ublažili ove probleme koji sprečavaju efikasnost na relevantnom tržištu i kako bi postigli koristi za krajnje korisnike, koji plaćaju ove neopravданo visoke cijene terminacije. Mora se imati na umu da samo mobilni operatori nemaju poticaj da se ponašaju pro-konkurentno, u vezi sa politikom formiranja veleprodajnih cijena.

Operatori "BH Telecom", "HT Mostar" i "Telekom Srpske" bi u odsustvu regulacije i zbog nepostojanja efektivne konkurenčije mogli imati ekonomski interes da odrede svoje maloprodajne cijene na štetu krajnjih korisnika. Ovi operatori također imaju poziciju de facto monopola na tržištu terminacije govornih poziva u vlastitu mrežu, koju mogu koristiti kao prednost na način da odrede veće cijene terminacije govornih poziva u vlastitu mrežu za druge operatore, u odnosu na cijene terminacije za svoje mreže. Također, ovi operatori mogu onemogućavati razvoj konkurenčije određivanjem cijene terminacije u vlastitu mrežu koja nije troškovno orientisana tj. ne održava stvarne troškove. Visoke veleprodajne cijene automatski uzrokuju visoke maloprodajne cijene što je nepovoljno za krajnje korisnike."

U vezi sa navedenim Podnositelac zahtjeva navodi da je RAK u Analizi mobilnog tržišta predložio kontrolu cijena za period 2017-2019. godina kao jedinu mjeru koja sektorskom regulatoru, u situaciji svjesnog kršenja propisa o zaštiti konkurenčije od strane dominantnog operatora stoji na raspolaganju, pri čemu naprijed navedeno ne isključuje odgovornost ovih operatora za kršenje propisa iz oblasti zaštite konkurenčije.

"Koristeći metodu benchmarking, Agencija je utvrdila da su do 01.01.2020. godine operatori dužni dostići cijenu terminacije u iznosu od 2,75 pf/min, u nekoliko koraka kao što je dato u tabeli 3. (engl. glide-path). Cijena terminacije u iznosu od 2,75 pf/min predstavlja prosječnu cijenu terminacije u 36 evropskih zemalja u januaru 2016. godine." (str. 52-53 RAK analize mobilnog tržišta).

Dalje u Zahtjevu Podnositelac zahtjeva navodi kako je "BH Telecom" u mogućnosti da ponudi quadruple play, a alternativni operatori ne, te isto obrazlaže na način da pored toga što štiti dominantni položaj koji posjeduje na tržištu mobilne telefonije, time što nudi neprihvatljive uslove za saradnju MVNO operatorima, "BH Telecom" također prema mišljenju Podnositelca zahtjeva negativno utiče na potencijal alternativnih operatora da se Protivnom stranom takmiče na izuzetno dinamičnom multi play segmentu telekomunikacijskog tržišta, te na taj način "BH Telecom" narušava konkurenčiju na svim tržištima povezanim sa multiple play segmentu telekomunikacijskog tržišta (fiksna i mobilna telefonija, pay TV, Internet).

Budući da predstavlja potpuno integriranog telekom operatera, "BH Telecom" je u mogućnosti da svojim korisnicima ponudi čitavu lepezu telekomunikacijskih usluga, što uključuje fiksnu telefoniju, mobilnu telefoniju, Internet i pay TV, a kombinacija ove četiri usluge se uobičajeno naziva quadruple play (paket Moja TV moj izbor).

Dok alternativni operatori mogu pod određenim uslovima biti u mogućnosti da nude fiksnu telefoniju, Internet i pay TV, uslijed postojećih prepreka oni nisu u poziciji da nude mobilnu telefoniju na ekonomski isplativ način, tj. alternativni operatori mogli bi ponuditi mobilnu telefoniju samo uz gubitak, imajući u vidu cjenovnu politiku privrednog subjekta "BH Telecom".

Multiple play usluge postaju sve interesantnije krajnjim korisnicima, te je ovaj segment doživio značajan rast na telekomunikacijskom tržištu BiH u prethodnom periodu, tako prema podacima iz RAK-a (Godišnji izvještaj RAK-a za 2015. godinu), a dostavljenim u podnesenom zahtjevu, u vremenskom periodu od 2011.- 2015. godine, povećava se broj korisnika Double-play usluga, Triple-play usluga, te Quadruple-play usluga.

Dok je broj paketiranih pretplata u porastu, broj korisnika koji različite telekomunikacijske usluge nabavljuju iz različitih izvora ima drugačiju dinamiku. To se prije svega odnosi na broj korisnika koji se odlučuju da fiksnu telefoniju, Internet i TV (što predstavlja najznačajniji triple-play segment) nabavljaju od različitih operatora je u postepenom padu, prema podacima iz RAK-a (Godišnji izvještaj RAK-a za 2015. godinu), a dostavljenim u podnesenom zahtjevu.

Snažan pokazatelj značaja mobilne telefonije za uspjeh paketiranih ponuda na bh. tržištu je dinamika u pogledu quadruple-play segmenta u prethodnom periodu.

Podnositelac zahtjeva navodi, da se može vidjeti da se broj korisnika ove vrste paketa udvostručio u periodu 2013-2014. godina, sa tendencijom daljeg stabilnog rasta u 2015. godini, čemu prema njegovom mišljenju pridonosi ulazak privrednog subjekta "Logosoft" na ovaj tržišni segment, nakon što je ovog operatora preuzeo Telekom Srpske.

Prema mišljenju Podnositelca, sličan rast mogao bi se očekivati ukoliko bi i drugi operatori bili u mogućnosti da uvrste mobilnu telefoniju u svoje pakete.

Potrošači su sada u potpunosti svjesni koristi od preplate na postojeće paketirane ponude i manje su zainteresirani da različite telekomunikacijske usluge nabavljaju od različitih operatora. Ovi trendovi konvergencije i paketiranih ponuda, koji su dodatno pojačani tehničkim i komercijalnim inovacijama, imaju ogroman uticaj na način odvijanja konkurenčije na tržištima elektronskih komunikacija.

Za telekom operatore u BiH, multiple play usluge sada predstavljaju pretežni dio pay-TV pretplata. I zahvaljujući svom

položaju na tržištu telekomunikacija, BH Telecom je lider u triple-play i quadruple-play segmentu.

Uslijed nemogućnosti Telemacha da ponudi mobilnu telefoniju, njegove multiple-play usluge ne uključuju mobilnu telefoniju.

Privredni subjekt "Telemach" ne može dobiti licencu i postati četvrti GSM operator jer isto nije u skladu sa politikom razvoja sektora telekomunikacija u prethodnom i narednom periodu niti prema mišljenju Podnosioca zahtjeva, može postati MVNO pod ekonomski prihvatljivim uslovima.

Tokom 2012. i 2013. godine, Podnositelj zahtjeva je kontaktirao dva od tri incumbent operatora ("HT Mostar" i "Telekomunikacije Republike Srpske") u vezi sa mogućnošću MVNO partnerstva, ali nijedan od ova dva operatora nije bio zainteresovan za takav vid aranžmana.

Podnositelj zahtjeva se tokom 2015. godine u vezi sa navedenim obratio i Protivnoj strani, te su održana tri sastanka na nivou uprave, na kojima privredni subjekt "BH Telecom" nije pokazao realnu namjeru za ovakvom saradnjom.

U pogledu cjenovne politike "BH Telecoma", Podnositelj zahtjeva navodi kako ista čini poslovanje MVNO-a ekonomski neodrživim, te da nije u mogućnosti da usluge nudi preko mreže Protivne strane na komercijalno održiv način, jer su maloprodajne cijene privrednog subjekta "BH Telecom" iste ili čak niže od troškova privrednog subjekta "Telemach".

Na osnovu BH Telecom cjenovnika, kada se osnovni paket Mini 15 uzme u obzir, cijena za pozive između mobilnih brojeva unutar BH Telecomove mreže je 0,20 KM + PDV za jedan minut, a kad se uzmu u obzir i pojedini drugi paketi, cijena je i niža od ovoga (npr. Paket Midi 30 – poziv unutar mobilne mreže "BH Telecoma" je 0,18 KM/min, a u paketu Maxi 50 cijena iznosi 0,16 KM/min), a pojedine pozive unutar svoje mobilne mreže (tzv. "Naj brojevi") naplaćuje sa znacajnim popustom – takvi pozivi koštaju samo 0,10 KM/min.

Ukoliko bi Podnositelj zahtjeva postao MVNO, pretežnio dio poziva njegovih mobilnih preplatnika bio bi terminiran u mobilnoj mreži BH Telecoma" (oko 60%); oko 20% poziva bilo bi terminirano u fiksnu mrežu "BH Telecoma" oko 10% poziva bilo bi terminirano u mobilne mreže druga dva incumbent operatora, a preostalih 10% poziva bilo bi raspodijeljeno između fiksne mreže Podnosioca zahtjeva, drugih fiksnih mreža u BiH i međunarodnih poziva.

Podnositelj zahtjeva ističe da na primjer u Francuskoj, u pogledu veleprodajnih cijena za MVNO usluge, MVNO operatorima se omogućava pribavljanje odgovarajućih MVNO usluga po cijeni koja je oko 30% niža od maloprodajnih cijena MNO operatora.

U vezi sa pozivima ka "BH Telecomovoj" fiksnoj mreži Podnositelj navodi da ukoliko bi privredni subjekt "Telemach" djelovao kao MVNO kroz mrežu privrednog subjekta "BH Telecom", veleprodajna cijena poziva njegovih mobilnih preplatnika ka "BH Telecomovim" mobilnim korisnicima bila bi 0,19 KM/min (0,12 KM/min za generiranje poziva i 0,07 KM za terminiranje poziva ka "BH Telecomovim" korisnicima).

Dodatno, Telemach bi također imao trošak terminiranja poziva u fiksnu mrežu "BH Telecoma", a "BH Telecom" naplaćuje različite cijene za lokalnu, jednostruku i dvostruku terminaciju.

Pošto se može očekivati da bi u praksi najčešće bila jednostruka terminacija, sljedeća analiza zasnovana je na cijenama za tu vrstu terminacije, koja iznosi (...)**¹ KM.

Na osnovu navedenog, trošak po minuti koji bi Telemach imao prilikom poziva njegovih mobilnih preplatnika ka fiksnoj mreži BH Telecoma bio bi (...)**.

Podnositelj zahtjeva smatra da cijena inputa u navedenom iznosu sprječava "Telemach" da efektivno konkuriše privrednom subjektu "BH Telecom", naročito kada se u obzir uzmu cijene koje "BH Telecom" nudi van svoja dva početna paketa (Tabela 1.)

Tabela 1.

Red br.	Pozivi ka mobilnoj mreži p.s. "BH Telecom"	Cijena (KM/min)	MVNO marža p.s. "Telemach" (KM/min)	"Telemach" MVNO marža (%)
1.	"Telemach" (cijena inputa)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Mini 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Midi 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Maxi 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"BH Telecom" "Naj broj"	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahajev

U vezi sa pozivima ka BH Telecomovoj fiksnoj mreži Podnositelj zahtjeva nadalje navodi da ukoliko bi djelovao kao MVNO preko mreže BH Telecoma, "Telemach" bi u pogledu poziva koje bi njegovi mobilni preplatnici upućivali ka BH Telecomovoj fiksnoj mreži prije svega imao trošak generiranja poziva. Prema BH Telecom MVNO RİP-u, veleprodajna cijena za generiranje poziva iz mobilne mreže (MOC) je (...)** KM/min uz dodatni trošak terminiranja poziva u fiksnu mrežu privrednog subjekta "BH Telecom".

Privredni subjekt "BH Telecom" naplaćuje različite cijene za lokalnu, jednostruku i dvostruku terminaciju, ali se u praksi može očekivati najčešće jednostruka terminacija čija cijena iznosi (...)** KM.

Na osnovu navedenog, trošak po minuti koji bi Telemach imao prilikom poziva njegovih mobilnih preplatnika ka fiksnoj mreži BH Telecoma bio bi (...)**.

U tabeli 2. je prikazano kako je Podnositelj zahtjeva onemogućen da efektivno konkuriše privrednom subjektu "BH Telecom", a naročito kada se u obzir uzmu cijene koje "BH Telecom" nudi van svoja dva početna paketa.

Tabela 2.

Red br.	Pozivi ka fiksnoj mreži p.s. "BH Telecom"	Cijena (KM/min)	MVNO marža p.s. "Telemach" (KM/min)	"Telemach" MVNO marža (%)
1.	"Telemach" (cijena inputa)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Mini 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Midi 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Maxi 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"BH Telecom" "Mega 100"	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahajev

Dok s jedne strane maloprodajne cijene privrednog subjekta "BH Telecom" opadaju u srazmjeri sa veličinom paketa, s druge strane veleprodajne cijene istog za MVNO ne mijenjaju se ovisno od obima prometa.

S tim u vezi rivredni subjekt "Telemach" bi iz zarade na pozivima morao pokriti subvencioniranje mobilnih telefona, interkonekcijske kapacitete, prodajne kanale, marketing, tehničku podršku, što efikasno konkurisanje s takvom maržom prema fiksnim brojevima "BH Telecoma" i praktički bez marže (odnosno, sa negativnom maržom) prema BH Telecom mobilnim brojevima čini nemogućim.

¹ podaci predstavljaju poslovnu tajnu u smislu člana 38. Zakona o konkurenčiji

Konačno, Podnositelac zahtjeva navodi kako ne bi bio u mogućnosti ni da se takmiči sa maloprodajnim cijenama koje BH Telecom naplaćuje za pozive ka mobilnim mrežama druga dva incumbent operatora.

Ukoliko bi Telemachov mobilni preplatnik uputio poziv ka broju iz mobilne mreže HT Mostar ili Telekoma Srpske, Telemach bi imao slijedeće troškove: (i) trošak generiranja poziva (MOC) u iznosu od (...)**KM; (ii) trošak terminiranja poziva (MTC) u mrežu HT Mostar ili Telekom Srpske – u oba slučaja, cijena terminacije bila bi (...)**KM; i (iii) naknadu za tranzit poziva kroz BH Telecomovu fiksnu mrežu u iznosu od (...)**KM.

U skladu sa navedenim, ukupan trošak poziva iz "Telemachove" mobilne mreže u mobilnu mrežu privrednih subjekata "HT Mostar" ili "Telecom Srpske" bio bi (...)**KM, što se može vidjeti iz tabele 3. koja prikazuje usporedbu između ove cijene i "BH Telecomove" maloprodajne cijene za istu vrstu poziva.

Tabela 3.

Red br.	Pozivi ka mobilnim mrežama "HT Mostar" i "Telekom Srpske"	Cijena (KM/min)	MVNO marža p.s. "Telemach" (KM/min)	"Telemach" MVNO marža (%)
1.	"Telemach" (cijena inputa)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Mini 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Midi 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Maxi 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"BH Telecom" "Mega 100"	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahtjev

U skladu sa navedenim cijena koju bi privredni subjekt "Telemach" mogao da ponudi svojim korisnicima, i bez bilo kakve marže, na osnovu "BH Telecom" cjenovnika bila bi ista ili viša od "BH Telecomovih" maloprodajnih cijena.

Dakle, Podnositelac zahtjeva u Zahtjevu zaključuje da i u pogledu ove vrste poziva "Telemach" ne bi ni teoretski mogao da se takmiči da paketima "BH Telecom", jer bi u usporedbi sa istim, njegova marža bila nula ili čak minus, čak i kad se drugi troškovi ne bi uzeli u obzir.

Jer, negativna marža koju bi "Telemach" ostvario ovakvim pružanjem usluga bila bi dodatno smanjena drugim troškovima pružanja usluge preko "BH Telecomove" mreže, što onemogućava ulazak na tržiste i pružanje usluga MVNO operatora.

Pored činjenice da ne bi bio u stanju da ostvari maržu koja obezbjeđuje profitabilno poslovanje u pogledu poziva za koje se može pretpostaviti da bi njegovi preplatnici najviše koristili, "Telemach" ne bi bio u mogućnosti da ostvari bilo kakvu maržu na SMS saobraćaju iz razloga što "BH Telecomova" maloprodajna cijena SMS-ova u unutarnjem prometu iznosi (...)** KM po poruci, što je isti iznos koji "BH Telecom" naplaćuje MVNO operatorima na nivou veleprodaje.

Dodatno, "BH Telecomova" maloprodajna cijena SMS saobraćaja prema "Naj brojevima" unutar mreže iznosi polovinu redovne cijene i iznosi (...)**KM, kojoj cjeni MVNO nikako ne može da parira imajući u vidu BH Telecom-ovu veleprodajnu cijenu od (...)**KM (Tabela 4.).

Tabela 4.

Red br.	SMS	Telemachov input (KM)	BH Telecom malopr. cijena (KM)	Telemach marža (KM)	Telemach marža (%)
1.	BH Telecom standardna malopr. tarifa	(..)**	(..)**	(..)**	(..)**
2.	BH Telecom "Najbroj"	(..)**	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahtjev

Podnositelac zahtjeva, navodi i kako pored naprijed navedenog postoje i dopunski troškovi koji dodatno smanjuju

MVNO maržu, i na taj način sprječavaju MVNO da se efektivno takmiče na maloprodajnom tržištu mobilne telefonije.

Najznačajniji dodatni troškovi koje bi MVNO imao ukoliko bi ušao u MVNO aranžman su sljedeći:

1. Troškovi u vezi sa uspostavom i implementacijom sistema – "Telemach" bi prije svega morao da plati naknadu koju "BH Telecom" naplaćuje za uspostavu sustava, u iznosu od 184.000 KM za 10.000 preplatnika;
2. Troškovi koji nastaju naplatom naknade po minuti kao vremenskoj jedinici, dok se krajnjim korisnicima privrednog subjekta "BH Telecom" naplata vrši po kraćim intervalima (npr. od 30 sekundi);
3. Naknada koju MVNO operatori plaćaju za glasovne usluge se povećava sa povećanjem obima saobraćaja, dok je "BH Telecom" u mogućnosti da korisnicima ponudi "neograničene" glasovne usluge;
4. Novčane kazne za saobraćaj iznad ili ispod plana – Referentna ponuda za interkonekciju i pristup mobilnog virtuelanog mrežnog operatera mobilnoj mreži BH Telecoma (u daljem tekstu: RIP) predviđa kaznu u iznosu od 50% ukoliko je realizirani saobraćaj (broj minuta) iznad ili ispod plana tj. ukoliko je realizirani saobraćaj 15% iznad ili ispod planirane granice;
5. Troškovi naknade za "neosnovan zahtjev za popravak kvara" u iznosu od 70 KM po satu;

Nadalje Podnositelac zahtjeva navodi da je sadržaj MVNO paketa Protivne strane jednostavno takav da uspješno poslovanje MVNO-a nije moguće iz slijedećih razloga:

1. MVNO ponuda Protivne strane ne uključuje Internet tj. ne sadrži podatkovne usluge, što predstavlja "condition sine qua non" za pružanje niza servisa i usluga korisnicima;
2. MVNO ponuda ne uključuje mogućnost roaminga, jer prema navodima Protivne strane to predstavlja odgovornost MVNO operatora;
3. SMS tranzit se naplaćuje "na osnovu komercijalnog dogovora", te u vezi stiži MVNO ponuda predviđa da se cijena usluge tranzita SMS poruka ka drugim drugim fiksnim i mobilnim mrežama u BiH i inostranstvu određuje na osnovu "komercijalnog ugovora", što sprječava alternativne operatore da planiraju svoje troškove u vezi sa pružanjem ove usluge, jer nisu dati nikakvi faktori na temelju kojih bi se ova cijena određivala;
4. Nije predviđen nikakav mehanizam indeksacije tj. veleprodajne cijene Protivne strane nisu podložne nikakvoj niveličnji putem indeksiranja tj. navedene cijene su fiksirane u trenutku objavljivanja "BH Telecom" MVNO RIP-a, te su samim tim neadekvatne imajući u vidu cjenovnu dinamičnost u sferi telekomunikacija, jer nisu povezane ni sa kakvim kasnijim razvojem tržišta.

Četiri MVNO operatora Blicnet, Elta Kabel, Telrad i Izi Mobile imaju zanemarive tržišne udjele na tržištu mobilne telefonije od ukupno 0,29%, prema podacima iz RAK-a četvrti kvartal 2016. godine.

Podnositelac zahtjeva u prilog svojim tvrdnjama navodi da je Izi Mobile MVNO operator sa najvećim brojem korisnika poslova sa gubitkom u svakoj od prethodne tri godine, a prihodi od prodaje ovog operadora su u značajnom padu.

Usljed ovih trendova "Izi Mobile" je najavio povlačenje sa tržišta i od RAK-a zatražio odobrenje za prenos svih korisnika na Telekom Srpske, te će povlačenje istog sa tržišta značiti da će ukupan udjel neovisnih MVNO operatora iznositi 0,14% (oko

4.700 korisnika), čime će se pozicija vladajućih operatera dodatno pojačati odnosno u potpunosti se izgubiti alternativni konkurenčki pritisak njihovom poslovanju, a uslijed postojeće politike i uslova saradnje koje incumbent operatori nude MVNO operatorima.

Konkurenčko vijeće je zaprimilo prijavu koncentracije privrednog subjekta "Telekomunikacije Republike Srpske" kojom isti preuzima sve korisnike IZI MOBIL-a na tržištu mobilne telefonije u Bosni i Hercegovini, ali je istu Zaključkom broj 02-26-1-33-3-II/16 od 10.11.2016. godine, odbacio, radi nepostojanja obaveze prijave koncentracije, u smislu člana 14. stav (1) Zakona.

Na osnovu svega navedenog Podnositelac zahtjeva se ne može učinkovito takmičiti sa Protivnom stranom na tržištu mobilne telefonije, te stoga nije ni u mogućnosti da u svoje pakete uključi mobilnu telefoniju.

Značaj MVNO-a je prepoznat i od strane nacionalnih tijela za zaštitu konkurenčije iz Evropske unije (u daljem tekstu: EU), kao i od strane Evropske komisije.

Francusko tijelo za zaštitu konkurenčije je u nekoliko navrata istaklo neophodnost omogućavanja MVNO operatorima da se efikasno takmiče na tržištu, te je u mišljenju iz 2008. godine (Mišljenje 08-A-16 od 30.07.2008. godine) izrazilo zabrinutost uslijed sporog razvoja MVNO-a u Francuskoj, jer su u tom trenutku samo manje od 5% korisnika činili korisnici MVNO operatora, dok je istodobno tržišni udjel operatora bez mreže bio oko 25% u Njemačkoj i oko 15% u Ujedinjenom Kraljevstvu i Holandiji. Kao prepreku uspješnom razvoju MVNO-a u Francuskoj, francusko tijelo je identificiralo nepovoljne veleprodajne uslovi koje su u Francuskoj nudili MNO operatori.

U tri odluke u predmetima ocjene koncentracija u oblasti mobilne telefonije u pogledu operatora u Austriji, Irskoj i Njemačkoj, kojima se broj operatora smanjivao sa četiri na tri, Evropska komisija je koncentracije odobrila samo na osnovu obaveza koje su preuzeli učesnici u koncentraciji, a čiji je cilj bio da se omogući MVNO operatorima da se učinkovito takmiče na tržištu.

Podnositelac zahtjeva se nadalje poziva na slučajevе iz EU i to na Hutchison 3G Austria / Orange Austria (predmet No M.6497, Odluka EK od 12.12.2012. godine), Hutchison 3G Ireland / Telefonica Ireland (predmet No M.6992, Odluka EK od 28.05.2014. godine), Telefonica Deutschland/E-Plus (predmet No M.7018, Odluka EK od 02.07.2014. godine), Hutchison 3G UK/Telefonica UK (predmet No M.7612, Odluka EK od 11.05.2016. godine).

Prema mišljenju Podnositoca zahtjeva iz perspektive EU, cjenovna politika Protivne strane u pogledu MVNO-a predstavlja zloupotrebu u vidu stiskanja marže.

Dalje u Zahtjevu, Podnositelac pojašnjava kako je, stiskanje marže (engl. Margin squeeze), tj. situacija kada firma koja je vladajuća na vertikalno višem tržištu i pritom obezbeđuje input privrednim subjektima koji se sa njom takmiče na vertikalno nižem tržištu naplaćuje takvu cijenu za input da njeni konkurenti na vertikalno nižem tržištu ne mogu da učinkovito konkuriraju, predstavlja oblik zloupotrebe dominantnog položaja koji je naročito karakterističan za sektor telekomunikacija.

Relevantne Direktive EU koje se odnose na primjenu propisa o konkurenčiji u sektoru telekomunikacija ("Službeni list EU" (1998) C 265/02, § 118) ("Direktiva o telekomunikacijama" u pogledu stiskanja marže (ili cijene) navode:

".... stiskanje cijene također može biti demonstrirano pokazivanjem da je marža između cijene koja se naplaćuje konkurentima na vertikalno nižem tržištu (uključujući i eventualno vlastito poslovanje dominantnog privrednog subjekta na vertikalno nižem tržištu) za pristup i cijene koje mrežni operator naplaćuje na vertikalno nižem tržištu je nedovoljna da omogući da

razumno efikasan pružatelj usluga na vertikalno nižem tržištu ostvari normalnu stopu profita..."

Podnositelac zahtjeva s tim u vezi predlaže da Konkurenčko vijeće u obzir uzme i relevantnu praksu iz EU, imajući u vidu da je stiskanje marže bilo predmet razmatranja u nekoliko slučajeva iz EU baš u oblasti telekomunikacija, uključujući predmete broj COMP/C-1/37.451, 37.578, 37.579 - Deutsche Telekom AG - Odluka Evropske Komisije od 21.05.2003. godine, broj COMP/38.784 - Wanadoo España vs. Telefónica, Odluka Evropske komisije od 04.07.2007. godine i broj: C-52/09, Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige AB, Presuda ESP-a od 17.02.2011. godine.

U pogledu komparativne prakse u oblasti stiskanja marže, Podnositelac također ukazuje na praksu tijela za zaštitu konkurenčije iz regije.

Tako, npr. u jednom nedavnom slučaju srpske Komisije za zaštitu konkurenčije prekinula je postupak ispitivanja zloupotrebe dominantnog položaja, pokrenut protiv srpskog incumbent operatora Telekom Srbija, na osnovu toga što je operator ponudio Komisiji pojedine mjeru koje je spremam da provede kako bi okončao radnje koje je Komisija smatrala spornim. Između ostalog, navodi protiv Telekoma Srbija obuhvatili su i stiskanje marže u pogledu marže između Telekomovih veleprodajnih i maloprodajnih cijena za ADSL pristup, pošto marža nije bila dovoljna da se kupci Telekoma Srbija na veleprodajnom tržištu efektivno takmiče sa ovim operatorom na maloprodajnom tržištu.

Podnositelac zahtjeva predlaže da Konkurenčko vijeće utvrdi da je privredni subjekt "BH Telecom" nuđenjem takvih uslova za poslovanje mobilnih virtualnih operatora koji onemogućavaju da alternativni operatori pod ekonomski prihvatljivim uslovima uđu u MVNO aranžman sa BH Telecomom, zloupotrijebio dominantni položaj položaj na tržištu interkonekcije i MVNO pristupa na BH Telecomovu mobilnu mrežu, ograničio proizvodnju, tržišta ili tehnički razvitak, u smislu člana 10. stav (2) tačka a), ali i u određenoj mjeri i tačke b), c) i d) Zakona.

Podnositelac zahtjeva predlaže da Konkurenčko vijeće privrednom subjektu "BH Telecom", pored eventualnog izricanja novčane kazne u smislu člana 48. Zakona, naloži da svoje ponašanje na tržištu u skladu sa odredbama Zakona, te prekine sa daljim kršenjem istog.

Na osnovu gore navedenog, Konkurenčko vijeće je ocijenilo da povrede Zakona, na koje Podnositelac zahtjeva ukazuje, nije moguće utvrditi bez provedbe postupka, te je u skladu sa članom 32. stav (2) Zakona, na 11. sjednici održanoj dana 11. oktobra 2017. godine, donijelo Zaključak o pokretanju postupka, broj: UP-02-26-2-019-6/17 (u daljem tekstu: Zaključak), radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) tačka b) Zakona.

Konkurenčko vijeće je dostavilo Zaključak Podnositociu zahtjeva, aktom broj: UP-02-26-2-019-11/17 dana 11. oktobra 2017. godine.

Konkurenčko vijeće, u skladu sa članom 33. stav (1) Zakona, je dostavilo Zahtjev i Zaključak na odgovor protivnoj strani u postupku, "BH Telecom" d.d. Sarajevo, Franca Lehara 7., 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, aktom broj: UP-02-26-2-019-12/17 dana 11. oktobra 2017. godine.

Dana 30. oktobra 2017. godine BH Telecom se obratio Konkurenčkom vijeću za odobravanje dodatnog roka, aktom broj: UP-02-26-2-019-13/17. BH Telecom je u odobrenom roku dostavilo odgovor na Zahtjev i Zaključak Konkurenčkom vijeću, u smislu člana 33. stav (3) Zakona, podneskom broj: UP-02-26-2-019-14/17 dana 1. novembra 2017. godine, u kojem u cijelosti osporava Zahtjev, te smatra da isti treba odbiti kao

neosnovan, i preuranjen, te u vezi sa pojedinačnim navodima Podnosioca zahtjeva, u bitnom navodi slijedeće:

- Obzirom na predmet podnesenog zahtjeva, činjenice i navode i istaknute prijedloge u Zahtjevu ističe kako je na predmetnom tržištu od ključnog značaja uloga regulatora – Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine – RAK, koja ima propisane nadležnosti shodno Zakonu o komunikacijama u članu 36. stav (1), te Vijeće ministara, koje ima sve nadležnosti prema članu 13. Zakona o komunikacijama, te članom 3. tačka 4. stav a) i b) istog Zakona.
- Dalje ukazuje kako je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 102. sjednici održanoj dana 23. maja 2017. godine donijelo Odluku o usvajanju Politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za period 2017. – 2021. godine i akcijskog plana za realizaciju politike ("Službeni glasnik BiH" broj: 46/17 - dalje u tekstu: Politika sektora elektronskih komunikacija). Politika sektora elektronskih komunikacija propisuje dinamiku regulisanja i izgradnje elektronsko-komunikacijske (EK) infrastrukture. Usvojenom Politikom sektora elektronskih komunikacija, u tački 2.2. propisana je dinamika uvodenja virtualnih mrežnih operatora (MVNO): "Dvije godine nakon komercijalizacije LTE mreža, Agencija će u saradnji sa Ministarstvom i resornim entitetskim ministarstvima dostaviti Vijeću ministara prijedlog odluke kojom će se omogućiti ulazak MVNO na tržište mobilnih komunikacija Bosne i Hercegovine." Također, Akcijskim planom za realizaciju politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za period 2017.-2021. godina koji eksplicitno propisuje kako je donošenje Odluke o izdavanju dozvola za MVNO predviđeno do decembra 2019. godine.
- BH Telecom navodi kako navedene odredbe, koje izričito regulišu tržište elektronskih komunikacija, predstavljaju dovoljan osnov za okončanje predmetnog postupka. Međutim, pored toga, BH Telecom navodi i kako Podnositelac zahtjeva ne poznaje pravila i propise u predmetnoj oblasti te dalje navodi kako tzv. "tržište interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj i fiksnoj mreži privrednog subjekta BH Telecom ne postoji u regulatornoj praksi BiH, tako ni EU. Za postupak nametanja regulatornih mjera i uvodenje MVNO na tržište, potrebno je da prema Pravilu 54/2011 Regulatorna agencija za komunikacije provede postupak Analize "tržišta pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz mobilnih javnih komunikacijskih mreža" koje se ne nalazi na Listi relevantnih tržišta u Pravilu 54/2011, niti u Preporuci Evropske komisije broj 2007/879/EC.
- Prije nametanja bilo kakvih regulatornih obaveza, Agencija je na osnovu CRA pravila 54/2011 bila dužna ispitati jesu li na ovom tržištu zadovoljena tri kriterija, u skladu sa članom 4. Pravila 54/2011. Tek ukoliko se utvrdi da su ovi kriteriji ispunjeni, bilo je potrebno izvršiti ocjenu efektivnosti konkurenčije na ovom tržištu i, u slučaju da se ocijeni da na tržištu ne postoji efektivna konkurenčija, utvrditi postojanje jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu, kojima se onda određuju određene regulatorne obaveze.
- U odgovoru BH Telecom navodi i kao su bilo kakve elaboracije cijena i uslova koji su navedeni u aktu pod

nazivom "Referentan ponuda za interkonekciju i pristup mobilnog virtuelnog mrežnog operatora mobilnoj mreži BH Telecom d.d. Sarajevo" objavljenoj u septembru 2013. godine, nepotrebna obzirom da su navedene cijene u sklopu RIPMVNO bazirane na veleprodajnim i maloprodajnim cijenama koje su u tom periodu vrijedile na telekomunikacijskom tržištu u BiH i iste nisu aktuelne i primjerene za usporedbu, niti bilo kakvu analizu sa uslovima i cijenama koje vrijede u 2017. godini. Kompleksnost navedene materije je u isključivoj nadležnosti Vijeća ministara BiH i RAK-a, te traži od Konkurenčijskog vijeća da okonča predmetni postupak u skladu sa članom 25. stav (1) tačka e) Zakona.

Dana 15. novembra 2017. godine Konkurenčijsko vijeće je dostavljeni Odgovor na Zahtjev o pokretanju postupka, te Zaključak o pokretanju postupka BH Telecomu dostavio na uvid i očitovanje Podnosiocu zahtjeva, podneskom broj: UP-02-26-2-019-15/17.

Također, dana 15. novembra 2017. godine Konkurenčijsko vijeće je zatražilo dodatne informacije i pojašnjenja od strane BH Telecomu podneskom broj: UP-02-26-2-019-16/17.

Dana 23. studenog 2017. godine zaprimljen je podnesak Podnositelja zahtjeva u kojem daje očitovanje o odgovoru BH Telecomu, pod brojem: UP-02-26-2-019-18/17, u kojem se u bitnom navodi slijedeće:

- Osim općeg navoda BH Telecom ni u čemu ne osporava navode iz zahtjeva, zahtjev je podnesen za vremensko razdoblje početak 2013.- kraj 2017. godine, pri čemu treba imati u vidu trajanje povrede i činjenicu kako isto još uvijek nije okončano.
- Buduće posebno reguliranje ove oblasti bi svakako bilo poželjno, ali nije od značaja za već pretrpljene negativne efekte povrede konkurenčije i štetu koju je Podnositelac zahtjeva već pretrpio uslijed postupanja BH Telecomu. Navodi BH Telecomu da njegova ponuda iz septembra 2013. godine više nije na snazi nejasni su i neutemeljeni, obzirom da je ista dostupna na službenoj web stranici RAK-a, i BH Telecomu, a zainteresovani subjekti mogu se pouzdati jedino u javne i dostupne informacije o ponudama, te ne mogu biti upoznati sa ponudama koje nisu dostupne.
- U svakom slučaju i da ponuda nije važeća, očigledno je da su povrede konkurenčije postojale u vrijeme kada je ista bila na snazi. U tom smislu, predlaže da Konkurenčijsko vijeće zatraži od BH Telecomu izjašnjenje na okolnosti u kojem periodu je predmetna ponuda bila na snazi i na koji način je prestala važiti. Kako je članom 55. Zakona za ovu vrstu kršenja propisa predviđen rok zastare od 5 godina, eventualna odluka BH Telecomu da izbjegne elaboraciju svoje ponude iz septembra 2013. godine nikao mu ne može pomoći da izbjegne sankcije, jer sve i kada bi bili tačni navodi iz Odgovora da ponuda više ne važi, postojalo bi kršenje konkurenčije za period važenja, a rokovi zastare nisu nastupili. Dakle, činjenica da je BH Telecom naknadno izmijenio ponudu ne oslobađa ga odgovornosti za prethodno protuzakonito postupanje, te je analiza cijena na osnovu citirane ponude niti potrebna niti neprimjerena. Ukoliko su postojeće cijene uskladene sa Zakonom o konkurenčiji to Konkurenčijsko vijeće može uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne.
- Podnositelac zahtjeva dodatno navodi i kako se može vidjeti iz tačke 5.1. Zahtjeva, da je upoznat sa sektorskim propisima iz predmetne oblasti kao i

- strateškim planovima za njihove izmjene. Međutim, zahtjev je podnesen za ponašanje učesnika na tržištu protivno propisima o zaštiti konkurenčije, a ne ex-ante regulativu iz sektora telekomunikacija. U tom smislu, navodi BH Telecom-a u vezi s definicijom relevantnog tržišta u nomenklaturi sektorskih regulatora iz oblasti telekomunikacija ne smatra relevantnim u postupku pred Konkurenčijskim vijećem, jer se pred istim relevantno tržište definiše u skladu sa Zakonom o konkurenčiji i odgovarajućim podzakonskim aktima, a prema okolnostima svakog konkretnog slučaja, te je u tom smislu definicija tržišta iz drugih propisa za potrebe ovog postupka nebitna.
- Činjenica da RAK treba voditi određene aktivnosti radi prilagođavanja postojećih propisa iz ove oblasti smjernicama iz Politike sektora elektronskih komunikacija ne znači da BH Telecom može imati opravданje za zloupotrebu dominantnog položaja na relevantnom tržištu, uslijed nedostatka ex-ante regulative. Kako je naprijed navedeno predmetna Politika važi tek od 2017. godine, a krišnje konkurenčije od strane BH Telecom-a je započelo još 2013. godine.
 - Kao što je i samom BH Telecomu poznato, i kao što je prikazano u zahtjevu, alternativni operatori su već dugo nazočni na bh. tržištu – samo posluju pod nepravičnim i diskriminatornim uslovima postavljenim od strane incumbent operatora. U tom smislu, jasno je da nisu zakonski nedostaci iz oblasti telekomunikacija problem za poslovanje MVNO operatora, već ponašanje dominantnih operatora, čija je infrastruktura nužna za pružanje usluga, kako je detaljno opisano u Zahtjevu. Dakle, jasno je da ex-ante mјere nemaju veze sa ex-post kontrolom tržišta koju provodi Konkurenčijsko vijeće.
 - Paradoksalno je da BH Telecom pravdajući se planiranim izmjenama sektorskih propisa u oblasti telekomunikacija, zahtijeva od Konkurenčijskog vijeća da mu omogući kontinuirano vršenje povrede do decembra 2019. godine. Iako Podnositelac ne smatra relevantnim, opreza radi, Podnositelac navodi kako BH Telecom pogrešno predstavlja rokove iz Politike sektora telekomunikacija, naime isti se odnose samo na određenu novu tehnologiju i obavezu njenog dodatnog uključivanja u ponudu, a sve druge obaveze prema MVNO već postoje i po postojećim sektorskim propisima, a što se može vidjeti iz Pravila 73/2014 o obavljanju djelatnosti pružaoca javnih mobilnih telefonskih usluga ("Slubeni glasnik BiH" 68/14), koje je još uvijek na snazi i sadrži detaljan pravni okvir za rad MVNO operatora i drugih operatora javnih mobilnih usluga, te obaveze "MNO" operatora, kao imaoča dozvola za pružanje GSM usluga ili dozvola za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim mobilnim telekomunikacijskim sistemima, a što uključuje i privredni subjekt BH Telecom. Da je tako potvrđuje i činjenica da operatori Blicnet d.o.o. Banjaluka, Eltakabel d.o.o Doboј, Logosoft d.o.o. Sarajevo i Telrad Net d.o.o. Bijeljina, već jesu registrirani kod RAK-a kao pružaoci mobilnih telefonskih usluga. Stoga traži od Konkurenčijskog vijeća da zatraži informacije od Bh Telecom-a o: ugovorima koje ima zaključene u vezi sa pružanjem mobilnih telefonskih usluga, jesu li ugovori zaključeni pod uslovima iz javno dostupnih ponuda iz septembra 2013., pojašnjenje kako sektorska politika koja, prema navodima BH Telecom-a,
- sprječava ovaj poslovni subjekt da daje ponudu Podnositocu zahtjeva, ne sprječava isti da daje ponudu i zaključi ugovor sa navedenim operatorima, te zašto istovjetna ponuda koja je dana navedenim operatorima nije transparentno ponuđena svim zainteresovanim subjektima, uključujući i Podnositoca.
- Podnositelac dalje navodi i kako ostaje pri dosadašnjim podnescima, i zahtjevima.
- Dana 23. novembra 2017. godine zaprimljene su dodatne informacije i podaci od strane BH Telecom-a kao dopuna odgovora na Zahtjev, te odgovori na pitanja od strane Konkurenčijskog vijeća (akt broj UP-02-26-2-019-16/17), pod brojem UP-02-26-2-019-19/17, u kojem se u bitnom navodi slijedeće:
- BH Telecom prije svega predlaže Konkurenčijskom vijeću da predmetni postupak obustavi, jer je očigledno da je predmetni postupak preuranjen i potpuno neosnovan, te da Podnositelac zahtjeva u zahtjevu nastoji skrenuti pažnju od odlučnih činjenica isticanjem irrelevantnih tvrdnji, te primjera koji nisu primjenjivi u konkretnom slučaju.
 - Dalje navodi kako nije jasno podnositeljevo definiranje relevantnog tržišta, obzirom da u tački 3.1.1. navodi kao "tržište interkonekcije i pristupa BH Telecomovoj mobilnoj i fiksnoj mreži", a u tački 3.2.2. navodi kao "tržište interkonekcije i pristupa BH Telecomovoj mobilnoj mreži".
 - Podatak koji je iznio Podnositelac u Zahtjevu da BH Telecom, zajedno sa ostala dva telekom operatora povjesno posjeduje fiksnu mrežu na teritoriji BiH koja je zaštićena monopolom, je irelevantna za predmetni postupak, a iz istog podnositelac izvodi zaključak da je BH Telecom "praktično ostao monopolist i na tržištu mobilne mreže", imajući u vidu da mobilna mreža izgrađena nakon raspada SFRJ.
 - Tržište u proizvodnom smislu je preširoko i neprecizno. Naime, interkonekcija i pristup fiksnoj mreži su potpuno odvojeno tretirani od strane regulatora, te stoga pojam fiksne mreže ne treba ulaziti u definiciju tržišta u vezi sa pristupom MVNO mreži BH Telecom-a. S druge strane, tačan naziv tržišta koji tretira pristup MVNO mreži mobilnih operatora sukladno sa regulativom EU naziva se "tržište pristupa i započinjanja poziva iz mobilnih javnih komunikacijskih mreža". Ovo tržište nije do sada analizirano od strane RAK-a, niti se ono nalazi na listi tržišta koja zahtijevaju ex-ante regulaciju, shodno Pravilu 54/2011. Analiza Tržišta 7. koje je RAK izvršila u dva navrata, a na kojem Telemach u pretežitom dijelu zasniva svoj zahtjev, samo u manjem dijelu reflektira na pristup MVNO, ali tržište 7 u osnovi nije relevantno za ovaj postupak.
 - Dalje se navodi kako je tržište MVNO na području Bosne i Hercegovine je kontrolisano i regulisano od strane RAK-a i bez mogućnosti samostalnog djelovanja MNO operatora. Stoga, BH Telecom u potpunosti osporava navode iz zahtjeva kojima Podnositelj pokušava izbjegći primjenu sektorskih propisa, što je nezakonito, jer se radi o normama kogentne prirode, zbog čega su navodi Telemacha da su pravila konkurenčijskog prava neovisna i da trebaju primjenjivati odvojeno od sektorskih propisa, odnosno, kako navodi da "ako nešto nije okarakterizirano kako povreda sektorskih propisa od strane sektorskog regulatora, ne znači da ne postoji zlouporaba vladajućeg položaja u smislu članka 10. Zakona" neprimjenjiva. Pozivanje na praksu Europskog suda

pravde u predmetu Deutsche Telekom, koji citira u zahtjevu Telemach, a koji glasi: "Činjenica da se telekomunikacijski operator pridržavao sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija ne znači da ne postoji odgovornost operatora po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurenčije, dokle god je operator imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja." Po ovom pitanju BH Telecom nije imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu uvodenja MVNO operatora na tržište, kao niti u pogledu utvrđivanja cijena i usluga pristupa, zbog čega argumentacija Telemacha o autonomnosti sektorskih propisa potpuno otpada. Uvodenje MVNO operatora je dugotrajan proces u potpunosti pod kontrolom i nadzorom regulatora, a sve na osnovu tada važeće Politike sektora telekomunikacija Bosne i Hercegovine za period 2008.- 2012. godine.

- BH Telecom je dostavio i odgovore na pitanja upućena od strane Konkurenčijskog vijeća, te u kratkom navedeno slijedeće: RIP dokument je nakon obavljenе procedure i usaglasnosti RAK-a objavljen dana 21. marta 2011. godine, a nakon usvajanja nove regulative Pravila 54/2011, 2013. godine djelomično izmjenio navedeni RIP dokument, a sve na osnovu obaveze procedure usaglašavanja navedenog akta i odobravanja od strane RAK-a, trenutno važeći je RIP MVNO dokument iz 2013. godine. BH Telecom nema niti jedan zaključen ugovor o pristupu i interkonekciji MVNO mobilnoj mreži BH Telecoma na osnovu RIP MVNO, a obzirom da RAK nije izdala niti jednu dozvolu za obavljanje djelatnosti MVNO operatora u BiH.
- BH Telecom dalje navodi i kako je uslov za pristup mobilnoj mreži od strane MVNO propisan Pravilom 73/2014 o obavljanju djelatnosti pružatelja javnih mobilnih telefonskih usluga i Politikom sektora elektronskih komunikacija, a ne internim aktima BH Telecoma. Sve buduće izmjene RIP dokumenta mogu se isključivo inicirati na osnovu odgovarajuće analize RAK-a i regulatornih mjera koje ona nametne svim mobilnim operatorima istovremeno i pod jednakim uslovima, kao što je i do sada bio slučaj, a što je BH Telecom iscrpno ilustrirao dostavljenom dokumentacijom. Od 2013. godine operatori nisu zaprimili nikakve nove naloge regulatora, koji se odnose na izmjene važećih Referentnih ponuda za interkonekciju i pristup mobilnog virtuelnog operatora mobilnoj mreži, niti je BH Telecom u bilo kakvom prekršaju ili zakašnjenju u izvršenju obaveza prema regulatoru, u skladu sa obostrano potpisanim Sporazumom o saradnji na području konkurenčije na tržištu telekomunikacijskih usluga između Konkurenčijskog vijeća i RAK-a. Za napomenuti je i kako je RAK Rješenjem iz 2016. naložio BH Telecomu uskladivanje samo RIP mob, a ne RIP MVNO, iz čega se zaključuje da RAK nije ocijenio potrebnim da se RIP MVNO u ovom trenutku mijenja. Na osnovu svega navedenog BH Telecom nije djelovao protivno Zakonu o konkurenčiji, te predlaže Konkurenčijskom vijeću da doneše Rješenje o nepostojanju zloupotrebe dominantnog položaja.

Dana 5. decembra 2017. godine, podnescima broj: UP-02-26-2-019-21/17 i UP-02-26-2-019-22/17, dostavljeni su strankama u postupku odgovori protivne strane na uvid te eventualno očitovanje.

Dana 12. decembra 2017. godine Podnositelj zahtjeva je zatražio uvid u spis podneskom broj: UP-02-26-2-019-23/17, na

što je Konkurenčijsko vijeće zatražilo dodatno Pojašnjenje zahtjeva dana 12. decembra 2017. godine, podneskom broj: UP-02-26-2-019-24/17, te odobrilo uvid u spis dana 13. decembra 2017. godine, aktom broj: UP-02-26-2-019-26/17. Pojašnjenje Podnositoca zahtjeva je zaprimljeno u Konkurenčijsko vijeće dana 18. decembra 2017. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-27/17, a uvid u spis evidentiran podneskom od 21. decembra 2017. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-30/17.

Dana 21. decembra 2017. godine, podneskom broj UP-02-26-2-019-31/17 zatražena je dostava zaključenih ugovora sa Blicnet Banjaluka i Telrad net Bijeljina, kao finansijski izvještaji, od strane BH Telekoma, a na koji se BH Telecom očitovao sa zahtjevom za produženje roka za dostavu istih dana 4. januara 2018. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-36/17, što je odobreno dana 4. januara 2018. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-37/17, nakon čega su traženi podaci dostavljeni u Konkurenčijsko vijeće dana 5. januara 2018. godine, aktom broj: UP-02-26-2-019-38/17.

4. Relevantno tržište

Relevantno tržište, u smislu člana 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 33/10) čini tržište određenih proizvoda/usluga koji su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište proizvoda obuhvaća sve proizvode i/ili usluge koje potrošači smatraju međusobno zamjenjivim s obzirom na njihove bitne osobine, kvalitet, namjenu, cijenu ili način upotrebe.

Prema odredbi člana 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno geografsko tržište obuhvaća cjelokupnu ili značajan dio teritorije Bosne i Hercegovine na kome privredni subjekti djeluju u prodaji i/ili kupovini relevantne usluge pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuju od uslova konkurenčije na susjednim geografskim tržištima.

Relevantno tržište usluga predmetnoga postupka je tržište uspostavljanja i realizacije interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj mreži gospodarskog subjekta BH Telecom.

Relevantno geografsko tržište predmetnoga postupka je teritorija Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenoga, relevantno tržište predmetnog postupka je tržište uspostavljanja i realizacije interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj mreži privrednog subjekta BH Telecom u Bosni i Hercegovini.

5. Prikupljanje podataka od trećih lica

Kako bi razjasnilo odredene činjenice i dokaze iznesene u postupku, a imajući u vidu i činjenicu kako je Regulatorna agencija za komunikacije BiH, nadležna za ex-ante regulaciju na tržištu interkonekcije i pristupa mobilnih virtuelnih mrežnih operatera (eng. mobile virtual network operators - MVNO) BH Telecomovoj mobilnoj i fiksnoj mreži, Konkurenčijsko vijeće uputilo joj je Zahtjev za informacijama broj UP-02-26-2-019-17/17 dana 20. novembra 2017. godine.

RAK je dostavila tražene podatke dana 1. decembra 2017. godine, podneskom zaprimljenim pod brojem UP-02-26-2-019-20/17.

Radi dodatnog utvrđivanja činjenica u postupku Konkurenčijsko vijeće je dana 12. decembra 2017. godine zatražilo od RAK-a pojašnjenje dostavljenih navoda aktom broj: UP-02-26-2-019-25/17, a koji je odgovorio dana 18. decembra 2017. godine, podneskom broj: UP-02-26-2-019-28/17.

Dana 12. januara 2018. godine, zatraženo je očitovanje RAK-a pod brojem: UP-02-26-2-019-44/17, na koje je zaprimljen odgovor u Konkurenčijsko vijeće dana 22. januara 2018. godine, pod brojem: UP-02-26-2-019-49/17.

6. Usmena rasprava i dalji tok postupka

U daljem toku postupka, budući da se radi o postupku sa strankama sa suprotnim interesima, Konkurencijsko vijeće je zakazalo usmeno raspravu, u skladu sa članom 39. Zakona, za dan 9. januara 2018. godine (poziv dostavljeni Podnosiocu zahtjeva aktom broj UP-02-26-2-019-32/17 dana 21. decembra 2017. godine i Telemachu aktom broj UP-02-26-2-019-33/17 dana 21. decembra 2017. godine).

Na usmenoj raspravi održanoj u prostorijama Konkurencijskog vijeća (Zapisnik broj: UP-02-26-2-019-40/17 od 9. januara 2018. godine), ispred Podnosioca zahtjeva učestvovao je punomoćnik advokat Nihad Sijerčić odvjetnik, Rastko Petaković i Milan Teofilović kao stručni pomagači, a ispred BH Telecoma učestvovali su punomoćnici Vahida Hodžić, Berina Avdić, Nihad Odobašić i Ahmet Ivojević.

Na usmenoj raspravi Podnosilac zahtjeva, i Protivna strana u postupku su ostali pri dosadašnjim iskazima, kao i dali dodatna pojašnjenja, odgovorili na postavljena pitanja, te raspravili o predmetu postupka, a temeljem dokaza koji su dostavljeni u postupku. Na usmenoj raspravi stranke u postupku su se obavezale dostaviti dodatne odgovore na postavljena pitanja, što je evidentirano zapisnikom.

Dana 15. januara 2018. godine Telemach je dostavio odgovore na pitanja zaprimljeno u Konkurencijsko vijeće pod brojem UP-02-26-2-019-45/17, BH Telecom je iste dostavio dana 16. januara 2018. godine, zaprimljeno pod brojem UP-02-26-2-019-46/17, te su isti odgovori dostavljeni protivnim stranama na uvid i očitovanje dana 19. januara 2018. godine, aktima broj UP-02-26-2-019-47/17 i UP-02-26-2-019-48/17.

Dana 30. januara 2018. godine zaprimljen je podnesak broj UP-02-26-2-019-50/17 privrednog subjekta Telemach u kojem između ostalog traži provedbu vještačenja, po vještaku finansijske struke, o čemu je Konkurencijsko vijeće zatražilo očitovanje od strane BH Telecoma aktom broj UP-02-26-2-019-51/17, a koji se očitovo dana 12. februara 2018. godine, podneskom broj UP-02-26-2-019-52/17, u kojem je navedeno kako se protivi provedbi predloženog vještačenja.

Dana 20. februara 2018. godine u Konkurencijsko vijeće je zaprimljen podnesak broj UP-02-26-2-019-53/17 od strane BH Telecoma.

Konkurencijsko vijeće je dana 28. februara 2018. godine na 20. (sjednici) donio Zaključak broj UP-02-26-2-019-54 /17 kojim je odbio zahtjev Podnosioca zahtjeva za vještačenjem.

7. Nastavak postupka nakon Presude Suda Bosne i Hercegovine

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 U 028507 18 U od 1. juna 2019. godine, uvažena je Tužba privrednog subjekta Telemach i poništeno Rješenje Konkurencijskog vijeća, broj UP-02-26-2-019-60/17 od 4. aprila 2019. godine te predmet vraćen Konkurencijskom vijeću na ponovno rješavanje.

(Presudom je naloženo Konkurencijskom vijeću da u ponovnom postupku vodeći računa o primjedbama, pravilno i potpuno utvrdi činjenice, te na osnovu tako utvrđenog činjeničnog stanja doneše pravilnu i na zakonu zasnovanu odluku.

Primjedbe su se odnosile na slijedeće: da je tuženi bio dužan da jasno i nedvosmisleno u skladu sa svojim nadležnostima utvrdi da li je BH Telecom ponudio ekonomski neisplativo uslove za obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operatora (MVNO), te da li su privredni subjekti TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. zaključila sa BH Telecomom ugovore na netransparentan i diskriminirajući način, kao i da utvrdi da li su usluge MVNO i SP međusobno zamjenjive. Prema načelu materijalne istine, tuženi je bio dužan utvrditi da li privredni subjekt BH Telecom ima dominantan položaj i je li isti zloupotrebljuje, te je bilo potrebno provesti dokaze i utvrditi uslove pod kojim posluje subjekt, da li je

ekonomski isplativo ostalim subjektima zaključiti ugovore o pružanju predmetne usluge po cijenama propisanim RIP MVNO dokumentu, te da li su usluge MVNO i SP zamjenjive. Također, tuženi je bio dužan dati i jasne i valjane razloge koji predstavljaju osnov za donošenje odluke.).

Konkurencijsko vijeće je presudu zaprimilo dana 13. juna 2019. godine pod brojem: UP-02-26-2-019-74/17, a kako je ista sadržavala tehničku grešku dana 14.6.2019. godine, Sudu BiH je upućena Obavijest broj: UP-02-26-2-019-75/17, u kojoj se traži pojašnjenje o postupanju.

Dana 3.7.2019. godine, Konkurencijsko vijeće je zaprimilo Rješenje (akt broj UP-02-26-2-019-79/17), kojim se ispravlja dostavljena Presuda.

Postupajući po Presudi, strankama u postupku je ista poslana na eventualno očitovanje, i to dana 24.6.2019. godine Podnosiocu zahtjeva, aktom broj UP-02-26-2-019-76/17, a BH Telecomu aktom broj UP-02-26-2-019-77/17.

Dana 28.6.2019. godine, Podnosilac zahtjeva je dostavio svoje očitovanje na Presudu, zaprimljeno pod brojem UP-02-26-2-019-78/17, u kojem je navedeno kako ostaje pri svim zahtjevima i navodima koji su izneseni u dosadašnjem toku postupka.

BH Telecom u ostavljenom roku nije dostavio svoje očitovanje pa je s toga podneskom broj UP-02-26-2-019-80/17 dana 23.07.2019. godine upućena urgencija po pitanju traženog. Dana 31.07.2019. godine podneskom koji je zaprimljen pod brojem UP-02-26-2-019-81/17 privredni subjekt BH Telecom je dostavio svoj osrvt po pitanju predmetne Presude.

8. Utvrđeno činjenično stanje i ocjena dokaza

Nakon sagledavanja relevantnih činjenica i dokaza utvrđenih tokom postupka, činjenica iznijetih na usmenoj raspravi, podataka i dokumentacije relevantnih institucija, savjesnom i detaljnou ocjenom svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, cijeneći pravna shvaćanja i primjedbe iz Presude Suda BiH, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo slijedeće:

Članom 9. stav (1) i (2) Zakona propisano je kako privredni subjekt ima dominantan položaj na relevantnom tržištu roba ili usluga, ako se zbog svoje tržišne snage može ponašati u značajnoj mjeri neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, kupaca, potrošača ili dobavljača, također uzimajući u obzir udio tog privrednog subjekta na relevantnom tržištu, udjele na tom tržištu koje imaju njegovi konkurenti, kao i pravne zapreke za ulazak drugih privrednih subjekata na tržište. Pretpostavlja se da privredni subjekt ima dominantni položaj na tržištu roba ili usluga ako na relevantnom tržištu ima udio veći od 40%.

Članom 10. stav (1) propisano je da je zabranjena svaka zloupotreba dominantnog položaja jednog ili više privrednih subjekata na relevantnom tržištu, a članom 10. stav (2) tačka propisano je da se zloupotreba dominantnog položaja posebno odnosi na: a) direktno ili indirektno nametanje nelojalnih kupovnih i prodajnih cijena ili drugih trgovinskih uslova kojima se ograničava konkurenca,

b) ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača, c) primjenu različitih uslova za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama, čime ih dovode u neravnopravan i nepovoljan konkurenčki položaj, d) zaključivanje sporazuma kojima se uslovjava da druga strana prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma.

Zloupotreba dominantnog položaja, pored kriterija propisanih u članu 10. Zakona, smatraju se i slučajevi propisani Odlukom Konkurencijskog vijeća o definisanju kategorija dominantnog položaja propisani u članu 9. predmetne Odluke.

U konkretnom slučaju, privredni subjekt Telemach, navodi kako postoji zloupotreba dominantnog položaja iz člana 10. stav (2) Zakona, a koja se očituje u nuđenju uslova za poslovanje i

obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operatora (MVNO) koji zaključenje MVNO aranžmana sa privrednim subjektom BH Telecom, čini ekonomski neisplativim.

Na osnovu dostavljenih dokaza i utvrđenog činjeničnog stanja, kao argumentacije iznesene tokom postupka, savjesnom i detaljnom ocjenom svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, cijeneći pravna shvaćanja i primjedbe iz Presude Suda BiH Konkurenčijsko vijeće je razmatralo navedeni predmet i donijelo odluku da se Podnositac u svom zahtjevu odbije, jer radnje koje se stavljuju na teret privrednom subjektu BH Telecom ne predstavljaju zloupotrebu dominantnog položaja iz člana 10. Zakona.

Kao prvo, u ovom postupku Konkurenčijsko vijeće je izvršilo uvid u:

- Zakon o komunikacijama;
- Odluku Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o usvajanju Politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za period 2017.-2021. i Akcijskog plana za realizaciju politike;
- Pravilo RAK-a 54/2011 O analizi tržišta elektronskih komunikacija;
- Pravilo RAK-a 73/2014 O obavljanju djelatnosti pružatelja javnih mobilnih telefonskih usluga;
- Referentnu ponudu za interkonekciju i pristup mobilnog virtualnog mrežnog operatora mobilnoj mreži BH telekoma d.d. Sarajevo (RIP MVNO), od 17.9.2013. godine,
- Listu operatora sa značajnom tržišnom snagom RAK-a broj 03-29-2003-1/12 od 10.08.2012. godine,
- Odluku RAK-a o proglašenju operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu terminacije poziva u individualne mobilne mreže, veleprodajni nivo broj 01-02-2-1438-1/17 od 30. maja 2017. godine,
- kao i sve ostale dokaze izložene tokom postupka.

Prije svega, za potrebe ocjene predmetnog slučaja, Konkurenčijsko vijeće je uvažilo i činjenicu kako je predmetno tržište regulirano i Zakonom o komunikacijama. Zakon o komunikacijama je lex specialis koji reguliše ovu specifičnu materiju na specifičan način, te da u skladu sa Zakonom o konkurenčiji Konkurenčijsko vijeće može djelovati u pojedinačnim slučajevima, nakon što su se dogodili kao djelovanje ex-post na relevantnom tržištu.

Činjenica je da je Zakon o komunikacijama postavio pravni okvir za regulaciju tržišta elektroničkih komunikacija, te da je istim Zakonom utemeljeno neovisno regulatorno tijelo Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine. U skladu sa članom 3. Zakona o komunikacijama kao relevantna tijela za provedbu odredbi u oblasti elektroničkih komunikacija odredena su Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine.

U skladu sa prednjim, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine daje okvir u obliku usvajanja Politike ovog sektora, a RAK reguliše mreže, usluge, utvrđuje cijene, izdaje dozvole, međupovezivanje i određuje uslove za osiguranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava i ostalo.

Vijeće ministara kreira Politiku, a RAK sa svojim ovlastima vrši liberalizaciju i otvaranje tržišta elektroničkih komunikacija u Bosni i Hercegovini, te omogućuje konkurenčiju sa dosadašnjim državnim monopolima.

Dalje, RAK svojim aktima, Pravilom 54/2011, navodi kako Agencija: "utvrđuje relevantna tržišta koja su podložna prethodnoj (ex ante) regulaciji, provodi analizu tržišta, koje se sastoji od: određivanja relevantnog tržišta, ocjene efektivnosti konkurenčije na tom tržištu i... utvrđuje postojanje operatora sa značajnom tržišnom snagom, te određuje regulatorne obaveze operatorima sa

značajnom tržišnom snagom ako ne postoji efektivna konkurenčija na analiziranom relevantnom tržištu..."

U Aneksu Pravila 54/2011, navedeno je tržište 7. kao "tržište poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama (terminiranje poziva) - veleprodajni nivo".

Ciljno tržište ovog postupka sukladno važećem Pravilu 54/2011 je 7. koje je definisano na način da je to tržište koje jednim dijelom obuhvaća predmet ovog konkretnog postupka, odnosno djelovanje MVNO operatora na tržištu i pristup tom tržištu.

Za ovaj postupak, bitno je navesti i kako je Pravilom RAK-a 73/2014, o obavljanju djelatnosti pružaoca javnih mobilnih telefonskih usluga, propisana procedura potpisivanja ugovora o pružaocu usluga mobilne telefonije mobilnoj mreži jednog od MVNO operatora u Bosni i Hercegovini, pa slijedom toga i sa BH Telecomom kao incumbent operatorom u Bosni i Hercegovini. Navedeno Pravilo 73/2014 definije dvije vrste pružaoca usluga: operatora virtualne mobilne mreže (MVNO) i pružaoca mobilnih usluga (engl. Service provider, u daljem tekstu: SP).

Iz akata RAK-a, koji su gore pobrojani jasno je kako je sektorski regulator upoznat sa problematikom MVNO operatora, te da se bavio istima kroz svoju regulativu, odnosno Pravilo 73/2014.

U konkretnom postupku pred Konkurenčijskim vijećem, Telemach u svom zahtjevu smatra da je BH Telecom zloupotrijebio dominantno položaj na način da je ponudio ekonomski neisplative uslove za poslovanje i obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operatora (MVNO), te da to predstavlja povredu člana 10. stav (2) Zakona o konkurenčiji.

Predmetni uslovi i cijene, koje isti osporava, te navodi kako isti predstavljaju zloupotrebu dominantnog položaja u skladu sa članom 10. Zakona o konkurenčiji, a koji regulišu pristup MVNO operatora na BH Telecomovu mobilnu mrežu sadržani su u "Referentnoj ponudi za interkonekciju i pristup mobilnog virtualnog mrežnog operatora mobilnoj mreži BH Telekoma d.d. Sarajevo" (u daljem tekstu: RIP MVNO), na koju je RAK dao saglasnost aktom broj 05-29-1597-9/13 od 29.08.2013. godine, a ista je usvojena od strane Uprave društva, dana 17. septembra 2013. godine.

Ovdje je bitno naglasiti kako su istovjetne RIP MVNO dokumente usvojili i drugi incumbent operatori u Bosni i Hercegovini, a to su HT d.d. Mostar te Telekomunikacije RS d.d. Banja Luka.

Vremenski period povrede na koju se poziva Telemach je od dana donošenja RIP MVNO dokumenta do 2017. godine.

Analizom postupka donošenja i usvajanja RIP MVNO dokumenta, Konkurenčijsko vijeće je uvažilo stav i pojašnjenje RAK-a, u kojem je navedeno kako je cilj svakog RIP dokumenta omogućavanje transparentnog i nediskriminacionog pristupa pojedinim mrežama ili uslugama, pa tako i RIP MVNO dokument. Procedura donošenja RIP dokumenata, pa tako i RIP MVNO dokumenta je rezultat različitih okolnosti na tržištu, bilo potreba operatora da izvrši usklajivanje referentne ponude sa aktuelnim zakonima, ili pak nekim drugim aktima. Izmjene i dopune RIP dokumenata može inicirati RAK, a mogu i drugi operatori na tržištu, na osnovu praćenja tržišta, ili uočavanja efekata koje treba izmjeniti, odnosno mnoštvo mogućnosti, te da u praksi ne postoji periodičnost u ovome procesu.

Međutim, u svakom slučaju za usvajanje bilo koje vrste referentne ponude, potrebna je saglasnost RAK-a da bi ista bila pravno valjana.

Takva procedura ispoštovana je i od strane BH Telekoma prilikom usvajanja RIP MVNO dokumenta, koji je objavljen na službenim web stranicama BH Telekoma, a i RAK-a, te isti

sadržava cijene i uslove pristupa MVNO operatora na mobilnu mrežu BH Telecomu.

S tim u vezi, da bi RIP MVNO dokument bio primjenjiv na određeni privredni subjekt, u skladu sa članom 2. stav (2) RIP MVNO, potrebno je ispunjenje uslova da isti posjeduje validnu dozvolu RAK-a za obavljanje djelatnosti MVNO operatora, te članom 12. stav (3) tačka a) koji propisuje dostavljanje ovjerene kopije važeće dozvole izdane od strane RAK-a, BH Telecomu za potrebe zaključenja ugovora.

Dakle, pravo na podnošenje zahtjeva za korištenjem usluge iz ove ponude (RIP MVNO) imaju ovlašteni operatori kojima je RAK dodijelio odgovarajuću dozvolu za pružanje mobilnih usluga (kao MVNO operator) na području Bosne i Hercegovine, te je istu potrebno i priložiti uz zahtjev za počinjanje pregovora za zaključenje ugovora o pružanju usluga MVNO operatora sa BH Telecomom.

S obzirom na gore navedene uslove, tokom postupka je, podneskom privrednog subjekta Telemach koji je zaprimljen pod brojem UP-02-26-2-019-45/17 od 15.01.2018. godine, utvrđeno kako se Telemach nikada nije obraćao RAK-u sa zahtjevima za ostvarivanje statusa MVNO operatera. Telamach nije bio licenciran za MVNO djelovanje "a ukoliko bi se i obratio RAK-u sa zahtjevom za izdavanje dozvole za obavljanje djelatnosti MVNO, RAK ne bi mogao izdati traženu dozvolu" (podnesak RAK-a broj 02-29-2867-4/17 od 15.12.2017. godine). Sve ovo naprijed potvrđio je RAK još jednom svojim podneskom broj 02-29-2867-6/17 od 17.01.2018. godine ističući da "nisu ni postojali uslovi za podnošenje takve aplikacije/zahtjeva koji su proizilazili iz ograničenja tada važeće Odluke o izmjeni Odluke o politici sektora telekomunikacija BiH za period 2008 -2012. godine".

Vezano za činjenicu posjedovanja dozvole za obavljanje djelatnosti MVNO operatora, prema službenoj informaciji iz RAK-a, niti jedan operator na području Bosne i Hercegovine ne posjeduje dozvolu za obavljanje djelatnosti MVNO, pa tako ni Telemach.

Izuvez činjenice, da Telemach ne posjeduje dozvolu RAK-a, Konkurencijsko vijeće je uzelо u obzir i činjenicu kako je tokom 2017. godine, stupila na snagu i nova "Politika sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za period 2017.-2021." usvojena od strane Vijeća ministara BiH koja ima uticaj i na akte RAK-a, a koji u pravilu trebaju slijediti zacrtane ciljeve iz politike, kao i akcijskog plana za provedbu iste, te pronaći način ostvarivanja iste.

U predmetnoj politici u tački 2.2. Akcijskog plana za realizaciju Politike, eksplisitno je navedeno: "Dvije godine nakon komercijalizacije LTE mreža, Agencija će u saradnji sa Ministarstvom i resornim entitetskim ministarstvima dostaviti Vijeću ministara prijedlog odluke kojom će omogućiti ulazak MVNO na tržište mobilnih komunikacija Bosne i Hercegovine." Obzirom da u periodu od 2013. do 2017. godine, kao periodu na koji Podnositac zahtjeva ukazuje na eventualno postojanje povrede odredbi Zakona o konkurenčiji, u Bosni i Hercegovini, LTE mreže (mreže četvrte generacije mobilne telefonije) nisu bile prisutne, to nije bio ispunjen uslov za pojavu MVNO operatora na tržištu Bosne i Hercegovine.

U pojašnjenu valjanosti i primjene RIP MVNO dokumenta, RAK eksplisitno navodi i "kako primjena RIP MVNO dokumenta u ovome trenutku nije moguća", a iz razloga prilagodavanja važećoj regulativi.

RAK navodi kako cijene koje su izražene u RIP MVNO dokumentu "ne podliježu mogućnosti pregovaranja, odnosno ne radi se o gornjim graničnim cijenama", što znači da su izražene cijene fiksne kao takve.

U odnosu na činjenicu kako je Zakon o komunikacijama lex specialis u oblasti elektronskih komunikacija, Konkurencijsko

vijeće ipak ne osporava mogućnost ex post djelovanja na tržišta elektroničkih komunikacija u skladu sa Zakonom o konkurenčiji, ali u pojedinačnim slučajevima, cijeneći svaki za sebe, te ukoliko postoji mogućnost djelovanja u skladu sa usvojenom regulativom.

Stoga, u odnosu na navode Podnositca zahtjeva o "istiskivanju marže" (margin squeeze), Konkurencijsko vijeće je utvrdilo u ovom postupku slijedeće:

Da bi cijene iz RIP MVNO dokumenta predstavljale "istiskivanje marže", što - nedvojbeno predstavlja "zloupotrebu dominantnog položaja" potrebno je, pored cijena koje trebaju da imaju "istiskujući karakter" i da subjekt nije imao mogućnost izbora ponude, te da postoji mogućnost snižavanja cijene u skladu sa ponudom.

Obzirom da isti uvjeti nisu ispunjeni Konkurencijsko vijeće je utvrdilo kako nema ni "zloupotrebe dominantnog položaja".

Naime, RIP MVNO je opsežan dokument koji je podložan promjenama, koji sadrži pored cijena i brojne uslove poslovanja u slučaju zaključenja ugovora. Dokument ne može stupiti na snagu dok isti ne odobri RAK, a "sporni BH Telecomov RIP MVNO" je RAK odobrio.

Iste RIP MVNO sa istim cijenama i uslovima sadržavaju i ostali telekom operatori u Bosni i Hercegovini.

Međutim, u pogledu mogućnosti izbora, podnositac zahtjeva Telemach je imao mogućnost izbora, a to je zatražiti zaključenje ugovora kao pružalač usluga SP (service provider). Zaključenje ugovora kao SP se vrši na osnovu pregovora, a ugovor se dostavlja RAK-u radi registracije, te stoga nije potrebno ishoditi dozvolu. Shodno dokumentu Šmjernice za uvođenje mobilnih virtualnih mrežnih operatera (MVNO) i davatelja usluga (SP) na tržište mobilnih komunikacija u BiH iz 2010 godine, sačinjen od strane RAK-a SP radi bez dozvola, na bazi komercijalnih aranžmana, a za djelovanje na tržištu je dovoljna prijava i registracija RAK-u dok MVNO ima svoju infrastrukturu i odgovoran je za svoju promociju brenda, ponudu svojih usluga, brigu o korisnicima i drugo, na bazi dozvole RAK-a.

Dakle, činjenica je da Konkurencijsko vijeće djeluje ex-post, nakon nastanka povrede. U konkretnom slučaju povreda nije nastala te se ponudene cijene nisu mogle ni primijeniti.

Tako, obzirom da u skladu sa članom 43. stav (7) Zakona, Konkurencijsko vijeće u svrhu ocjene datog slučaja, može koristiti sudskom praksom Evropskog suda pravde i odlukama Evropske komisije, razmatralo predmet Deutsche Telekom (Case C-280/08, Presuda ESP od 14. oktobra 2010. godine), u kojem je Evropski sud pravde utvrdio kako činjenica da se telekomunikacijski operator pridržavao sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija, ne znači da ne postoji odgovornost operatora po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurenčije, dokle god je operator imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja.

Analizom predmetnog slučaja i ocjene Evropskog suda pravde iz Presude, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da u ovom postupku, BH Telecom nije imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu zaključivanja ugovora o pristupu MVNO operatora na BH Telecomovu mobilnu mrežu. Činjenice utvrđene u postupku jasno dokazuju da je za obavljanje djelatnosti MVNO operatora potrebna dozvola RAK-a, te da su cijene iz RIP MVNO fiksne, a ne podložne pregovaranju ili pak snižavanju, te da je iste odobrio RAK, u skladu sa svojim procedurama.

Stoga, argumentacija Telemacha o autonomnosti sektorskih propisa potpuno otpada. Uvođenje MVNO operatora je dugotrajan proces u potpunosti pod kontrolom i nadzorom regulatora, a ne pitanje narušavanja tržišne konkurenčije i utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja od strane Konkurencijskog vijeća.

Također, tokom postupka Konkurencijsko vijeće je, na prijedlog Podnositoc zahtjeva, zatražio od BH Telecoma i dostavu ugovora zaključenih sa privrednim subjektima Telrad Net d.o.o.

Bijeljina, i Blicnet d.o.o. Banja Luka, a na osnovu prigovora Podnosioca da isti imaju zaključene ugovore na netransparentan i diskriminirajući način, obzirom da isti ugovor nije ponuden Telemachu. Uvidom u dostavljene ugovore od strane BH Telecoma, a zaključene sa privrednim subjektima Telrad Net d.o.o i Blicnet d.o.o., utvrđeno je da isti u skladu sa Pravilom RAK-a 73/2014, imaju status pružaoca usluga (SP), čiji se pravni status i način ostvarivanja prava pristupa mobilnoj mreži razlikuje od prava na pristup MVNO operatora, te da se na iste ne primjenjuju cijene i uslovi iz RIP MVNO dokumenta, kao i da isti zaključuju ugovore na osnovu pregovora i na komercijalnoj osnovi, što je omogućeno Pravilom 73/2014, pa je utvrđeno kako navodi Telemacha po pitanju zaključivanja ugovora, te navodi istoga kako je SP samo vrsta MVNO operatora nisu tačni.

Konkurenčijsko vijeće je također, slijedom zaprimljene obavijesti od strane privrednog subjekta BH Telecom od 20.02.2018. godine, utvrdilo i da je Regulatorna agencija za komunikacije naložila povlačenje svih aktuelnih RIP MVNO dokumenata koji se nalaze na web stranicama incumbent operatora, između ostalog i privrednog subjekta BH Telecom, najkasnije do 28.02.2017. godine obzirom da usvojena Politika sektora elektronskih komunikacija precizno definira dinamiku pojave MVNO operatera na tržištu Bosne i Hercegovine.

Na osnovu prednjeg, Konkurenčijsko vijeće je utvrđido da BH Telecom nije zloupotrijebio dominantni položaj iz člana 10. stav (1) Zakona kojim je propisano da je zabranjena svaka zloupotreba dominantnog položaja jednog ili više privrednih subjekata na relevantnom tržištu, a članom 10. stav (2) propisano je da se zloupotreba dominantnog položaja posebno odnosi na: a) direktno ili indirektno nametanje nelojalnih kupovnih i prodajnih cijena ili drugih trgovinskih uslova kojima se ograničava konkurenca, b) ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača, c) primjenu različitih uslova za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama, čime ih dovode u neravnopravan i nepovoljan konkurenčki položaj, d) zaključivanje sporazuma kojima se uslovjava da druga strana prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma, kao ni člana 9. Odluke Konkurenčijskog vijeća o definisanju kategorija dominantnog položaja.

Dakle, u odnosu na sve gore navedeno, Konkurenčijsko vijeće daje i osrt na pitanja koja su Presudom Suda BiH, navedena kao ključna za rješavanje predmetnog postupka, te daje odgovore na iste:

- jasno i nedvosmisleno u skladu sa svojim nadležnostima Konkurenčijskog vijeća, utvrditi da li je BH Telecom ponudio ekonomski neisplativo uslove za obavljanje djelatnosti mobilnog virtuelnog mrežnog operatora (MVNO)?

Iz cjelokupno provedenog postupka, utvrđeno je kako je okvir za donošenje RIP MVNO dokumenta, donijela RAK, te da je nakon provedene procedure od strane BH Telecom, na isti dokument saglasnost dala RAK, te da istovjetne dokumente RIP MVNO imaju i ostali incumbent operatori u BiH (HT d.d. i Mtel d.d.).

Također, istom dokumentom je predviđeno da samo imatelj dozvole MVNO operatora, koju izdaje RAK može sa incumbent operatorom zaključiti Ugovor o pružanju usluga MVNO operatora, u kojem bi se precizirao njihov poslovni odnos (između incumbent operatora (u konkretnom slučaju BH Telecom i Telemach).

Tokom postupka je utvrđeno kako Telemach nikada nije zatražio dozvolu RAK-a za obavljanje djelatnosti MVNO operatora.

U pogledu cijena usluga sadržanih u usvojenom RIP MVNO, Konkurenčijsko vijeće je utvrdilo kako su iste cijene

sadržane u ponudama i u ostalim incumbent operatorima HT d.d. Mostar i Telekomunikacije RS d.d. Banja Luka, te da je na iste dala saglasnost RAK. Također, za jedan dio usluga iz ponude RIP MVNO cijene su podložne mogućnostima pregovaranja, dok je za dio usluga propisan fiksni iznos cijene usluge.

Dakle, činjenica je da Telemach nikada nije zatražio dozvolu RAK-a za obavljanje djelatnosti MVNO operatora, te da isti nije niti mogao zaključiti ugovor prema ponudi RIP MVNO.

- da li su privredni subjekti TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. zaključili sa BH Telecomom ugovore na netransparentan i diskriminirajući način, kao i da utvrdi da li su usluge MVNO i SP međusobno zamjenjive?

Iz cjelokupno provedenog postupka, utvrđeno je kako su ugovori između telekom operatora (BH Telecom) i TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. zaključeni nakon obavljenih pregovora, te da su isti rezultat pregovora ugovornih strana, te da se na navedene ugovore ne primjenjuje RIP MVNO dokument, u pogledu cijena kao i ostalih uslova, te da pružaoci usluga TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. svoje usluge u okviru ugovora sa BH telecomom, obavljaju kao SP (service provider) što znači da su registrirani od strane RAK-a za obavljanje usluga service providera, a ne za MVNO operatora (uzimajući u obzir ranije ukazane razlike između MVNO i SP).

Također, utvrđeno je kako obavljanje djelatnosti MVNO operatora i SP operatora međusobno razlikuju u toj mjeri da se status SP stječe na potpuno drugaćiji način od statusa MVNO operatora (kod SP dovoljna je prijava i registracija RAK-u dok je za MVNO operatora potrebna dozvola od strane RAK-a) stoga iz provedenog postupka proizlazi kako ugovori između TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. i BH Telecom-a, nisu zaključeni na netransparentan i diskriminirajući način.

Također, utvrđeno je kako nije postojala nikakva pravna ni bilo kakva druga prepreka Telemach-u da pokrene postupak pregovora i zaključenja ugovora kao SP operator, te da je i sam tokom postupka tvrdio kako su te vrste usluga istovjetne. Iz čega proizlazi da bi putem pregovora mogao zaključiti ugovor sa BH Telecom-om u te stечi status SP, a da isti nikada nije ni tražio, dok je s druge strane RAK u svom očitovanju (Akt broj: 02-29-2867-6/17 od 17.1.2018. godine – u spisu) pojasnio razliku sticanja statusa MVNO operatora i SP operatora, te je nedvojbeno utvrđeno da se navedeni statusi stiču na osnovu različito provedene procedure, te da se prilikom zaključenja ugovora kao SP može pregovarati o cijenama po svim aspektima ugovora.

- prema načelu materijalne istine, tuženi je bio dužan utvrditi da li privredni subjekt BH Telecom ima dominantni položaj i je li isti zloupotrebljuje?
- U tački 4. ovog Rješenja, utvrđeno je relevantno tržište predmetnog postupka, a to je tržište uspostavljanja i realizacije interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj mreži privrednog subjekta BH Telecom u Bosni i Hercegovini. Imajući u vidu činjenicu kako na relevantnom tržištu pristup operatora mobilnoj mreži BH Telecom imaju samo imaoči dozvola MVNO operatora, te da se isti, može zaključiti ugovor sa bilo kojim incumbent operatorom u Bosni i Hercegovini, utvrđeno je da BH Telecom, HT d.d. Mostar i Telekomunikacije RS d.d. Banja Luka imaju dominantni položaj na tržištu BiHa sve u skladu sa ranije navedenom Listom operatora sa značajnom tržišnom snagom RAK-a i Odlukom RAK-a o proglašenju operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu terminacije poziva u individualne mobilne mreže, veleprodajni nivo.
- provesti dokaze i utvrditi uslove pod kojim posluje subjekt, da li je ekonomski isplativo ostalim subjektima zaključiti ugovore o pružanju predmetne

usluge po cijenama propisanim RIP MVNO dokumentu.

Obzirom da Telemach nije imao dozvolu za pružaoca MVNO usluga, nije mogao ni zaključiti ugovor sa BH Telecomom, a kao što je već rečeno registracija za SP i status imaoča dozvole MVNO može biti zamjenjiv, bez obzira što svaki ima svoje specifičnosti.

- dati i jasne i valjane razloge koji predstavljaju temelj za donošenje odluke.

Konkurenčijsko vijeće je temeljem analize svih dostavljenih podataka utvrdilo kako je zahtjev Telemacha potpuno neosnovan, te potaknut nepoznavanjem propisa i mogućnosti poslovanja i pružanja usluga mobilne telefonije u Bosni i Hercegovini, te da BH Telecom u konkretnom slučaju svojim postupanjem nije prekršio odredbu člana 10. stav (2) Zakona o konkurenčiji.

Na osnovu svega navedenog Konkurenčijsko vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovoga Rješenja.

9. Troškovi postupka

Dana 30. januara 2018. godine Punomoćnik Podnosioca zahtjeva podneskom broj: UP-02-26-2-019-50/17 dostavio Zahtjev za naknadu troškova postupka u ukupnom iznosu od 2.527,20 KM sa uključenim iznosom PDV-a, te iznos od 2.000 KM za plaćenu taksu na zahtjev za pokretanje postupka.

Konkurenčijsko vijeće je prilikom određivanja troškova postupka uzelo u obzir odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16), i to član 105. stav (2) Zakona o upravnom postupku kada u postupku učestvuju dvije ili više stranaka sa suprotnim interesima, stranka koja je izazvala postupak, a na čiju je štetu postupak okončan, dužna je protivnoj stranci nadoknaditi opravdane troškove koji su toj stranci nastali učešćem u postupku.

Konkurenčijsko vijeće je odbilo zahtjev punomoćnika podnosioca zahtjeva za naknadu troškova postupka, budući da je navedeni postupak privredni subjekt nije uspio u postupku, te stoga nema pravo na naknadu troškova postupka, u smislu Zakona o upravnom postupku.

Na osnovu gore navedenog, Konkurenčijsko vijeće je odlučilo kao u tački 2. dispozitiva ovoga Rješenja.

10. Administrativna taksa

U skladu sa članom 2. tarifni broj 107. stav (1) tačka f) Odluke o visini administrativnih taksi u vezi sa procesnim radnjama pred Konkurenčijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", broj 30/06, 18/11 i 75/18) Podnositelj zahtjeva je na ovo Rješenje obavezan platiti administrativnu taksu u ukupnom iznosu od 1.500,00 KM u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

11. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovoga Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna stranka može pokrenuti Upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objavljivanja ovoga Rješenja.

Broj UP-02-26-2-019-82/17
12. septembra 2019. godine
Sarajevo

Predsjednica
Mr. Arijana Regoda-
Dražić, s. r.

Konkurenčijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 42. stavak (1), a u svezi s člankom 4. stavak (1) točka b) Zakona o konkurenčiji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), članka 105. Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16), u postupku pokrenutom po Zahtjevu za pokretanje postupka podnesenom od strane gospodarskog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216., 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, zastupan po

punomoćniku odvjetniku Nihadu Sijerčiću, ul. fra. Andela Zvizdovića br. 1., 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina protiv gospodarskog subjekta "BH Telecom" d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara 7., 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja zlouporebe vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) Zakona o konkurenčiji, zaprimljenog pod brojem UP-02-26-2-019-1/17, a postupajući po Presudi Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 U 028507 18 U od 1. lipnja 2019. godine, na 58. (pedesetosmioj) sjednici održanoj dana 12.09.2019. godine, je donijeo

RJEŠENJE

1. Odbija se Zahtjev gospodarskog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, podnesen protiv gospodarskog subjekta "BH Telecom" d.d. Sarajevo, radi utvrđivanja zlouporebe vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) Zakona o konkurenčiji, kao neutemeljen.
2. Odbija se zahtjev gospodarskog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, za naknadom troškova postupka, kao neutemeljen.
3. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Ovim Rješenjem izvršava se Presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 U 028507 18 U od 1. lipnja 2019. godine (u dalnjem tekstu: Presuda), kojom je Sud Bosne i Hercegovine uvažio Tužbu gospodarskog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo i poništio Rješenje Konkurenčijskog vijeća, broj UP-02-26-2-019-60/17 od 4. travnja 2019. godine, te predmet vratio Konkurenčijskom vijeću na ponovno rješavanje.

Konkurenčijsko vijeće je presudu zaprimilo dana 13. lipnja 2019. godine pod brojem: UP-02-26-2-019-74/17.

Prema članku 62. Zakona o upravnim sporovima BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 12/04, 88/07, 83/08 i 74/10), kada sud poništi akt protiv kojeg je bio pokrenut upravni spor, predmet se vraća u stanje u kojem se nalazio prije nego što je poništeni akt donesen, te je pri donošenju novog rješenja vezan pravnim shvaćanjima i primjedbama suda u svezi s postupkom.

Konkurenčijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Konkurenčijsko vijeće) je dana 30.06.2017. godine pod brojem UP-02-26-2-019-1/17 zaprimilo Zahtjev za pokretanje postupka (u dalnjem tekstu: Zahtjev) gospodarskog subjekta "Telemach" d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića broj 216, 71000 Sarajevo (u dalnjem tekstu: "Telemach" ili Podnositelj zahtjeva) protiv gospodarskog subjekta "BH Telecom" d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara broj 7., 71000 Sarajevo (u dalnjem tekstu: "BH Telecom" ili Protivna strana), radi utvrđivanja zlouporebe vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) Zakona o konkurenčiji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09 - u dalnjem tekstu: Zakon).

Kako podneseni Zahtjev nije bio potpun, Konkurenčijsko vijeće je aktom broj UP-02-26-2-019-2/17 od 01.08.2017. godine, zatražilo od Podnositelja zahtjeva dopunu istog.

Dopuna Zahtjeva od 07.08.2017. godine je zaprimljena od strane Konkurenčijskog vijeća dana 08.08.2017. godine pod brojem UP-02-26-2-019-3/17.

Podnositelj zahtjeva je u dopuni Zahtjeva dodatno precizirao pravni temelj Zahtjeva te istakao da Zahtjev podnosi primarno radi kršenja odredbe članka 10. stavak (2) točka a), ali u određenoj mjeri i točaka b), c) i d) istog stavka, od strane "BH Telecom". Također, u dopuni Podnositelj zahtjeva se pozvao i na kršenje odredbi članka 9. stavak (1) točke a), b), c) g) i h) Odluke o definiranju kategorija vladajućeg položaja ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06), te traži od Konkurenčijskog vijeća da postupak vodi u odnosu na sve navedena kršenja.

Nakon kompletiranja Zahtjeva, Konkurenčijsko vijeće je Podnositelju zahtjeva, izdalo Potvrdu o prijemu kompletног i urednog Zahtjeva, u smislu članka 28. stavak (3) Zakona, dana 10.10.2017. godine, aktom broj UP - 02-26-2-019-4/17.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su gospodarski subjekti "Telemach" d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216., 71000 Sarajevo i "BH Telecom" d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7., 71000 Sarajevo.

1.1. Gospodarski subjekt TELEMACH

Gospodarski subjekt Telemach društvo za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216., Sarajevo, registriran je kod Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem 65-01-0620-08. Njegov osnivač je Bosnia Broadband S.a.r.l. iz Luksemburga, Rue de Rollingergund, L-2440 Luksemburg.

Gospodarski subjekt Telemach je gospodarsko društvo koje je aktivno u pružanju telekomunikacijskih usluga. Jedan je od telekomunikacijskih operatora u Bosni i Hercegovini koji distribuiru medijski sadržaj preko kabelske tehničke platforme i pruža usluge pristupa internetu i povezane usluge kao i usluge fiksne telefonije pretplatnicima.

1.2. Gospodarski subjekt BH Telecom

Gospodarski subjekt dioničko društvo BH Telecom Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7., Sarajevo, registriran je kod Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem 65-02-0012-10 (stari broj I-23391). Temeljni kapital gospodarskog subjekta BH Telecom je podijeljen na 53.457.358 dionica, koje su u 90% vlasništvu Federacije Bosne i Hercegovine, a 10% u vlasništvu Privatizacijskih investicijskih fondova i malih dioničara.

Temeljna registrirana djelatnost gospodarskog subjekta BH Telecom je obavljanje telekomunikacijskih djelatnosti.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurenčijsko vijeće je u tijeku postupka primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju kategorija vladajućeg položaja ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10) i odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/163/09), u smislu članka 26. Zakona.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između europskih zajednica i njegovih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine s druge strane ("Službeni glasnik BiH - međunarodni ugovori" br. 10/08 - u dalnjem tekstu: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju) odredba čl. 71. o primjeni kriterija i pravne stečevine Europske unije, te članka 43. stavak (1) Zakona, omogućuju Konkurenčijskom vijeću u svrhu ocjene danog slučaja, da se može koristiti sudskom praksom Europskog suda pravde i odlukama Europske komisije.

Konkurenčijsko vijeće je izvršilo uvid i u Zakon o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12 - u dalnjem tekstu Zakon o komunikacijama), te Odluku o usvajanju Politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za razdoblje 2017.-2021. i Akcijskog plana za realizaciju politike ("Službeni glasnik BiH", br. 46/17), usvojenu od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, zatim Pravilo 54/2011 ("Službeni glasnik BiH", br. 54/08) i Pravilo 73/2014 ("Službeni glasnik BiH", br. 85/11) Regulatorne agencije za komunikacije.

3. Postupak po Zahtjevu za pokretanje postupka

U svom Zahtjevu, Podnositelj zahtjeva, opisuje činjenično stanje i okolnosti, te prilaže dokaze za koje smatra da potkrpljuju

navedeno, a koje su razlog za podnošenje Zahtjeva, te ukratko navodi slijedeće:

Podnositelj zahtjeva, gospodarski subjekt "Telemach" je telekomunikacijska kompanija koja djeluje kao operator digitalne i analogne kabelske TV, pružatelj usluga širokopojasnog Interneta i operator fiksne telefonije, dok je protivna strana, "BH Telecom" jedan od tri vladajuća telekomunikacijska operatora u Bosni i Hercegovini, uz gospodarske subjekte "Hrvatske Telekomunikacije" d.d. Mostar i "Telekomunikacije Republike Srpske" a.d. Banja Luka.

Glavna poslovna djelatnost gospodarskog subjekta "BH Telecom" je pružanje telekomunikacijskih usluga u fiksnoj i mobilnoj telefoniji, distribucija medijskih sadržaja i pružanje usluge pristupa Internetu.

U sažetku svog Zahtjeva, Podnositelj zahtjeva navodi da je Protivna strana svojim aktivnostima zloupotabila svoj vladajući položaj na mjerodavnom tržištu, na način da alternativnim operatorima nudi uvjete za obavljanje djelatnosti mobilnih virtualnih mrežnih operatora (u dalnjem tekstu: "MVNO") koji su ekonomski neisplativi.

U pogledu mjerodavnog tržišta u ovom postupku Podnositelj zahtjeva smatra da treba uzeti u obzir, tržište interkonekcije i pristupa MVNO-a mobilnoj i fiksnoj mreži gospodarskog subjekta "BH Telecom" na teritoriju Bosne i Hercegovine, te da je za ocjenu konkretnog postupanja mjerodavno i tržište mobilne telefonije u Bosni i Hercegovini na kojem nastupaju učinci spornog postupanja gospodarskog subjekta "BH Telecom".

Gospodarski subjekt "BH Telecom" je jedini sudionik na mjerodavnom tržištu, jer jedino "BH Telecom" može pristupiti i dozvoliti pristup svojoj mobilnoj mreži, te je njegov udjel na mjerodavnom tržištu 100%.

Podnositelj zahtjeva smatra da pri ocjeni konkretnog slučaja Konkurenčijsko vijeće treba imati u vidu i povezano tržište mobilne telefonije, na kojem kao i na tržištu fiksne telefonije vladaju "incumbent" operateri, od kojih je jedan i "BH Telecom".

Prema posljednje dostupnim podatcima iz četvrtog kvartala 2016. godine, zajednički tržišni udjeli tri vladajuća operatora na tržištu mobilne telefonije iznosi 99,71%. Preostali neznatni udjel od 0,29% odnosi se na udjele neovisnih MVNO operatora – gospodarskih subjekata "Blicnet", "Elta Kabel", "Telrad net" i "Izi Mobile" od kojih svaki ima ispod 0,2% pojedinačnog tržišnog udjela.

Gospodarski subjekt "BH Telecom" na tržištu mobilne telefonije, prema navodima Podnositelja zahtjeva, koji se poziva na podatke iz "Kvartalnih uporednih podataka tržišta elektronskih komunikacija za četvrti kvartal 2016. godine", objavljene od strane Regulatorne agencije za komunikacije, trenutno ima 47% sa trendom rasta, što je dovoljno za pretpostavku dominantnosti na temelju članka 9. stavak (2) Zakona.

Pored navedenog dodaje se da je tržišni udjel gospodarskog subjekta "BH Telecom" mnogo veći, ukoliko bi se u obzir uzeo broj mobilnih pretplatnika na zemljopisnom području koje pokriva fiksna mreža gospodarskog subjekta "BH Telecom".

Još jedan faktor relevantan za ocjenu tržišne snage gospodarskog subjekta "BH Telecom" u sferi telekomunikacija je prema navodima Podnositelja zahtjeva i činjenica da je Regulatorna agencija za komunikacije (u dalnjem tekstu: RAK) proglašio "BH Telecom" za operatora sa značajnom tržišnom snagom na nekoliko tržišta, uključujući fiksnu i mobilnu telefoniju i zakup telekomunikacijskih vodova. Pored navedenog, nakon usvajanja analize tržišta terminacije poziva u individualne mobilne mreže, veleprodajni nivo, "BH Telecom" je odlukom RAK-a od 30.05.2017. godine proglašen operaterom sa značajnom tržišnom snagom i na ovom tržištu. Isti status imaju i druga dva incumbent operatera.

U Zahtjevu se dalje Podnositelj zahtjeva poziva i na odredbu članka 14. Zakona o komunikacijama koja glasi: "smatra se da operator telekomunikacija ima značajnu tržišnu snagu, ako, bilo individualno ili zajedno s drugima, ima položaj koji je jednak dominaciji, odnosno položaj ekonomске moći, koja mu u znatnoj mjeri omogućava da radi neovisno o konkurentima, klijentima i krajnjim korisnicima", s tim da naglašava činjenicu dominantnosti gospodarskog subjekta "BH Telecom".

Definicija operatora sa značajnom tržišnom snagom je u Bosni i Hercegovini ista kao i odgovarajuća definicija u EU (članak 14. Direktive 2002/21/EC od 07.03.2002. godine o zajedničkom regulatornom okviru za mreže elektronskih komunikacija i usluga), te u tom pogledu Podnositelj zahtjeva ističe kako je u svojim mjerodavnim smjernicama Europska komisija navela da definicija značajne tržišne snage (u dalnjem tekstu: SMP) odgovara konceptu vladajućeg položaja iz članka 102. Ugovora o funkciranju EU (Smjernice Europske komisije o tržišnoj analizi i ocjeni značajne snage prema regulatornom okviru Zajednice za elektronske komunikacijske mreže i usluge, OJ (2002) C233/2). Te stoga, imajući u vidu činjenicu da članak 9. Zakona (koji definira vladajući položaj) predstavlja praktično preuzetu odredbu člana 102. Ugovora o funkciranju EU, Podnositelj smatra da je isti zaključak u svezi sa jednakošću SMP statusa i dominantnosti primjenjiv i u Bosni i Hercegovini.

SMP status sva tri incumbent operatora implicira da se njihova tržišna snaga mora cijeniti unutar teritorija koji pokriva svaki od ovih operatora pojedinačno, a ne cjelokupni teritorij BiH, tj. SMP status incumbent operatora pokazuje da svaki od ovih operatora ima SMP status u vlastitom području, koji status, odgovara postojanju vladajućeg položaja na ovom tržištu.

Nadalje, a vezano za činjenice kojima želi dokazati postojanje zloupotrebe vladajućeg položaja od strane "BH Telecom", Podnositelj zahtjeva ističe da ako nešto nije okarakterizirano kao povreda relevantnih sektorskih propisa od strane sektorskog regulatora (u konkretnom slučaju od strane RAK-a) ne znači da ne postoji zloupotraba vladajućeg položaja u smislu članka 10. Zakona, te u svezi sa navedenim ukazuju na praksu Europskog suda pravde u predmetu Deutsche Telekom (C-280/08, Presuda ESP od 14.10.2010. godine) u kojoj je isti ustanovio da činjenica da se telekomunikacijski operator pridržava sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija ne znači da ne postoji odgovornost operatora po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurenčije, dokle god je operator imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja.

Primijenjeno na predmetni slučaj i akte gospodarskog subjekta "BH Telecom" za koje Podnositelj zahtjeva smatra da predstavljaju zloupotrabu vladajućeg položaja, činjenica da je RAK odobrio pojedine cijene Protivne strane ne znači da isti ne može da snosi odgovornost iz ugla Zakona u svezi sa cijenama.

Ovo također prema Podnositelju zahtjeva znači da referentna ponuda Protivne strane, čak i ukoliko je ista odobrena od strane RAK-a može predstavljati zloupotrabu vladajućeg položaja u smislu Zakona.

Uvjeti koje nudi "BH Telecom" za ustanovljavanje i obavljanje MVNO djelatnosti efektivno sprečavaju sve zainteresirane alternativne operatore da zaključe MVNO aranžman sa istim, te na taj način "BH Telecom" zloupotrabljuje svoj vladajući položaj na tržištu interkonekcije i MVNO pristupa na svoju mobilnu mrežu, te na taj način prije svega štiti svoju poziciju na tržištu mobilne telefonije, na kojoj također posjeduje vladajući položaj.

Značaj MVNO - a za razvoj konkurenčije na tržištu mobilne telefonije u BiH već je prepoznat od strane RAK-a, i u njegovoj Analizi mobilnog tržišta od 24.04.2013. godine, kao i u Novoj RAK Analizi mobilnog tržišta iz studenog 2016. godine (u dalnjem tekstu: "RAK analiza mobilnog tržišta").

Prema RAK Analizi mobilnog tržišta poslovanje MVNO operatora konstantno opada i to u odnosu na vrlo nizak inicijalni nivo na tržištu Bosne i Hercegovine, što dovodi do značajno viših cijena za krajnje korisnike u odnosu na uporednu praksu.

U "RAK analizi tržišta" se između ostalog navodi slijedeće:

"Prema izvještaju BEREC-a pod nazivom "Termination Rates at European Level (january 2016), BoR(16)90, prosječna cijena terminacije u mobilnoj mreži (MTR) u 36 zemalja Evrope u januaru 2016. godine je iznosila 0,0141 EUR/min (0,0275 KM/min). U isto vrijeme MTR bh mobilnih operaora za pozive koji su započeli u fiksnim i mobilnim mrežama u Bosni i Hercegovini iznosi 0,07 KM/min (0,036 EUR/min), što je za 2,5 puta više nego prosjek 36 posmatranih evropskih zemalja."

Cijena terminacije u mobilne mreže u Bosni i Hercegovini su najbolji pokazatelj činjenice da je veleprodajno tržište terminacije poziva u pojedinačne mobilne mreže monopolističko tržište i da bez ex ante regulacije mobilni operatori nemaju interesa da pružaju usluge terminacije poziva u svoje mobilne mreže na tržišno efikasnom nivou. Veleprodajni troškovi terminacije poziva se uvijek prenose na krajnje korisnike operatora koji koristi uslugu terminacije poziva u mobilnu mrežu.

Kako bi operator A mogao da dosegne krajnje korisnike operatora B, operator A mora platiti operatoru B cijenu terminacije koju traži operator B, s obzirom na to da nema alternativnog načina da operator A dođe do krajnjeg korisnika operatora B. Visoke cijene terminacije su obično posljedica kombinacije već navedene neefikasnosti u pružanju usluga po razumnoj cijeni i činjenice da operator ostvaruje ekstra dobit od ove veleprodajne usluge kako bi mogao subvencionirati druge usluge (veleprodajne ili maloprodajne). Budući da u režimu pozivajuća strana plaća (eng. Calling Party Pays – CPP), a koji je u upotrebi u BiH, cijenu terminacije uvijek plaća operator kod kojeg započinje poziv (odnosno njegov krajnji korisnik), operator koji terminira poziv nemá interesa da snizi cijenu terminacije.

S druge strane, isti operator može koristiti situaciju da je on jedini koji može pružiti uslugu terminacije poziva prema svojim krajnjim krosinicima, te da zbog toga može naplaćivati cijenu terminacije koja će mu omogućiti ekstra dobit za ovu uslugu. Kasnije se ovaj profit obično prenosi na subvencioniranje maloprodajnih usluga, terminalne opreme, marketinga i drugdje. Iz navedenih razloga, neophodno je nametnuti regulaciju cijena SMP operatorima kako bi ublažili ove probleme koji sprečavaju efikasnost na relevantnom tržištu i kako bi postigli koristi za krajnje korisnike, koji plaćaju ove neopravданo visoke cijene terminacije. Mora se imati na umu da samo mobilni operatori nemaju poticaj da se ponašaju pro-konkurentno, u vezi sa politikom formiranja veleprodajnih cijena.

Operatori "BH Telecom", "HT Mostar" i "Telekom Srpske" bi u odsustvu regulacije i zbog nepostojanja efektivne konkurenčije mogli imati ekonomski interes da odrede svoje maloprodajne cijene na štetu krajnjih korisnika. Ovi operatori također imaju poziciju de facto monopolna na tržištu terminacije govornih poziva u vlastitu mrežu, koju mogu koristiti kao prednost na način da odrede veće cijene terminacije govornih poziva u vlastitu mrežu za druge operatore, u odnosu na cijene terminacije za svoje mreže. Također, ovi operatori mogu onemogućavati razvoj konkurenčije određivanjem cijene terminacije u vlastitu mrežu koja nije troškovno orijentisana tj. ne održava stvarne troškove. Visoke veleprodajne cijene automatski uzrokuju visoke maloprodajne cijene što je nepovoljno za krajnje korisnike."

U svezi sa navedenim Podnositelj zahtjeva navodi da je RAK u Analizi mobilnog tržišta predložio kontrolu cijena za razdoblje 2017-2019. godina kao jedinu mjeru koja sektorskog regulatoru, u situaciji svjesnog kršenja propisa o zaštiti konkurenčije od strane dominantnog operatora stoji na raspolaganju, pri čemu naprijed navedeno ne isključuje

odgovornost ovih operatora za kršenje propisa iz oblasti zaštite konkurenčije.

"Koristeći metodu benchmarking, Agencija je utvrdila da su do 01.01.2020. godine operatori dužni dostići cijenu terminacije u iznosu od 2,75 pf/min, u nekoliko koraka kao što je dato u tabeli 3. (engl. glide-path). Cijena terminacije u iznosu od 2,75 pf/min predstavlja prosječnu cijenu terminacije u 36 evropskih zemalja u januaru 2016. godine." (str. 52-53 RAK analize mobilnog tržišta).

Dalje u Zahtjevu Podnositelj zahtjeva navodi kako je "BH Telecom" u mogućnosti da ponudi quadruple play, a alternativni operatori ne, te isto obrazlaže na način da pored toga što štiti vladajući položaj koji posjeduje na tržištu mobilne telefonije, time što nudi neprihvatljive uvjete za suradnju MVNO operatorima, "BH Telecom" također prema mišljenju Podnositelja zahtjeva negativno utječe na potencijal alternativnih operatora da se Protivnom stranom takmiče na izuzetno dinamičnom multi play segmentu telekomunikacijskog tržišta, te na taj način "BH Telecom" narušava konkurenčiju na svim tržištima povezanim sa multiple play segmentu telekomunikacijskog tržišta (fiksna i mobilna telefonija, pay TV, Internet).

Budući da predstavlja potpuno integriranog telekom operatora, "BH Telecom" je u mogućnosti da svojim korisnicima ponudi čitavu lepezu telekomunikacijskih usluga, što uključuje fiksnu telefoniju, mobilnu telefoniju, Internet i pay TV, a kombinacija ove četiri usluge se uobičajeno naziva quadruple play (paket Moja TV moj izbor).

Dok alternativni operatori mogu pod određenim uslovima biti u mogućnosti da nude fiksnu telefoniju, Internet i pay TV, uslijed postojećih prepreka oni nisu u poziciji da nude mobilnu telefoniju na ekonomski isplativ način, tj. alternativni operatori mogli bi ponuditi mobilnu telefoniju samo uz gubitak, imajući u vidu cijenovnu politiku gospodarskog subjekta "BH Telecom".

Multiple play usluge postaju sve interesantnije krajnjim korisnicima, te je ovaj segment doživio značajan rast na telekomunikacijskom tržištu BiH u prethodnom razdoblju, tako prema podatcima iz RAK-a (Godišnje izvješće RAK-a za 2015. godinu), a dostavljenim u podnesenom zahtjevu, u vremenskom razdoblju od 2011.- 2015. godine, povećava se broj korisnika Double-play usluga, Triple-play usluga, te Quadruple-play usluga.

Dok je broj paketiranih preplata u porastu, broj korisnika koji različite telekomunikacijske usluge nabavljuju iz različitih izvora ima drugačiju dinamiku. To se prije svega odnosi na broj korisnika koji se odlučuju da fiksnu telefoniju, Internet i TV (što predstavlja najznačajniji triple-play segment) nabavljaju od različitih operatora je u postepenom padu, prema podatcima iz RAK-a (Godišnje izvješće RAK-a za 2015. godinu), a dostavljenim u podnesenom zahtjevu.

Snažan pokazatelj značaja mobilne telefonije za uspjeh paketiranih ponuda na bh. tržištu je dinamika u pogledu quadruple-play segmenta u prethodnom razdoblju.

Podnositelj zahtjeva navodi, da se može vidjeti da se broj korisnika ove vrste paketa udvostručio u razdoblju 2013-2014. godina, sa tendencijom daljnog stabilnog rasta u 2015. godini, čemu prema njegovom mišljenju pridonosi ulazak gospodarskog subjekta "Logosoft" na ovaj tržišni segment, nakon što je ovog operatora preuzeo Telekom Srpske.

Prema mišljenju Podnositelja, sličan rast mogao bi se očekivati ukoliko bi i drugi operatori bili u mogućnosti da uvrste mobilnu telefoniju u svoje pakete.

Potrošači su sada u potpunosti svjesni koristi od preplate na postojeće paketirane ponude i manje su zainteresirani da različite telekomunikacijske usluge nabavljaju od različitih operatora. Ovi trendovi konvergencije i paketiranih ponuda, koji su dodatno pojačani tehničkim i komercijalnim inovacijama, imaju ogroman utjecaj na način odvijanja konkurenčije na tržištima elektronskih komunikacija.

Za telekom operatore u BiH, multiple play usluge sada predstavljaju pretežni dio pay-TV preplata. I zahvaljujući svom položaju na tržištu telekomunikacija, BH Telecom je lider u triple-play i quadruple-play segmentu.

Uslijed nemogućnosti Telemacha da ponudi mobilnu telefoniju, njegove multiple-play usluge ne uključuju mobilnu telefoniju.

Gospodarski subjekt "Telemach" ne može dobiti licencu i postati četvrti GSM operator jer isto nije sukladan sa politikom razvoja sektora telekomunikacija u prethodnom i narednom razdoblju niti prema mišljenju Podnositelja zahtjeva, može postati MVNO pod ekonomski prihvatljivim uvjetima.

Tijekom 2012. i 2013. godine, Podnositelj zahtjeva je kontaktirao dva od tri incumbent operatora ("HT Mostar" i "Telekomunikacije Republike Srpske") u svezi sa mogućnošću MVNO partnerstva, ali nijedan od ova dva operatora nije bio zainteresiran za takav vid aranžmana.

Podnositelj zahtjeva se tijekom 2015. godine u svezi sa navedenim obratio i Protivnoj strani, te su održana tri sastanka na nivou uprave, na kojima gospodarski subjekt "BH Telecom" nije pokazao realnu namjeru za ovakvom suradnjom.

U pogledu cijenovne politike "BH Telecom-a", Podnositelj zahtjeva navodi kako ista čini poslovanje MVNO-a ekonomski neodrživim, te da nije u mogućnosti da usluge nudi preko mreže Protivne strane na komercijalno održiv način, jer su maloprodajne cijene gospodarskog subjekta "BH Telecom" iste ili čak niže od troškova gospodarskog subjekta "Telemach".

Na temelju BH Telecom cijenovnika, kada se osnovni paket Mini 15 uzme u obzir, cijena za pozive između mobilnih brojeva unutar BH Telecomove mreže je 0,20 KM + PDV za jedan minut, a kad se uzmu u obzir i pojedini drugi paketi, cijena je i niža od ovoga (npr. Paket Midi 30 - poziv unutar mobilne mreže "BH Telecom-a" je 0,18 KM/min, a u paketu Maxi 50 cijena iznosi 0,16 KM/min), a pojedine pozive unutar svoje mobilne mreže (tzv. "Naj brojevi") naplaćuje sa značajnim popustom - takvi pozivi koštaju samo 0,10 KM/min.

Ukoliko bi Podnositelj zahtjeva postao MVNO, pretežiti dio poziva njegovih mobilnih preplatnika bio bi terminiran u mobilnoj mreži BH Telecom-a" (oko 60%); oko 20% poziva bilo bi terminirano u fiksnu mrežu "BH Telecom-a" oko 10% poziva bilo bi terminirano u mobilne mreže druga dva incumbent operatora, a preostalih 10% poziva bilo bi raspodijeljeno između fiksne mreže Podnositelja zahtjeva, drugih fiksnih mreža u BiH i međunarodnih poziva.

Podnositelj zahtjeva ističe da na primjer u Francuskoj, u pogledu veleprodajnih cijena za MVNO usluge, MVNO operatorima se omogućava pribavljanje odgovarajućih MVNO usluga po cijeni koja je oko 30% niža od maloprodajnih cijena MNO operatora.

U svezi sa pozivima ka "BH Telecomovoj" fiksnoj mreži Podnositelj navodi da ukoliko bi gospodarski subjekt "Telemach" djelovao kao MVNO kroz mrežu gospodarskog subjekta "BH Telecom", veleprodajna cijena poziva njegovih mobilnih preplatnika ka "BH Telecomovim" mobilnim korisnicima bila bi 0,19 KM/min (0,12 KM/min za generiranje poziva i 0,07 KM za terminiranje poziva ka "BH Telecomovim" korisnicima).

Dodatno, Telemach bi također imao trošak terminiranja poziva u fiksnu mrežu "BH Telecom", a "BH Telecom" naplaćuje različite cijene za lokalnu, jednostruku i dvostruku terminaciju.

Pošto se može očekivati da bi u praksi najčešća bila jednostruka terminacija, slijedeća analiza zasnovana je na cijenama za tu vrstu terminacije, koja iznosi (..)**¹KM.

¹ podaci predstavljaju poslovnu tajnu u smislu člana 38. Zakona o konkurenčiji

Na temelju navedenog, trošak po minuti koji bi Telemach imao prilikom poziva njegovih mobilnih preplatnika ka fiksnoj mreži BH Telekoma bio bi (..)**.

Podnositelj zahtjeva smatra da cijena inputa u navedenom iznosu sprječava "Telemach" da efektivno konkurira gospodarskom subjektu "BH Telecom", naročito kada se u obzir uzmu cijene koje "BH Telecom" nudi van svoja dva početna paketa (Tablica 1.).

Tablica 1.

Red br.	Pozivi ka mobilnoj mreži p.s. "BH Telecom"	Cijena (KM/min)	MVNO marža p.s. "Telemach" (KM/min)	"Telemach" MVNO marža (%)
1.	"Telemach" (cijena inputa)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Mini 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Midi 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Maxi 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"BH Telecom" "Naj broj"	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahtjev

U svezi sa pozivima ka BH Telecomovoj fiksnoj mreži Podnositelj zahtjeva nadalje navodi da ukoliko bi djelovao kao MVNO preko mreže BH Telecom, "Telemach" bi u pogledu poziva koje bi njegovi mobilni preplatnici upućivali ka BH Telecomovoj fiksnoj mreži prije svega imao trošak generiranja poziva. Prema BH Telecom MVNO RIP-u, veleprodajna cijena za generiranje poziva iz mobilne mreže (MOC) je (..)** KM/min uz dodatni trošak terminiranja poziva u fiksnu mrežu gospodarskog subjekta "BH Telecom".

Gospodarski subjekt "BH Telecom" naplaćuje različite cijene za lokalnu, jednostruku i dvostruku terminaciju, ali se u praksi može očekivati najčešće jednostruka terminacija čija cijena iznosi (..)** KM.

Na temelju navedenog, trošak po minuti koji bi Telemach imao prilikom poziva njegovih mobilnih preplatnika ka fiksnoj mreži BH Telekoma bio bi (..)**.

U tablici 2. je prikazano kako je Podnositelj zahtjeva onemogućen da efektivno konkurira gospodarskom subjektu "BH Telecom", a naročito kada se u obzir uzmu cijene koje "BH Telecom" nudi van svoja dva početna paketa.

Tablica 2.

Red br.	Pozivi ka fiksnoj mreži p.s. "BH Telecom"	Cijena (KM/min)	MVNO marža p.s. "Telemach" (KM/min)	"Telemach" MVNO marža (%)
1.	"Telemach" (cijena inputa)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Mini 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Midi 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Maxi 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"BH Telecom" "Mega 100"	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahtjev

Dok s jedne strane maloprodajne cijene gospodarskog subjekta "BH Telecom" opadaju u srazmjeru sa veličinom paketa, s druge strane veleprodajne cijene istog za MVNO ne mijenjaju se ovisno od opsegata prometa.

S tim u svezi gospodarski subjekt "Telemach" bi iz zarade na pozivima morao pokriti subvencioniranje mobilnih telefona,

interkonekcijske kapacitete, prodajne kanale, marketing, tehničku podršku, što efikasno konkuriranje s takvom maržom prema fiksnim brojevima "BH Telecom" i praktički bez marže (odnosno, sa negativnom maržom) prema BH Telecom mobilnim brojevima čini nemogućim.

Konačno, Podnositelj zahtjeva navodi kako ne bi bio u mogućnosti ni da se takmiči sa maloprodajnim cijenama koje BH Telecom naplaćuje za pozive ka mobilnim mrežama druga dva incumbent operatora.

Ukoliko bi Telemachov mobilni preplatnik uputio poziv ka broju iz mobilne mreže HT Mostar ili Telekom Srpske, Telemach bi imao slijedeće troškove: (i) trošak generiranja poziva (MOC) u iznosu od (..)** KM; (ii) trošak terminiranja poziva (MTC) u mrežu HT Mostar ili Telekom Srpske – u oba slučaja, cijena terminacije bila bi (..)** KM; i (iii) naknadu za tranzit poziva kroz BH Telecomovu fiksnu mrežu u iznosu od (..)** KM.

Sukladno navedenom, ukupan trošak poziva iz "Telemachove" mobilne mreže u mobilnu mrežu gospodarskih subjekata "HT Mostar" ili "Telecom Srpske" bio bi (..)** KM, što se može vidjeti iz tablice 3. koja prikazuje usporedbu između ove cijene i "BH Telecomove" maloprodajne cijene za istu vrstu poziva.

Tablica 3.

Red br.	Pozivi ka mobilnim mrežama "HT Mostar" i "Telekom Srpske"	Cijena (KM/min)	MVNO marža p.s. "Telemach" (KM/min)	"Telemach" MVNO marža (%)
1.	"Telemach" (cijena inputa)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Mini 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Midi 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"BH Telecom" maloprodajna cijena (Maxi 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"BH Telecom" "Mega 100"	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahtjev

Sukladno sa navedenim cijena koju bi gospodarski subjekt "Telemach" mogao da ponudi svojim korisnicima, i bez bilo kakve marže, na temelju "BH Telecom" cjenovnika bila bi ista ili viša od "BH Telecomovih" maloprodajnih cijena.

Dakle, Podnositelj zahtjeva u Zahtjevu zaključuje da i u pogledu ove vrste poziva "Telemach" ne bi ni teoretski mogao da se takmiči da paketima "BH Telecom", jer bi u usporedbi sa istim, njegova marža bila nula ili čak minus, čak i kad se drugi troškovi ne bi uzeli u obzir.

Jer, negativna marža koju bi "Telemach" ostvarivao ovakvim pružanjem usluga bila bi dodatno smanjena drugim troškovima pružanja usluge preko "BH Telecomove" mreže, što onemogućava ulazak na tržiste i pružanje usluga MVNO operatora.

Pored činjenice da ne bi bio u stanju da ostvari maržu koja obezbjedi profitabilno poslovanje u pogledu poziva za koje se može pretpostaviti da bi njegovi preplatnici najviše koristili, "Telemach" ne bi bio u mogućnosti da ostvari bilo kakvu maržu na SMS saobraćaju iz razloga što "BH Telecomova" maloprodajna cijena SMS-ova u unutarnjem prometu iznosi (..)** KM po poruci, što je isti iznos koji "BH Telecom" naplaćuje MVNO operatorima na nivou veleprodaje.

Dodatno, "BH Telecomova" maloprodajna cijena SMS saobraćaja prema "Naj brojevima" unutar mreže iznosi polovinu redovne cijene i iznosi (..)** KM, kojoj cijeni MVNO nikako ne može da parira imajući u vidu BH Telecom-ovu veleprodajnu cijenu od (..)** KM (Tablica 4.).

Tablica 4.

Red br.	SMS	Telemachov input (KM)	BH Telecom malopr. cijena (KM)	Telemach marža (KM)	Telemach marža (%)
1.	BH Telecom standardna malopr. tarifa	(..)**	(..)**	(..)**	(..)**
2.	BH Telecom "Najbroj"	(..)**	(..)**	(..)**	(..)**

Izvor: Zahtjev

Podnositelj zahtjeva, navodi i kako pored naprijed navedenog postoje i dopunski troškovi koji dodatno smanjuju MVNO maržu, i na taj način sprječavaju MVNO da se efektivno takmiče na maloprodajnom tržištu mobilne telefonije.

Najznačajniji dodatni troškovi koje bi MVNO imao ukoliko bi ušao u MVNO aranžman su sljedeći:

1. Troškovi u svezi sa uspostavom i implementacijom sistema - "Telemach" bi prije svega morao da plati naknadu koju "BH Telecom" naplaćuje za uspostavu sustava, u iznosu od 184.000 KM za 10.000 preplatnika;
2. Troškovi koji nastaju naplatom naknade po minuti kao vremenskoj jedinici, dok se krajnjim korisnicima gospodarskog subjekta "BH Telecom" naplata vrši po kraćim intervalima (npr. od 30 sekundi);
3. Naknada koju MVNO operatori plaćaju za glasovne usluge se povećava sa povećanjem obima saobraćaja, dok je "BH Telecom" u mogućnosti da korisnicima ponudi "neograničene" glasovne usluge;
4. Novčane kazne za saobraćaj iznad ili ispod plana – Referentna ponuda za interkonekciju i pristup mobilnog virtuelanog mrežnog operatera mobilnoj mreži BH Telekoma (u daljnjem tekstu: RIP) predviđa kaznu u iznosu od 50% ukoliko je realizirani saobraćaj (broj minuta) iznad ili ispod plana tj. ukoliko je realizirani saobraćaj 15% iznad ili ispod planirane granice;
5. Troškovi naknade za "neutemeljen zahtjev za popravak kvara" u iznosu od 70 KM po satu;

Nadalje Podnositelj zahtjeva navodi da je sadržaj MVNO paketa Protivne strane jednostavno takav da uspješno poslovanje MVNO-a nije moguće iz sljedećih razloga:

1. MVNO ponuda Protivne strane ne uključuje Internet tj. ne sadrži podatkovne usluge, što predstavlja "condition sine qua non" za pružanje niza servisa i usluga korisnicima;
2. MVNO ponuda ne uključuje mogućnost roaminga, jer prema navodima Protivne strane to predstavlja odgovornost MVNO operatora;
3. SMS tranzit se naplaćuje "na osnovu komercijalnog dogovora", te u svezi stim MVNO ponuda predviđa da se cijena usluge tranzita SMS poruka ka drugim drugim fiksnim i mobilnim mrežama u BiH i inostranstvu određuje na osnovu "komercijalnog ugovora", što sprječava alternativne operatore da planiraju svoje troškove u svezi sa pružanjem ove usluge, jer nisu dati nikakvi faktori na temelju kojih bi se ova cijena određivala;
4. Nije predviđen nikakav mehanizam indeksacije tj. veleprodajne cijene Protivne strane nisu podložne nikakvoj niveličiji putem indeksiranja tj. navedene cijene su fiksirane u trenutku objavljivanja "BH Telecom" MVNO RIP-a, te su samim tim neadekvatne imajući u vidu cjenovnu dinamičnost u sferi telekomunikacija, jer nisu povezane ni sa kakvim kasnijim razvojem tržišta.

Četiri MVNO operatora Blicnet, Elta Kabel, Telrad i Izi Mobile imaju zanemarive tržišne udjele na tržištu mobilne telefonije od ukupno 0,29%, prema podatcima iz RAK-a četvrti kvartal 2016. godine.

Podnositelj zahtjeva u prilog svojim tvrdnjama navodi da je Izi Mobile MVNO operator sa najvećim brojem korisnika poslovaо sa gubitkom u svakoj od prethodne tri godine, a prihodi od prodaje ovog operadora su u značajnom padu.

Usljed ovih trendova "Izi Mobile" je najavio povlačenje sa tržišta i od RAK-a zatražio odobrenje za prijenos svih korisnika na Telekom Srpske, te će povlačenje istog sa tržišta značiti da će ukupan udjel neovisnih MVNO operatora iznositi 0,14% (oko 4.700 korisnika), čime će se pozicija vladajućih operatera dodatno pojačati odnosno u potpunosti se izgubiti alternativni konkurenčki pritisak njihovom poslovanju, a uslijed postojeće politike i uvjeta suradnje koje incumbent operatori nude MVNO operatorima.

Konkurenčko vijeće je zaprimilo prijavu koncentracije gospodarskog subjekta "Telekomunikacije Republike Srpske" kojom isti preuzima sve korisnike IZI MOBIL-a na tržištu mobilne telefonije u Bosni i Hercegovini, ali je istu Zaključkom broj 02-26-1-33-3-II/16 od 10.11.2016. godine, odbacio, radi nepostojanja obvezne prijave koncentracije, u smislu članka 14. stavak (1) Zakona.

Na temelju svega navedenog Podnositelj zahtjeva se ne može učinkovito takmičiti sa Protivnom stranom na tržištu mobilne telefonije, te stoga nije ni u mogućnosti da u svoje pakete uključi mobilnu telefoniju.

Značaj MVNO-a je prepoznat i od strane nacionalnih tijela za zaštitu konkurenčije iz Europske unije (u daljem tekstu: EU), kao i od strane Europske komisije.

Francusko tijelo za zaštitu konkurenčije je u nekoliko navrata istaklo neophodnost omogućavanja MVNO operatorima da se učinkovito takmiče na tržištu, te je u mišljenju iz 2008. godine (Mišljenje 08-A-16 od 30.07.2008. godine) izrazilo zabrinutost uslijed sporog razvoja MVNO-a u Francuskoj, jer su u tom trenutku samo manje od 5% korisnika činili korisnici MVNO operatora, dok je istodobno tržišni udjel operatora bez mreže bio oko 25% u Njemačkoj i oko 15% u Ujedinjenom Kraljevstvu i Holandiji. Kao prepreku uspješnom razvoju MVNO-a u Francuskoj, francusko tijelo je identificiralo nepovoljne veleprodajne uvjete koje su u Francuskoj nudili MNO operatori.

U tri odluke u predmetima ocjene koncentracija u oblasti mobilne telefonije u pogledu operatora u Austriji, Irskoj i Njemačkoj, kojima se broj operatora smanjivao sa četiri na tri, Europska komisija je koncentracije odobrila samo na temelju obveza koje su preuzeli sudionici u koncentraciji, a čiji je cilj bio da se omogući MVNO operatorima da se efektivno takmiče na tržištu.

Podnositelj zahtjeva se nadalje poziva na slučajeve iz EU i to na Hutchison 3G Austria / Orange Austria (predmet No M.6497, Odluka EK od 12.12.2012. godine), Hutchison 3G Ireland / Telefonica Ireland (predmet No M.6992, Odluka EK od 28.05.2014. godine), Telefonica Deutschland/E-Plus (predmet No M.7018, Odluka EK od 02.07.2014. godine), Hutchison 3G UK/Telefonica UK (predmet No M.7612, Odluka EK od 11.05.2016. godine).

Prema mišljenju Podnositelja zahtjeva iz perspektive EU, cjenovna politika Protivne strane u pogledu MVNO-a predstavlja zlouporabu u vidu stiskanja marže.

Dalje u Zahtjevu, Podnositelj pojašnjava kako je, stiskanje marže (engl. Margin squeeze), tj. situacija kada firma koja je vladajuća na vertikalno višem tržištu i pritom obezbjeđuje input gospodarskim subjektima koji se sa njom takmiče na vertikalno nižem tržištu naplaćuje takvu cijenu za input da njeni konkurenti na vertikalno nižem tržištu ne mogu da učinkovito konkuriraju,

predstavlja oblik zlouporabe vladajućeg položaja koji je naročito karakterističan za sektor telekomunikacija.

Relevantne Direktive EU koje se odnose na primjenu propisa o konkurenčiji u sektoru telekomunikacija ("Službeni list EU" (1998) C 265/02, § 118) ("Direktiva o telekomunikacijama" u pogledu stiskanja marže (ili cijene) navode:

"... stiskanje cijene također može biti demonstrirano pokazivanjem da je marža između cijene koja se naplaćuje konkurentima na vertikalno nižem tržištu (uključujući i eventualno vlastito poslovanje dominantnog privrednog subjekta na vertikalno nižem tržištu) za pristup i cijene koje mrežni operator naplaćuje na vertikalno nižem tržištu je nedovoljna da omogući da razumno efikasan pružatelj usluga na vertikalno nižem tržištu ostvari normalnu stopu profita..."

Podnositelj zahtjeva s tim u svezi predlaže da Konkurenčijsko vijeće u obzir uzme i mjerodavnu praksu iz EU, imajući u vidu da je stiskanje marže bilo predmet razmatranja u nekoliko slučajeva iz EU baš u oblasti telekomunikacija, uključujući predmete broj COMP/C-1/37.451, 37.578, 37.579 - Deutsche Telekom AG - Odluka Europske Komisije od 21.05.2003. godine, broj COMP/38.784 - Wanadoo España vs. Telefónica, Odluka Europske komisije od 04.07.2007. godine i broj C-52/09, Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige AB, Presuda ESP-a od 17.02.2011. godine.

U pogledu komparativne prakse u oblasti stiskanja marže, Podnositelj također ukazuje na praksi tijela za zaštitu konkurenčije iz regije.

Tako, npr. u jednom nedavnom slučaju srpske Komisije za zaštitu konkurenčije prekinula je postupak ispitivanja zlouporabe vladajućeg položaja, pokrenut protiv srpskog incumbent operatora Telekom Srbija, na temelju toga što je operator ponudio Komisiji pojedine mjere koje je spremjan da provede kako bi okončao radnje koje je Komisija smatrala spornim. Između ostalog, navodi protiv Telekoma Srbija obuhvatili su i stiskanje marže u pogledu marže između Telekomovih veleprodajnih i maloprodajnih cijena za ADSL pristup, pošto marža nije bila dovoljna da se kupci Telekoma Srbija na veleprodajnom tržištu efektivno takmiče sa ovim operatorom na maloprodajnom tržištu.

Podnositelj zahtjeva predlaže da Konkurenčijsko vijeće utvrdi da je gospodarski subjekt "BH Telecom" nuđenjem takvih uvjeta za poslovanje mobilnih virtualnih operatora koji onemogućavaju da alternativni operatori pod ekonomski prihvatljivim uvjetima uđu u MVNO aranžman sa BH Telecomom, zloupotribo vladajući položaj na tržištu interkonekcije i MVNO pristupa na BH Telecomovu mobilnu mrežu, ograničio proizvodnju, tržišta ili tehnički razvitiak, u smislu članka 10. stavak (2) točka a), ali i u određenoj mjeri i točke b), c) i d) Zakona.

Podnositelj zahtjeva predlaže da Konkurenčijsko vijeće gospodarskom subjektu "BH Telecom", pored eventualnog izricanja novčane kazne u smislu članka 48. Zakona, naloži da svoje ponašanje na tržištu sukladno odredbama Zakona, te prekine sa daljim kršenjem istog.

Na temelju gore navedenog, Konkurenčijsko vijeće je ocijenilo da povrede Zakona, na koje Podnositelj zahtjeva ukazuje, nije moguće utvrditi bez provedbe postupka, te je sukladno članku 32. stavak (2) Zakona, na 11. sjednici održanoj dana 11. listopada 2017. godine, donijelo Zaključak o pokretanju postupka, broj UP-02-26-2-019-6/17 (u daljem tekstu: Zaključak), radi utvrđivanja zlouporabe vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) točka b) Zakona.

Konkurenčijsko vijeće je dostavilo Zaključak Podnositelju zahtjeva, aktom broj UP-02-26-2-019-11/17 dana 11. listopada 2017. godine.

Konkurenčijsko vijeće, sukladno članku 33. stavak (1) Zakona, je dostavilo Zahtjev i Zaključak na odgovor protivnoj strani u postupku, "BH Telecom" d.d. Sarajevo, Franca Lehara 7., 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, aktom broj UP-02-26-2-019-12/17 dana 11. listopada 2017. godine.

Dana 30. listopada 2017. godine BH Telecom se obratio Konkurenčijskom vijeću za odobravanje dodatnog roka, aktom broj UP-02-26-2-019-13/17. BH Telecom je u odobrenom roku dostavilo odgovor na Zahtjev i Zaključak Konkurenčijskom vijeću, u smislu članka 33. stavak (3) Zakona, podneskom broj UP-02-26-2-019-14/17 dana 1. studenog 2017. godine, u kojem u cijelosti osporava Zahtjev, te smatra da isti treba odbiti kao neutemeljen, i preuranjen, te u svezi sa pojedinačnim navodima Podnositelja zahtjeva, u bitnom navodi slijedeće:

- Obzirom na predmet podnesenog zahtjeva, činjenice i navode i istaknute prijedloge u Zahtjevu ističe kako je na predmetnom tržištu od ključnog značaja uloga regulatora – Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine – RAK, koja ima propisane nadležnosti shodno Zakonu o komunikacijama u članku 36. stavak (1), te Vijeće ministara, koje ima sve nadležnosti prema članku 13. Zakona o komunikacijama, te člankom 3. točka 4. stavak a) i b) istog Zakona.
- Dalje ukazuje kako je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 102. sjednici održanoj dana 23. svibnja 2017. godine donijelo Odluku o usvajanju Politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za razdoblje 2017. - 2021. godine i akcijskog plana za realizaciju politike ("Službeni glasnik BiH" broj 46/17 - dalje u tekstu: Politika sektora elektronskih komunikacija). Politika sektora elektronskih komunikacija propisuje dinamiku reguliranja i izgradnje elektronsko-komunikacijske (EK) infrastrukture. Usvojenom Politikom sektora elektronskih komunikacija, u točki 2.2. propisana je dinamika uvođenja virtualnih mrežnih operatora (MVNO): "Dvije godine nakon komercijalizacije LTE mreža, Agencija će u suradnji sa Ministarstvom i resornim entitetskim ministarstvima dostaviti Vijeću ministara prijedlog odluke kojom će se omogućiti ulazak MVNO na tržište mobilnih komunikacija Bosne i Hercegovine." Također, Akcijskim planom za realizaciju politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za razdoblje 2017.-2021. godina koji eksplicitno propisuje kako je donošenje Odluke o izdavanju dozvola za MVNO predviđeno do prosinca 2019. godine.
- BH Telecom navodi kako navedene odredbe, koje izričito reguliraju tržište elektronskih komunikacija, predstavljaju dovoljan osnov za okončanje predmetnog postupka. Međutim, pored toga, BH Telecom navodi i kako Podnositelj zahtjeva ne poznaje pravila i propise u predmetnoj oblasti te dalje navodi kako tzv. "tržište interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj i fiksnoj mreži gospodarskog subjekta BH Telecom ne postoji u regulatornoj praksi BiH, tako ni EU. Za postupak nametanja regulatornih mjeri i uvođenje MVNO na tržište, potrebno je da prema Pravilu 54/2011 Regulatorna agencija za komunikacije provede postupak Analize "tržišta pristupa i započinjanja (originacije)" poziva iz mobilnih javnih komunikacijskih mreža" koje se ne nalazi na Listi relevantnih tržišta u Pravilu 54/2011, niti u Preporuci Europske komisije broj 2007/879/EC.

- Prije nametanja bilo kakvih regulatornih obveza, Agencija je na temelju CRA pravila 54/2011 bila dužna ispitati jesu li na ovom tržištu zadovoljena tri kriterija, sukladno članku 4. Pravila 54/2011. Tek ukoliko se utvrdi da su ovi kriteriji ispunjeni, bilo je potrebno izvršiti ocjenu efektivnosti konkurenčije na ovom tržištu i, u slučaju da se ocijeni da na tržištu ne postoji efektivna konkurenčija, utvrditi postojanje jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu, kojima se onda određuju određene regulatorne obveze.
- U odgovoru BH Telecom navodi i kao su bilo kakve elaboracije cijena i uvjeta koji su navedeni u aktu pod nazivom "Referentan ponuda za interkonekciju i pristup mobilnog virtualnog mrežnog operatora mobilnoj mreži BH Telekoma d.d. Sarajevo" objavljenoj u rujnu 2013. godine, nepotrebna obzirom da su navedene cijene u sklopu RIPMVNO bazirane na veleprodajnim i maloprodajnim cijenama koje su u tom razdoblju vrijedile na telekomunikacijskom tržištu u BiH i iste nisu aktualne i primjerene za usporedbu, niti bilo kakvu analizu sa uvjetima i cijenama koje vrijede u 2017. godini.
- Kompleksnost navedene materije je u isključivoj nadležnosti Vijeća ministara BiH i RAK-a, te traži od Konkurenčijskog vijeća da okonča predmetni postupak sukladno članku 25. stavku (1) točka e) Zakona.

Dana 15. studenog 2017. godine Konkurenčijsko vijeće je dostavljeni Odgovor na Zahtjev o pokretanju postupka, te Zaključak o pokretanju postupka BH Telekoma dostavio na uvid i očitovanje Podnositelju zahtjeva, podneskom broj UP-02-26-2-019-15/17.

Također, dana 15. studenog 2017. godine Konkurenčijsko vijeće je zatražilo dodatne informacije i pojašnjenja od strane BH Telekoma podneskom broj UP-02-26-2-019-16/17.

Dana 23. studenog 2017. godine zaprimljen je podnesak Podnositelja zahtjeva u kojem daje očitovanje o odgovoru BH Telekoma, pod brojem UP-02-26-2-019-18/17, u kojem se u bitnom navodi slijedeće:

- Osim općeg navoda BH Telecom ni u čemu ne osporava navode iz zahtjeva, zahtjev je podnesen za vremensko razdoblje početak 2013.- kraj 2017. godine, pri čemu treba imati u vidu trajanje povrede i činjenicu kako isto još uvijek nije okončano.
- Buduće posebno reguliranje ove oblasti bi svakako bilo poželjno, ali nije od značaja za već pretrpljene negativne efekte povrede konkurenčije i štetu koju je Podnositelj zahtjeva već pretrpio uslijed postupanja BH Telekoma. Navodi BH Telekoma da njegova ponuda iz rujna 2013. godine više nije na snazi nejasni su i neutemeljeni, obzirom da je ista dostupna na službenoj web stranici RAK-a, i BH Telekoma, a zainteresirani subjekti mogu se pouzdati jedino u javne i dostupne informacije o ponudama, te ne mogu biti upoznati sa ponudama koje nisu dostupne.
- U svakom slučaju i da ponuda nije važeća, očigledno je da su povrede konkurenčije postojale u vrijeme kada je ista bila na snazi. U tom smislu, predlaže da Konkurenčijsko vijeće zatraži od BH Telekoma izjašnjenje na okolnosti u kojem razdoblju je predmetna ponuda bila na snazi i na koji način je prestala važiti. Kako je člankom 55. Zakona za ovu vrstu kršenja propisa predviđen rok zastare od 5 godina, eventualna odluka BH Telekoma da izbjegne elaboraciju svoje ponude iz rujna 2013. godine nikao mu ne može pomoći da izbjegne sankcije, jer sve i

kada bi bili točni navodi iz Odgovora da ponuda više ne važi, postojalo bi kršenje konkurenčije za razdoblje važenja, a rokovi zastare nisu nastupili. Dakle, činjenica da je BH Telecom naknadno izmijenio ponudu ne oslobađa ga odgovornosti za prethodno protuzakonito postupanje, te je analiza cijena na temelju citirane ponude niti potrebna niti neprimjerena. Ukoliko su postojeće cijene uskladene sa Zakonom o konkurenčiji to Konkurenčijsko vijeće može uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne.

Podnositelj zahtjeva dodatno navodi i kako se može vidjeti iz točke 5.1. Zahtjeva, da je upoznat sa sektorskim propisima iz predmetne oblasti kao i strateškim planovima za njihove izmjene. Međutim, zahtjev je podnesen za ponašanje sudionika na tržištu protivno propisima o zaštiti konkurenčije, a ne ex-ante regulativu iz sektora telekomunikacija. U tom smislu, navodi BH Telekoma u vezi s definicijom mjerodavnog tržišta u nomenklaturi sektorskih regulatora iz oblasti telekomunikacija ne smatra mjerodavnim u postupku pred Konkurenčijskim vijećem, jer se pred istim mjerodavno tržište definira sukladno Zakonu o konkurenčiji i odgovarajućim podzakonskim aktima, a prema okolnostima svakog konkretnog slučaja, te je u tom smislu definicija tržišta iz drugih propisa za potrebe ovog postupka nebitna.

Činjenica da RAK treba voditi određene aktivnosti radi prilagođavanja postojećih propisa iz ove oblasti smjernicama iz Politike sektora elektronskih komunikacija ne znači da BH Telecom može imati opravdanje za zlouporabu vladajućeg položaja na mjerodavnom tržištu, uslijed nedostatka ex-ante regulative. Kako je naprijed navedeno predmetna Politika važi tek od 2017. godine, a kršenje konkurenčije od strane BH Telekoma je započelo još 2013. godine.

- Kao što je i samom BH Telekому poznato, i kao što je prikazano u zahtjevu, alternativni operatori su već dugo nazočni na bh. tržištu - samo posluju pod nepravičnim i diskriminatornim uvjetima postavljenim od strane incumbent operatora. U tom smislu, jasno je da nisu zakonski nedostatci iz oblasti telekomunikacija problem za poslovanje MVNO operatora, već ponašanje vladajućih operatora, čija je infrastruktura nužna za pružanje usluga, kako je detaljno opisano u Zahtjevu. Dakle, jasno je da ex-ante mjere nemaju veze sa ex-post kontrolom tržišta koju provodi Konkurenčijsko vijeće.

- Paradoksalno je da BH Telecom pravdajući se planiranim izmjenama sektorskih propisa u oblasti telekomunikacija, zahtjeva od Konkurenčijskog vijeća da mu omogući kontinuirano vršenje povrede do prosinca 2019. godine. Iako Podnositelj ne smatra mjerodavnim, opreza radi, Podnositelj navodi kako BH Telecom pogrešno predstavlja rokove iz Politike sektora telekomunikacija, naime isti se odnose samo na određenu novu tehnologiju i obvezu njenog dodatnog uključivanja u ponudu, a sve druge obveze prema MVNO već postoje i po postojećim sektorskim propisima, a što se može vidjeti iz Pravila 73/2014 o obavljanju djelatnosti pružatelja javnih mobilnih telefonskih usluga ("Slubeni glasnik BiH" 68/14), koje je još uvijek na snazi i sadrži detaljan pravni okvir za rad MVNO operatora i drugih operatora javnih mobilnih usluga, te obveze "MNO" operatora, kao imatelja dozvola za pružanje GSM usluga ili dozvolu

za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim mobilnim telekomunikacijskim sustavima, a što uključuje i gospodarski subjekt BH Telecom. Da je tako potvrđuje i činjenica da operatori Blicnet d.o.o. Banjaluka, Elta-kabel d.o.o. Doboј, Logosoft d.o.o. Sarajevo i Telrad Net d.o.o. Bijeljina, već jesu registrirani kod RAK-a kao pružatelji mobilnih telefonskih usluga. Stoga traži od Konkurenčijskog vijeća da zatraži informacije od BH Telekoma o: ugovorima koje ima zaključene u vezi sa pružanjem mobilnih telefonskih usluga, jesu li ugovori zaključeni pod uvjetima iz javno dostupnih ponuda iz rujna 2013., pojašnjenje kako sektorska politika koja, prema navodima BH Telekoma, sprječava ovaj poslovni subjekt da daje ponudu Podnositelju zahtjeva, ne sprječava isti da daje ponudu i zaključi ugovor sa navedenim operatorima, te zašto istovjetna ponuda koja je dana navedenim operatorima nije transparentno ponuđena svim zainteresiranim subjektima, uključujući i Podnositelja.

- Podnositelj dalje navodi i kako ostaje pri dosadašnjim podnescima, i zahtjevima.

Dana 23. studenog 2017. godine zaprimljene su dodatne informacije i podatci od strane BH Telekoma kao dopuna odgovora na Zahtjev, te odgovori na pitanja od strane Konkurenčijskog vijeća (akt broj UP-02-26-2-019-16/17), pod brojem: UP-02-26-2-019-19/17, u kojem se u bitnom navodi slijedeće:

- BH Telecom prije svega predlaže Konkurenčijskom vijeću da predmetni postupak obustavi, jer je očigledno da je predmetni postupak preuranjen i potpuno neutemeljen, te da Podnositelj zahtjeva u zahtjevu nastoji skrenuti pažnju od odlučnih činjenica isticanjem irelevantnih tvrdnji, te primjera koji nisu primjenjivi u konkretnom slučaju.
- Dalje navodi kako nije jasno podnositeljevo definiranje mjerodavnog tržišta, obzirom da u točki 3.1.1. navodi kao "tržište interkonekcije i pristupa BH Telecomovoj mobilnoj i fiksnoj mreži", a u točki 3.2.2. navodi kao "tržište interkonekcije i pristupa BH Telecomovoj mobilnoj mreži".
- Podatak koji je iznio Podnositelj u Zahtjevu da BH Telecom, zajedno sa ostala dva telekom operatora povjesno posjeduje fiksnu mrežu na teritoriji BiH koja je zaštićena monopolom, je irelevantna za predmetni postupak, a iz istog podnositelj izvodi zaključak da je BH Telecom "praktično ostao monopolist i na tržištu mobilne mreže", imajući u vidu da mobilna mreža izgrađena nakon raspada SFRJ.
- Tržište u proizvodnom smislu je preširoko i neprecizno. Naime, interkonekcija i pristup fiksnoj mreži su potpuno odvojeno tretirani od strane regulatora, te stoga pojam fiksne mreže ne treba ulaziti u definiciju tržišta u vezi sa pristupom MVNO mreži BH Telekoma. S druge strane, točan naziv tržišta koji tretira pristup MVNO mreži mobilnih operatora sukladno sa regulativom EU naziva se "tržište pristupa i započinjanja poziva iz mobilnih javnih komunikacijskih mreža". Ovo tržište nije do sada analizirano od strane RAK-a, niti se ono nalazi na listi tržišta koja zahtijevaju ex-ante regulaciju, shodno Pravilu 54/2011. Analiza Tržišta 7. koje je RAK izvršila u dva navrata, a na kojem Telemach u pretežitom dijelu zasniva svoj zahtjev, samo u manjem dijelu reflektira na pristup MVNO, ali tržište 7 u osnovi nije mjerodavno za ovaj postupak.

- Dalje se navodi kako je tržište MVNO na području Bosne i Hercegovine je kontrolirano i regulirano od strane RAK-a i bez mogućnosti samostalnog djelovanja MNO operatora. Stoga, BH Telecom u potpunosti osporava navode iz zahtjeva kojima Podnositelj pokušava izbjegći primjenu sektorskih propisa, što je nezakonito, jer se radi o normama kognitne prirode, zbog čega su navodi Telemacha da su pravila konkurenčijskog prava neovisna i da trebaju primjenjivati odvojeno od sektorskih propisa, odnosno, kako navodi da "ako nešto nije okarakterizirano kako povreda sektorskih propisa od strane sektorskog regulatora, ne znači da ne postoji zloupornabla vladajućeg položaja u smislu članka 10. Zakona" neprimjenjiva. Pozivanje na praksu Europskog suda pravde u predmetu Deutsche Telekom, koji citira u zahtjevu Telemach, a koji glasi: "Činjenica da se telekomunikacijski operator pridržavao sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija ne znači da ne postoji odgovornost operatora po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurenčije, dokle god je operator imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja." Po ovom pitanju BH Telecom nije imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu uvodenja MVNO operatora na tržište, kao niti u pogledu utvrđivanja cijena i usluga pristupa, zbog čega argumentacija Telemacha o autonomnosti sektorskih propisa potpuno otpada. Uvođenje MVNO operatora je dugotrajan proces u potpunosti pod kontrolom i nadzorom regulatora, a sve na temelju tada važeće Politike sektora telekomunikacija Bosne i Hercegovine za razdoblje 2008.- 2012. godine.
- BH Telecom je dostavio i odgovore na pitanja upućena od strane Konkurenčijskog vijeća, te u kratkom naveo slijedeće: RIP dokument je nakon obavljenе procedure i suglasnosti RAK-a objavljen dana 21. ožujka 2011. godine, a nakon usvajanja nove regulative Pravila 54/2011, 2013. godine djelomično izmijenio navedeni RIP dokument, a sve na temelju obvezne procedure usuglašavanja navedenog akta i odobravanja od strane RAK-a, trenutno važeći je RIP MVNO dokument iz 2013. godine. BH Telecom nema niti jedan zaključen ugovor o pristupu i interkonekciji MVNO mobilnoj mreži BH Telekoma na temelju RIP MVNO, a obzirom da RAK nije izdala niti jednu dozvolu za obavljanje djelatnosti MVNO operatora u BiH.
- BH Telecom dalje navodi i kako je uvjet za pristup mobilnoj mreži od strane MVNO propisan Pravilom 73/2014 o obavljanju djelatnosti pružatelja javnih mobilnih telefonskih usluga i Politikom sektora elektronskih komunikacija, a ne internim aktima BH Telekoma. Sve buduće izmjene RIP dokumenta mogu se isključivo inicirati na temelju odgovarajuće analize RAK-a i regulatornih mjera koje ona nametne svim mobilnim operatorima istovremeno i pod jednakim uvjetima, kao što je i do sada bio slučaj, a što je BH Telecom iscrpljivo ilustrirao dostavljenom dokumentacijom. Od 2013. godine operatori nisu zaprimili nikakve nove naloge regulatora, koji se odnose na izmjene važećih Referentnih ponuda za interkonekciju i pristup mobilnog virtualnog operatora mobilnoj mreži, niti je BH Telecom u bilo kakvom prekršaju ili zakašnjenju u izvršenju obveza prema regulatoru, sukladno sa obostrano potpisanim Sporazumom o suradnji na području konkurenčije na tržištu telekomunikacijskih usluga između

Konkurenčijskog vijeća i RAK-a. Za napomenutu je i kako je RAK Rješenjem iz 2016. naložio BH Telecomu uskladivanje samo RIP mob, a ne RIP MVNO, iz čega se zaključuje da RAK nije ocijenio potrebnim da se RIP MVNO u ovom trenutku mijenja. Na temelju svega navedenog BH Telecom nije djelovao protivno Zakonu o konkurenčiji, te predlaže Konkurenčijskom vijeću da doneše Rješenje o nepostojanju zlouporabe vladajućeg položaja.

Dana 5. prosinca 2017. godine, podnescima broj UP-02-26-2-019-21/17 i UP-02-26-2-019-22/17, dostavljeni su strankama u postupku odgovori protivne strane na uvid te eventualno očitovanje.

Dana 12. prosinca 2017. godine Podnositelj zahtjeva je zatražio uvid u spis podnescem broj UP-02-26-2-019-23/17, na što je Konkurenčijsko vijeće zatražilo dodatno Pojašnjenje zahtjeva dana 12. prosinca 2017. godine, podnescem broj UP-02-26-2-019-24/17, te odobrilo uvid u spis dana 13. prosinca 2017. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-26/17. Pojašnjenje Podnositelja zahtjeva je zaprimljeno u Konkurenčijsko vijeće dana 18. prosinca 2017. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-27/17, a uvid u spis evidentiran podnescem od 21. prosinca 2017. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-30/17.

Dana 21. prosinca 2017. godine, podnescem broj UP-02-26-2-019-31/17 zatražena je dostava zaključenih ugovora sa Blicnet Banjaluka i Telrad net Bijeljina, kao finansijska izvješća, od strane BH Telekoma, a na koji se BH Telecom očitovao sa zahtjevom za produljenje roka za dostavu istih dana 4. siječnja 2018. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-36/17, što je odobreno dana 4. siječnja 2018. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-37/17, nakon čega su traženi podaci dostavljeni u Konkurenčijsko vijeće dana 5. siječnja 2018. godine, aktom broj UP-02-26-2-019-38/17.

4. Mjerodavno tržište

Mjerodavno tržište, u smislu članka 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 33/10) čini tržište određenih proizvoda/usluga koji su predmet obavljanja djelatnosti na određenom zemljopisnom tržištu.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište proizvoda obuhvaća sve proizvode i/ili usluge koje potrošači smatraju međusobno zamjenjivim s obzirom na njihove bitne značajke, kvalitetu, namjenu, cijenu ili način uporabe.

Prema odredbi članka 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno zemljopisno tržište obuhvaća cjelokupnu ili značajan dio teritorija Bosne i Hercegovine na kojoj gospodarski subjekti djeluju u prodaji i/ili kupovini mjerodavne usluge pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji to tržište bitno razlikuju od uvjeta konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

Mjerodavno tržište usluga predmetnoga postupka je tržište uspostavljanja i realizacije interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj mreži privrednog subjekta BH Telecom.

Mjerodavno zemljopisno tržište predmetnoga postupka je teritorij Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenoga, mjerodavno tržište predmetnog postupka je tržište uspostavljanja i realizacije interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj mreži privrednog subjekta BH Telecom u Bosni i Hercegovini.

5. Prikupljanje podataka od trećih osoba

Kako bi razjasnilo odredene činjenice i dokaze iznesene u postupku, a imajući u vidu i činjenicu kako je Regulatorna agencija za komunikacije BiH, nadležna za ex-ante regulaciju na tržištu interkonekcije i pristupa mobilnih virtualnih mrežnih operatera (eng. mobile virtual network operators – MVNO) BH

Telecomovoj mobilnoj i fiksnoj mreži, Konkurenčijsko vijeće uputilo joj je Zahtjev za informacijama broj UP-02-26-2-019-17/17 dana 20. studenog 2017. godine.

RAK je dostavila tražene podatke dana 1. prosinca 2017. godine, podnescem zaprimljenim pod brojem: UP-02-26-2-019-20/17.

Radi dodatnog utvrđivanja činjenica u postupku Konkurenčijsko vijeće je dana 12. prosinca 2017. godine zatražilo od RAK-a pojašnjenje dostavljenih navoda aktom broj UP-02-26-2-019-25/17, a koji je odgovorio dana 18. prosinca 2017. godine, podnescem broj UP-02-26-2-019-28/17.

Dana 12. siječnja 2018. godine, zatraženo je očitovanje RAK-a pod brojem: UP-02-26-2-019-44/17, na koje je zaprimljen odgovor u Konkurenčijsko vijeće dana 22. siječnja 2018. godine, pod brojem UP-02-26-2-019-49/17.

6. Usmena rasprava i daljnji tijek postupka

U dalnjem tijeku postupka, budući da se radi o postupku sa strankama sa suprotnim interesima, Konkurenčijsko vijeće je zakazalo usmenu raspravu, sukladno članku 39. Zakona, za dan 9. siječnja 2018. godine (poziv dostavljeni Podnositelju zahtjeva aktom broj UP-02-26-2-019-32/17 dana 21. prosinca 2017. godine i Telemachu aktom broj UP-02-26-2-019-33/17 dana 21. prosinca 2017. godine).

Na usmenoj raspravi održanoj u prostorijama Konkurenčijskog vijeća (Zapisnik broj UP-02-26-2-019-40/17 od 9. siječnja 2018. godine), ispred Podnositelja zahtjeva sudjelovalo je punomoćnik odvjetnik Nihad Sijerčić odvjetnik, Rastko Petaković i Milan Teofilović kao stručni pomagači, a ispred BH Telekoma sudjelovali su punomoćnici Vahida Hodžić, Berina Avdić, Nihad Odobašić i Ahmet Ivojević.

Na usmenoj raspravi Podnositelj zahtjeva, i Protivna strana u postupku su ostali pri dosadašnjim iskazima, kao i dali dodatna pojašnjenja, odgovorili na postavljena pitanja, te raspravili o predmetu postupka, a temeljem dokaza koji su dostavljeni u postupku. Na usmenoj raspravi stranke u postupku su se obvezale dostaviti dodatne odgovore na postavljena pitanja, što je evidentirano zapisnikom.

Dana 15. siječnja 2018. godine Telemach je dostavio odgovore na pitanja zaprimljeno u Konkurenčijsko vijeće pod brojem UP-02-26-2-019-45/17, BH Telecom je iste dostavio dana 16. siječnja 2018. godine, zaprimljeno pod brojem UP-02-26-2-019-46/17, te su isti odgovori dostavljeni protivnim stranama na uvid i očitovanje dana 19. siječnja 2018. godine, aktima broj UP-02-26-2-019-47/17 i UP-02-26-2-019-48/17.

Dana 30. siječnja 2018. godine zaprimljen je podnesak broj UP-02-26-2-019-50/17 gospodarskog subjekta Telemach u kojem između ostalog traži provedbu veštačenja, po vještaku finansijske struke, o čemu je Konkurenčijsko vijeće zatražilo očitovanje od strane BH Telekoma aktom broj UP-02-26-2-019-51/17, a koji se očitovao dana 12. veljače 2018. godine, podnescem broj UP-02-26-2-019-52/17, u kojem je navedeno kako se protivi provedbi predloženog vještačenja.

Dana 20. veljače 2018. godine u Konkurenčijsko vijeće je zaprimljen podnesak broj UP-02-26-2-019-53/17 od strane BH Telekoma.

Konkurenčijsko vijeće je dana 28. veljače 2018. godine na 20. (sjednici) donio Zaključak broj UP-02-26-2-019-54 /17 kojim je odbio zahtjev Podnositelja zahtjeva za vještačenjem.

7. Nastavak postupka nakon Presude Suda Bosne i Hercegovine

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 U 028507 18 U od 1. lipnja 2019. godine, uvažena je Tužba gospodarskog subjekta Telemach i poništeno Rješenje Konkurenčijskog vijeća, broj UP-02-26-2-019-60/17 od 4. travnja 2019. godine te predmet vraćen Konkurenčijskom vijeću na ponovno rješavanje.

(Presudom je naloženo Konkurencijskom vijeću da u ponovnom postupku vodeći računa o primjedbama, pravilno i potpuno utvrdi činjenice, te na temelju tako utvrđenog činjeničnog stanja donese pravilnu i na zakonu zasnovanu odluku.

Primjedbe su se odnosile na slijedeće: da je tuženi bio dužan da jasno i nedvosmisleno sukladno svojim nadležnostima utvrdi da li je BH Telecom ponudio ekonomski neisplativo uvjete za obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operatora (MVNO), te da li su gospodarski subjekti TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. zaključila sa BH Telecomom ugovore na netransparentan i diskriminirajući način, kao i da utvrdi da li su usluge MVNO i SP međusobno zamjenjive. Prema načelu materijalne istine, tuženi je bio dužan utvrditi da li gospodarski subjekt BH Telecom ima vladajući položaj i je li isti zlouporabljuje, te je bilo potrebno provesti dokaze i utvrditi uvjete pod kojim posluje subjekt, da li je ekonomski isplativo ostalim subjektima zaključiti ugovore o pružanju predmetne usluge po cijenama propisanim RIP MVNO dokumentu, te da li su usluge MVNO i SP zamjenjive. Također, tuženi je bio dužan dati i jasne i valjane razloge koji predstavljaju osnov za donošenje odluke.).

Konkurencijsko vijeće je presudu zaprimilo dana 13. lipnja 2019. godine pod brojem: UP-02-26-2-019-74/17, a kako je ista sadržavala tehničku grešku dana 14.6.2019. godine, Sudu BiH je upućena Obavijest broj UP-02-26-2-019-75/17, u kojoj se traži pojašnjenje o postupanju.

Dana 3.7.2019. godine, Konkurencijsko vijeće je zaprimilo Rješenje (akt broj UP-02-26-2-019-79/17), kojim se ispravljaju dostavljena Presuda.

Postupajući po Presudi, strankama u postupku je ista poslana na eventualno očitovanje, i to dana 24.6.2019. godine Podnositelju zahtjeva, aktom broj UP-02-26-2-019-76/17, a BH Telecomu aktom broj UP-02-26-2-019-77/17.

Dana 28.6.2019. godine, Podnositelj zahtjeva je dostavio svoje očitovanje na Presudu, zaprimljeno pod brojem UP-02-26-2-019-78/17, u kojem je navedeno kako ostaje pri svim zahtjevima i navodima koji su izneseni u dosadašnjem tijeku postupka.

BH Telecom u ostavljenom roku nije dostavio svoje očitovanje pa je s toga podneskom broj UP-02-26-2-019-80/17 dana 23.07.2019. godine upućena urgencija po pitanju traženog. Dana 31.07.2019. godine podneskom koji je zaprimljen pod brojem: UP-02-26-2-019-81/17 gospodarski subjekt BH Telecom je dostavio svoj osrt po pitanju predmetne Presude.

8. Utvrđeno činjenično stanje i ocjena dokaza

Nakon sagledavanja mjerodavnih činjenica i dokaza utvrđenih tijekom postupka, činjenica iznijetih na usmenoj raspravi, podataka i dokumentacije mjerodavnih institucija, savjesnom i detaljnou ocjenom svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, cijeneći pravna shvaćanja i primjedbe iz Presude Suda BiH, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo slijedeće:

Člankom 9. stavak (1) i (2) Zakona propisano je kako gospodarski subjekt ima vladajući položaj na mjerodavnom tržištu roba ili usluga, ako se zbog svoje tržišne snage može ponašati u značajnoj mjeri neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, kupaca, potrošača ili dobavljača, također uzimajući u obzir udjel tog gospodarskog subjekta na mjerodavnom tržištu, udjele na tom tržištu koje imaju njegovi konkurenti, kao i pravne zapreke za ulazak drugih gospodarskih subjekata na tržište. Pretpostavlja se da gospodarski subjekt ima vladajući položaj na tržištu roba ili usluga ako na mjerodavnom tržištu ima udjel veći od 40%.

Člankom 10. stavak (1) propisano je da je zabranjena svaka zlouporaba vladajućeg položaja jednog ili više gospodarskih subjekata na mjerodavnom tržištu, a člankom 10. stavak (2) točka propisano je da se zlouporaba vladajućeg položaja posebno odnosi na: a) izravno ili neizravno nametanje nelojalnih kupovnih i prodajnih cijena ili drugih trgovinskih uvjeta kojima se ograničava

konkurenca, b) ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača, c) primjenu različitih uvjeta za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama, čime ih dovode u neravnopravan i nepovoljan konkurenčki položaj, d) zaključivanje sporazuma kojima se uvjetuje da druga strana prihvati dodatne obveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma.

Zlouporaba vladajućeg položaja, pored kriterija propisanih u članku 10. Zakona, smatraju se i slučajevi propisani Odlukom Konkurencijskog vijeća o definiranju kategorija vladajućeg položaja propisani u članku 9. predmetne Odluke.

U konkretnom slučaju, gospodarski subjekt Telemach, navodi kako postoji zlouporaba vladajućeg položaja iz članka 10. stavak (2) Zakona, a koja se očituje u nuđenju uvjeta za poslovanje i obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operatora (MVNO) koji zaključenje MVNO aranžmana sa gospodarskim subjektom BH Telecom, čini ekonomski neisplativim.

Na temelju dostavljenih dokaza i utvrđenog činjeničnog stanja, kao argumentacije iznesene tijekom postupka, savjesnom i detaljnou ocjenom svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, cijeneći pravna shvaćanja i primjedbe iz Presude Suda BiH Konkurencijsko vijeće je razmatralo navedeni predmet i donijelo odluku da se Podnositelj u svom zahtjevu odbije, jer radnje koje se stavljuju na teret gospodarskom subjektu BH Telecom ne predstavljaju zlouporabu vladajućeg položaja iz članka 10. Zakona.

Kao prvo, u ovom postupku Konkurencijsko vijeće je izvršilo uvid u:

- Zakon o komunikacijama;
- Odluku Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o usvajanju Politike sektora elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine za razdoblje 2017.-2021. i Akcijskog plana za realizaciju politike;
- Pravilo RAK-a 54/2011 O analizi tržišta elektronskih komunikacija;
- Pravilo RAK-a 73/2014 O obavljanju djelatnosti pružatelja javnih mobilnih telefonskih usluga;
- Referentnu ponudu za interkonekciju i pristup mobilnog virtualnog mrežnog operatora mobilnoj mreži BH telekoma d.d. Sarajevo (RIP MVNO), od 17. 9. 2013. godine,
- Listu operatora sa značajnom tržišnom snagom RAK-a broj 03-29-2003-1/12 od 10.08.2012.godine,
- Odluku RAK-a o proglašenju operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu terminacije poziva u individualne mobilne mreže, veleprodajni nivo broj 01-02-2-1438-1/17 od 30. maja 2017. godine,
- kao i sve ostale dokaze izložene tijekom postupka.

Prije svega, za potrebe ocjene predmetnog slučaja, Konkurencijsko vijeće je uvažilo i činjenicu kako je predmetno tržište regulirano i Zakonom o komunikacijama. Zakon o komunikacijama je lex specialis koji regulira ovu specifičnu materiju na specifičan način, te da sukladno Zakonu o konkurenčiji Konkurencijsko vijeće može djelovati u pojedinačnim slučajevima, nakon što su se dogodili kao djelovanje ex-post na mjerodavnom tržištu.

Činjenica je da je Zakon o komunikacijama postavio pravni okvir za regulaciju tržišta elektroničkih komunikacija, te da je istim Zakonom utemeljeno neovisno regulatorno tijelo Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine. Sukladno članku 3. Zakona o komunikacijama kao mjerodavna tijela za provedbu odredbi u oblasti elektroničkih komunikacija određena su Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine.

Sukladno prednjem, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine daje okvir u obliku usvajanja Politike ovog sektora, a RAK regulira mreže, usluge, utvrđuje cijene, izdaje dozvole, međupovezivanje i određuje uvjete za osiguranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava i ostalo.

Vijeće ministara kreira Politiku, a RAK sa svojim ovlastima vrši liberalizaciju i otvaranje tržišta elektroničkih komunikacija u Bosni i Hercegovini, te omogućuje konkureniju sa dosadašnjim državnim monopolima.

Dalje, RAK svojim aktima, Pravilom 54/2011, navodi kako Agencija: "utvrđuje mjerodavna tržišta koja su podložna prethodnoj (ex ante) regulaciji, provodi analizu tržišta, koje se sastoji od: određivanja mjerodavnog tržišta, ocjene efektivnosti konkurenije na tom tržištu i... utvrđuje postojanje operatora sa značajnom tržišnom snagom, te određuje regulatorne obveze operatorima sa značajnom tržišnom snagom ako ne postoji efektivna konkurenija na analiziranom mjerodavnom tržištu...".

U Aneksu Pravila 54/2011, navedeno je tržište 7. kao "tržište poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama (terminiranje poziva) – veleprodajni nivo".

Ciljno tržište ovog postupka sukladno važećem Pravilu 54/2011 je 7. koje je definirano na način da je to tržište koje jednim dijelom obuhvaća predmet ovog konkretnog postupka, odnosno djelovanje MVNO operatora na tržištu i pristup tom tržištu.

Za ovaj postupak, bitno je navesti i kako je Pravilom RAK-a 73/2014, o obavljanju djelatnosti pružatelja javnih mobilnih telefonskih usluga, propisana procedura potpisivanja ugovora o pružatelju usluga mobilne telefonije mobilnoj mreži jednog od MVNO operatora u Bosni i Hercegovini, pa slijedom toga i sa BH Telecomom kao incumbent operatorom u Bosni i Hercegovini. Navedeno Pravilo 73/2014 definira dvije vrste pružatelja usluga: operatera virtualne mobilne mreže (MVNO) i pružatelja mobilnih usluga (engl. Service provider, u daljem tekstu: SP).

Iz akata RAK-a, koji su gore pobrojani jasno je kako je sektorski regulator upoznat sa problematikom MVNO operatora, te da se bavio istima kroz svoju regulativu, odnosno Pravilo 73/2014.

U konkretnom postupku pred Konkurenčijskim vijećem, Telemach u svom zahtjevu smatra da je BH Telecom zlouporabio vladajući položaj na način da je ponudio ekonomski neisplativo uvjete za poslovanje i obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operatora (MVNO), te da to predstavlja povredu članka 10. stavak (2) Zakona o konkurenциji.

Predmetni uvjeti i cijene, koje isti osporava, te navodi kako isti predstavljaju zlouporabu vladajućeg položaja sukladno članku 10. Zakona o konkurenциji, a koji reguliraju pristup MVNO operatora na BH Telecomovu mobilnu mrežu sadržani su u "Referentnoj ponudi za interkonekciju i pristup mobilnog virtualnog mrežnog operatora mobilnoj mreži BH Telecom d.d. Sarajevo" (u daljem tekstu: RIP MVNO), na koju je RAK dao suglasnost aktom broj 05-29-1597-9/13 od 29.08.2013. godine, a ista je usvojena od strane Uprave društva, dana 17. rujna 2013. godine.

Ovdje je bitno naglasiti kako su istovjetne RIP MVNO dokumente usvojili i drugi incumbent operatori u Bosni i Hercegovini, a to su HT d.d. Mostar te Telekomunikacije RS d.d. Banja Luka.

Vremensko razdoblje povrede na koju se poziva Telemach je od dana donošenja RIP MVNO dokumenta do 2017. godine.

Analizom postupka donošenja i usvajanja RIP MVNO dokumenta, Konkurenčijsko vijeće je uvažilo stav i pojašnjenje RAK-a, u kojem je navedeno kako je cilj svakog RIP dokumenta omogućavanje transparentnog i nediskriminacionog pristupa pojedinim mrežama ili uslugama, pa tako i RIP MVNO dokument. Procedura donošenja RIP dokumenata, pa tako i RIP

MVNO dokumenta je rezultat različitih okolnosti na tržištu, bilo potreba operatora da izvrši usklađivanje referentne ponude sa aktualnim zakonima, ili pak nekim drugim aktima. Izmjene i dopune RIP dokumenata može inicirati RAK, a mogu i drugi operatori na tržištu, na temelju praćenja tržišta, ili uočavanja efekata koje treba izmijeniti, odnosno mnoštvo mogućnosti, te da u praksi ne postoji periodičnost u ovome procesu.

Međutim, u svakom slučaju za usvajanje bilo koje vrste referentne ponude, potrebna je suglasnost RAK-a da bi ista bila pravno valjana.

Takva procedura ispoštovana je i od strane BH Telekoma prilikom usvajanja RIP MVNO dokumenta, koji je objavljen na službenim web stranicama BH Telekoma, a i RAK-a, te isti sadržava cijene i uvjete pristupa MVNO operatora na mobilnu mrežu BH Telekoma.

S tim u svezi, da bi RIP MVNO dokument bio primjenjiv na određeni gospodarski subjekt, sukladno članku 2. stavak (2) RIP MVNO, potrebno je ispunjenje uvjeta da isti posjeduje validnu dozvolu RAK-a za obavljanje djelatnosti MVNO operatora, te člankom 12. stavak (3) točka a) koji propisuje dostavljanje ovjerenje kopije važeće dozvole izdane od strane RAK-a, BH Telekому za potrebe zaključenja ugovora.

Dakle, pravo na podnošenje zahtjeva za korištenjem usluge iz ove ponude (RIP MVNO) imaju ovlašteni operatori kojima je RAK dodijelio odgovarajuću dozvolu za pružanje mobilnih usluga (kao MVNO operator) na području Bosne i Hercegovine, te je istu potrebno i priložiti uz zahtjev za počinjanje pregovora za zaključenje ugovora o pružanju usluga MVNO operatora sa BH Telekonom.

S obzirom na gore navedene uvjete, tijekom postupka je, podneskom gospodarskog subjekta Telemach koji je zaprimljen pod brojem: UP-02-26-2-019-45/17 od 15.01.2018. godine, utvrđeno kako se Telemach nikada nije obraćao RAK-u sa zahtjevima za ostvarivanje statusa MVNO operatera. Telamach nije bio licenciran za MVNO djelovanje "a ukoliko bi se i obratio RAK-u sa zahtjevom za izdavanje dozvole za obavljanje djelatnosti MVNO, RAK ne bi mogao izdati traženu dozvolu" (podnesak RAK-a broj 02-29-2867-4/17 od 15.12.2017. godine). Sve ovo naprijed potvrdio je RAK još jednom svojim podneskom broj 02-29-2867-6/17 od 17.01.2018. godine ističući da "nisu ni postojali uvjeti za podnošenje takve aplikacije/zahtjeva koji su proizilazili iz ograničenja tada važeće Odluke o izmjeni Odluke o politici sektora telekomunikacija BiH za razdoblje 2008-2012. godine".

Vezano za činjenicu posjedovanja dozvole za obavljanje djelatnosti MVNO operatora, prema službenoj informaciji iz RAK-a, niti jedan operator na području Bosne i Hercegovine ne posjeduje dozvolu za obavljanje djelatnosti MVNO, pa tako ni Telemach.

Izuzev činjenice, da Telemach ne posjeduje dozvolu RAK-a, Konkurenčijsko vijeće je uzelo u obzir i činjenicu kako je tijekom 2017. godine, stupila na snagu i nova "Politika sektora elektroničkih komunikacija Bosne i Hercegovine za razdoblje 2017.-2021." usvojena od strane Vijeća ministara BiH koja ima utjecaj i na akte RAK-a, a koji u pravilu trebaju slijediti začrtane ciljeve iz politike, kao i akcijskog plana za provedbu iste, te pronaći način ostvarivanja iste.

U predmetnoj politici u točki 2.2. Akcijskog plana za realizaciju Politike, eksplicitno je navedeno: "Dvije godine nakon komercijalizacije LTE mreža, Agencija će u suradnji sa Ministarstvom i resornim entitetskim ministarstvima dostaviti Vijeću ministara prijedlog odluke kojom će omogućiti ulazak MVNO na tržište mobilnih komunikacija Bosne i Hercegovine." Obzirom da u razdoblju od 2013. do 2017. godine, kao razdoblju na koji Podnositelj zahtjeva ukazuje na eventualno postojanje povrede odredbi Zakona o konkurenциji, u Bosni i Hercegovini,

LTE mreže (mreže četvrte generacije mobilne telefonije) nisu bile prisutne, to nije bio ispunjen uvjet za pojavu MVNO operatora na tržištu Bosne i Hercegovine.

U pojašnjenu valjanosti i primjene RIP MVNO dokumenta, RAK eksplicitno navodi i "kako primjena RIP MVNO dokumenta u ovome trenutku nije moguća", a iz razloga prilagodavanja važećoj regulativi.

RAK navodi kako cijene koje su izražene u RIP MVNO dokumentu "ne podlježu mogućnosti pregovaranja, odnosno ne radi se o gornjim graničnim cijenama", što znači da su izražene cijene fiksne kao takve.

U odnosu na činjenicu kako je Zakon o komunikacijama lex specialis u oblasti elektronskih komunikacija, Konkurencijsko vijeće ipak ne osporava mogućnost ex post djelovanja na tržištu elektroničkih komunikacija sukladno Zakonu o konkurenciji, ali u pojedinačnim slučajevima, cijeneći svaki za sebe, te ukoliko postoji mogućnost djelovanja sukladno usvojenoj regulativi.

Stoga, u odnosu na navode Podnositelja zahtjeva o "istiskivanju marže" (margin squeezes), Konkurencijsko vijeće je utvrdilo u ovom postupku slijedeće:

Da bi cijene iz RIP MVNO dokumenta predstavljale "istiskivanje marže", što - nedvojbeno predstavlja "zlouporabu vladajućeg položaja" potrebno je, pored cijena koje trebaju da imaju "istiskujući karakter" i da subjekt nije imao mogućnost izbora ponude, te da postoji mogućnost snižavanja cijene sukladno ponudi.

Obzirom da isti uvjeti nisu ispunjeni Konkurencijsko vijeće je utvrdilo kako nema ni "zlouporabe vladajućeg položaja".

Naime, RIP MVNO je opsežan dokument koji je podložan promjenama, koji sadrži pored cijena i brojne uvjete poslovanja u slučaju zaključenja ugovora. Dokument ne može stupiti na snagu dok isti ne odobri RAK, a "sporni BH Telecomov RIP MVNO" je RAK odobrio.

Iste RIP MVNO sa istim cijenama i uvjetima sadržavaju i ostali telekom operatori u Bosni i Hercegovini.

Međutim, u pogledu mogućnosti izbora, podnositelj zahtjeva Telemach je imao mogućnost izbora, a to je zatražiti zaključenje ugovora kao pružatelj usluga SP (service provider). Zaključenje ugovora kao SP se vrši temeljem pregovora, a ugovor se dostavlja RAK-u radi registracije, te stoga nije potrebno ishoditi dozvolu. Shodno dokumentu Smjernice za uvođenje mobilnih virtualnih mrežnih operatera (MVNO) i davatelja usluga (SP) na tržište mobilnih komunikacija u BiH iz 2010 godine, sačinjen od strane RAK-a SP radi bez dozvola, na bazi komercijalnih aranžmana, a za djelovanje na tržištu je dovoljna prijava i registracija RAK-u dok MVNO ima svoju infrastrukturu i odgovoran je za svoju promociju brenda, ponudu svojih usluga, brigu o korisnicima i drugo, na bazi dozvole RAK-a.

Dakle, činjenica je da Konkurencijsko vijeće djeluje ex-post, nakon nastanka povrede. U konkretnom slučaju povreda nije nastala te se ponudene cijene nisu mogle ni primijeniti.

Tako, obzirom da sukladno članku 43. stavak (7) Zakona, Konkurencijsko vijeće u svrhu ocjene danog slučaja, može koristiti sudskom praksom Europskog suda pravde i odlukama Europske komisije, razmatralo predmet Deutsche Telekom (Case C-280/08, Presuda ESP od 14. listopada 2010. godine), u kojem je Europski sud pravde utvrdio kako činjenica da se telekomunikacijski operator pridržavao sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija, ne znači da ne postoji odgovornost operatora po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurenčije, dokle god je operator imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja.

Analizom predmetnog slučaja i ocjene Europskog suda pravde iz Presude, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da u ovom postupku, BH Telecom nije imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu zaključivanja ugovora o pristupu MVNO

operatora na BH Telecomovu mobilnu mrežu. Činjenice utvrđena u postupku jasno dokazuju da je za obavljanje djelatnosti MVNO operatora potrebna dozvola RAK-a, te da su cijene iz RIP MVNO fiksne, a ne podložne pregovaranju ili pak snižavanju, te da je iste odobrio RAK, sukladno svojim procedurama.

Stoga, argumentacija Telemacha o autonomnosti sektorskih propisa potpuno otpada. Uvođenje MVNO operatora je dugotrajan proces u potpunosti pod kontrolom i nadzorom regulatora, a ne pitanje narušavanja tržišne konkurenčije i utvrđivanja zlouporabe vladajućeg položaja od strane Konkurencijskog vijeća.

Također, tijekom postupka Konkurencijsko vijeće je, na prijedlog Podnositelja zahtjeva, zatražio od BH Telekoma i dostavu ugovora zaključenih sa gospodarskim subjektima Telrad Net d.o.o. Bijeljina, i Blicnet d.o.o. Banja Luka, a temeljem prigovora Podnositelja da isti imaju zaključene ugovore na netransparentan i diskriminirajući način, obzirom da isti ugovor nije ponuden Telemachu. Uvidom u dostavljenе ugovore od strane BH Telekoma, a zaključene sa gospodarskim subjektima Telrad Net d.o.o i Blicnet d.o.o., utvrđeno je da isti sukladno Pravilu RAK-a 73/2014, imaju status pružatelja usluga (SP), čiji se pravni status i način ostvarivanja prava pristupa mobilnoj mreži razlikuje od prava na pristup MVNO operatora, te da se na iste ne primjenjuju cijene i uvjeti iz RIP MVNO dokumenta, kao i da isti zaključuju ugovore na temelju pregovora i na komercijalnoj osnovi, što je omogućeno Pravilom 73/2014, pa je utvrđeno kako navodi Telemacha po pitanju zaključivanja ugovora, te navodi istoga kako je SP samo vrsta MVNO operatora nisu točni.

Konkurencijsko vijeće je također, slijedom zaprimljene obavijesti od strane gospodarskog subjekta BH Telecom od 20.02.2018. godine, utvrdilo i da je Regulatorna agencija za komunikacije naložila povlačenje svih aktualnih RIP MVNO dokumenata koji se nalaze na web stranicama incumbent operatora, između ostalog i gospodarskog subjekta BH Telecom, najkasnije do 28.02.2017. godine obzirom da usvojena Politika sektora elektronskih komunikacija precizno definira dinamiku pojave MVNO operatora na tržištu Bosne i Hercegovine.

Temeljem prednjeg, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da BH Telecom nije zlouporabio vladajući položaj iz članka 10. stavak (1) Zakona kojim je propisano da je zabranjena svaka zlouporaba vladajućeg položaja jednog ili više gospodarskih subjekata na mjerodavnom tržištu, a člankom 10. stavak (2) propisano je da se zlouporaba vladajućeg položaja posebno odnosi na: a) izravno ili neizravno nametanje nelojalnih kupovnih i prodajnih cijena ili drugih trgovinskih uvjeta kojima se ograničava konkurenčija, b) ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača, c) primjenu različitih uvjeta za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama, čime ih dovode u neravnopravan i nepovoljan konkurentski položaj, d) zaključivanje sporazuma kojima se uvjetuje da druga strana prihvati dodatne obveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma, kao ni članka 9. Odluke Konkurencijskog vijeća o definiranju kategorija vladajućeg položaja.

Dakle, u odnosu na sve gore navedeno, Konkurencijsko vijeće daje i osvrt na pitanja koja su Presudom Suda BiH, navedena kao ključna za rješavanje predmetnog postupka, te daje odgovore na iste:

- jasno i nedvosmisleno sukladno svojim nadležnostima Konkurencijskog vijeća, utvrditi da li je BH Telecom ponudio ekonomski neisplativo uvjete za obavljanje djelatnosti mobilnog virtualnog mrežnog operadora (MVNO)?

Iz cjelokupno provedenog postupka, utvrđeno je kako je okvir za donošenje RIP MVNO dokumenta, donijela RAK, te da je nakon provedene procedure od strane BH Telekoma, na isti dokument suglasnost dala RAK, te da istovjetne dokumente RIP

MVNO imaju i ostali incumbent operatori u BiH (HT d.d. i Mtel d.d.).

Također, istom dokumentom je predviđeno da samo imatelji dozvole MVNO operatora, koju izdaje RAK može sa incumbent operatorom zaključiti Ugovor o pružanju usluga MVNO operatora, u kojem bi se precizirao njihov poslovni odnos (između incumbent operatora (u konkretnom slučaju BH Telecom i Telemach).

Tijekom postupka je utvrđeno kako Telemach nikada nije zatražio dozvolu RAK-a za obavljanje djelatnosti MVNO operatora.

U pogledu cijena usluga sadržanih u usvojenom RIP MVNO, Konkurenčijsko vijeće je utvrdilo kako su iste cijene sadržane u ponudama i u ostalim incumbent operatorima HT d.d. Mostar i Telekomunikacije RS d.d. Banja Luka, te da je na iste dala suglasnost RAK. Također, za jedan dio usluga iz ponude RIP MVNO cijene su podložne mogućnostima pregovaranja, dok je za dio usluga propisan fiksni iznos cijene usluge.

Dakle, činjenica je da Telemach nikada nije zatražio dozvolu RAK-a za obavljanje djelatnosti MVNO operatora, te da isti nije niti mogao zaključiti ugovor prema ponudi RIP MVNO.

- da li su gospodarski subjekti TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. zaključila sa BH Telecomom ugovore o netransparentan i diskriminirajući način, kao i da utvrdi da li su usluge MVNO i SP međusobno zamjenjive?

Iz cjelokupno provedenog postupka, utvrđeno je kako su ugovori između telekom operatora (BH Telecom) i TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. zaključeni nakon obavljenih pregovora, te da su isti rezultat pregovora ugovornih strana, te da se na navedene ugovore ne primjenjuje RIP MVNO dokument, u pogledu cijena kao i ostalih uvjeta, te da pružatelji usluga TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. svoje usluge u okviru ugovora sa BH telekomom, obavljaju kao SP (service provider) što znači da su registrirani od strane RAK-a za obavljanje usluga service providera, a ne za MVNO operatora (uzimajući u obzir ranije ukazane razlike između MVNO i SP).

Također, utvrđeno je kako obavljanje djelatnosti MVNO operatora i SP operatora međusobno razlikuju u toj mjeri da se status SP stječe na potpuno drugačiji način od statusa MVNO operatora (kod SP dovoljna je prijava i registracija RAK-u dok je za MVNO operatora potrebna dozvola od strane RAK-a) stoga iz provedenog postupka proizlazi kako ugovori između TelradNet d.o.o. i Blicnet d.o.o. i BH Telekoma, nisu zaključeni na netransparentan i diskriminirajući način.

Također, utvrđeno je kako nije postojala nikakva pravna ni bilo kakva druga prepreka Telemach-u da pokrene postupak pregovora i zaključenja ugovora kao SP operator, te da je i sam tijekom postupka tvrdio kako su te vrste usluga istovjetne. Iz čega proizlazi da bi putem pregovora mogao zaključiti ugovor sa BH Telecom-om u te steci status SP, a da isti nikada nije ni tražio, dok je s druge strane RAK u svom očitovanju (Akt broj 02-29-2867-6/17 od 17.1.2018. godine – u spisu) pojasnio razliku stjecanja statusa MVNO operatora i SP operatora, te je nedvojbeno utvrđeno da se navedeni statusi stječu temeljem različito provedene procedure, te da se prilikom zaključenja ugovora kao SP može pregovarati o cijenama po svim aspektima ugovora.

- prema načelu materijalne istine, tuženi je bio dužan utvrditi da li gospodarski subjekt BH Telecom ima vladajući položaj i je li isti zloupорabljivo?
- U točki 4. ovog Rješenja, utvrđeno je mjerodavno tržište predmetnog postupka, a to je tržište uspostavljanja i realizacije interkonekcije i pristupa MVNO mobilnoj mreži gospodarskog subjekta BH Telecom u Bosni i Hercegovini. Imajući u vidu činjenicu kako na mjerodavnom tržištu pristup operatora mobilnoj mreži BH Telecom imaju samo

imatelji dozvola MVNO operatora, te da se isti, može zaključiti ugovor sa bilo kojim incumbent operatorom u Bosni i Hercegovini, utvrđeno je da BH Telecom, HT d.d. Mostar i Telekomunikacije RS d.d. Banja Luka imaju vladajući položaj na tržištu BiHa sve u skladu sa ranije navedenom Listom operatora sa značajnom tržišnom snagom RAK-a i Odlukom RAK-a o proglašenju operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu terminacije poziva u individualne mobilne mreže, veleprodajni nivo.

- provesti dokaze i utvrditi uvjete pod kojim posluje subjekt, da li je ekonomski isplativo ostalim subjektima zaključiti ugovore o pružanju predmetne usluge po cijenama propisanim RIP MVNO dokumentu.

Obzirom da Telemach nije imao dozvolu za pružatelja MVNO usluga, nije mogao ni zaključiti ugovor sa BH Telecomom, a kao što je već rečeno registracija za SP i status imatelja dozvole MVNO može biti zamjenjiv, bez obzira što svaki ima svoje specifičnosti.

- dati i jasne i valjane razloge koji predstavljaju osnov za donošenje odluke.

Konkurenčijsko vijeće je temeljem analize svih dostavljenih podataka utvrdilo kako je zahtjev Telemacha potpuno neutemeljen, te potaknut nepoznavanjem propisa i mogućnosti poslovanja i pružanja usluga mobilne telefonije u Bosni i Hercegovini, te da BH Telecom u konkretnom slučaju svojim postupanjem nije prekršio odredbu članka 10. stavak (2) Zakona o konkurenциji.

Na temelju svega navedenog Konkurenčijsko vijeće je odlučilo kao u točki 1. izreke ovoga Rješenja.

9. Troškovi postupka

Dana 30. siječnja 2018. godine Punomoćnik Podnositelja zahtjeva podneskom broj UP-02-26-2-019-50/17 dostavio Zahtjev za naknadu troškova postupka u ukupnom iznosu od 2.527,20 KM sa uključenim iznosom PDV-a, te iznos od 2.000 KM za plaćenu pristojbu na zahtjev za pokretanje postupka.

Konkurenčijsko vijeće je prilikom određivanja troškova postupka uzelo u obzir odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16), i to članak 105. stavak (2) Zakona o upravnom postupku kada u postupku sudjeluju dvije ili više stranaka sa suprotnim interesima, stranaka koja je izazvala postupak, a na čiju je štetu postupak okončan, dužna je protivnoj stranci nadoknaditi opravdane troškove koji su toj stranci nastali sudjelovanjem u postupku.

Konkurenčijsko vijeće je odbilo zahtjev punomoćnika podnositelja zahtjeva za nadoknadu troškova postupka, budući da je navedeni postupak gospodarski subjekt nije uspio u postupku, te stoga nema pravo na nadoknadu troškova postupka, u smislu Zakona o upravnom postupku.

Na temelju gore navedenog, Konkurenčijsko vijeće je odlučilo kao u točki 2. izreke ovoga Rješenja.

10. Administrativna pristojba

Sukladno članku 2. tarifni broj 107. stavak (1) točka f) Odluke o visini administrativnih pristojbi u svezi sa procesnim radnjama pred Konkurenčijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", broj 30/06, 18/11 i 75/18) Podnositelj zahtjeva je na ovo Rješenje obvezan platiti administrativnu pristojbu u ukupnom iznosu od 1.500,00 KM u korist Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.

11. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovoga Rješenja nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna stranka može pokrenuti Upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objavljivanja ovoga Rješenja.

Broj UP-02-26-2-019-82/17
12. rujna 2019. godine
Sarajevo

Predsjednica
Mr. Arijana Regoda-
Dražić, v. r.

Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине, на основу члана 25. став (1) тачка е), члана 42. став (1), а у вези с чланом 4. став (1) тачка б) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), члана 105. Закона о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 и 53/16), у поступку покренутом по Захтјеву за покретање поступка поднесеном од стране привредног субјекта "Telemach" д.о.о. Сарајево, ул. Јемала Биједића бр. 216., 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина, заступан по пуномоћнику адвокату Нихаду Сијерчићу, ул. фра. Анијела Звијзорића бр. 1., 71 000 Сарајево, Босна и Херцеговина против привредног субјекта "БХ Телеком" д.д. Сарајево, ул. Франца Лехара 7., 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина, ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) Закона о конкуренцији, запримљеног под бројем УП-02-26-2-019-1/17, а поступајући по Пресуди Суда Босне и Херцеговине број С1 3 У 028507 18 У од 1. јуна 2019. године, на 58. (педесетсмој) сједници одржаној дана 12.09.2019. године, је доноио

РЈЕШЕЊЕ

- Одбија се Захтјев привредног субјекта "Telemach" д.о.о. Сарајево, поднесен против привредног субјекта "БХ Телеком" д.д. Сарајево, ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) Закона о конкуренцији, као неоснован.
- Одбија се захтјев привредног субјекта "Telemach" д.о.о. Сарајево, за накнадом трошкова поступка, као неоснован.
- Ово Рјешење је коначно и биће објављено у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Овим Рјешењем извршава се Пресуда Суда Босне и Херцеговине, број С1 3 У 028507 18 У од 1. јуна 2019. године (у даљем тексту: Пресуда), којом је Суд Босне и Херцеговине уважио Тужбу привредног субјекта "Telemach" д.о.о. Сарајево и поништио Рјешење Конкуренцијског савјета, број УП-02-26-2-019-60/17 од 4. априла 2019. године, те предмет вратио Конкуренцијском савјету на поновно рјешавање.

Конкуренцијски савјет је пресуду запримио дана 13. априла 2019. године под бројем УП-02-26-2-019-74/17.

Према члану 62. Закона о управним споровима БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 19/02, 12/04, 88/07, 83/08 и 74/10), када суд поништи акт против којег је био покренут управни спор, предмет се враћа у стање у којем се налазио прије него што је поништени акт донесен, те је при доношењу новог рјешења везан правним схваћањима и примједбама суда у вези с поступком.

Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Конкуренцијски савјет) је дана 30.06.2017. године под бројем УП-02-26-2-019-1/17 запримио Захтјев за покретање поступка (у даљем тексту: Захтјев) привредног субјекта "Telemach" д.о.о. Сарајево, ул. Јемала Биједића број 216, 71000 Сарајево (у даљем тексту: "Telemach" или Подносилац захтјева) против привредног субјекта "БХ Телеком" д.д. Сарајево, ул. Франца Лехара број 7., 71000 Сарајево (у даљем

тексту: "БХ Телеком" или Противна страна), ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09 - у даљем тексту: Закон).

Како поднесени Захтјев није био потпун, Конкуренцијски савјет је актом број УП-02-26-2-019-2/17 од 01.08.2017. године, затражио од Подносиоца захтјева допуну истог.

Допуна Захтјева од 07.08.2017. године је запримљена од стране Конкуренцијског савјета дана 08.08.2017. године под бројем УП-02-26-2-019-3/17.

Подносилац захтјева је у допуни Захтјева додатно прецизирао правни основ Захтјева те истакао да Захтјев подноси примарно ради кршења одредбе члана 10. став (2) тачка а), или у одређеној мјери и тачака б), ц) и д) истог става, од стране "БХ Телекома". Такође, у допуни Подносилац захтјева се позвао и на кршење одредби члана 9. став (1) тачке а), б), ц) г) и х) Одлуке о дефинисању категорија доминантног положаја ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06), те тражи од Конкуренцијског савјета да поступак води у односу на све наведена кршења.

Након комплетирања Захтјева, Конкуренцијски савјет је Подносиоцу захтјева, издао Потврду о пријему комплетног и уредног Захтјева, у смислу члана 28. став (3) Закона, дана 10.10.2017. године, актом број УП - 02-26-2-019-4/17.

1. Странке у поступку

Странке у поступку су привредни субјекти "Telemach" д.о.о. Сарајево, ул. Јемала Биједића бр. 216., 71000 Сарајево и "БХ Телеком" д.д. Сарајево, ул. Франца Лехара бр. 7., 71000 Сарајево.

1.1. Привредни субјекат TELEMA�

Привредни субјекат Telemach друштво за пружање услуга у области телекомуникација д.о.о. Сарајево, ул. Јемала Биједића бр. 216., Сарајево, регистрован је код Општинског суда у Сарајеву под матичним бројем 65-01-0620-08. Његов оснивач је Bosnia Broadband S.a.r.l. из Луксембурга, Rue de Rollingergund, L- 2440 Луксембург.

Привредни субјекат Telemach је привредно друштво које је активно у пружању телекомуникационих услуга. Један је од телекомуникационих оператора у Босни и Херцеговини који дистрибуира медијски садржај преко кабловске техничке платформе и пружа услуге приступа интернету и повезане услуге као и услуге фиксне телефоније претплатницима.

1.2. Привредни субјекат БХ Телеком

Привредни субјекат дионично друштво БХ Телеком Сарајево, ул. Франца Лехара бр. 7., Сарајево, регистрован је код Општинског суда у Сарајеву под матичним бројем 65-02-0012-10 (стари број И-23391). Основни капитал привредног субјекта БХ Телеком је подијељен на 53.457.358 дионица, које су у 90% власништву Федерације Босне и Херцеговине, а 10% у власништву Приватизацијских инвестицијских фондова и малих дионичара.

Основна регистрована дјелатност привредног субјекта БХ Телеком је обављање телекомуникационих дјелатности.

2. Правни оквир предметног поступка

Конкуренцијски савјет је у току поступка примијению одредбе Закона, Одлуке о утврђивању категорија доминантног положаја ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10) и одредбе Закона о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 и 53/163/09), у смислу члана 26. Закона.

Споразум о стабилизацији и придрживању између европских јединица и његових држава чланица, с једне стране и Босне и Херцеговине с друге стране ("Службени гласник БиХ - међународни уговори" бр. 10/08 - у даљем тексту: Споразум о стабилизацији и придрживању) одредба чл. 71. о примјени критеријума и правне стечевине Европске уније, те члана 43. став (1) Закона, омогућују Конкуренцијском савјету у сврху оцјене датог случаја, да се може користити судском праксом Европског суда правде и одлукама Европске комисије.

Конкуренцијски савјет је извршио увид и у Закон о комуникацијама ("Службени гласник БиХ", бр. 31/03, 75/06, 32/10 и 98/12 - у даљем тексту Закон о комуникацијама), те Одлуку о усвајању Политике сектора електронских комуникација Босне и Херцеговине за период 2017.-2021. и Акцијског плана за реализацију политике ("Службени гласник БиХ", бр. 46/17), усвојену од стране Савјета министара Босне и Херцеговине, затим Правило 54/2011 ("Службени гласник БиХ", бр. 54/08) и Правило 73/2014 ("Службени гласник БиХ", бр. 85/11) Регулаторне агенције за комуникације.

3. Поступак по Захтјеву за покретање поступка

У свом Захтјеву, Подносилац захтјева, описује чињенично стање и околности, те прилаже доказе за које сматра да поткрепљују наведено, а које су разлог за подношење Захтјева, те укратко наводи сљедеће:

Подносилац захтјева, привредни субјекат "Telemach" је телекомуникационска компанија која дјелује као оператор дигиталне и аналогне кабловске ТВ, пружалац услуга широкопојасног Интернета и оператор фиксне телефоније, док је противна страна, "БХ Телеком" један од три владајућа телекомуникационске оператора у Босни и Херцеговини, уз привредне субјекте "Хрватске Телекомуникације" д.д. Мостар и "Телекомуникације Републике Српске" а.д. Бања Лука.

Главна пословна дјелатност привредног субјекта "БХ Телеком" је пружање телекомуникационих услуга у фиксној и мобилној телефонији, дистрибуција медијских садржаја и пружање услуге приступа Интернету.

У сажетку свог Захтјева, Подносилац захтјева наводи да је Противна страна својим активностима злoupотријебила свој доминантни положај на релевантном тржишту, на начин да алтернативним операторима нуди услове за обављање дјелатности мобилних виртуелних мрежних оператора (у даљем тексту: "МВНО") који су економски неисплативи.

У погледу релевантног тржишта у овом поступку Подносилац захтјева сматра да треба узети у обзир, тржиште интерконекције и приступа МВНО-а мобилној и фиксној мрежи привредног субјекта "БХ Телеком" на територији Босне и Херцеговине, те да је за оцјену конкретног поступања релевантно и тржиште мобилне телефоније у Босни и Херцеговини на којем наступају ефекти спорног поступања привредног субјекта "БХ Телеком".

Привредни субјекат "БХ Телеком" је једини учесник на релевантном тржишту, јер једино "БХ Телеком" може приступити и дозволити приступ својој мобилној мрежи, те је његово учешће на релевантном тржишту 100%.

Подносилац захтјева сматра да при оцјени конкретног случаја Конкуренцијски савјет треба имати у виду и повезано тржиште мобилне телефоније, на којем као и на тржишту фиксне телефоније владају "incumbent" оператори, од којих је један и "БХ Телеком".

Према посљедње доступним подацима из четвртог квартала 2016. године, једничко тржишно учешће три владајућа оператора на тржишту мобилне телефоније износи

99,71%. Преостало незнатно учешће од 0,29% односи се на учешћа независних МВНО оператора – привредних субјеката "Блицнет", "Елта Кабел", "Гелрад нет" и "Изи Мобиле" од којих сваки има испод 0,2% појединачног тржишног учешћа.

Привредни субјекат "БХ Телеком" на тржишту мобилне телефоније, према наводима Подносиоца захтјева, који се позива на податке из "Кварталних упоредних података" тржишта електронских комуникација за четврти квартал 2016. године", објављене од стране Регулаторне агенције за комуникације, тренутно има 47% са трендом раста, што је довољно за претпоставку доминантности на основу члана 9. став (2) Закона.

Поред наведеног додаје се да је тржишно учешће привредног субјекта "БХ Телеком" много већи, уколико би се у обзир узео број мобилних претплатника на географском подручју које покрива фиксна мрежа привредног субјекта "БХ Телеком".

Још један фактор релевантан за оцјену тржишне снаге привредног субјекта "БХ Телеком" у сferи телекомуникација је према наводима Подносиоца захтјева и чињеница да је Регулаторна агенција за комуникације (у даљем тексту: РАК) прогласио "БХ Телеком" за оператора са значајном тржишном снагом на неколико тржишта, укључујући фиксну и мобилну телефонију и закуп телекомуникационих водова. Поред наведеног, након усвајања анализа тржишта терминације позива у индивидуалне мобилне мреже, велепродајни ниво, "БХ Телеком" је одлуком РАК-а од 30.05.2017. године проглашен оператором са значајном тржишном снагом и на овом тржишту. Исти статус имају и друга два incumbent оператора.

У Захтјеву се даље Подносилац захтјева позива и на одредбу члана 14. Закона о комуникацијама која гласи: "сматра се да оператор телекомуникација има значајну тржишну снагу, ако, било индивидуално или заједно с другима, има положај који је једнак доминацији, односно положај економске моћи, која му у знатној мјери омогућава да ради неовисно о конкурентима, клијентима и крајњим корисницима", с тим да наглашава чињеницу доминантности привредног субјекта "БХ Телеком".

Дефиниција оператора са значајном тржишном снагом је у Босни и Херцеговини иста као и одговарајућа дефиниција у ЕУ (члан 14. Директиве 2002/21/EЦ од 07.03.2002. године о заједничком регулаторном оквиру за мреже електронских комуникација и услуга), те у том погледу Подносилац захтјева истиче како је у својим релевантним смјерницама Европска комисија навела да дефиниција значајне тржишне снаге (у даљем тексту: СМП) одговара концепту доминантног положаја из члана 102. Уговора о функционисању ЕУ (Смјернице Европске комисије о тржишној анализи и оцени значајне снаге према регулаторном оквиру Заједнице за електронске комуникационе мреже и услуге, ОЈ (2002) Ц233/2). Те стога, имајући у виду чињеницу да члан 9. Закона (који дефинише доминантни положај) представља практично преузету одредбу члана 102. Уговора о функционисању ЕУ, Подносилац сматра да је исти закључак у свези са једнакошћу СМП статуса и доминантности примјењив и у Босни и Херцеговини.

СМП статус сва три incumbent оператора имплицира да се њихова тржишна снага мора цијенити унутар територије који покрива сваки од ових оператора појединачно, а не цјелокупну територију БиХ, тј. СМП статус incumbent оператора показује да сваки од ових оператора има СМП статус у властитом подручју, који статус, одговара постојању доминантног положаја на овом тржишту.

Надаље, а везано за чињенице којима жели доказати постојање злоупотребе доминантног положаја од стране "БХ

Телекома", Подносилац захтјева истиче да ако нешто није окарактеризирано као повреда релевантних секторских прописа од стране секторског регулатора (у конкретном случају од стране РАК-а) не значи да не постоји злоупотреба доминантног положаја у смислу члана 10. Закона, те у вези са наведеним указује на праксу Европског суда правде у предмету Deutsche Telekom (Ц-280/08, Пресуда ЕСП од 14.10.2010. године) у којој је исти установио да чињеница да се телекомуникационски оператор придржава секторских прописа из области телекомуникација не значи да не постоји одговорност оператора по основу могуће повреде прописа из области конкуренције, докле год је оператор имао могућност аутономног дјеловања у погледу наводног прекршаја.

Примијењено на предметни случај и акте привредног субјекта "БХ Телеком" за које Подносилац захтјева сматра да представљају злоупотребу доминантног положаја, чињеница да је РАК одобрио поједине цијене Противне стране не значи да исти не може да сноси одговорност из угла Закона у вези са цијенама.

Ово такође према Подносиоцу захтјева значи да референтна понуда Противне стране, чак и уколико је иста одобрена од стране РАК-а може представљати злоупотребу доминантног положаја у смислу Закона.

Услови које нуди "БХ Телеком" за установљавање и обављање МВНО дјелатности ефективно спречавају све заинтересоване алтернативне операторе да закључе МВНО аранџман са истим, те на тај начин "БХ Телеком" злоупотребљује свој доминантни положај на тржишту интерконекције и МВНО приступа на своју мобилну мрежу, те на тај начин прије свега штити своју позицију на тржишту мобилне телефоније, на којој такође посједује доминантни положај.

Значај МВНО - а за развој конкуренције на тржишту мобилне телефоније у БиХ већ је препознат од стране РАК-а, и у његовој Анализи мобилног тржишта од 24.04.2013. године, као и у Новој РАК Анализи мобилног тржишта из новембра 2016. године (у даљем тексту: "РАК анализа мобилног тржишта").

Према РАК Анализи мобилног тржишта пословање МВНО оператора константно опада и то у односу на врло низак иницијални ниво на тржишту Босне и Херцеговине, што доводи до значајно виших цијена за крајње кориснике у односу на упоредну праксу.

У "РАК анализи тржишта" се између осталог наводи слиједеће:

"Према извештају BEREC-а под називом "Termination Rates at European Level (јануар 2016), BoR(16)90, просјечна цијена терминације у мобилној мрежи (MTP) у 36 земаља Европе у јануару 2016. године је износила 0,0141 ЕУР/мин (0,0275 КМ/мин). У исто вријeme MTP бх мобилних операора за позиве који су започели у фиксним и мобилним мрежама у Босни и Херцеговини износи 0,07 КМ/мин (0,036 ЕУР/мин), што је за 2,5 пута више него просјек 36 посматраних европских земаља.

Цијена терминације у мобилне мреже у Босни и Херцеговини су најбољи показатељ чињенице да је велепродајно тржиште терминације позива у појединачне мобилне мреже монополистичко тржиште и да без ех ante регулације мобилни оператори немају интереса да пружају услуге терминације позива у своје мобилне мреже на тржишно ефикасном нивоу. Велепродајни трошкови терминације позива се увијек преносе на крајње кориснике оператора који користи услугу терминације позива у мобилну мрежу.

Како би оператор А могао да досегне крајње кориснике оператора Б, оператор А мора платити оператору Б цијену

терминације коју тражи оператор Б, с обзиром на то да нема алтернативног начина да оператор А дође до крајњег корисника оператора Б. Високе цијене терминације су обично посљедица комбинације већ наведене неефикасности у пружању услуга по разумној цијени и чињенице да оператор остварује екстра добит од ове велепродајне услуге како би могао субвенционирати друге услуге (велепродајне или малопродајне). Будући да у режиму позивајућа страна плаћа (енг. Calling Party Pays – CPP), а који је у употреби у БиХ, цијену терминације увијек плаћа оператор код којег започиње позив (односно његов крајњи корисник), оператор који терминира позив нема интереса да снизи цијену терминације.

С друге стране, исти оператор може користити ситуацију да је он једини који може пружити услугу терминације позива према својим крајњим кросиницима, те да због тога може наплаћивати цијену терминације која ће му омогућити екстра добит за ову услугу. Касније се овај профит обично преноси на субвенционирање малопродајних услуга, терминалне опреме, маркетинга и другдје. Из наведених разлога, неопходно је наметнути регулацију цијена СМП операторима како би ублажили ове проблеме који спречавају ефикасност на релевантном тржишту и како би постигли користи за крајње кориснике, који плаћају ове неоправдане високе цијене терминације. Мора се имати на уму да само мобилни оператори немају потицај да се понашају про-конкурентно, у вези са политиком формирања велепродајних цијена.

Оператори "БХ Телеком", "ХТ Мостар" и "Телеком Српске" би у одсуству регулације и због непостојања ефективне конкуренције могли имати економски интерес да одреде своје малопродајне цијене на штету крајњих корисника. Ови оператори такођер имају позицију де факто монопола на тржишту терминације говорних позива у властиту мрежу, коју могу користити као предност на начин да одреде веће цијене терминације говорних позива у властиту мрежу за друге операторе, у односу на цијене терминације за своје мреже. Такође, ови оператори могу онемогућавати развој конкуренције одређивањем цијене терминације у властиту мрежу која није трошковно оријентисана тј. не одржава стварне трошкове. Високе велепродајне цијене аутоматски узрокују високе малопродајне цијене што је неповољно за крајње кориснике."

У вези са наведеним Подносилац захтјева наводи да је РАК у Анализи мобилног тржишта предложио контролу цијена за период 2017-2019. година као једину мјеру која секторском регулатору, у ситуацији свјесног кршења прописа о заштити конкуренције од стране доминантног оператора стоји на располагању, при чему напријед наведено не искључује одговорност ових оператора за кршење прописа из области заштите конкуренције.

"Користећи методу benchmarking, Агенција је утврдила да су до 01.01.2020. године оператори дужни достићи цијену терминације у износу од 2,75 пф/мин, у неколико корака као што је дато у табели 3. (енгл. glide-path). Цијена терминације у износу од 2,75 пф/мин представља просјечну цијену терминације у 36 европских земаља у јануару 2016. године." (стр. 52-53 РАК анализе мобилног тржишта).

Даље у Захтјеву Подносилац захтјева наводи како је "БХ Телеком" у могућности да понуди ћуадрупле плау, а алтернативни оператори не, те исто образлаже на начин да поред тога што штити доминантни положај који посједује на тржишту мобилне телефоније, тиме што нуди неприхватљиве услове за сарадњу МВНО операторима, "БХ Телеком" такође према мишљењу Подносиоца захтјева негативно утиче на потенцијал алтернативних оператора да се Противном страном такмиче на изузетно динамичном multi play сегменту

телекомуникационог тржишта, те на тај начин "БХ Телеком" нарушава конкуренцију на свим тржиштима повезаним са multiple play сегменту телекомуникационог тржишта (фиксна и мобилна телефонија, пау ТВ, Интернет).

Будући да представља потпуно интегрираног телеком оператора, "БХ Телеком" је у могућности да својим корисницима понуди читаву лепезу телекомуникационих услуга, што укључује фиксну телефонију, мобилну телефонију, Интернет и пау ТВ, а комбинација ове четири услуге се уobičajeno назива quadruple play (пакет Моја ТВ мој избор).

Док алтернативни оператори могу под одређеним условима бити у могућности да нуде фиксну телефонију, Интернет и пау ТВ, услијед постојећих препрека они нису у позицији да нуде мобилну телефонију на економски исплатив начин, тј. алтернативни оператори могли би понудити мобилну телефонију само уз губитак, имајући у виду цјеновну политику привредног субјекта "БХ Телеком".

Multiple play услуге постају све интересантније крајњим корисницима, те је овај сегмент доживио значајан раст на телекомуникационом тржишту БиХ у претходном периоду, тако према подацима из РАК-а (Годишњи извештај РАК-а за 2015. годину), а достављеним у поднесеном захтјеву, у временском периоду од 2011.- 2015. године, повећава се број корисника Double-play услуга, Triple-play услуга, те Quadruple-play услуга.

Док је број пакетираних претплатних у порасту, број корисника који различите телекомуникационске услуге набављају из различитих извора има другачију динамику. То се прије свега односи на број корисника који се одлучују да фиксну телефонију, Интернет и ТВ (што представља најзначајнији triple-play сегмент) набављају од различитих оператора је у постепеном паду, према подацима из РАК-а (Годишњи извештај РАК-а за 2015. годину), а достављеним у поднесеном захтјеву.

Снажан показатељ значаја мобилне телефоније за успех пакетираних понуда на бх. тржишту је динамика у погледу quadruple-play сегмента у претходном периоду.

Подносилац захтјева наводи, да се може видjetи да се број корисника ове врсте пакета удвостручио у периоду 2013-2014. година, са тенденцијом даљег стабилног раста у 2015. години, чему према његовом мишљењу приноси улазак привредног субјекта "Логософт" на овај тржишни сегмент, након што је овог оператора преузeo Телеком Српске.

Према мишљењу Подносиоца, сличан раст могao би се очekivati ukoliko би и други оператори били у могућности да уvrste мобилну телефонију у своје пакете.

Потрошачи су сада у потпуности свјесни користи од претплате на постојеће пакетирane понуде и мање су заинтересирани да различите телекомуникационске услуге набављају од различитих оператора. Ови трендови конвергенције и пакетираних понуда, који су додатно појачани техничким и комерцијалним иновацијама, имају огроман утицај на начин одвијања конкуренције на тржиштима електронских комуникација.

За телеком операторе у БиХ, multiple play услуге сада представљају претежни дио пау-ТВ претплате. Ј захваљујују свом положају на тржишту телекомуникација, БХ Телеком је лидер у triple-play и quadruple-play сегменту.

Услијед немогућности Telemacha да понуди мобилну телефонију, његове multiple-play услуге не укључују мобилну телефонију.

Привредни субјекат "Telemach" не може добити лиценцу и постати четврти ГСМ оператор јер исто није у складу са политиком развоја сектора телекомуникација у претходном и наредном периоду нити према мишљењу

Подносиоца захтјева, може постати МВНО под економски прихватљивим условима.

Током 2012. и 2013. године, Подносилац захтјева је контактирао два од три incumbent оператора ("ХТ Мостар" и "Телекомуникације Републике Српске") у вези са могућношћу МВНО партнериства, али ниједан од ова два оператора није био заинтересован за такав вид аранжмана.

Подносилац захтјева се током 2015. године у вези са наведеним обратио и Противној страни, те су одржана три састанка на нивоу управе, на којима привредни субјекат "БХ Телеком" није показао реалну намјеру за оваквом сарадњом.

У погледу цјеновне политике "БХ Телекома", Подносилац захтјева наводи како иста чини пословање МВНО-а економски неодрживим, те да није у могућности да услуге нуди преко мреже Противне стране на комерцијално одржив начин, јер су малопродајне цијене привредног субјекта "БХ Телеком" исте или чак ниže од трошка привредног субјекта "Telemach".

На основу БХ Телеком цјеновника, када се основни пакет Мини 15 узме у обзор, цијена за позиве између мобилних бројева унутар БХ Телекомове мреже је 0,20 КМ + ПДВ за један минут, а кад се узму у обзор и поједини други пакети, цијена је и нижа од овога (нпр. Пакет Миди 30 – позив унутар мобилне мреже "БХ Телекома" је 0,18 КМ/мин, а у пакету Maxi 50 цијена износи 0,16 КМ/мин), а поједине позиве унутар своје мобилне мреже (тзв. "Нај бројеви") наплаћује са значајним попустом – такви позиви коштају само 0,10 КМ/мин.

Уколико би Подносилац захтјева постао МВНО, претежни дио позива његових мобилних претплатника био би терминиран у мобилној мрежи БХ Телекома" (око 60%); око 20% позива било би терминирано у фиксну мрежу "БХ Телекома" око 10% позива било би терминисано у мобилне мреже друга два incumbent оператора, а преосталих 10% позива било би расподијељено између фиксне мреже Подносиоца захтјева, других фиксних мрежа у БиХ и међународних позива.

Подносилац захтјева истиче да на примјер у Француској, у погледу велепродајних цијена за МВНО услуге, МВНО операторима се омогућава прибављање одговарајућих МВНО услуга по цијени која је око 30% нижа од малопродајних цијена МНО оператора.

У вези са позивима ка "БХ Телекомовој" фиксној мрежи Подносилац наводи да уколико би привредни субјекат "Telemach" дјеловао као МВНО кроз мрежу привредног субјекта "БХ Телеком", велепродајна цијена позива његових мобилних претплатника ка "БХ Телекомовим" мобилним корисницима била би 0,19 КМ/мин (0,12 КМ/мин за генерирање позива и 0,07 КМ за терминирање позива ка "БХ Телекомовим" корисницима).

Додатно, Telemach би takoђe имао трошак терминирања позива у фиксну мрежу "БХ Телекома", а "БХ Телеком" наплаћује са различите цијене за локалну, једноструку и двоструку терминацију.

Пошто се може очekivati да би у пракси најчешћа била једнострука терминација, слиједећа анализа заснована је на цијенама за ту врсту терминације, која износи (..)**¹ КМ.

На основу наведеног, трошак по минути који би Telemach имао приликом позива његових мобилних претплатника ка фиксној мрежи БХ Телекома био би (..)**.

Подносилац захтјева сматра да цијена инпута у наведеном износу спречава "Telemach" да ефективно конкурише привредном субјекту "БХ Телеком", нарочито

¹ (...) подаци представљају пословну тајну у смислу члана 34. Закона

када се у обзир узму цијене које "БХ Телеком" нуди ван своја два почетна пакета (Табела 1.).

Табела 1.

Ред бр.	Позиви ка мобилној мрежи п.с. "БХ Телеком"	Цијена (КМ/мин)	МВНО марка п.с. "Telemach" (КМ/мин)	"Telemach" МВНО маржа (%)
1.	"Telemach" (цијена инпута)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Мини 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Миди 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Махи 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"БХ Телеком" "Нај број"	(..)**	(..)**	(..)**

Извор: Захтјев

У вези са позивима ка БХ Телекомовој фиксној мрежи Подносилац захтјева надаље наводи да уколико би дјеловао као МВНО преко мреже БХ Телекома, "Telemach" би у погледу позива које би његови мобилни претплатници упућивали ка БХ Телецомовој фиксној мрежи прије свега имао трошак генерирања позива. Према БХ Телеком МВНО РИП-у, велепродајна цијена за генерирање позива из мобилне мреже (МОЦ) је (..)**КМ/мин уз додатни трошак терминирања позива у фиксну мрежу привредног субјекта "БХ Телеком".

Привредни субјект "БХ Телеком" наплаћује различите цијене за локалну, једноструку и двоструку терминацију, али се у пракси може очекивати најчешће једнострука терминација чија цијена износи (..)**КМ.

На основу наведеног, трошак по минути који би Telemach имао приликом позива његових мобилних претплатника ка фиксној мрежи БХ Телекома био би (..)**.

У табели 2. је приказано како је Подносилац захтјева онемогућен да ефективно конкурише привредном субјекту "БХ Телеком", а нарочито када се у обзир узму цијене које "БХ Телеком" нуди ван своја два почетна пакета.

Табела 2.

Ред бр.	Позиви ка фиксној мрежи п.с. "БХ Телеком"	Цијена (КМ/мин)	МВНО марка п.с. "Telemach" (КМ/мин)	"Telemach" МВНО маржа (%)
1.	"Telemach" (цијена инпута)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Мини 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Миди 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Махи 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"БХ Телеком" "Мега 100"	(..)**	(..)**	(..)**

Извор: Захтјев

Док с једне стране малопродајне цијене привредног субјекта "БХ Телеком" опадају у сразмјери са величином пакета, с друге стране велепродајне цијене истог за МВНО не мијењају се овисно од обима промета.

С тим у вези привредни субјекат "Telemach" би из зараде на позивима морао покрити субвенционирање мобилних телефона, интерконекцијске капацитете, продајне канале, маркетинг, техничку подршку, што ефикасно конкурисање с таквом маржом према фиксним бројевима "БХ Телекома" и практички без марже (односно, са негативном маржом) према БХ Телеком мобилним бројевима чини немогућим.

Коначно, Подносилац захтјева наводи како не би био у могућности ни да се такмичи са малопродајним цијенама које БХ Телеком наплаћује за позиве ка мобилним мрежама друга два incumbent оператора.

Уколико би Telemach-ов мобилни претплатник упутио позив ка броју из мобилне мреже ХТ Мостар или Телекома Српске, Telemach би имао слиједеће трошкове: (и) трошак генерирања позива (МОЦ) у износу од (..)** КМ; (и) трошак терминирања позива (МТЦ) у мрежу ХТ Мостар или Телеком Српске – у оба случаја, цијена терминације била би (..)**КМ; и (иин) накнаду за транзит позива кроз БХ Телекомову фиксну мрежу у износу од (..)**КМ.

У складу са наведеним, укупан трошак позива из "Telemach-ове" мобилне мреже у мобилну мрежу привредних субјеката "ХТ Мостар" или "Телеком Српске" био би (..)**КМ, што се може видjetи из табеле 3. која приказује успоредбу између ове цијене и "БХ Телекомове" малопродајне цијене за исту врсту позива.

Табела 3.

Ред бр.	Позиви ка мобилним мрежама "ХТ Мостар" и "Телеком Српске"	Цијена (КМ/мин)	МВНО марка п.с. "Telemach" (КМ/мин)	"Telemach" МВНО маржа (%)
1.	"Telemach" (цијена инпута)	(..)**	(..)**	(..)**
2.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Мини 15)	(..)**	(..)**	(..)**
3.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Миди 30)	(..)**	(..)**	(..)**
4.	"БХ Телеком" малопродајна цијена (Махи 50)	(..)**	(..)**	(..)**
5.	"БХ Телеком" "Мега 100"	(..)**	(..)**	(..)**

Извор: Захтјев

У складу са наведеним цијена коју би привредни субјекат "Telemach" могао да понуди својим корисницима, и без било какве марже, на основу "БХ Телеком" цјеновника била би иста или виша од "БХ Телекомових" малопродајних цијена.

Дакле, Подносилац захтјева у Захтјеву закључује да и у погледу ове врсте позива "Telemach" не би ни теоретски могао да се такмичи да пакетима "БХ Телекома", јер би у успоредби са истим, његова маржа била нула или чак минус, чак и кад се други трошкови не би узели у обзир.

Јер, негативна маржа коју би "Telemach" остваривао оваквим пружањем услуга била би додатно смањена другим трошковима пружања услуге преко "БХ Телекомове" мреже, што онемогућава улазак на тржиште и пружање услуга МВНО оператора.

Поред чињенице да не би био у стању да оствари маржу која обезбеђује профитабилно пословање у погледу позива за које се може претпоставити да би његови претплатници највише користили, "Telemach" не би био у могућности да оствари било какву маржу на СМС саобраћају из разлога што "БХ Телекомова" малопродајна цијена СМС-ова у унутарњем промету износи (..)** КМ по поруци, што је исти износ који "БХ Телеком" наплаћује МВНО операторима на нивоу велепродаје.

Додатно, "БХ Телекомова" малопродајна цијена СМС саобраћаја према "Нај бројевима" унутар мреже износи половину редовне цијене и износи (..)** КМ, којој цијени МВНО никако не може да парира имајући у виду БХ Телеком-ову велепродајну цијену од (..)** КМ (Табела 4.).

Табела 4.

Ред бр.	СМС	Telemach-ов инпут (КМ)	БХ Телеком малопр. цијена (КМ)	Telemach маржа (КМ)	Telemach маржа (%)
1.	БХ Телеком стандардна малопр.	(..)**	(..)**	(..)**	(..)**

	тарифа			
2.	БХ Телеком "Најброж"	(..)**	(..)**	(..)**

Извор: Захтјев

Подносилац захтјева, наводи и како поред напријед наведеног постоје и допунски трошкови који додатно смањују МВНО маржу, и на тај начин спречавају МВНО да се ефективно такмиче на малопродајном тржишту мобилне телефоније.

Најзначајнији додатни трошкови које би МВНО имао уколико би ушао у МВНО аранжман су сљедећи:

1. Трошкови у вези са усоставом и имплементацијом система – "Telemach" би прије свега морао да плати накнаду коју "БХ Телеком" наплаћује за усоставу система, у износу од 184.000 КМ за 10.000 претплатника;
2. Трошкови који настају наплатом накнаде по минути као временској јединици, док се крајњим корисницима привредног субјекта "БХ Телеком" наплата врши по краћим интервалима (нпр. од 30 секунди);
3. Накнада коју МВНО оператори плаћају за гласовне услуге се повећава са повећањем обима саобраћаја, док је "БХ Телеком" у могућности да корисницима понуди "неограничене" гласовне услуге;
4. Новчане казне за саобраћај изнад или испод плана – Референтна понуда за интерконекцију и приступ мобилног виртуеланог мрежног оператора мобилној мрежи БХ Телекома (у даљем тексту: РИП) предвиђа казну у износу од 50% уколико је реализирани саобраћај (брзина минута) изнад или испод плана тј. уколико је реализирани саобраћај 15% изнад или испод планиране границе;
5. Трошкови накнаде за "неоснован захтјев за поправак квара" у износу од 70 КМ по сату;

Надаље Подносилац захтјева наводи да је садржај МВНО пакета Противне стране једноставно такав да успешно пословање МВНО-а није могуће из сљедећих разлога:

1. МВНО понуда Противне стране не укључује Интернет тј. не садржи податковне услуге, што представља "condition sine qua non" за пружање низа сервиса и услуга корисницима;
2. МВНО понуда не укључује могућност роаминга, јер према наводима Противне стране то представља одговорност МВНО оператора;
3. СМС транзит се наплаћује "на основу комерцијалног договора", те у вези стим МВНО понуда предвиђа да се цијена услуге транзита СМС порука ка другим другим фиксним и мобилним мрежама у БиХ и иностранству одређује на основу "комерцијалног уговора", што спречава алтернативне операторе да планирају своје трошкове у вези са пружањем ове услуге, јер нису дати никакви фактори на основу којих би се ова цијена одређивала;
4. Није предвиђен никакав механизам индексације тј. велепродајне цијене Противне стране нису подложне никаквој нивелацији путем индексирања тј. наведене цијене су фиксиране у тренутку објављивања "БХ Телеком" МВНО РИП-а, те су самим тим неадекватне имајући у виду цјеновну динамичност у сferи телекомуникација, јер нису повезане ни са каквим каснијим развојем тржишта.

Четири МВНО оператора Блицнет, Елта Кабел, Телрад и Изи Мобиле имају занемариве тржишне удјеле на тржишту

мобилне телефоније од укупно 0,29%, према подацима из РАК-а четврти квартал 2016. године.

Подносилац захтјева у прилог својим тврђњама наводи да је Изи Мобиле МВНО оператор са највећим бројем корисника пословао са губитком у свакој од претходне три године, а приходи од продаје овог оператора су у значајном паду.

Услјед ових трендова "Изи Мобиле" је најавио повлачење са тржишта и од РАК-а затражио одобрење за пренос свих корисника на Телеком Српске, те ће повлачење истог са тржишта значити да ће укупно учешће неовисних МВНО оператора износити 0,14% (око 4.700 корисника), чиме ће се позиција владајућих оператора додатно појачати односно у потпуности се изгубити алтернативни конкурентски притисак њиховом пословању, а услјед постојеће политике и услова сарадње које incumbent оператори нуде МВНО операторима.

Конкуренцијски савјет је запримио пријаву концентрације привредног субјекта "Телекомуникације Републике Српске" којом исти преузима све кориснике ИЗИ МОБИЛ-а на тржишту мобилне телефоније у Босни и Херцеговини, али је исту Закључком број 02-26-1-33-3-II/16 од 10.11.2016. године, одбацио, ради непостојања обавезе пријаве концентрације, у смислу члана 14. став (1) Закона.

На основу свега наведеног Подносилац захтјева се не може учинковито такмичити са Противном страном на тржишту мобилне телефоније, те стога није ни у могућности да у своје пакете укључи мобилну телефонију.

Значај МВНО-а је препознат и од стране националних тијела за заштиту конкуренције из Европске уније (у даљем тексту: ЕУ), као и од стране Европске комисије.

Француско тијело за заштиту конкуренције је у неколико наврата истакло неопходност омогућавања МВНО операторима да се ефикасно такмиче на тржишту, те је у мишљењу из 2008. године (Мишљење 08-A-16 од 30.07.2008. године) изразило забринутост услијед спорог развоја МВНО-а у Француској, јер су у том тренутку само мање од 5% корисника чинили корисници МВНО оператора, док је истодобно тржишни udjel оператора без мреже био око 25% у Њемачкој и око 15% у Уједињеном Краљевству и Холандији. Као препреку успешном развоју МВНО-а у Француској, француско тијело је идентифицирало неповољне велепродајне услови које су у Француској нудили МНО операторима.

У три одлуке у предметима оцјене концентрација у области мобилне телефоније у погледу оператора у Аустрији, Ирској и Њемачкој, којима се број оператора смањивао са четири на три, Европска комисија је концентрације одобрила само на основу обавеза које су преузели учесници у концентрацији, а чији је циљ био да се омогући МВНО операторима да се учинковито такмиче на тржишту.

Подносилац захтјева се надаље позива на случајеве из ЕУ и то на Hutchison 3G Austria/Orange Austria (предмет Но M.6497, Одлука ЕК од 12.12.2012. године), Hutchison 3G Ireland/Telefonica Ireland (предмет Но M.6992, Одлука ЕК од 28.05.2014. године), Телефоница Deutschland/E-Plus (предмет Но M.7018, Одлука ЕК од 02.07.2014. године), Hutchison 3G UK/Telefonica UK (предмет Но M.7612, Одлука ЕК од 11.05.2016. године).

Према мишљењу Подносиоца захтјева из перспективе ЕУ, цјеновна политика Противне стране у погледу МВНО-а представља злоупотребу у виду стискања марже.

Даље у Захтјеву, Подносилац појашњава како је, стискање марже (енгл. Margin squeeze), тј. ситуација када фирма која је владајућа на вертикално вишем тржишту и притом обезбеђује инпут привредним субјектима који се са

њом такмиче на вертикално нижем тржишту наплаћује такву цијену за инпут да њени конкуренти на вертикално нижем тржишту не могу да учинковито конкурирају, представља облик злоупотребе доминантног положаја који је нарочито карактеристичан за сектор телекомуникација.

Релевантне Директиве ЕУ које се односе на примјену прописа о конкуренцији у сектору телекомуникација ("Службени лист ЕУ" (1998) Ц 265/02, § 118) ("Директива о телекомуникацијама" у погледу стискања марже (или цијене) наводе:

".... стискање цијене такођер може бити демонстрирано показивањем да је маржа између цијене која се наплаћује конкурентима на вертикално нижем тржишту (укључујући и евентуално властито пословање доминантног привредног субјекта на вертикално нижем тржишту) за приступ и цијене које мрежни оператор наплаћује на вертикално нижем тржишту је недовољна да омогући да разумно ефикасан пружалац услуга на вертикално нижем тржишту оствари нормалну стопу профита..."

Подносилац захтјева с тим у вези предлаже да Конкуренцијски савјет у обзир узме и релевантну праксу из ЕУ, имајући у виду да је стискање марже било предмет разматрања у неколико случајева из ЕУ баш у области телекомуникација, укључујући предмете број ЦОМП/Ц-1/37.451, 37.578, 37.579 - Deutsche Telekom AG - Одлука Европске Комисије од 21.05.2003. године, број ЦОМП/38.784 - Wanadoo España vs. Telefónica, Одлука Европске комисије од 04.07.2007. године и број Ц-52/09, Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige AB, Пресуда ЕСП-а од 17.02.2011. године.

У погледу компаративне праксе у области стискања марже, Подносилац такођер указује на праксу тијела за заштиту конкуренције из регије.

Тако, нпр. у једном недавном случају србијанска Комисија за заштиту конкуренције прекинула је поступак испитивања злоупотребе доминантног положаја, покренут против србијанског инцидентног оператора Телеком Србија, на основу тога што је оператор понудио Комисији поједине мјере које је спреман да проведе како би окончao радње које је Комисија сматрала спорним. Између осталог, наводи против Телекома Србија обухватали су и стискање марже у погледу марже између Телекомових велепродајних и малопродајних цијена за АДСЛ приступ, пошто маржа није била довољна да се купци Телекома Србија на велепродајном тржишту ефективно такмиче са овим оператором на малопродајном тржишту.

Подносилац захтјева предлаже да Конкуренцијски савјет утврди да је привредни субјекат "БХ Телеком" нуђењем таквих услова за пословање мобилних виртуалних оператора који онемогућавају да алтернативни оператори под економски прихватљивим условима уђу у МВНО аранжман са БХ Телекомом, злоупотрибио доминантни положај положај на тржишту интерконекције и МВНО приступа на БХ Телекому мобилну мрежу, ограничио производњу, тржишта или технички развитак, у смислу члана 10. став (2) тачка а), али и у одређеној мјери и тачке б), ц) и д) Закона.

Подносилац захтјева предлаже да Конкуренцијски савјет привредном субјекту "БХ Телеком", поред евентуалног изрицања новчане казне у смислу члана 48. Закона, наложи да своје понашање на тржишту у складу са одредбама Закона, те прекине са даљим кршењем истог.

На основу горе наведеног, Конкуренцијски савјет је оцијенио да повреде Закона, на које Подносилац захтјева указује, није могуће утврдити без проведбе поступка, те је у складу са чланом 32. став (2) Закона, на 11. сједници одржаној дана 11. октобра 2017. године, донио Закључак о покретању поступка, број УП-02-26-2-019-6/17 (у даљем

тексту: Закључак), ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) тачка б) Закона.

Конкуренцијски савјет је доставио Закључак Подносиоцу захтјева, актом број УП-02-26-2-019-11/17 дана 11. октобра 2017. године.

Конкуренцијски савјет, у складу са чланом 33. став (1) Закона, је доставио Заhtјев и Закључак на одговор противној страни у поступку, "БХ Телеком" д.д. Сарајево, Франца Лехара 7., 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина, актом број УП-02-26-2-019-12/17 дана 11. октобра 2017. године.

Дана 30. октобра 2017. године БХ Телеком се обратио Конкуренцијском савјету за одобравање додатног рока, актом број УП-02-26-2-019-13/17. БХ Телеком је у одобреној року доставио одговор на Заhtјев и Закључак Конкуренцијском савјету, у смислу члана 33. став (3) Закона, поднеском број УП-02-26-2-019-14/17 дана 1. новембра 2017. године, у којем у цијелисти оспорава Заhtјев, те сматра да исти треба одбити као неоснован, и преурањен, те у вези са појединачним наводима Подносиоца захтјева, у битном наводи сљедеће:

- Обзиром на предмет поднесеног захтјева, чињенице и наводе и истакнуте приједлоге у Заhtјеву истиче како је на предметном тржишту од кључног значаја улога регулатора – Регулаторне агенције за комуникације Босне и Херцеговине – РАК, која има прописане надлежности сходно Закону о комуникацијама у члану 36. став (1), те Савјет министара, које има све надлежности према члану 13. Закона о комуникацијама, те чланом 3. тачка 4. став а) и б) истог Закона.
- Даље указује како је Савјет министара Босне и Херцеговине на 102. сједници одржаној дана 23. маја 2017. године донио Одлуку о усвајању Политике сектора електронских комуникација Босне и Херцеговине за период 2017. – 2021. године и акцијског плана за реализацију политике ("Службени гласник БиХ" број 46/17 - даље у тексту: Политика сектора електронских комуникација). Политика сектора електронских комуникација прописује динамику регулисања и изградње електронско-комуникационске (ЕК) инфраструктуре. Усвојеном Политиком сектора електронских комуникација, у тачки 2.2. прописана је динамика увођења виртуелних мрежних оператора (МВНО): "Двије године након комерцијализације ЛТЕ мрежа, Агенција ће у сарадњи са Министарством и ресорним ентитетским министарствима доставити Савјету министара приједлог одлуке којом ће се омогућити улазак МВНО на тржиште мобилних комуникација Босне и Херцеговине." Такође, Акцијским планом за реализацију политике сектора електронских комуникација Босне и Херцеговине за период 2017.-2021. година који експлицитно прописује како је доношење Одлуке о издавању дозвола за МВНО предвиђено до децембра 2019. године.
- БХ Телеком наводи како наведене одредбе, које изричito регулишу тржиште електронских комуникација, представљају довољан основ за окончање предметног поступка. Међутим, поред тога, БХ Телеком наводи и како Подносилац захтјева не познаје правила и прописе у предметној области те даље наводи како тзв. "тржиште интерконекције и приступа МВНО мобилној и фиксној мрежи привредног субјекта БХ Телеком не постоји у регулаторној пракси БиХ, тако ни ЕУ.

За поступак наметања регулаторних мјера и увођење МВНО на тржиште, потребно је да према Правилу 54/2011 Регулаторна агенција за комуникације проведе поступак Анализе "тржишта приступа и започињања (оригинације) позива из мобилних јавних комуникационих мрежа" које се не налази на Листи релевантних тржишта у Правилу 54/2011, нити у Препоруци Европске комисије број 2007/879/EU.

- Прије наметања било каквих регулаторних обавеза, Агенција је на основу ЦРА правила 54/2011 била дужна испитати јесу ли на овом тржишту задовољена три критеријума, у складу са чланом 4. Правила 54/2011. Тек уколико се утврди да су ови критерији испуњени, било је потребно извршити оцјену ефективности конкуренције на овом тржишту и, у случају да се оцјени да на тржишту не постоји ефективна конкуренција, утврдити постојање једног или више оператора са значајном тржишном снагом на том тржишту, којима се онда одређују одређене регулаторне обавезе.

- У одговору БХ Телецом наводи и као су било какве елаборације цијена и услова који су наведени у акту под називом "Референтан понуда за интерконекцију и приступ мобилног виртуелног мрежног оператора мобилној мрежи БХ Телекома д.д. Сарајево" објављеној у септембру 2013. године, непотребна обзиром да су наведене цијене у склопу РИПМВНО базиране на велепродајним и малопродајним цијенама које су у том периоду вриједиле на телекомуникационом тржишту у БиХ и исте нису актуелне и примјерене за успоредбу, нити било какву анализу са условима и цијенама које вриједе у 2017. години.

- Комплексност наведене материје је у искључivoј надлежности Савјета министара БиХ и РАК-а, те тражи од Конкуренцијског савјета да оконча предметни поступак у складу са чланом 25. став (1) тачка e) Закона.

Дана 15. новембра 2017. године Конкуренцијски савјет је достављени Одговор на Захтјев о покретању поступка, те Закључак о покретању поступка БХ Телекома доставио на увид и очитовање Подносиоцу захтјева, поднеском број УП-02-26-2-019-15/17.

Такође, дана 15. новембра 2017. године Конкуренцијски савјет је затражио додатне информације и појашњења од стране БХ Телекома поднеском број УП-02-26-2-019-16/17.

Дана 23. студеног 2017. године запримљен је поднесак Подносиоца захтјева у којем даје очитовање о одговору БХ Телекома, под бројем УП-02-26-2-019-18/17, у којем се у битном наводи следеће:

- Осим општег навода БХ Телеком ни у чему не оспорава наводе из захтјева, захтјев је поднесен за временски период почетак 2013.- крај 2017. године, при чему треба имати у виду трајање повреде и чињеницу како исто још увијек није окончано.

- Будуће посебно регулисање ове области би свакако било пожељно, али није од значаја за већ претрпљене негативне ефекте повреде конкуренције и штету коју је Подносилац захтјева већ претрплио услед поступања БХ Телекома. Наводи БХ Телекома да његова понуда из септембра 2013. године више није на снази нејасни су и неосновани, обзиром да је иста доступна на службеној веб страници РАК-а, и БХ Телекома, а заинтересовани субјекти могу се поуздати једино у

јавне и доступне информације о понудама, те не могу бити упознати са понудама које нису доступне.

У сваком случају и да понуда није важећа, очигледно је да су повреде конкуренције постојале у вријеме када је иста била на снази. У том смислу, предлаже да Конкуренцијски савјет затражи од БХ Телекома изјашњење на околности у којем периоду је предметна понуда била на снази и на који начин је престала важити. Како је чланом 55. Закона за ову врсту кршења прописа предвиђен рок застаре од 5 година, евентуална одлука БХ Телекома да избегне елаборацију своје понуде из септембра 2013. године нико му не може помоћи да избегне санкције, јер све и када би били тачни наводи из Одговора да понуда више не важи, постојало би кршење конкуренције за период важења, а рокови застаре нису наступили. Дакле, чињеница да је БХ Телеком накнадно измијенио понуду не ослобађа га одговорности за претходно протузаконито поступање, те је анализа цијена на основу цитиране понуде нити потребна нити непримјерена. Уколико су постојеће цијене усклађене са Законом о конкуренцији то Конкуренцијски савјет може узети у обзир приликом одмјеравања казне.

Подносилац захтјева додатно наводи и како се може видjeti из тачке 5.1. Захтјева, да је упознат са секторским прописима из предметне области као и стратешким плановима за њихове измјене. Међутим, захтјев је поднесен за понашање учесника на тржишту противно прописима о заштити конкуренције, а не ex-ante регулативу из сектора телекомуникација. У том смислу, наводи БХ Телекома у вези с дефиницијом релевантног тржишта у номенклатури секторских регулатора из области телекомуникација не сматра релевантним у поступку пред Конкуренцијским савјетом, јер се пред истим релевантно тржиште дефинише у складу са Законом о конкуренцији и одговарајућим подзаконским актима, а према околностима сваког конкретног случаја, те је у том смислу дефиниција тржишта из других прописа за потребе овог поступка небитна.

Чињеница да РАК треба водити одређене активности ради прилагођавања постојећим прописима из ове области смјерницама из Политике сектора електронских комуникација не значи да БХ Телеком може имати оправданje за злоупотребу доминантног положаја на релевантном тржишту, услед недостатка ex-ante регулативе. Како је напријед наведено предметна Политика важи тек од 2017. године, а кршење конкуренције од стране БХ Телекома је започело још 2013. године.

Као што је и самом БХ Телекому познато, и као што је приказано у захтјеву, алтернативни оператори су већ дugo назочни на бх. тржишту – само послују под неправичним и дискриминаторним условима постављеним од стране incumbent оператора. У том смислу, јасно је да нису законски недостаци из области телекомуникација проблем за пословање МВНО оператора, већ понашање доминантних оператора, чија је инфраструктура нужна за пружање услуга, како је детаљно описано у Захтјеву. Дакле, јасно је

- да ex-ante мјере немају везе са ex-post контролом тржишта коју проводи Конкуренцијски савјет.
- Парадоксално је да БХ Телеком правдајући се планираним измјенама секторских прописа у области телекомуникација, захтијева од Конкуренцијског савјета да му омогући континуирano вршење повреде до децембра 2019. године. Иако Подносилац не сматра релевантним, опреза ради, Подносилац наводи како БХ Телеком погрешно представља рокове из Политике сектора телекомуникација, наиме исти се односе само на одређену нову технологију и обавезу њеног додатног укључивања у понуду, а све друге обавезе према МВНО већ постоје и по постојећим секторским прописима, а што се може видjetи из Правила 73/2014 о обављању дјелатности пружаоца јавних мобилних телефонских услуга ("Слубени гласник БиХ", 68/14), које је још увијек на снази и садржи детаљан правни оквир за рад МВНО оператора и других оператора јавних мобилних услуга, те обавезе "МНО" оператора, као имаоца дозволе за пружање ГСМ услуга или дозволу за пружање мобилних услуга на универзалним мобилним телекомуникационим системима, а што укључује и привредни субјекат БХ Телеком. Да је тако потврђује и чињеница да оператори Блицнет д.о.о. Бањалука, Елта-кабел д.о.о Добој, Логософт д.о.о. Сарајево и Телрад Нет д.о.о. Бијељина, већ јесу регистровани код РАК-а као пружаoci мобилних телефонских услуга. Стога тражи од Конкуренцијског савјета да затражи информације од БХ Телекома о: уговорима које има закључене у вези са пружањем мобилних телефонских услуга, јесу ли уговори закључени под условима из јавно доступних понуда из септембра 2013., појашњење како секторска политика која, према наводима БХ Телекома, спрјечава овај пословни субјект да даје понуду Подносиоцу захтјева, не спрјечава исти да даје понуду и закључчи уговор са наведеним операторима, те зашто истовјетна понуда која је дана наведеним операторима није транспарентно понуђена свим заинтересованим субјектима, укључујући и Подносиоцу.
- Подносилац даље наводи и како остаје при досадашњим поднесцима, и захтјевима.

Дана 23. новембра 2017. године запримљене су додатне информације и подаци од стране БХ Телекома као допуна одговора на Захтјев, те одговори на питања од стране Конкуренцијског савјета (акт број УП-02-26-2-019-16/17), под бројем УП-02-26-2-019-19/17, у којем се у битном наводи следеће:

- БХ Телеком прије свега предлаже Конкуренцијском савјету да предметни поступак обустави, јер је очигледно да је предметни поступак преурањен и потпуно неоснован, те да Подносилац захтјева у захтјеву настоји скренuti пажњу од одлучних чињеница истицањем ирелевантних тврдњи, те примјера који нису примјењиви у конкретном случају.
- Даље наводи како није јасно подносительство дефинисање релевантног тржишта, обзиром да у тачки 3.1.1. наводи као "тржиште интерконекције и приступа БХ Телекомовој мобилној и фиксној мрежи", а у тачки 3.2.2. наводи као "тржиште

интерконекције и приступа БХ Телекомовој мобилној мрежи".

- Податак који је изнио Подносилац у Заhtјеву да БХ Телеком, заједно са остала два телеком оператора повијесно посједује фиксну мрежу на територији БиХ која је заштићена монополом, је ирелевантна за предметни поступак, а из истог подносилац изводи закључак да је БХ Телеком "практично остао монополист и на тржишту мобилне мреже", имајући у виду да мобилна мрежа изграђена након распада СФРЈ.

Тржиште у производном смислу је прешироко и непрецизно. Наиме, интерконекција и приступ фиксној мрежи су потпуно одвојено третирани од стране регулатора, те стога појам фиксне мреже не треба улазити у дефиницију тржишта у вези са приступом МВНО мрежи БХ Телекома. С друге стране, тачан назив тржишта које третира приступ МВНО мрежи мобилних оператора сукладно са регулативом ЕУ назива се "тржиште приступа и започињања позива из мобилних јавних комуникационих мрежа". Ово тржиште није до сада анализирано од стране РАК-а, нити се оно налази на листи тржишта која захтијевају ex-ante регулацију, сходно Правилу 54/2011. Анализа Тржишта 7. које је РАК извршила у два наврата, а на којем Telemach у претежном дијелу заснива свој захтјев, само у мањем дијелу рефлектира на приступ МВНО, али тржиште 7 у основи није релевантно за овај поступак.

Даље се наводи како је тржиште МВНО на подручју Босне и Херцеговине је контролисано и регулисано од стране РАК-а и без могућности самосталног дјеловања МНО оператора. Стога, БХ Телеком у потпуности оспорава наводе из захтјева којима Подносилац покушава избjehi примјену секторских прописа, што је незаконито, јер се ради о нормама когентне природе, због чега су наводи Telemacha да су правила конкуренцијског права неовисна и да требају примјењивати одвојено од секторских прописа, односно, како наводи да "ако нешто није окарактеризирано како повреда секторских прописа од стране секторског регулатора, не значи да не постоји злоупораба владајућег положаја у смислу члanca 10. Закона" непримјењива. Позивање на праксу Европског суда правде у предмету Deutsche Telekom, који цитира у захтјеву Telemach, а који гласи: "Чињеница да се телекомуникациони оператор придржавао секторских прописа из области телекомуникација не значи да не постоји одговорност оператора по основу могуће повреде прописа из области конкуренције, докле год је оператор имао могућност аутономног дјеловања у погледу наводног прекршаја." По овом питању БХ Телеком није имао могућност аутономног дјеловања у погледу увођења МВНО оператора на тржиште, као нити у погледу утврђивања цијена и услуга приступа, због чега аргументација Telemacha о аутономности секторских прописа потпуно отпада. Увођење МВНО оператора је дуготрајан процес у потпуности под контролом и надзором регулатора, а све на основу тада важеће Политике сектора телекомуникација Босне и Херцеговине за период 2008.- 2012. године.

- БХ Телеком је доставио и одговоре на питања упућена од стране Конкуренцијског савјета, те у кратком навео сљедеће: РИП документ је након обављене процедуре и сугласности РАК-а објављен дана 21. марта 2011. године, а након усвајања нове регулативе Правила 54/2011, 2013. године дјеломично измијенио наведени РИП документ, а све на основу обавезе процедуре усаглашавања наведеног акта и одобравања од стране РАК-а, тренутно важећи је РИП МВНО документ из 2013. године. БХ Телеком нема нити један закључен уговор о приступу и интерконекцији МВНО мобилној мрежи БХ Телекома на основу РИП МВНО, а обзиром да РАК није издала нити једну дозволу за обављање дјелатности МВНО оператора у БИХ.
- БХ Телеком даље наводи и како је услов за приступ мобилној мрежи од стране МВНО прописан Правилом 73/2014 о обављању дјелатности пружаоца јавних мобилних телефонских услуга и Политиком сектора електронских комуникација, а не интерним актима БХ Телекома. Све будуће измене РИП документа могу се искључиво иницирати на основу одговарајуће анализе РАК-а и регулаторних мјера које она наметне свим мобилним операторима истовремено и под једнаким условима, као што је и до сада био случај, а што је БХ Телеком иссрпно илустровао достављеном документацијом. Од 2013. године оператори нису запримили никакве нове налоге регулатора, који се односе на измене важећих Референтних понуда за интерконекцију и приступ мобилног виртуелног оператора мобилној мрежи, нити је БХ Телеком у било каквом прекрају или закашњењу у извршењу обавеза према регулатору, у складу са обострано потписаним Споразумом о сарадњи на подручју конкуренције на тржишту телекомуникационих услуга између Конкуренцијског савјета и РАК-а. За напоменути је и како је РАК Рјешењем из 2016. наложио БХ Телекому усклађивање само РИП моб, а не РИП МВНО, из чега се закључује да РАК није оцјенио потребним да се РИП МВНО у овом тренутку мијења.
- На основу свега наведеног БХ Телеком није дјеловао противно Закону о конкуренцији, те предлаже Конкуренцијском савјету да донесе Рјешење о непостојању злоупотребе доминантног положаја.

Дана 5. децембра 2017. године, поднесцима број УП-02-26-019-21/17 и УП-02-26-2-019-22/17, достављени су странкама у поступку одговори противне стране на увид те евентуално очитовање.

Дана 12. децембра 2017. године Подносилац захтјева је затражио увид у спис поднеском број УП-02-26-2-019-23/17, на што је Конкуренцијски савјет затражио додатно Појашњење захтјева дана 12. децембра 2017. године, поднеском број УП-02-26-2-019-24/17, те одобрио увид у спис дана 13. децембра 2017. године, актом број УП-02-26-2-019-26/17. Појашњење Подносиоца захтјева је запримљено у Конкуренцијски савјет дана 18. децембра 2017. године, актом број УП-02-26-2-019-27/17, а увид у спис евидентиран поднеском од 21. децембра 2017. године, актом број УП-02-26-2-019-30/17.

Дана 21. децембра 2017. године, поднеском број УП-02-26-2-019-31/17 затражена је достава закључених уговора са

Блицнет Бањалука и Телрад нет Бијељина, као финансијски извјештаји, од стране БХ Телекома, а на који се БХ Телеком очитовао са захтјевом за продужење рока за доставу истих дана 4. јануара 2018. године, актом број УП-02-26-2-019-36/17, што је одобрено дана 4. јануара 2018. године, актом број УП-02-26-2-019-37/17, након чега су тражени подаци достављени у Конкуренцијски савјет дана 5. јануара 2018. године, актом број УП-02-26-2-019-38/17.

4. Релевантно тржиште

Релевантно тржиште, у смислу члана 3. Закона, те чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 33/10) чини тржиште одређених производа/услуга који су предмет обављања дјелатности на одређеном географском тржишту.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште производа обухваћа све производе и/или услуге које потрошачи сматрају међусобно замјенивим с обзиром на њихове битне особине, квалитет, намјену, цијену или начин употребе.

Према одредби члана 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно географско тржиште обухваћа цјелокупну или значајан дио територије Босне и Херцеговине на коме привредни субјекти дјелују у продаји и/или куповини релевантне услуге под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно разликују од услова конкуренције на сусједним географским тржиштима.

Релевантно тржиште услуга предметног поступка је тржиште успостављања и реализације интерконекције и приступа МВНО мобилној мрежи привредног субјекта БХ Телецом.

Релевантно географско тржиште предметног поступка је територија Босне и Херцеговине.

Слиједом наведенога, релевантно тржиште предметног поступка је тржиште успостављања и реализације интерконекције и приступа МВНО мобилној мрежи привредног субјекта БХ Телеком у Босни и Херцеговини.

5. Прикупљање података од трећих лица

Како би разјаснило одређене чињенице и доказе изнесене у поступку, а имајући у виду и чињеницу како је Регулаторна агенција за комуникације БиХ, надлежна за ех-ante регулацију на тржишту интерконекције и приступа мобилних виртуелних мрежних оператора (енг. mobile virtual network operators – MVNO) БХ Телекомовој мобилној и фиксној мрежи, Конкуренцијски савјет упутио јој је Захтјев за информацијама број УП-02-26-2-019-17/17 дана 20. новембра 2017. године.

РАК је доставила тражене податке дана 1. децембра 2017. године, поднеском запримљеним под бројем УП-02-26-2-019-20/17.

Ради додатног утврђивања чињеница у поступку Конкуренцијски савјет је дана 12. децембра 2017. године затражио од РАК-а појашњење достављених навода актом број УП-02-26-2-019-25/17, а који је одговорио дана 18. децембра 2017. године, поднеском број УП-02-26-2-019-28/17.

Дана 12. јануара 2018. године, затражено је очитовање РАК-а под бројем УП-02-26-2-019-44/17, на које је запримљен одговор у Конкуренцијски савјет дана 22. јануара 2018. године, под бројем УП-02-26-2-019-49/17.

6. Усмена расправа и даљи ток поступка

У даљем току поступка, будући да се ради о поступку са странкама са супротним интересима, Конкуренцијски савјет је заказао усмену расправу, у складу са чланом 39. Закона, за дан 9. јануара 2018. године (позив достављени Подносиоцу

захтјева актом број УП-02-26-2-019-32/17 дана 21. децембра 2017. године и Telemachu актом број УП-02-26-2-019-33/17 дана 21. децембра 2017. године).

На усменој расправи одржаној у просторијама Конкуренцијског савјета (Записник број УП-02-26-2-019-40/17 од 9. јануара 2018. године), испред Подносиоца захтјева учествовао је пуномоћник адвокат Нихад Сијерчић одвјетник, Раствко Петаковић и Милан Теофиловић као стручни помагачи, а испред БХ Телекома учествовали су пуномоћници Вахида Хоџић, Берина Авдић, Нихад Одобашић и Ахмет Ивојевић.

На усменој расправи Подносилац захтјева, и Противна страна у поступку су остали при досадашњим исказима, као и дали додатна појашњења, одговорили на постављена питања, те расправили о предмету поступка, а темељем доказа који су достављени у поступку. На усменој расправи странке у поступку су се обавезале доставити додатне одговоре на постављена питања, што је евидентирано записником.

Дана 15. јануара 2018. године Telemach је доставио одговоре на питања запримљено у Конкуренцијски савјет под бројем УП-02-26-2-019-45/17, БХ Телеком је исте доставио дана 16. јануара 2018. године, запримљено под бројем УП-02-26-2-019-46/17, те су исти одговори достављени противним странама на увид и очитовање дана 19. јануара 2018. године, актима број УП-02-26-2-019-47/17 и УП-02-26-2-019-48/17.

Дана 30. јануара 2018. године запримљен је поднесак број УП-02-26-2-019-50/17 привредног субјекта Telemach у којем између осталог тражи проведбу вјештачења, по вјештаку финансијске струке, о чemu је Конкуренцијски савјет затражио очитовање од стране БХ Телекома актом број УП-02-26-2-019-51/17, а који се очитовао дана 12. фебруара 2018. године, поднеском број УП-02-26-2-019-52/17, у којем је наведено како се противи проведби предложеног вјештачења.

Дана 20. фебруара 2018. године у Конкуренцијски савјет је запримљен поднесак број УП-02-26-2-019-53/17 од стране БХ Телекома.

Конкуренцијски савјет је дана 28. фебруара 2018. године на 20. (сједници) донио Закључак број УП-02-26-2-019-54/17 којим је одбио захтјев Подносиоца захтјева за вјештачењем.

7. Наставак поступка након Пресуде Суда Босне и Херцеговине

Пресудом Суда Босне и Херцеговине, број C1 3 У 028507 18 У од 1. јуна 2019. године, уважена је Тужба привредног субјекта Telemach и поништено Рjeшење Конкуренцијског савјета, број УП-02-26-2-019-60/17 од 4. априла 2019. године те предмет враћен Конкуренцијском савјету на поновно рjeшавање.

(Пресудом је наложено Конкуренцијском савјету да у поновном поступку водећи рачуна о примједбама, правилно и потпуно утврди чињенице, те на основу тако утврђеног чињеничног стања донесе правилну и на закону засновану одлуку.

Примједбе су се односиле на слиједеће: да је тужени био дужан да јасно и недвосмислено у складу са својим надлежностима утврди да ли је БХ Телеком понудио економски неисплативе услове за обављање дјелатности мобилног виртуелног мрежног оператора (MBNO), те да ли су привредни субјекти ТелрадНет д.о.о. и Блицинет д.о.о. закључила са БХ Телекомом уговоре на нетранспарентан и дискриминирајући начин, као и да утврди да ли су услуге MBNO и СП међусобно замјењиве. Према начелу материјалне истине, тужени је био дужан утврдити да ли привредни субјекат БХ Телеком има доминантан положај и је ли исти злоупотребљује, те је било потребно провести доказе

и утврдити услове под којим послује субјекат, да ли је економски исплативо осталим субјектима закључити уговоре о пружању предметне услуге по цијенама прописаним РИП MBNO документу, те да ли су услуге MBNO и СП замјењиве. Такође, тужени је био дужан дати и јасне и ваљане разлоге који представљају основ за доношење одлуке).

Конкуренцијски савјет је пресуду запримио дана 13. јуна 2019. године под бројем УП-02-26-2-019-74/17, а како је иста садржавала техничку грешку дана 14.6.2019. године, Суду БиХ је упућена Обавијест број УП-02-26-2-019-75/17, у којој се тражи појашњење о поступању.

Дана 3.7.2019. године, Конкуренцијски савјет је запримио Рjeшење (акт број УП-02-26-2-019-79/17), којим се исправља достављена Пресуда.

Поступајући по Пресуди, странкама у поступку је иста послана на евентуално очитовање, и то дана 24.6.2019. године Подносиоцу захтјева, актим број УП-02-26-2-019-76/17, а БХ Телекому актим број УП-02-26-2-019-77/17.

Дана 28.6.2019. године, Подносилац захтјева је доставио своје очитовање на Пресуду, запримљено под бројем УП-02-26-2-019-78/17, у којем је наведено како остаје при свим захтјевима и наводима који су изнесени у досадашњем току поступка.

БХ Телеком у остављеном року није доставио своје очитовање па је с тога поднеском број УП-02-26-2-019-80/17 дана 23.07.2019. године упућена ургенција по питању траженог. Дане 31.07.2019. године поднеском који је запримљен под бројем УП-02-26-2-019-81/17 привредни субјекат БХ Телеком је доставио свој осврт по питању предметне Пресуде.

8. Утврђено чињенично стање и оцјена доказа

Након сагледавања релевантних чињеница и доказа утврђених током поступка, чињеница изнijетих на усменој расправи, података и документације релевантних институција, савјесном и детаљном оцјеном сваког доказа посебно и свих доказа заједно, цијенећи правна схваћања и примједбе из Пресуде Суда БиХ, Конкуренцијски савјет је утврдо сљедеће:

Чланом 9. став (1) и (2) Закона прописано је како привредни субјекат има доминантан положај на релевантном тржишту роба или услуга, ако се због своје тржишне снаге може понашати у значајној мјери неовисно од стварних или могућих конкурената, купаца, потрошача или добављача, такође узимајући у обзир удио тог привредног субјекта на релевантном тржишту, учешће на том тржишту које имају његови конкуренти, као и правне запреке за улазак других привредних субјеката на тржиште. Претпоставља се да привредни субјекат има доминантни положај на тржишту роба или услуга ако на релевантном тржишту има учешће веће од 40%.

Чланом 10. став (1) прописано је да је забрањена свака злоупотреба доминантног положаја једног или више привредних субјеката на релевантном тржишту, а чланом 10. став (2) тачка прописано је да се злоупотреба доминантног положаја посебно односи на: а) директно или индиректно наметање нелојалних куповних и продајних цијена или других трговинских услова којима се ограничава конкуренција,

б) ограничавање производње, тржишта или техничког развоја на штету потрошача, ц) примјену различитих услова за исту или сличну врсту послова с осталим странама, чиме их доводе у неравноправан и неповољан конкурентски положај, д) закључивање споразума којима се условљава да друга страна прихвати додатне обавезе које по својој природи

или према трговинском обичају немају везе с предметом таквог споразума.

Злоупотреба доминантног положаја, поред критеријума прописаних у члану 10. Закона, сматрају се и случајеви прописани Одлуком Конкуренцијског савјета о дефинисању категорија доминантног положаја прописани у члану 9. предметне Одлуке.

У конкретном случају, привредни субјекат Telemach, наводи како постоји злоупотреба доминантног положаја из члана 10. став (2) Закона, а која се очituје у нуђењу услова за пословање и обављање дјелатности мобилног виртуелног мрежног оператора (МВНО) који закључење МВНО аранжмана са привредним субјектом БХ Телеком, чини економски неисплативим.

На основу достављених доказа и утврђеног чињеничног стања, као аргументације изнесене током поступка, савјесном и детаљном оцјеном сваког доказа посебно и свих доказа заједно, цијењени правна схваћања и примједбе из Пресуде Суда БиХ Конкуренцијски савјет је разматрао наведени предмет и доноси одлуку да се Подносилац у свом захтјеву одбије, јер радиће које се стављају на терет привредном субјекту БХ Телеком не представљају злоупотребу доминантног положаја из члана 10. Закона.

Као прво, у овом поступку Конкуренцијски савјет је извршио увид у:

- Закон о комуникацијама;
- Одлuku Савјета министара Босне и Херцеговине о усвајању Политике сектора електронских комуникација Босне и Херцеговине за период 2017.-2021. и Акцијског плана за реализацију политike;
- Правило РАК-а 54/2011 О анализи тржишта електронских комуникација;
- Правило РАК-а 73/2014 О обављању дјелатности пружатеља јавних мобилних телефонских услуга;
- Референтну понуду за интерконекцију и приступ мобилног виртуелног мрежног оператора мобилној мрежи БХ телекома д.д. Сарајево (РИП МВНО), од 17. 9. 2013. године,
- Листу оператора са значајном тржишном снагом РАК-а број 03-29-2003-1/12 од 10.08.2012. године,
- Одлuku РАК-а о проглашењу оператора са значајном тржишном снагом на тржишту терминације позива у индивидуалне мобилне мреже, велепродајни ниво број 01-02-2-1438-1/17 од 30. маја 2017. године,
- као и све остale доказе изложене током поступка.

Прије свега, за потребе оцјене предметног случаја, Конкуренцијски савјет је уважио и чињеницу како је предметно тржиште регулисано и Законом о комуникацијама. Закон о комуникацијама је lex specialis који регулише ову специфичну материју на специфичан начин, те да у складу са Законом о конкуренцији Конкуренцијски савјет може дјеловати у појединачним случајевима, након што су се догодили као дјеловање ex-post на релевантном тржишту.

Чињеница је да је Закон о комуникацијама поставио правни оквир за регулацију тржишта електроничких комуникација, те да је истим Законом утемељено неовисно регулаторно тијело Регулаторна агенција за комуникације Босне и Херцеговине. У складу са чланом 3. Закона о комуникацијама као релевантна тијела за проведбу одредби у области електроничких комуникација одређена су Савјет министара Босне и Херцеговине и Регулаторна агенција за комуникације Босне и Херцеговине.

У складу са предњим, Савјет министара Босне и Херцеговине даје оквир у облику усвајања Политике овог

сектора, а РАК регулише мреже, услуге, утврђује цијене, издаје дозволе, међуповезивање и одређује услове за осигурање заједничких и међународних комуникационих средстава и остало.

Савјет министара креира Политику, а РАК са својим овластима врши либерализацију и отварање тржишта електроничких комуникација у Босни и Херцеговини, те омогућује конкуренцију са досадашњим државним монополима.

Даље, РАК својим актима, Правилом 54/2011, наводи како Агенција: "утврђује релевантна тржишта која су подложна претходној (ex ante) регулацији, проводи анализу тржишта, које се састоји од: одређивања релевантног тржишта, оцјене ефективности конкуренције на том тржишту и... утврђује постојање оператора са значајном тржишном снагом, те одређује регулаторне обавезе операторима са значајном тржишном снагом ако не постоји ефективна конкуренција на анализираном релевантном тржишту...".

У Анексу Правила 54/2011, наведено је тржиште 7. као "тржиште позива који завршавају у индивидуалним мобилним мрежама (терминирање позива) – велепродајни ниво".

Циљно тржиште овог поступка сукладно важећем Правилу 54/2011 је 7. које је дефинисано на начин да је то тржиште које једним дијелом обухваћа предмет овог конкретног поступка, односно дјеловање МВНО оператора на тржишту и приступ том тржишту.

За овај поступак, битно је навести и како је Правилом РАК-а 73/2014, о обављању дјелатности пружаоца јавних мобилних телефонских услуга, прописана процедура потписивања уговора о пружаоцу услуга мобилне телефоније мобилној мрежи једног од МВНО оператора у Босни и Херцеговини, па сплиједом тога и са БХ Телекомом као incumbent оператором у Босни и Херцеговини. Наведено Правило 73/2014 дефинише двије врсте пружаоца услуга: оператора виртуалне мобилне мреже (МВНО) и пружаоца мобилних услуга (енгл. Service provider, у даљем тексту: СП).

Из аката РАК-а, који су горе побројани јасно је како је секторски регулатор упознат са проблематиком МВНО оператора, те да се бавио истима кроз своју регулативу, односно Правило 73/2014.

У конкретном поступку пред Конкуренцијским савјетом, Telemach у свом захтјеву сматра да је БХ Телеком злоупотријебио доминантно положај на начин да је понудио економски неисплативе услове за пословање и обављање дјелатности мобилног виртуелног мрежног оператора (МВНО), те да то представља повреду члана 10. став (2) Закона о конкуренцији.

Предметни услови и цијене, које исти оспорава, те наводи како исти представљају злоупотребу доминантног положаја у складу са чланом 10. Закона о конкуренцији, а који регулишу приступ МВНО оператора на БХ Телекому мобилну мрежу садржани су у "Референтној понуди за интерконекцију и приступ мобилног виртуелног мрежног оператора мобилној мрежи БХ Телекома д.д. Сарајево" (у даљем тексту: РИП МВНО), на коју је РАК дао сагласност актом број 05-29-1597-9/13 од 29.08.2013. године, а иста је усвојена од стране Управе друштва, дана 17. септембра 2013. године.

Овде је битно нагласити како су истовјетне РИП МВНО документе усвојили и други incumbent оператори у Босни и Херцеговини, а то су XT д.д. Mostar te Телекомуникације РС д.д. Бања Лука.

Временски период повреде на коју се позива Telemach је од дана доношења РИП МВНО документа до 2017. године.

Анализом поступка доношења и усвајања РИП МВНО документа, Конкуренцијски савјет је уважио став и појашњење РАК-а, у којем је наведено како је циљ сваког РИП документа омогућавање транспарентног и недискриминаторног приступа појединачним мрежама или услугама, па тако и РИП МВНО документ. Процедура доношења РИП докумената, па тако и РИП МВНО документа је резултат различитих околности на тржишту, било потреба оператора да изврши усклађивање референтне понуде са актуелним законима, или пак неким другим актима. Измјене и допуне РИП докумената може иницирати РАК, а могу и други оператори на тржишту, на основу праћења тржишта, или уочавања ефеката које треба измијенити, односно мноштво могућности, те да у пракси не постоји периодичност у овоме процесу.

Међутим, у сваком случају за усвајање било које врсте референтне понуде, потребна је сагласност РАК-а да би иста била правно ваљана.

Таква процедура испоштована је и од стране БХ Телекома приликом усвајања РИП МВНО документа, који је објављен на службеним веб страницама БХ Телекома, а и РАК-а, те исти садржава цијене и услове приступа МВНО оператора на мобилну мрежу БХ Телекома.

С тим у вези, да би РИП МВНО документ био примјењив на одређени привредни субјекат, у складу са чланом 2. став (2) РИП МВНО, потребно је испуњење услова да исти посједује валидну дозволу РАК-а за обављање дјелатности МВНО оператора, те чланом 12. став (3) тачка а) који прописује достављање овјерене копије важеће дозволе издане од стране РАК-а, БХ Телекому за потребе закључења уговора.

Дакле, право на подношење захтјева за кориштењем услуге из ове понуде (РИП МВНО) имају овлаштени оператори којима је РАК додијелио одговарајућу дозволу за пружање мобилних услуга (као МВНО оператор) на подручју Босне и Херцеговине, те је исту потребно и приложити уз захтјев за почињање преговора за закључење уговора о пружању услуга МВНО оператора са БХ Телецомом.

С обзиром на горе наведене услове, током поступка је, поднеском привредног субјекта Telemach који је запримљен под бројем УП-02-26-2-019-45/17 од 15.01.2018. године, утврђено како се Telemach никада није обраћао РАК-у са захтјевима за остваривање статуса МВНО оператора. Telamach није био лиценциран за МВНО дјеловање "а уколико би се и обратио РАК-у са захтјевом за издавање дозволе за обављање дјелатности МВНО, РАК не би могао издати тражену дозволу" (поднесак РАК-а број 02-29-2867-4/17 од 15.12.2017. године). Све ово напријед потврдио је РАК још једном својим поднеском број 02-29-2867-6/17 од 17.01.2018. године истичући да "нису ни постојали услови за подношење такве апликације/захтјева који су произилазили из ограничења тада важеће Одлуке о измјени Одлуке о политици сектора телекомуникација БиХ за период 2008 -2012. године".

Безано за чињеницу посједовања дозволе за обављање дјелатности МВНО оператора, према службеној информацији из РАК-а, нити један оператор на подручју Босне и Херцеговине не посједује дозволу за обављање дјелатности МВНО, па тако ни Telemach.

Изузев чињенице, да Telemach не посједује дозволу РАК-а, Конкуренцијски савјет је узео у обзир и чињеницу како је током 2017. године, ступила на снагу и нова "Политика сектора електронских комуникација Босне и Херцеговине за период 2017.-2021." усвојена од стране Савјета министара БиХ која има утицај и на акте РАК-а, а који у правилу требају слиједити заштране циљеве из

политике, као и акцијског плана за проведбу исте, те пронаћи начин остваривања исте.

У предметној политици у тачки 2.2. Акцијског плана за реализацију Политике, експлицитно је наведено: "Двије године након комерцијализације ЛТЕ мрежа, Агенција ће у сарадњи са Министарством и ресорним ентитетским министарствима доставити Савјету министара приједлог одлуке којом ће омогућити улазак МВНО на тржиште мобилних комуникација Босне и Херцеговине." Обзиром да у периоду од 2013. до 2017. године, као периоду на који Подносилац захтјева указује на евентуално постојање повреде одредби Закона о конкуренцији, у Босни и Херцеговини, ЛТЕ мреже (мреже четврте генерације мобилне телефоније) нису биле присутне, то није био испуњен услов за појаву МВНО оператора на тржишту Босне и Херцеговине.

У појашњењу ваљаности и примјене РИП МВНО документа, РАК експлицитно наводи и "како примјена РИП МВНО документа у овоме тренутку није могућа", а из разлога прилагођавања важећој регулативи.

РАК наводи како цијене које су изражене у РИП МВНО документу "не подијежу могућности преговарања, односно не ради се о горњим граничним цијенама", што значи да су изражене цијене фиксне као такве.

У односу на чињеницу како је Закон о комуникацијама lex specialis у области електронских комуникација, Конкуренцијски савјет ипак не оспорава могућност ex post дјеловања на тржиштима електроничких комуникација у складу са Законом о конкуренцији, али у појединачним случајевима, цијенећи сваки за себе, те уколико постоји могућност дјеловања у складу са усвојеном регулативом.

Стога, у односу на наводе Подносиоца захтјева о "истискивању марже" (margin squeeze), Конкуренцијски савјет је утврдио у овом поступку следеће:

Да би цијене из РИП МВНО документа представљале "истискивање марже", што - недвојбено представља " злоупотребу доминантног положаја" потребно је, поред цијена које требају да имају "истискујући карактер" и да субјекат није имао могућност избора понуде, те да постоји могућност снижавања цијене у складу са понудом.

Обзиром да исти увјети нису испуњени Конкуренцијски савјет је утврдио како нема ни "злоупотребе доминантног положаја".

Наиме, РИП МВНО је опсежан документ који је подложен промјенама, који садржи поред цијена и бројне услове пословања у случају закључења уговора. Документ не може ступити на снагу док исти не одобри РАК, а "спорни БХ Телекомов РИП МВНО" је РАК одобрио.

Исте РИП МВНО са истим цијенама и условима садржавају и остали телеком оператори у Босни и Херцеговини.

Међутим, у погледу могућности избора, подносилац захтјева Telemach је имао могућност избора, а то је затражити закључење уговора као пружалац услуга СП (service provider). Закључење уговора као СП се врши на основу преговора, а уговор се доставља РАК-у ради регистрације, те стога није потребно исходити дозволу. Сходно документу Смјернице за увођење мобилних виртуелних мрежних оператора (МВНО) и даваоца услуга (СП) на тржиште мобилних комуникација у БиХ из 2010 године, сачињен од стране РАК-а СП ради без дозволе, на бази комерцијалних аранжмана, а за дјеловање на тржишту је довољна пријава и регистрација РАК-у док МВНО има своју инфраструктуру и одговоран је за своју промоцију бренд, понуду својих услуга, бригу о корисницима и друго, на бази дозволе РАК-а.

Дакле, чињеница је да Конкуренцијски савјет дјелује ex-post, након настанка повреде. У конкретном случају повреда

није настала те се понуђене цијене нису могле ни примијенити.

Тако, обзиром да у складу са чланом 43. став (7) Закона, Конкуренцијски савјет у сврху оцјене датог случаја, може користити судском праксом Европског суда правде и одлукама Европске комисије, разматрао предмет Deutsche Telekom (Case C-280/08, Пресуда ЕСП од 14. октобра 2010. године), у којем је Европски суд правде утврдио како чињеница да се телекомуникациони оператор придржавао секторских прописа из области телекомуникација, не значи да не постоји одговорност оператора по основу могуће повреде прописа из области конкуренције, докле год је оператор имао могућност аутономног дјеловања у погледу наводног прекрипаја.

Анализом предметног случаја и оцјене Европског суда правде из Пресуде, Конкуренцијски савјет је утврдио да у овом поступку, БХ Телеком није имао могућност аутономног дјеловања у погледу закључивања уговора о приступу МВНО оператора на БХ Телекомову мобилну мрежу. Чињенице утврђена у поступку јасно доказују да је за обављање дјелатности МВНО оператора потребна дозвола РАК-а, те да су цијене из РИП МВНО фиксне, а не подложне преговарању или пак снижавању, те да је исте одобрио РАК, у складу са својим процедурама.

Стога, аргументација Telemacha о аутономности секторских прописа потпуно отпада. Увођење МВНО оператора је дуготрајан процес у потпуности под контролом и надзором регулатора, а не питање нарушавања тржишне конкуренције и утврђивања злоупотребе доминантног положаја од стране Конкуренцијског савјета.

Такође, током поступка Конкуренцијски савјет је, на приједлог Подносиоца захтјева, затражио од БХ Телекома и доставу уговора закључених са привредним субјектима Телрад Нет д.о.о. Бијељина, и Блицнет д.о.о. Бања Лука, а на основу приговора Подносиоца да исти имају закључене уговоре на нетранспарентан и дискриминирајући начин, обзиром да исти уговор није понуђен Telemach-у. Увидом у достављене уговоре од стране БХ Телекома, а закључене са привредним субјектима Телрад Нет д.о.о. и Блицнет д.о.о., утврђено је да исти у складу са Правилом РАК-а 73/2014, имају статус пружаоца услуга (СП), чији се правни статус и начин остваривања права приступа мобилној мрежи разликује од права на приступ МВНО оператора, те да се на исте не примјењују цијене и услови из РИП МВНО документа, као и да исти закључују уговоре на основу преговора и на комерцијалној основи, што је омогућено Правилом 73/2014, па је утврђено како наводи Telemach по питању закључивања уговора, те наводи истога како је СП само врста МВНО оператора нису тачни.

Конкуренцијски савјет је такође, слиједом запримљене обавијести од стране привредног субјекта БХ Телеком од 20.02.2018. године, утврдио и да је Регулаторна агенција за комуникације наложила повлачење свих актуелних РИП МВНО докумената који се налазе на веб страницама incumbent оператора, између осталог и привредног субјекта БХ Телеком, најкасније до 28.02.2017. године обзиром да усвојена Политика сектора електронских комуникација прецизно дефинира динамику појаве МВНО оператора на тржишту Босне и Херцеговине.

На основу предњег, Конкуренцијски савјет је утврдио да БХ Телеком није злоупотријебио доминантни положај из члана 10. став (1) Закона којим је прописано да је забрањена свака злоупотреба доминантног положаја једног или више привредних субјеката на релевантном тржишту, а чланом 10. став (2) прописано је да се злоупотреба доминантног положаја посебно односи на: а) директно или индиректно

наметање нелојалних куповних и продајних цијена или других трговинских услова којима се ограничава конкуренција, б) ограничавање производње, тржишта или техничког развоја на штету потрошача, ц) примјену различитих услова за исту или сличну врсту послова с осталим странама, чиме их доводе у неравноправан и неповољан конкуренцентски положај, д) закључивање споразума којима се условљава да друга страна прихвати додатне обавезе које по својој природи или према трговинском обичају немају везе с предметом таквог споразума, као ни члана 9. Одлуке Конкуренцијског савјета о дефинисању категорија доминантног положаја.

Дакле, у односу на све горе наведено, Конкуренцијски савјет даје и осврт на питања која су Пресудом Суда БиХ, наведена као кључна за рјешавање предметног поступка, те даје одговоре на исте:

- јасно и недвосмислено у складу са својим надлежностима Конкуренцијског савјета, утврдiti да ли је БХ Телеком понудио економски неисклативе услове за обављање дјелатности мобилног виртуелног мрежног оператора (МВНО)?

Из цјелокупно проведеног поступка, утврђено је како је оквир за доношење РИП МВНО документа, донијела РАК, те да је након проведене процедуре од стране БХ Телекома, на исти документ сагласност дала РАК, те да истовјетне документе РИП МВНО имају и остали incumbent оператори у БиХ (ХТ д.д. и Мтел д.д.).

Такођер, истом документом је предвиђено да само ималац дозволе МВНО оператора, коју издаје РАК може са incumbent оператором закључити Уговор о пружању услуга МВНО оператора, у којем би се прецизирао њихов пословни однос (између incumbent оператора (у конкретном случају БХ Телеком и Telemach).

Током поступка је утврђено како Telemach никада није затражио дозволу РАК-а за обављање дјелатности МВНО оператора.

У погледу цијена услуга садржаних у усвојеном РИП МВНО, Конкуренцијски савјет је утврдио како су исте цијене садржане у понудама и у осталим incumbent операторима ХТ д.д. Mostar и Телекомуникације РС д.д. Бања Лука, те да је на исте дала сагласност РАК. Такође, за један дио услуга из понуде РИП МВНО цијене су подложне могућностима преговарања, док је за дио услуга прописан фиксни износ цијене услуге.

Дакле, чињеница је да Telemach никада није затражио дозволу РАК-а за обављање дјелатности МВНО оператора, те да исти није нити могао закључити уговор према понуди РИП МВНО.

- да ли су привредни субјекти ТелрадНет д.о.о. и Блицнет д.о.о. закључили са БХ Телекомом уговоре на нетранспарентан и дискриминирајући начин, као и да утврди да ли су услуге МВНО и СП међусобно замјењиве?

Из цјелокупно проведеног поступка, утврђено је како су уговори између телеком оператора (БХ Телеком) и ТелрадНет д.о.о. и Блицнет д.о.о. закључени након обављених преговора, те да су исти резултат преговора уговорних страна, те да се на наведене уговоре не примјењује РИП МВНО документ, у погледу цијена као и осталих услова, те да пружаоци услуга ТелрадНет д.о.о. и Блицнет д.о.о. своје услуге у оквиру уговора са БХ Телекомом, обављају као СП (service provider) што значи да су регистрирани од стране РАК-а за обављање услуга service providera, а не за МВНО оператора (узимајући у обзир раније указане разлике између МВНО и СП).

Такође, утврђено је како обављање дјелатности МВНО оператора и СП оператора међусобно разликују у тој мјери да се статус СП стјече на потпуну другачији начин од статуса МВНО оператора (код СП довољна је пријава и регистрација РАК-у док је за МВНО оператора потребна дозвола од стране РАК-а) стога из проведеног поступка произлази како уговори између ТелрадНет д.о.о. и Блицнет д.о.о. и БХ Телекома, нису закључени на нетранспарентан и дискриминирајући начин.

Такође, утврђено је како није постојала никаква правна ни било каква друга препрека Telemach-у да покрене поступак преговора и закључења уговора као СП оператор, те да је и сам током поступка тврдио како су те врсте услуга истовјетне. Из чега произлази да би путем преговора могао закључити уговор са БХ Телеком-ом у те стечији статус СП, а да исти никада није ни тражио, док је с друге стране РАК у свом очитовању (Акт број 02-29-2867-6/17 од 17.1.2018. године – у спису) појаснио разлику стицања статуса МВНО оператора и СП оператора, те је недвојбено утврђено да се наведени статуси стичу на основу различито проведене процедуре, те да се приликом закључења уговора као СП може преговарати о цијенама по свим аспектима уговора.

- према начелу материјалне истине, тужени је био дужан утврдити да ли привредни субјекат БХ Телеком има доминантни положај и је ли исти злоупотребљује?
- У тачки 4. овог Рјешења, утврђено је релевантно тржиште предметног поступка, а то је тржиште успостављања и реализације интерконекције и приступа МВНО мобилној мрежи привредног субјекта БХ Телеком у Босни и Херцеговини. Имајући у виду чињеницу како на релевантном тржишту приступ оператора мобилној мрежи БХ Телеком имају само имаоци дозвола МВНО оператора, те да се исти, може закључити уговор са било којим incumbent оператором у Босни и Херцеговини, утврђено је да БХ Телеком, ХТ д.д. Мостар и Телекомуникације РС д.д. Бања Лука имају доминантни положај на тржишту БиХа све у складу са раније наведеном Листом оператора са значајном тржишном снагом РАК-а и Одлуком РАК-а о проглашењу оператора са значајном тржишном снагом на тржишту терминације позива у индивидуалне мобилне мреже, велепродајни ниво.
- провести доказе и утврдити услове под којим послује субјекат, да ли је економски исплативо осталим субјектима закључити уговоре о пружању предметне услуге по цијенама прописаним РИП МВНО документу.

Обзиром да Telemach није имао дозволу за пружања МВНО услуга, није могао ни закључити уговор са БХ Телекомом, а као што је већ речено регистрација за СП и статус имаоца дозволе МВНО може бити замјењив, без обзира што сваки има своје специфичности.

- дати и јасне и ваљане разлоге који представљају основ за доношење одлуке.

Конкуренцијски савјет је на основу анализе свих достављених података утврдио како је захтјев Telemach-a потпуно неоснован, те потакнут непознавањем прописа и могућности пословања и пружања услуга мобилне телефоније у Босни и Херцеговини, те да БХ Телеком у конкретном случају својим поступањем није прекршио одредбу члана 10. став (2) Закона о конкуренцији.

На основу свега наведеног Конкуренцијски савјет је одлучио као у тачки 1. диспозитива овога Рјешења.

9. Трошкови поступка

Дана 30. јануара 2018. године Пуномоћник Подносиоца захтјева поднеском број УП-02-26-2-019-50/17 доставио Захтјев за накнаду трошкова поступка у укупном износу од 2.527,20 КМ са укљученим износом ПДВ-а, те износ од 2.000 КМ за плаћену таксу на захтјев за покретање поступка.

Конкуренцијски савјет је приликом одређивања трошкова поступка узео у обзир одредбе Закона о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 и 53/16), и то члан 105. став (2) Закона о управном поступку када у поступку учествују двије или више странака са супротним интересима, странка која је изазвала поступак, а на чију је штету поступак окончан, дужна је противној странци надокнадити оправдане трошкове који су тој странци настали учешћем у поступку.

Конкуренцијски савјет је одbio захтјев пуномоћника подносиоца захтјева за надокнаду трошкова поступка, будући да је наведени поступак привредни субјекат није успио у поступку, те стога нема право на надокнаду трошкова поступка, у смислу Закона о управном поступку.

На основу горе наведеног, Конкуренцијски савјет је одлучио као у тачки 2. диспозитива овога Рјешења.

10. Административна такса

У складу са чланом 2. тарифни број 107. став (1) тачка ф) Одлуке о висини административних такси у вези са процесним радњама пред Конкуренцијским савјетом ("Службени гласник БиХ", број 30/06, 18/11 и 75/18) Подносилац захтјева је на ово Рјешење обавезан платити административну таксу у укупном износу од 1.500,00 КМ у корист Буџета институција Босне и Херцеговине.

11. Пука о правном лијеку

Против овога Рјешења није дозвољена жалба.

Незадовољна странка може покренути Управни спор пред Судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објављивања овога Рјешења.

Број УП-02-26-2-019-82/17
12. септембра 2019. године

Сарајево

Предсједница
Мр Аријана Регода -
Дражић, с. р.

VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

716

Na osnovu člana 17. tačka 24. Zakona o Visokom sudsском i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08), Visoko sudska i tužilačko vijeće, na sjednici održanoj 16. oktobra 2019. godine, donosi

PRAVILNIK O IZMJENI I DOPUNI PRAVILNIKA O SISTEMU ZA AUTOMATSKO UPRAVLJANJE PREDMETIMA U SUDOVIMA (CMS)

Član 1.

U Pravilniku o Sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima ("Službeni glasnik BiH", br. 04/16, 37/16, 84/16, 40/17, 34/18 i 34/19), u članu 78. (Faze predmeta u Sudu Bosne i Hercegovine), iza stava (6) dodaje novi stav (7) koji glasi:

- (7) Оcjena zakonitosti (Usoz).

U stazu (7) - Оcjena zakonitosti (Usoz) dodaje se nova oznaka faza predmeta i opis:

Usoz - (Upravni spor ocijene zakonitosti).

Član 2.

U članu 117. (*Modul za pristup predmetima putem interneta*), stav (4) mijenja se i glasi:

(4) JPK važi do dana arhiviranja predmeta u kojem je izdat.

Član 3.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 09-02-2-1584-5/2019

18. oktobra 2019. godine
Sarajevo

Predsjednik
Milan Tegeltija

Na osnovu člana 17. točka 24. Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08), Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće, na sjednici održanoj 16. listopada 2019. godine, donosi

PRAVILNIK**O IZMJENI I DOPUNI PRAVILNIKA O SUSTAVU ZA AUTOMATSKO UPRAVLJANJE PREDMETIMA U SUDOVIMA (CMS)**

Članak 1.

U Pravilniku o Sustavu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima ("Službeni glasnik BiH", br. 04/16, 37/16, 84/16, 40/17, 34/18 i 34/19), u članku 78. (Faze predmeta u Sudu Bosne i Hercegovine), iza stavka (6) dodaje novi stavak (7) koji glasi:

(7) Ocjena zakonitosti (Usoz).

U stavku (7) - Ocjena zakonitosti (Usoz) dodaje se nova oznaka faza predmeta i opis:

Usoz - (Upravni spor očijene zakonitosti).

Članak 2.

U članku 117. (*Modul za pristup predmetima pomoću interneta*), stavak (4) mijenja se i glasi:

(4) JPK važi do dana arhiviranja predmeta u kojem je izdat.

Član 3.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 09-02-2-1584-5/2019

18. listopada 2019. godine
Sarajevo

Predsjednik
Milan Tegeltija

Na osnovu člana 17. tачка 24. Закона о Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08), Високи судски и тужилачки савјет, на сједници одржаној 16. октобра 2019. године, доноси

ПРАВИЛНИК**О ИЗМЈЕНИ И ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О СИСТЕМУ ЗА АУТОМАТСКО УПРАВЉАЊЕ ПРЕДМЕТИМА У СУДОВИМА (ЦМС)**

Члан 1.

У Правилнику о Систему за аутоматско управљање предметима у судовима ("Службени гласник БиХ", бр. 04/16, 37/16, 84/16, 40/17, 34/18 и 34/19), у члану 78. (Фазе предмета у Суду Босне и Херцеговине), иза става (6) додаје нови став (7) који гласи:

(7) Оцјена законитости (Усоз).

У ставу (7) - Оцјена законитости (Усоз) додаје се нова ознака фаза предмета и опис:

Усоз - (Управни спор оцијене законитости).

Član 2.

У članu 117. (*Modul za pristup predmetima putem interneta*), stav (4) mijenja se i glasi:

(4) JPK важи до дана архивирања предмета у којем је издат.

Član 3.

Ovaj Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 09-02-2-1584-5/2019

18. октобра 2019. године
Сарајево

Предсједник
Милан Тегелтија

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE**

717

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sastivu, u predmetu broj **U 6/19**, rješavajući zahtjev **Kantonalnog suda u Sarajevu**, na osnovu člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1), (2) i (3), člana 61. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, potpredsjednik

Mirsad Čeman, potpredsjednik

Margarita Caca-Nikolovska, potpredsjednica

Tudor Pantiru, sudija

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudija

Seada Palavrić, sutkinja

Giovanni Grasso, sudija

na sjednici održanoj 4. oktobra 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kantonalnog suda u Sarajevu za ocjenu kompatibilnosti odredbi člana 2. st. (2) i (3) i člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine FBiH" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11),

utvrđuje se da odredbe člana 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate ("Službene novine FBiH" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) nisu u skladu sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Stavljuju se van snage odredbe člana 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) jer nisu u saglasnosti sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U skladu sa članom 61. stav (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, odredbe člana 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) prestaju važiti narednog dana od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

Utvrđuje se da je član 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) u skladu sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Sarajevu (sutkinja Silvana Brković-Mujagić; u dalnjem tekstu: podnositelj zahtjeva) podnio je 17. maja 2019. godine Ustavnom суду Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu kompatibilnosti člana 2. st. (2) i (3) i člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) sa članom II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine, članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u dalnjem tekstu: Evropska konvencija), članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i članom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Doma naroda i Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine zatraženo je 22. maja 2019. godine da dostave odgovor na zahtjev.

3. Dom naroda i Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine nisu dostavili odgovor na zahtjev, ali je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Vlada) 13. juna 2019. godine dostavila svoje mišljenje o podnesenom zahtjevu.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva je naveo da je pred tim sudom u toku postupak po žalbi tražioca izvršenja Nike Vasilija (u dalnjem tekstu: tražilac izvršenja) protiv osiguravajućeg društva "Sarajevo-osiguranje" d.d. Sarajevo (u dalnjem tekstu: izvršenik) radi izvršenja Presude Osnovnog suda u Ljubuškom broj P-188/91 od 10. januara 1992. godine, pravosnažne 10. februara 1992. godine i izvršne 25. februara 1992. godine. Presuda glasi, kako je navedeno, na isplatu dospjele rente zbog izgubljene zarade za period od 23. aprila do 30. oktobra 1991. godine i buduće rente (dok se ne izmjene okolnosti) sa zakonskim zateznim kamatama od dospjeća do konačne isplate, prema Zakonu o visini stope zatezne kamate koji je važio u vrijeme donošenja presude. Podnositelj zahtjeva je istakao da je rješenjem Općinskog suda u Sarajevu, protiv kojeg je podnesena žalba, prihváćeno da se tražiocu izvršenja ne obračunava kamata za ratni period, tačnije od 18. septembra 1991. godine do 23. novembra 1995. godine, i to primjenom člana 2. stav (2) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja, koji je po svom sadržaju identičan članu 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica Federacije Bosne i Hercegovine koji je Ustavni sud BiH ocijenio neustavnim 2004. godine.

5. U tom kontekstu je podnositelj zahtjeva podsjetio na to da je Ustavni sud Odlukom o meritumu broj U 50/01 od 30. januara 2004. godine utvrdio neustavnost odredbe člana 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH" broj 6/98; u dalnjem tekstu: Zakon o osiguranju), odnosno da ona nije u skladu sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Navedena odredba je glasila da se na iznos naknade štete (glavnica) odredene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjanja) i vanskudska poravnjanja iz osiguranja ne obračunavaju kamate za čitav period rata, odnosno neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini i ona je identična odredbi člana 2. stav (2) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja. Prema toj odredbi, kako je dalje navedeno, izvršenik (osiguravajuća kuća) u odnosu na osiguranike (oštećene, tražioca izvršenja) bio je oslobođen bilo kakvih zakonskih zateznih kamata za ratni period, a po novom

zakonskom rješenju, dopunama iz 2011. godine, uvedena je kamata po stopi od 0,5% godišnje za isti ratni period, i to samo za određenu kategoriju tražilaca izvršenja, odnosno onih koji imaju potraživanja iz osnova osiguranja čiji su postupci okončani. Drugoj kategoriji tražilaca izvršenja, čiji postupci nisu okončani ili su okončani a nisu izvršeni do stupanja na snagu navedenog zakona, pripada kamatna stopa od 12% godišnje (član 4. Zakona). Na taj način je, prema mišljenju podnositoca zahtjeva, stvoreno jasno i otvoreno razlikovanje među tražiocima izvršenja, zavisno od toga da li su postupci okončani, odnosno izvršeni ili ne. Takvim odredbama se, prema ocjeni podnositoca zahtjeva, u najvećoj mjeri pokušala zaštiti uloga i mjesto osiguravajućih kuća u BiH, i to na štetu osiguranih lica i njihove imovine, pa nije jasno zbog čega osiguravajuća društva uživaju privilegiju neplaćanja prvenstveno zakonskih zateznih kamata za vrijeme rata (zakonom koji je primjenjivan u periodu od njegovog donošenja 2004. godine do izmjena zakona 2011. godine), a potom od 2011. godine uvođenjem zatezne kamate od 0,5% godišnje za tražioca izvršenja čiji su postupci okončani prije i u toku ratnog perioda, dok za druga privredna društva i građane vrijede zakonske kamate od 18% i 12% godišnje.

6. Podnositelj zahtjeva je, osim toga, ukazao na praksu Ustavnog suda BiH u kojoj je analizirana primjena Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja, konkretno člana 2. stav (2) tog zakona, iz koje proizlazi da je po podnesenim apelacijama utvrđena povreda prava na imovinu uz zaključak da je protivustavno a time i protivzakonito apelantima otpisivati kamate za vrijeme rata, i to retroaktivno, što sudovi rade primjenom navedenog zakona i na taj način krše ustavna prava gradana zaštićena članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

7. Podnositelj zahtjeva dalje navodi da izmjene i dopune Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja koje su nastupile 2011. godine uvođenjem kamate od 0,5% godišnje na potraživanja iz osnova osiguranja za ratni period (član 2. stav 3) ne predstavljaju značajnu promjenu za imovinu tražioca izvršenja. U tom kontekstu je navedeno da se ne radi o suštinskoj izmjeni usmjerenoj na zaštitu imovine povjerilaca osiguravajućih društava, već o iluzornom zahvatu kojim se i dalje povjeriocima oduzima pravo na zakonsku zateznu kamatu. Uz to se kamata uspostavljena 2011. godine od 0,5% godišnje odnosi samo na one povjerioce koji imaju pravosnažne i izvršne presude (kao tražilac izvršenja u konkretnom slučaju) i zatražili su realizaciju naplate svog potraživanja. Iz navedenog proizlazi da je retroaktivno primjenjena kamatna stopa, i to za pravosnažno završene postupke u pogledu pravosnažnog izvršnog naslova (presude), što smatra nedopustivim. Prema mišljenju podnositoca zahtjeva, iz spornih odredbi proizlazi da su u povoljnijem položaju oni povjerioci čiji su postupci trajali duže jer se različito obračunavaju kamate u zavisnosti od toga kada su im utvrđena potraživanja prema osiguravajućim kućama na način da su manjim kamatama "kažnjeni" oni povjerioci (oštećeni) koji su svoja potraživanja utvrdili ranije.

8. Zbog toga je podnositelj zahtjeva predložio da se posebnom odlukom utvrdi neustavnost odredbi člana 2. st. (2) i (3) i člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja kako građani ne bi pred Ustavnim sudom BiH morali utvrditi (svaki građanin u svom pojedinačnom slučaju) povredu prava na imovinu i prava na jednako i pravično postupanje jer sam zakon različito i kontradiktorno rješava jedno te isto pitanje. Naposljetku je podnositelj zahtjeva ukazao da odredba člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja nije saglasna s odredbom člana I/2. Ustava BiH kojim je propisana vladavina prava. U tom kontekstu je istaknuto da je navedena odredba nejasna i kontradiktorna i da ne ispunjava "kvalitet" koji zakon mora ispunjavati da bi bio saglašan članu I/2. Ustava Bosne

i Hercegovine. Pri tome je ukazano na nedostatak standarda koji se tiču jasnoće, transparentnosti i predvidljivosti jer su kamatne stope propisane retroaktivno i bez jasno definiranog javnog interesa (samo u korist jednog oblika društva, odnosno osiguravajuće kuće). U konkretnom slučaju nije jasno na koga se i od kada primjenjuje član 4. Zakona i kako se primjenjuje u odnosu na član 2. st. (2) i (3) istog zakona jer je nejasno da li odredbe člana 2. st. (2) i (3) isključuju član 4. ili član 4. kojim je propisana kamatna stopa od 12% za neokončane postupke ili okončane a neizvršene isključuje primjenu člana 2. st. (2) i (3).

9. Stoga je podnositelj zahtjeva predložio da se ispita da li su odredbe člana 2. st. (2) i (3) i člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja kompatibilne članu II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, članu II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članu 6. stav 1. Evropske konvencije i članu I/2. Ustava Bosne i Hercegovine i da Ustavni sud o tome donese meritornu odluku.

b) Odgovor na zahtjev

10. U odgovoru na zahtjev Vlada je ukazala na ustavni osnov za donošenje Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja prema kojem je u isključivom ovlaštenju Federacije Bosne i Hercegovine donošenje propisa o finansijama i finansijskim institucijama Federacije i fiskalna politika. U odgovoru je dalje navedeno da je član 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 6/98) stavljen van snage 2005. godine, te da je Zakon o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja donesen 2004. godine kao *lex specialis* kojim su u ravnopravan položaj dovedeni svi povjeriocima kojima je obračunat i isplaćena zatezna kamata prije i nakon stupanja na snagu predmetnog zakona. U tom kontekstu je Vlada podsjetila na sadržaj zakonskih odredbi čija je ocjena kompatibilnosti zatražena ukazujući da je 2011. godine donesen Zakon o izmjeni Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja kojim je za period od 18. septembra 1991. godine do 23. decembra 1996. godine na iznose naknade štete određene izvršnim ispravama i vansudska poravnjanja iz osnova osiguranja definiranog Zakonom o osiguranju imovine i lica uvedena zatezna kamata po stopi od 0,5% godišnje. Na taj način je omogućeno provođenje Odluke Ustavnog suda BiH broj U 50/01 o ustavnosti odredbe člana 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica (s obzirom na to da je u međuvremenu stavljen van snage 2005. godine), a da je istovjetna odredba egzistirala u članu 2. stav (2) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja. Visina kamatne stope utvrđene stavom 3. člana 2 (izmjenama od 0,5% kamate godišnje) smatra se primjenom za period na koji se odnosi, s obzirom na to da se radi o periodu ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti kada nije bilo gotovo nikakvih privrednih aktivnosti. U prilog takvim konstatacijama Vlada je podsjetila na Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine kojim je u članu 17. stav (4) propisano da se kamata na ratna potraživanja, sadržana u izvršnoj odluci donesenoj u sudskom i upravnom postupku, u periodu od dana donošenja osnovnog zakona do dana izdavanja obveznice otpisuje. Shodno navedenom, Vlada smatra da nisu povrijedene odredbe Ustava BiH i Evropske konvencije, kao što to tvrdi podnositelj zahtjeva. Također je napomenuto da je konkretan predmet potrebno posmatrati u širem kontekstu predratnog i ratnog dešavanja kada je postojala galopirajuća hiperinflacija, negativna realna kamatna stopa, obezvrijedenje YU dinara, što je za posljedicu u ratu imalo izvršene dvije denominacije (brisano devet nula), te je minoran iznos naknade zatezne kamate, u suštini, posljedica makroekonomskih kretanja i dešavanja prije rata, a ne povrede prava na imovinu, kako smatra podnositelj zahtjeva. Visina stope zatezne kamate, iako se utvrđuje

kao fiksna, zavisi od niza ekonomskih parametara, kao i visine redovne kamatne stope koja zavisi od rizika zemlje, uvjeta nabavke kreditnih sredstava i kretanja referentnih stopa na finansijskom tržištu, privrednog razvoja u zemlji, potražnje za kreditima te stope inflacije. Imajući u vidu da se potraživanja po osnovu neizmirenih dugovanja odnose na period ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti, Vlada smatra da je pri ocjeni ustavnosti navedenih odredbi potrebno uzeti u obzir sve navedene okolnosti koje predstavljaju opći interes. S obzirom na postojanje općeg interesa, održavajući jednakopravni status svih povjerilaca, Vlada smatra da je zahtjev neosnovan i da ga kao takvog treba odbiti.

IV. Relevantni propisi

11. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** član I/2. glasi:

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcioniše u skladu sa zakonom i na osnovu slobodnih i demokratskih izbora.

12. **Zakon o visini stope zatezne kamate** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 18/96). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje primjena propisa o visini stope zatezne kamate koji su se primjenjivali na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Članak 4.

Ovaj zakon stupa na snagu danom objave u "Službenim novinama Federacije BiH".

13. **Zakon o visini stope zatezne kamate** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 27/98) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovim zakonom propisuje se visina stope zatezne kamate zadužničko-povjerilačke odnose, u slučaju kada dužnik kasni sa ispunjenjem novčane obaveze.

Član 2.

Dužnik koji zakasni sa ispunjenjem novčane obaveze duguje osim glavnice i zateznu kamatu na iznos duga do trenutka isplate, po stopi od 18% godišnje.

Za period kraći od godine dana primjenjuje se konformni način obračuna zatezne kamate.

Član 3.

Odredbe ovog zakona ne primjenjuju se na dužničko-povjerilačke odnose koji su uređeni drugim zakonima.

Član 4.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o visini zatezne kamate ("Službene novine Federacije BiH", broj 18/96).

14. U **Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 51/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

U Zakonu o visini stope zatezne kamate ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/98) u članu 2. u stavu 1. broj "18" zamjenjuje se brojem "12".

15. **Zakon o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04 – ispravka, 29/05 i 48/11). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH koji glasi:

Član 1.

Ovim Zakonom propisuje se način obračuna zateznih kamata po neizmirenim dugovanjima na osnovu ugovora iz dužničko-povjerilačkih odnosa i dugovanja nastalih na osnovu naknade štete iz osnove obaveznih osiguranja u periodu od 01.12.1989. godine do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate ("Službene novine Federacije BiH", broj 51/01).

Član 2.

Na iznos duga iz člana 1. ovog zakona, nastalog na osnovu dužničko-povjerilačkih odnosa na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, plaća se zatezna kamata po stopi od 12% godišnje.

Zatezna kamata iz stava 1. ovog člana neće se obračunavati za period ratnog stanja od 18.09.1991. godine do 23.11.1995. godine.

Izuzetno od odredbi iz st. 1. i 2. ovog člana, na iznos naknade štete (glavnica) određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjava) i vansudska poravnjava iz osnova osiguranja definisanog Zakonom o osiguranju imovine i lica ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/95 i 6/98) za period od 18.09.1991. godine do 23.12.1996. godine, plaća se zatezna kamata po stopi od 0,5% godišnje.

Član 4.

Postupci za utvrđivanje visine zatezne kamate iz člana 1. ovog zakona koji nisu okončani do dana stupanja na snagu ovog zakona ili su okončani a nisu izvršeni, okončat će se prema odredbama ovog zakona i kamatnoj stopi od 12% godišnje.

16. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 6/98) i Odluka Ustavnog suda broj U 50/01:

Član 37.

Na iznos naknade štete (glavnica) određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjava) i vansudskim poravnanjima iz osiguranja, ne obračunavaju se kamate za čitav period rata odnosno neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini.

Ustavni sud je Odlukom broj U 50/01 od 30. januara 2004. godine rješavajući zahtjev Kantonalnog suda u Širokom Brijegu utvrdio da član 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica Federacije BiH ("Službene novine FBiH" broj 6/98) nije saglasan članu II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ustavni sud je naložio Parlamentu Federacije BiH da najkasnije u roku od tri mjeseca od dana objavljivanja ove odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" uskladi član 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Zakon) sa Ustavom Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom, te da obavijesti Ustavni sud o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja te odluke. Ustavni sud je u Rješenju broj U 50/01 od 1. aprila 2006. godine utvrdio da Parlament Federacije BiH nije izvršio Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj U 50/01 od 30. januara 2004. godine.

17. Zakon o društima za osiguranje u privatnom osiguranju ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 24/05) u relevantnom dijelu glasi:

Član 85.

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaje da važi Zakon o osiguranju imovine i lica ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/95, 7/95 6/98 i 41/98), osim čl. 66., 69., 70., 71. i 72. i Uredba o osnivanju Ureda za nadzor društava za osiguranje u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 18/97 i 42/00).

V. Dopustivost

18. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine.

19. Član VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

c) Ustavni sud je nadležan u pitanjima koja mu je proslijedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini u pogledu toga da li je zakon, o čijem važenju njegova odluka ovisi, kompatibilan sa ovim Ustavom, sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili u pogledu postojanja ili domaćaja nekog opštег pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

20. Podnositelj zahtjeva je redovni sud u Bosni i Hercegovini, a pitanje se odnosi na to da li je zakon od čije valjanosti zavisi njegova odluka u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjev podnijeo ovlašteni podnositelj iz člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 5/10 od 26. novembra 2010. godine, tačke 7–14, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 37/11). Imajući u vidu odredbe člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 19. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je ovaj zahtjev dopustiv zato što ga je podnijeo ovlašteni podnositelj, te da ne postoji nijedan formalni razlog iz člana 19. stav (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

21. U konkretnom slučaju podnositelj zahtjeva smatra da odredbe člana 2. st. (2) i (3) i člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja nisu u saglasnosti sa članom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, članom II/3.k) i e) Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno odredbama člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Podnositelj zahtjeva je, pozivajući se na Odluku Ustavnog suda broj U 50/01, kao i na relevantnu praksu Ustavnog suda u apelacionim predmetima koja slijedi Odluku broj U 50/01, predložio da se usaglašenost navedenih odredbi prvenstveno ispita u vezi sa članom II/3.k) Ustava BiH i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju jer se suštinski tiču imovine u vidu pravosnažne presude kojom je utvrđen glavni dug sa zakonskim zateznim kamata, a ta imovina je stečena prije donošenja spornog zakona.

22. Član II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

(...)

k) Pravo na imovinu.

23. Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju glasi:

SVAKO FIZIČKO ILI PRAVNO LICEIMA PRAVO NA NEOMETANO UŽIVANJE SVOJE IMOVINE. NIKO NE MOŽE BITI LIŠEN SVOJE IMOVINE, OSIM U JAVNOM INTERESU I POD UVJETIMA PREDVIĐENIM ZAKONOM I OPĆIM NAČELIMA MEĐUNARODNOG PRAVA.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

24. Ustavni sud napominje da ocjenu ustavnosti razmatra u općem smislu (*erga omnes*), a ne u odnosu na konkretan predmet (*inter partes*) koji je povod za podnošenje zahtjeva (vidi odluku Ustavnog suda u predmetu broj U 15/11 od 30. marta 2012. godine, tačka 63). Ustavni sud će stoga, imajući u vidu navode podnositelja zahtjeva i vlastitu praksu na koju je u zahtjevu ukazano, usaglašenost odredbi člana 2. st. (2) i (3) i člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja prije svega sagledati u smislu standarda prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

25. Podnositac zahtjeva je u prilog svojim tvrdnjama o nesaglasnosti navedenih odredbi s Ustavom BiH i Evropskom konvencijom naveo: prvo, da je u članu 2. stav (2) nastavila egzistirati neustavna odredba člana 37. Zakona o osiguranju imovine i lica, koji od 2005. godine nije na snazi, retroaktivnim ukidanjem zatezne kamate za ratni period; drugo, da je u članu 2. stav (3), opet retroaktivno, za pravosnažne izvršne isprave (sudske presude, sudska poravnjava i vansudska poravnjava) iz osnova osiguranja definiranog Zakonom o osiguranju imovine i lica uspostavljena zatezna kamata u minornom iznosu od 0,5% godišnje za ratni period od 18. septembra 1991. godine do 23. decembra 1996. godine¹; treće, da su članom 4. privilegirani povjerioci čiji postupci nisu okončani ili jesu ali nisu izvršeni jer im je ostavljeno pravo na zateznu kamatu od 12%; četvrti, da je kontradiktoran odnos između odredbe člana 2. stav (3) i člana 4. Zakona jer je nejasno na koga se i od kada primjenjuje, zbog čega je, prema ocjeni podnosioca zahtjeva, navedena odredba idealna za proizvoljnost u tumačenju i primjeni.

Član 2. stav 2. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja

26. U vezi s odredbom člana 2. stav 2. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja, Ustavni sud zapaža da podnositac zahtjeva tvrdnje o nesaglasnosti ove odredbe s Ustavom i Evropskom konvencijom dovodi u vezu s Odlukom Ustavnog suda broj U 50/01, te praksom koja je uslijedila nakon te odluke u pogledu rješavanja pojedinačnih apelacija pred Ustavnim sudom.

27. Član 2. stav 2. Zakona glasi: "Zatezna kamata iz stava 1. ovog člana neće se obračunavati za period ratnog stanja od 18. 09. 1991. godine do 23. 11. 1995. godine".

28. Ustavni sud naglašava da je nesporno da u konkretnom slučaju postoji imovina zaštićena članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine, članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i da postoji miješanje u imovinu. Imovina je legitimno očekivanje da će se naplatiti odgovarajući iznos zakonskih zateznih kamata koje su dosudene pravosnažnom odlukom. Zakonom propisana zabrana da se zakonske zatezne kamate neće obračunavati za vrijeme ratnog stanja od 18. septembra 1991. godine do 23. novembra 1995. godine predstavlja miješanje u imovinu.

29. Ustavni sud podsjeća da je u Odluci o meritumu broj U 50/01 od 30. januara 2004. godine predmet ocjene ustavnosti bila odredba člana 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica Federacije Bosne i Hercegovine, koja je glasila kako slijedi: "Na iznos naknade štete (glavnica), odredene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjava) i vansudska poravnjava iz osiguranja, ne obračunavaju se kamate za čitav period rata odnosno neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini". U spomenutoj odluci Ustavni sud je zaključio da navedeni član nije saglasan članu II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju jer nije preciziran cilj člana 37. tog zakona koji bi opravdao miješanje u imovinu, te da se članom 37. zadire u

¹ Ustavni sud povodom navedenog zakonskog termina "ratno stanje" definiranog od "18. 09. 1991. godine do 23. 11. 1995. godine", želi ukazati, napomene radi, da period definiran na navedeni način ne odgovara službenim odlukama o proglašenju i prestanku ratnog stanja u Bosni i Hercegovini. U tom kontekstu, Ustavni sud podsjeća da je Odlukom o proglašenju neposredne ratne opasnosti ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine" br. 1/92 i 13/94 od 9. juna 1994. godine) proglašeno da je na teritoriji Bosne i Hercegovine nastupila neposredna ratna opasnost. Ratno stanje je ukinuto Odlukom o ukidanju ratnog stanja 22. decembra 1995. godine ("Službeni list RBiH" broj 50/95), a stanje neposredne ratne opasnosti je ukinuto Odlukom od 23. decembra 1996. godine ("Službene novine FBiH" broj 25/96 od 23. decembra 1996. godine).

imovinska prava koja štite Ustav Bosne i Hercegovine i Evropsku konvenciju.

30. Ustavni sud je zbog neizvršenja konačne i obavezujuće Odluke broj U 50/01 1. aprila 2006. godine donio rješenje u kojem je utvrdio da Parlament FBiH nije izvršio Odluku broj U 50/01 od 30. januara 2004. godine, pri čemu je u tački 5. navedenog rješenja obrazložio: "Ustavni sud konstatira da je Parlament Federacije donio novi zakon čijim je donošenjem prestao da važi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica, pa time i sporni član 37. Međutim, Parlament Federacije je prije toga donio novi Zakon o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije BiH" broj 56/04 od 23. oktobra 2004. godine) koji u članu 2. stav 3, koji je kasnije izmijenjen Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije BiH" broj 29/05 od 18. maja 2005. godine), propisuje da se zatezna kamatna stopa neće obračunavati za period ratnog stanja od 18. septembra 1991. godine do 23. novembra 1995. godine, čime je *de iure* i *de facto* zadržano isto pravno stanje kakvo je bilo u vrijeme važenja odredbe člana 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica".

31. Dalje, Ustavni sud ukazuje da je osporena odredba člana 2. stav 2. Zakona, osim ukazivanja na njenu neustavnost u Rješenju broj U 50/01 od 1. aprila 2006. godine, bila predmet analize Ustavnog suda i u okviru člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i rješavanja pojedinačnih apelacija u vezi s primjenom te odredbe, a nakon donošenja osnovne odluke U 50/01. S tog aspekta, Ustavni sud podsjeća da je u predmetima AP 1311/06 od 31. januara 2009. godine, AP 2326/09 od 26. februara 2009. godine i AP 407/08 od 28. aprila 2010. godine, koji su pokretali pitanje obračuna zatezne kamate iz osiguranja (svi dostupni na www.ustavnisud.ba) zaključio da je otpisivanje zakonske zatezne kamate (apelantima) za period rata po osnovu člana 2. stav 2. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja protivustavno, a time i nezakonito jer je zakon retroaktivno mijenjao uvjete za isplatu pravosnažno dosudene zakonske zatezne kamate, te da je novim Zakonom o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja praktično zadržano isto pravno stanje kakvo je bilo u vrijeme važenja člana 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica.

32. Ustavni sud je imao u vidu da su u svim prethodno navedenim predmetima apelanti (u svojstvu tužilaca ili tražilaca izvršenja pred redovnim sudovima) imali pravosnažne izvršne naslove (sudske presude ili sudska poravnjava) iz osnova obaveznog osiguranja koji su doneseni prije Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja (koji je stupio na snagu 2004. godine) i da su stoga (apelanti svaki za sebe) primjenom člana 2. stav (2) Zakona kojim je propisano da se zatezne kamate neće obračunavati za period ratnog stanja od 18. septembra 1991. godine do 23. novembra 1995. godine retroaktivno lišeni prava na zateznu kamatu jer su u vrijeme nastupanja osiguranog slučaja i donošenja pravosnažnih presuda (izvršnih naslova) opravdano očekivali da će dobiti zateznu kamatu u slučaju zakašnjenja plaćanja u skladu sa zakonom i sklopljenim ugovorom sa osiguravajućim društвom.

33. U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da ne postoje razlozi za promjenu njegovih stavova i zaključaka iznesenih u Odluci broj U 50/01 (već citirana) i Rješenju o neizvršenju odluke U 50/01 (1. april 2006. godine), u kojima je ukazano na neustavnost sada osporene odredbe člana 2. stav (2) Zakona, sa jasnim i argumentiranim obrazloženjem da je osporenom odredbom *de facto* i *de iure* zadržano isto pravno stanje kakvo je bilo u vrijeme važenja (neustavnog) člana 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i lica koji je retroaktivno otpisivao zateznu kamatu za ratni period. Isto se

odnosi i na praksi iz člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine (već citirani predmeti AP 1311/06, AP 2326/09 i AP 407/08) u kontekstu primjene člana 2. stav (2) Zakona, te zaključke i obrazloženja iz citiranih odluka u odnosu na povredu prava na imovinu apelanata.

34. Osporena odredba člana 2. stav (2) Zakona donesena je 2004. godine i primjenjivala se sve do 2011. godine kada su donesene izmjene i dopune Zakona te usvojen, također osporen, stav (3) člana 2. Zakona. Međutim, izmjenama i dopunama zakona iz 2011. godine osporena odredba člana 2. stav (2) Zakona nije brisana, već i dalje egzistira u Zakonu. Imajući sve to u vidu, posebno kada se uzme u obzir praksa Ustavnog suda iz Odluke broj U 50/01, rješenja o (ne)izvršenju te odluke od 1. aprila 2006. godine, kao i praksa iz citiranih predmeta AP 1311/06, AP 2326/09 i AP 407/08, Ustavni sud, bez daljnog ispitivanja u odnosu na standarde prava na imovinu, može zaključiti da osporene odredbe člana 2. stav (2) Zakona nisu u saglasnosti sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Član 2. stav (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja

35. Podnositelj zahtjeva tvrdnje o nesaglasnosti odredbe člana 2. stav (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja s pravom na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju zasniva na retroaktivnoj izmjeni pravosnažnih izvršnih isprava (sudske presude i poravnanja, vansudske poravnanja) iz osnova osiguranja, uspostavljanjem zatezne kamate po stopi od 0,5% godišnje koja suštinski nije usmjerena na zaštitu imovine povjerilaca, već na zaštitu imovine osiguravajućih društava koji uskraćuju ionako obezvrijedenu imovinu prijeratnih i ratnih povjerilaca (čija su potraživanja utvrđena pravosnažnim i izvršnim ispravama). Podnositelj zahtjeva smatra da sporna odredba nema potreban kvalitet da bi zadovoljila standarde prava na imovinu zagarantiranog Ustavom.

36. Član 2. stav (3) Zakona glasi: "Izuzetno od odredbi iz st. 1. i 2. ovog člana, na iznos naknade štete (glavnica) odredene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnanja) i vansudska poravnanja iz osnova osiguranja definisanog Zakonom o osiguranju imovine i lica ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/95 i 6/98) za period od 18. 09. 1991. godine do 23. 12. 1996. godine, plaća se zatezna kamata po stopi od 0,5% godišnje".

37. I u ovom slučaju, prema mišljenju Ustavnog suda, nesporno postoji imovina zaštićena članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Imovina je legitimno očekivanje da će se naplatiti odgovarajući iznos zakonskih zateznih kamata koje su dosudene pravosnažnom odlukom.

38. Miješanje u imovinu je zakonska odredba kojom je radikalno smanjena stopa zatezne kamate sa 12% godišnje na 0,5% godišnje za period od 18. septembra 1991. godine do 23. decembra 1996. godine, i to samo za imaoce izvršnih isprava (sudske presude i sudska poravnanja) iz osnova osiguranja imovine i lica. Propisani iznos zatezne kamate od 0,5% godišnje za relevantni period Vlada je u odgovoru na zahtjev za ocjenu kompatibilnosti osporene odredbe člana 2. stav (3) Zakona nazvala "minornim". U sudsakom spisu, koji je bio povod za podnošenje ovog zahtjeva, postoji izjava sudske vještaka da nema svrhe obračunavati zateznu kamatu po stopi od 0,5% godišnje jer se radi o tako malom iznosu koji se ne može iskazati imajući u vidu mali iznos glavnog duga koji je višestruko smanjen na osnovu zakonom propisanih valutnih denominacija.

39. Iz navedenog, prema mišljenju Ustavnog suda, proizlazi da su spornom normom člana 2. stav (3) Zakona imaoce izvršnih naslova iz oblasti osiguranja imovine i lica *de facto* lišeni

dosudjenog prava na zateznu kamatu jer se radi o specifičnoj kategoriji lica koja su pravosnažni naslov ostvarila prije početka izbijanja ratnih djelovanja, gdje je iznos glavnog duga iskazan u bivšim YU dinarima. Kada se na iznos glavnog duga primijene valutne denominacije (kako bi se dosudjeni iznos mogao iskazati u službenoj valuti u BiH) dobije se vrlo mali iznos, te kada se na taj iznos obračuna "minorna" zatezna kamata od 0,5% godišnje, takav iznos zatezne kamate ne znači ništa jer je toliko malen da se ne može iskazati. Dakle, iako je spornom odredbom člana 2. stav (3) Zakona, donesenom tek 2011. godine, propisan izuzetak u odnosu na stav (2) istog zakona, koji je za ratni period potpuno isključivao obračun dosudene zakonske kamate, propisani iznos od 0,5% godišnje je u praktičnoj primjeni toliko mali da zapravo ne predstavlja ništa. Za imaoce izvršnih naslova iz oblasti osiguranja imovine i lica (koji imaju pravo na isplatu zatezne kamate) iznos koji se dobije obračunom godišnje kamate od 0,5% godišnje za relevantni period predstavlja isključivo golo pravo (*ius nudus*).

40. Imajući to u vidu, Ustavni sud treba dalje da ispita da li je navedeno lišavanje imovine u skladu sa standardima tog prava, odnosno da li za takvo lišavanje imovine postoji javni interes.

41. Prije svega, Ustavni sud napominje da član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju sam po sebi (*per se*) (ne)isključuje mogućnost retroaktivnog lišavanja imovine, kao što je u konkretnom slučaju. Međutim, za tako nešto mora postojati jasan i nedvosmislen javni interes kojim bi se moglo opravdati lišavanje imovine, i to retroaktivno na način da se umanjii "imovina" ranije dosudena pravosnažnom sudsakom odlukom (zatezna kamata). U konkretnom slučaju, Ustavni sud nije dobio izjašnjenje od Parlamenta Federacije kao donosioca zakona koji sadrži osporenu odredbu. Međutim, Ustavni sud je dobio izjašnjenje Vlade kao predlagачa zakona u kojem je navedeno šta je javni interes u konkretnom slučaju, pa će Ustavni sud u nastavku obrazloženja ispitati postojanje javnog interesa koji je definirala Vlada u svom izjašnjenu.

42. Prema mišljenju Ustavnog suda, iz dostavljenog izjašnjenja proizlazi da je za Vladu javni interes za retroaktivnu promjenu zakona propisivanjem kamate od 0,5% godišnje činjenica da u ratnom periodu (na koji se odnosi propisani obračun zatezne kamate) nije bilo privrednih djelatnosti, zbog čega je propisani iznos, iako "minoran", ipak realan. Prije daljnog razmatranja, Ustavni sud naglašava da se u konkretnom slučaju *de facto* radi o potpunom lišavanju imovine jer za imaoce pravosnažnih sudske odluka kamata od 0,5% godišnje za relevantni period ne predstavlja ništa osim golog prava. Dakle, ovdje se ne radi o slobodnoj procjeni nadležnog zakonodavnog organa o tome koji iznos zatezne kamate je adekvatan i koji kao takav treba propisati (npr. ne radi se o smanjenju stope zatezne kamate sa 18% godišnje, kao što je bilo prije, na sadašnjih 12% godišnje), u koju procjenu se Ustavni sud ne treba mijesati, već se radi o *de facto* potpunom lišavanju određenog imovinskog prava.

43. U odnosu na tvrdnju Vlade da u ratnom periodu nije bilo "gotovo nikakvih privrednih djelatnosti", Ustavni sud ukazuje da se osporenom odredbom zapravo štite interesi samo osiguravajućih društava (jer je nesporno da su oni dužni izvršiti isplate prema pravosnažnim naslovima kojima je dosudena zatezna kamata). Dakle, osiguravajuća društva su ta koja trebaju isplatiti zatezne kamate dosudene pravosnažnim sudske odlukama, i to iz sredstava tih društava, a ne Vlada iz budžetskih sredstava. S druge strane, u odnosu na pozivanje na Zakon o utvrđivanju i izmirenju unutrašnjih obaveza, dužnik po tom zakonu je Federacija BiH. Isplate koje vrše osiguravajuća društva iz svojih sredstava ni na koji način nisu povezane sa obavezama koje ima javna vlast da iz budžetskih sredstava finansira organe i djelatnosti koje su neophodne za funkcioniranje društva kao cjeline. Rješenja koja su primijenjena u Zakonu o načinu izmirenja unutrašnjih obaveza FBiH imaju jasan javni interes jer bi

nekontroliranom isplatom velikom broju povjerilaca bilo ugroženo finansiranje vitalnih službi (školstvo, zdravstvo, policija, administracija itd.). Osim toga, u Zakonu o načinu izmirenja unutrašnjih obaveza je urađena detaljna sistematizacija i analiza dugovanja. Dodatni problem u vezi s postojanjem javnog interesa Ustavni sud nalazi u odredbi člana 4. Zakona kojom je (nejasno zašto) propisana pogodnost za lica koja još uvijek vode postupke koji će se okončati po stopi zatezne kamate od 12% godišnje. Iz navedenog proizlazi da su lica koja posjeduju pravosnažne i izvršne naslove donesene prije rata i koji se odnose na oblast osiguranja imovine i lica (a koji nisu izvršeni) na ovaj način u podređenom položaju jer su oni *de facto* lišeni zatezne kamate za ratni period, dok su lica koja vode postupke (uz postojanje mogućnosti da se još uvijek vode neki postupci započeti prije rata) na ovaj način u privilegiranom položaju jer će se njihovi postupci okončati primjenom stope zatezne kamate od 12%.

44. Imajući u vidu da se na sve navedene dileme Vlada nije ni osvrnula u svom izjašnjenju, Ustavni sud konstata da u konkretnom slučaju nije dokazan snažan, uvjerljiv i nedvosmislen javni interes na osnovu kojeg bi se jedino moglo opravdati tako ozbiljno zadiranje u imovinska prava kao u konkretnom slučaju, te da se retroaktivno vrši miješanje u stečena prava koja proizlaze iz pravosnažnih sudskeh odluka. Ustavni sud zaključuje da je osporena odredba u suprotnosti s pravom na imovinu koje je garantirano Ustavom Bosne i Hercegovine.

45. Ustavni sud zaključuje da član 2. stav (3) Zakona nije u saglasnosti sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te stoga nije potrebno da dalje ispituje da li je miješanje proporcionalno zacrtanom cilju.

Član 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja

46. Podnositelj zahtjeva smatra da sporna odredba nema potreban kvalitet da bi zadovoljila standarde prava na imovinu jer ne ispunjava uvjet preciznosti i jasnosti zakonske norme, te da nije jednaka prema svakom budući da pravi razliku između postupaka koji su okončani i postupaka koji su okončani a nisu izvršeni do stupanja na snagu Zakona. Podnositelj zahtjeva problematizira i visinu propisane stope zatezne kamate od 12% godišnje, ukazujući da je navedena odredba kontradiktorna odredbi člana 2. stav (3) Zakona i da je nejasno kad i na koga se primjenjuje stopa od 0,5% godišnje, a kad i na koga stopa od 12% godišnje.

47. Član 4. Zakona glasi: "Postupci za utvrđivanje visine zatezne kamate iz člana 1. ovog zakona koji nisu okončani do dana stupanja na snagu ovog zakona ili su okončani a nisu izvršeni, okončat će se prema odredbama ovog zakona i kamatnoj stopi od 12% godišnje".

48. Dakle, jasno proizlazi da se ova odredba odnosi na postupak utvrđivanja visine zatezne kamate i način obračuna zatezne kamate na neizmirena dugovanja iz dužničko-povjerilačkih odnosa i naknade štete iz osnova obaveznog osiguranja (oba osnova definirana u članu 1. Zakona).

49. Prema ocjeni Ustavnog suda, proizlazi da je navedena odredba jasna, precizna, predvidljiva i pristupačna i da se prema njoj zatezna kamata obračunava po stopi od 12% godišnje, pri čemu su izjednačeni povjeriocu koji imaju potraživanje iz dužničko-povjerilačkih odnosa i povjeriocu koji imaju potraživanje iz osnova naknade štete obaveznih osiguranja. Dakle, ova odredba ne predstavlja miješanje u ustavno pravo na imovinu.

50. Na osnovu navedenog, Ustavni sud zaključuje da je odredba člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja u skladu sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Ostali navodi

51. Imajući u vidu zaključak Ustavnog suda u pogledu nesaglasnosti odredbe člana 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, odnosno saglasnosti odredbe člana 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, Ustavni sud cijeni da nema potrebe ulaziti u analizu navedenih odredbi u vezi sa članom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. Evropske konvencije.

VII. Zaključak

52. Ustavni sud zaključuje da odredbe člana 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) nisu u saglasnosti sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

53. Ustavni sud zaključuje da je član 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) u saglasnosti sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

54. Na osnovu člana 61. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

55. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 6/19, rješavajući zahtjev **Kantonalnog suda u Sarajevu**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1), (2) i (3), članka 61. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Margarita Caca-Nikolovska, dopredsjednica
Tudor Panturić, sudac
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
Giovanni Grasso, sudac
na sjednici održanoj 4. listopada 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kantonalnog suda u Sarajevu za ocjenu kompatibilnosti odredbi članka 2. st. (2) i (3) i članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine FBiH" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11),

utvrđuje se da odredbe članka 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate ("Službene novine FBiH" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) nisu u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Stavljuju se izvan snage odredbe članka 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) jer nisu u suglasnosti sa člankom II/3.(k)

Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U skladu sa člankom 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, odredbe članka 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) prestaju važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

Utvrđuje se da je članak 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Sarajevu (sutkinja Silvana Brković-Mujagić; u dalnjem tekstu: podnositelj zahtjeva) podnio je 17. svibnja 2019. godine Ustavnom суду Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. (2) i (3) i članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) sa člankom II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u dalnjem tekstu: Europska konvencija), člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Doma naroda i Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine zatraženo je 22. svibnja 2019. godine da dostave odgovor na zahtjev.

3. Dom naroda i Zastupnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine nisu dostavili odgovor na zahtjev, ali je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Vlada) 13. lipnja 2019. godine dostavila svoje mišljenje o podnesenom zahtjevu.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva je naveo da je pred tim sudom u tijeku postupak po žalbi tražitelja izvršenja Nike Vasilja (u dalnjem tekstu: tražitelj izvršenja) protiv osiguravajućeg društva "Sarajevo-osiguranje" d.d. Sarajevo (u dalnjem tekstu: izvršenik) radi izvršenja Presude Osnovnog suda u Ljubuškom broj P-188/91 od 10. siječnja 1992. godine, pravomoće 10. veljače 1992. godine i izvršne 25. veljače 1992. godine. Presuda glasi, kako je navedeno, na isplatu dospjele rente zbog izgubljene zarade za razdoblje od 23. travnja do 30. listopada 1991. godine i buduće rente (dok se ne izmjene okolnosti) sa zakonskim zateznim kamatama od dospjeća do konačne isplate, prema Zakonu o visini stope zatezne kamate koji je važio u vrijeme donošenja presude. Podnositelj zahtjeva je istaknuo da je rješenjem Općinskog suda u Sarajevu, protiv kojeg je podnesena žalba, prihváćeno da se tražitelju izvršenja ne obračunava kamata za ratno razdoblje, točnije od 18. rujna 1991. godine do 23. studenog 1995. godine, i to primjenom članka 2. stavak (2) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja, koji je po svom sadržaju identičan članku 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o

osiguranju imovine i osoba Federacije Bosne i Hercegovine koji je Ustavni sud BiH ocijenio neustavnim 2004. godine.

5. U tom kontekstu je podnositelj zahtjeva podsjetio na to da je Ustavni sud Odlukom o meritumu broj U 50/01 od 30. siječnja 2004. godine utvrdio neustavnost odredbe članka 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH" broj 6/98; u dalnjem tekstu: Zakon o osiguranju), odnosno da ona nije u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Navedena odredba je glasila da se na iznos naknade štete (glavnica) određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjanja) i vansudska poravnjanja iz osiguranja ne obračunavaju kamate za čitavo razdoblje rata, odnosno neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini i ona je identična odredbi članka 2. stavak (2) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja. Prema toj odredbi, kako je dalje navedeno, izvršenik (osiguravajuća kuća) u odnosu na osiguranike (oštećene, tražitelje izvršenja) bio je oslobođen bilo kakvih zakonskih zateznih kamata za ratno razdoblje, a po novom zakonskom rješenju, dopunama iz 2011. godine, uvedena je kamata po stopi od 0,5% godišnje za isto ratno razdoblje, i to samo za određenu kategoriju tražitelja izvršenja, odnosno onih koji imaju potraživanja iz osnove osiguranja čiji su postupci okončani. Drugoj kategoriji tražitelja izvršenja, čiji postupci nisu okončani ili su okončani a nisu izvršeni do stupanja na snagu navedenog zakona, pripada kamatna stopa od 12% godišnje (članak 4. Zakona). Na taj način je, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, stvoreno jasno i otvoreno razlikovanje među tražiteljima izvršenja, ovisno o tome jesu li postupci okončani, odnosno izvršeni ili ne. Takvim odredbama se, prema ocjeni podnositelja zahtjeva, u najvećoj mjeri pokušala zaštiti uloga i mjesto osiguravajućih kuća u BiH, i to na štetu osiguranih osoba i njihove imovine, pa nije jasno zbog čega osiguravajuća društva uživaju privilegiju neplaćanja prvenstveno zakonskih zateznih kamata za vrijeme rata (zakonom koji je primjenjivan u razdoblju od njegovog donošenja 2004. godine do izmjena zakona 2011. godine), a potom od 2011. godine uvođenjem zatezne kamate od 0,5% godišnje za tražitelje izvršenja čiji su postupci okončani prije i tijekom ratnog razdoblja, dok za druga gospodarska društva i gradane vrijede zakonske kamate od 18% i 12% godišnje.

6. Podnositelj zahtjeva je, osim toga, ukazao na praksu Ustavnog suda BiH u kojoj je analizirana primjena Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja, konkretno članka 2. stavak (2) tog Zakona, iz koje proizlazi da je po podnesenim apelacijama utvrđena povreda prava na imovinu uz zaključak da je protuustavno a time i protuzakonito apelantima otpisivati kamate za vrijeme rata, i to retroaktivno, što sudovi rade primjenom navedenog zakona i na taj način krše ustavna prava gradana zaštićena člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

7. Podnositelj zahtjeva dalje navodi da izmjene i dopune Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja koje su nastupile 2011. godine uvođenjem kamate od 0,5% godišnje na potraživanja iz osnove osiguranja za ratno razdoblje (članak 2. stavak 3.) ne predstavljaju značajnu promjenu za imovinu tražitelja izvršenja. U tom kontekstu je navedeno da se ne radi o suštinskoj izmjeni usmjerenoj na zaštitu imovine povjeritelja osiguravajućih društava, već o iluzornom zahvatu kojim se i dalje povjeriteljima oduzima pravo na zakonsku zateznu kamatu. Uz to se kamata uspostavljena 2011. godine od 0,5% godišnje odnosi samo na one povjeritelje koji imaju pravomoćne i izvršne presude (kao tražitelj izvršenja u konkretnom slučaju) i zatražili su realizaciju naplate svog potraživanja. Iz navedenog proizlazi da je retroaktivno promijenjena kamatna stopa, i to za pravomoćno završene postupke u pogledu pravomoćnog izvršnog

naslova (presude), što smatra nedopustivim. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, iz spornih odredbi proizlazi da su u povoljnijem položaju oni povjeritelji čiji su postupci trajali dulje jer se različito obračunavaju kamate u ovisnosti o tome kada su im utvrđena potraživanja prema osiguravajućim kućama na način da su manjim kamatama "kažnjeni" oni povjeritelji (oštećeni) koji su svoja potraživanja utvrdili ranije.

8. Zbog toga je podnositelj zahtjeva predložio da se posebnom odlukom utvrdi neustavnost odredbi članka 2. st. (2) i (3) i članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja kako gradani ne bi pred Ustavnim sudom BiH morali utvrđivati (svaki građanin u svom pojedinačnom slučaju) povredu prava na imovinu i prava na jednako i pravično postupanje jer sam zakon različito i kontradiktorno rješava jedno te isto pitanje. Naposlijetku je podnositelj zahtjeva ukazao da odredba članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja nije suglasna s odredbom članka I/2. Ustava BiH kojim je propisana vladavina prava. U tom kontekstu je istaknuto da je navedena odredba nejasna i kontradiktorna i da ne ispunjava "kvalitetu" koju zakon mora ispunjavati da bi bio suglasan članku I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Pri tome je ukazano na nedostatak standarda koji se tiču jasnoće, transparentnosti i predvidljivosti jer su kamatne stope propisane retroaktivno i bez jasno definiranog javnog interesa (samo u korist jednog oblika društva, odnosno osiguravajuće kuće). U konkretnom slučaju nije jasno na koga se i od kada primjenjuje članak 4. Zakona i kako se primjenjuje u odnosu na članak 2. st. (2) i (3) istog Zakona jer je nejasno isključuju li odredbe članka 2. st. (2) i (3) članak 4. ili članak 4. kojim je propisana kamatna stopa od 12% za neokončane postupke ili okončane a neizvršene isključuje primjenu članka 2. st. (2) i (3).

9. Stoga je podnositelj zahtjeva predložio da se ispita jesu li odredbe članka 2. st. (2) i (3) i članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja kompatibilne članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, članku II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Europske konvencije i članku I/2. Ustava Bosne i Hercegovine i da Ustavni sud o tome doneše meritornu odluku.

b) Odgovor na zahtjev

10. U odgovoru na zahtjev Vlada je ukazala na ustavnu osnovu za donošenje Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja prema kojem je u isključivoj ovlasti Federacije Bosne i Hercegovine donošenje propisa o financijama i finansijskim institucijama Federacije i fiskalna politika. U odgovoru je dalje navedeno da je članak 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 6/98) stavljen izvan snage 2005. godine, te da je Zakon o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja donesen 2004. godine kao *lex specialis* kojim su u ravnopravan položaj dovedeni svi povjeritelji kojima je obračunata i isplaćena zatezna kamata prije i nakon stupanja na snagu predmetnog zakona. U tom kontekstu je Vlada podsjetila na sadržaj zakonskih odredbi čija je ocjena kompatibilnosti zatražena ukazujući da je 2011. godine donesen Zakon o izmjeni Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja kojim je za razdoblje od 18. rujna 1991. godine do 23. prosinca 1996. godine na iznose naknade štete određene izvršnim ispravama i izvansudska poravnjanja iz osnove osiguranja definiranog Zakonom o osiguranju imovine i osoba uvedena zatezna kamata po stopi od 0,5% godišnje. Na taj način je omogućena provedba Odluke Ustavnog suda BiH broj U 50/01 o ustavnosti odredbe članka 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba (s obzirom na to da je u međuvremenu stavljen izvan snage 2005. godine), a da je istovjetna odredba egzistirala u

članku 2. stavak (2) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja. Visina kamatne stope utvrđene stavkom 3. članka 2. (izmjenama od 0,5% kamate godišnje) smatra se primjerenom za razdoblje na koje se odnosi, s obzirom na to da se radi o razdoblju ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti kada nije bilo gotovo nikakvih gospodarskih aktivnosti. U prilog takvim konstatacijama Vlada je podsjetila na Zakon o utvrđivanju i načinu izmjerenja unutarnjih obveza Federacije Bosne i Hercegovine kojim je u članku 17. stavak (4) propisano da se kamata na ratna potraživanja, sadržana u izvršnoj odluci donesenoj u sudskom i upravnom postupku, u razdoblju od dana donošenja temeljnog zakona do dana izdavanja obveznika otpisuje. Shodno navedenom, Vlada smatra da nisu povrijedene odredbe Ustava BiH i Europske konvencije, kao što to tvrdi podnositelj zahtjeva. Također je napomenuto da je konkretan predmet potrebno promatrati u širem kontekstu predratnog i ratnog dešavanja kada je postojala galopirajuća hiperinflacija, negativna realna kamatna stopa, obezvrijedenje YU dinara, što je za posljedicu u ratu imalo izvršene dvije denominacije (brisano devet nula), te je minoran iznos naknade zatezne kamate, u biti, posljedica makroekonomskih kretanja i dešavanja prije rata, a ne povrede prava na imovinu, kako smatra podnositelj zahtjeva. Visina stope zatezne kamate, iako se utvrđuje kao fiksna, ovisi o nizu ekonomskih parametara, kao i visini redovne kamatne stope koja ovisi o riziku zemlje, uvjetima nabave kreditnih sredstava i kretanju referentnih stopa na finansijskom tržištu, gospodarskom razvoju u zemlji, potražnji za kreditima te stopi inflacije. Imajući u vidu da se potraživanja po osnovi neizmirenih dugovanja odnose na razdoblje ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti, Vlada smatra da je pri ocjeni ustavnosti navedenih odredbi potrebno uzeti u obzir sve navedene okolnosti koje predstavljaju opći interes. S obzirom na postojanje općeg interesa, održavajući jednakopravni status svih povjeritelja, Vlada smatra da je zahtjev neutemeljen i da ga kao takvog treba odbiti.

IV. Relevantni propisi

11. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** članak I/2. glasi:

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

12. **Zakon o visini stope zatezne kamate** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 18/96) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje primjena propisa o visini stope zatezne kamate koji su se primjenjivali na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Članak 4.

Ovaj zakon stupa na snagu danom objave u "Službenim novinama Federacije BiH".

13. **Zakon o visini stope zatezne kamate** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 27/98) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom propisuje se visina stope zatezne kamate zadužničko-vjerovničke odnose, u slučaju kada dužnik kasni sa ispunjenjem novčane obveze.

Članak 2.

Dužnik koji zakasni sa ispunjenjem novčane obveze duguje osim glavnice i zateznu kamatu na iznos duga do trenutka isplate, po stopi od 18% godišnje.

Za period kraći od godine dana primjenjuje se konformni način obračuna zatezne kamate.

Članak 3.

Odredbe ovog zakona ne primjenjuju se na dužničko-vjerovničke odnose koji su uredeni drugim zakonima.

Članak 4.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o visini zatezne kamate ("Službene novine Federacije BiH", broj 18/96).

14. U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 51/01) relevantne odredbe glase:

Članak 1.

U Zakonu o visini stope zatezne kamate ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/98) u članku 2. u stavku 1. broj "18" zamjenjuje se brojem "12".

15. Zakon o visini stope zatezne kamate na neizmirenja dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04 – ispravak, 29/05 i 48/11). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom судu BiH koji glasi:

Članak 1.

Ovim Zakonom propisuje se način obračuna zateznih kamata po neizmirenim dugovanjima na temelju ugovora iz dužničko-povjeriteljskih odnosa i dugovanja nastalih temeljem naknade štete iz temelja obveznih osiguranja u razdoblju od 01.12.1989. godine do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Žakona o visini stope zatezne kamate ("Službene novine Federacije BiH", broj 51/01).

Članak 2.

Na iznos duga iz članka 1. ovoga Zakona, nastalog na temelju dužničko-povjeriteljskih odnosa na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine, plaća se zatezna kamata po stopi od 12% godišnje.

Zatezna kamata iz stavka 1. ovog članka neće se obračunavati za razdoblje ratnog stanja od 18.09.1991. godine do 23.11.1995. godine.

Iznimno od odredbi iz st. 1. i 2. ovog članka, na iznos naknade štete (glavnica) određene ovršnjim ispravama (sudske presude i sudska poravnjanja) i izvansudska poravnjava iz osnova osiguranja definiranog Zakonom o osiguranju imovine i osoba ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/95 i 6/98) za razdoblje od 18.09.1991. godine do 23.12.1996. godine, plaća se zatezna kamata po stopi od 0,5% godišnje.

Članak 4.

Postupci za utvrđivanje visine zatezne kamate iz članka 1. ovog zakona koji nisu okončani do dana stupanja na snagu ovog zakona ili su okončani a nisu obavljeni, okončat će se prema odredbama ovog zakona i kamatnoj stopi od 12% godišnje.

16. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 6/98) i Odluka Ustavnog suda broj U 50/01:

Članak 37.

Na iznos naknade štete (glavnica) određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjanja) i vansudske poravnajnjima iz osiguranja, ne obračunavaju se kamate za čitav period rata odnosno neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini.

Ustavni sud je Odlukom broj U 50/01 od 30. siječnja 2004. godine rješavajući zahtjev Kantonalnog suda u Širokom Brijegu utvrdio da članak 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba Federacije BiH ("Službene novine FBiH" broj 6/98) nije suglasan članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Ustavni sud je naložio Parlamentu Federacije BiH da najkasnije u

roku od tri mjeseca od dana objave ove odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" uskladi članak 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Zakon) sa Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom, te da obavijesti Ustavni sud o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja te odluke. Ustavni sud je u Rješenju broj U 50/01 od 1. travnja 2006. godine utvrdio da Parlament Federacije BiH nije izvršio Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj U 50/01 od 30. siječnja 2004. godine.

17. Zakon o društima za osiguranje u privatnome osiguranju ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 24/05) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 85.

Stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaje vrijediti Zakon o osiguranju imovine i osoba ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/95, 7/95 6/98 i 41/98), osim čl. 66., 69., 70., 71. i 72., i Uredba o osnivanju Ureda za nadzor društava za osiguranje u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 18/97 i 42/00).

V. Dopustivost

18. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine.

19. Članak VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

20. Podnositelj zahtjeva je redovni sud u Bosni i Hercegovini, a pitanje se odnosi na to je li zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjev podnio ovlašteni podnositelj iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 5/10 od 26. studenog 2010. godine, točke 7–14., objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 37/11). Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je ovaj zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni podnositelj, te da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

21. U konkretnom slučaju podnositelj zahtjeva smatra da odredbe članka 2. st. (2) i (3) i članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirenja dugovanja nisu u suglasnosti sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, člankom II/3.(k) i (e) Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno odredbama članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Podnositelj zahtjeva je, pozivajući se na Odluku Ustavnog suda broj U 50/01, kao i na relevantnu praksu Ustavnog suda u apelacijskim predmetima koja slijedi Odluku broj U 50/01, predložio da se usuglašenost navedenih odredbi prvenstveno ispita u svezi sa člankom II/3.(k) Ustava BiH i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju jer se suštinski tiču imovine u vidu pravomoćne presude kojom je utvrđen glavni dug sa zakonskim zateznim kamata, a ta imovina je stečena prije donošenja spornog zakona.

22. Članak II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

(...)

k) Pravo na imovinu.

23. Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju glasi:

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utječu na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine sukladno općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

24. Ustavni sud napominje da ocjenu ustavnosti razmatra u općem smislu (*erga omnes*), a ne u odnosu na konkretni predmet (*inter partes*) koji je povod za podnošenje zahtjeva (vidi odluku Ustavnog suda u predmetu broj U 15/11 od 30. ožujka 2012. godine, točka 63.). Ustavni sud će stoga, imajući u vidu navode podnositelja zahtjeva i vlastitu praksu na koju je u zahtjevu ukazano, usuglašenost odredbi članka 2. st. (2) i (3) i članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja prije svega sagledati u smislu standarda prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

25. Podnositelj zahtjeva je u prilog svojim tvrdnjama o nesuglasnosti navedenih odredbi s Ustavom BiH i Europskom konvencijom naveo: prvo, da je u članku 2. stavak (2) nastavila egzistirati neustanova odredba članka 37. Zakona o osiguranju imovine i osoba, koji od 2005. godine nije na snazi, retroaktivnim ukinjanjem zatezne kamate za ratno razdoblje; drugo, da je u članku 2. stavak (3), opet retroaktivno, za pravomoćne izvršne isprave (sudske presude, sudska poravnajanja i izvansudska poravnajanja) iz osnove osiguranja definirane Zakonom o osiguranju imovine i osoba uspostavljena zatezna kamata u minornom iznosu od 0,5% godišnje za ratno razdoblje od 18. rujna 1991. godine do 23. prosinca 1996. godine¹; treće, da su člankom 4. privilegirani povjeritelji čiji postupci nisu okončani ili jesu ali nisu izvršeni jer im je ostavljeno pravo na zateznu kamatu od 12%; četvrto, da je kontradiktoran odnos između odredbe članka 2. stavak (3) i članka 4. Zakona jer je nejasno na koga se i od kada primjenjuje, zbog čega je, prema ocjeni podnositelja zahtjeva, navedena odredba idealna za proizvoljnost i tumačenju i primjeni.

Članak 2. stavak 2. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja

26. U svezi s odredbom članka 2. stavak 2. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja, Ustavni sud zapaža da podnositelj zahtjeva tvrdnje o nesuglasnosti ove odredbe s Ustavom i Europskom konvencijom dovodi u svezu s Odlukom Ustavnog suda broj U 50/01, te praksom koja je uslijedila nakon te odluke u pogledu rješavanja pojedinačnih apelacija pred Ustavnim sudom.

27. Članak 2. stavak 2. Zakona glasi: "Zatezna kamata iz stavka 1. ovog članka neće se obračunavati za razdoblje ratnog stanja od 18. 09. 1991. godine do 23. 11. 1995. godine".

28. Ustavni sud naglašava da je nesporno da u konkretnom slučaju postoji imovina zaštićena člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku

konvenciju, kao i da postoji miješanje u imovinu. Imovina je legitimno očekivanje da će se naplatiti odgovarajući iznos zakonskih zateznih kamata koje su dosudene pravomoćnom odlukom. Zakonom propisana zabrana da se zakonske zatezne kamate neće obračunavati za vrijeme ratnog stanja od 18. rujna 1991. godine do 23. studenog 1995. godine predstavlja miješanje u imovinu.

29. Ustavni sud podsjeća da je u Odluci o meritumu broj U 50/01 od 30. siječnja 2004. godine predmet ocjene ustavnosti bila odredba članka 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba Federacije Bosne i Hercegovine, koja je glasila kako slijedi: "Na iznos naknade štete (glavnica) odredene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnajanja) i vansudskim poravnanjima iz osiguranja, ne obračunavaju se kamate za čitav period rata odnosno neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini". U spomenutoj odluci Ustavni sud je zaključio da navedeni članak nije suglasan članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju jer nije preciziran cilj članka 37. tog zakona koji bi opravdao miješanje u imovinu, te da se člankom 37. zadire u imovinska prava koja štite Ustav Bosne i Hercegovine i Europsku konvenciju.

30. Ustavni sud je zbog neizvršenja konačne i obvezujuće Odluke broj U 50/01 1. travnja 2006. godine donio rješenje u kojem je utvrdio da Parlament FBiH nije izvršio Odluku broj U 50/01 od 30. siječnja 2004. godine, pri čemu je u točki 5. navedenog rješenja obrazložio: "Ustavni sud konstatira da je Parlament Federacije donio novi zakon čijim je donošenjem prestao važiti Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba, pa time i sporni članak 37. Međutim, Parlament Federacije je **prije toga** donio novi Zakon o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije BiH" broj 56/04 od 23. listopada 2004. godine) koji u članku 2. stavak 3., koji je kasnije izmijenjen Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije BiH" broj 29/05 od 18. svibnja 2005. godine), propisuje da se zatezna kamatna stopa neće obračunavati za razdoblje ratnog stanja od 18. rujna 1991. godine do 23. studenog 1995. godine, čime je **de iure** i **de facto** zadržano isto pravno stanje kakvo je bilo u vrijeme važenja odredbe članka 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba".

31. Dalje, Ustavni sud ukazuje da je pobijvana odredba članka 2. stavak 2. Zakona, osim ukazivanja na njezinu neustavnost u Rješenju broj U 50/01 od 1. travnja 2006. godine, bila predmet analize Ustavnog suda i u okviru članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i rješavanja pojedinačnih apelacija u svezi s primjenom te odredbe, a nakon donošenja temeljne odluke U 50/01. S tog aspekta, Ustavni sud podsjeća da je u predmetima AP 1311/06 od 31. siječnja 2009. godine, AP 2326/09 od 26. veljače 2009. godine i AP 407/08 od 28. travnja 2010. godine, koji su pokretali pitanje obračuna zatezne kamate iz osiguranja (svi dostupni na www.ustavnisud.ba) zaključio da je otpisivanje zakonske zatezne kamate (apelantima) za razdoblje rata po osnovi članka 2. stavak 2. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja protuustavno, a time i nezakonito jer je zakon retroaktivno mijenjao uvjete za isplatu pravomoćne dosudene zakonske zatezne kamate, te da je novim Zakonom o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja praktično zadržano isto pravno stanje kakvo je bilo u vrijeme važenja članka 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba.

32. Ustavni sud je imao u vidu da su u svim prethodno navedenim predmetima apelanti (u svojstvu tužitelja ili tražitelja izvršenja pred redovnim sudovima) imali pravomoćne izvršne naslove (sudske presude ili sudska poravnajanja) iz osnove

¹ Ustavni sud povodom navedenog zakonskog termina "ratno stanje" definiranog od "18. 09. 1991. godine do 23. 11. 1995. godine", želi ukazati, napomene radi, da razdoblje definirano na navedeni način ne odgovara službenim odlukama o proglašenju i prestanku ratnog stanja u Bosni i Hercegovini. U tom kontekstu, Ustavni sud podsjeća da je Odlukom o proglašenju neposredne ratne opasnosti ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine" br. 1/92 i 13/94 od 9. lipnja 1994. godine) proglašeno da je na teritoriju Bosne i Hercegovine nastupila neposredna ratna opasnost. Ratno stanje je ukinuto Odlukom o ukinjanju ratnog stanja 22. prosinca 1995. godine ("Službeni list RBiH" broj 50/95) a stanje neposredne ratne opasnosti je ukinut Odlukom od 23. prosinca 1996. godine ("Službene novine FBiH" broj 25/96 od 23. prosinca 1996. godine).

obveznog osiguranja koji su doneseni prije Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja (koji je stupio na snagu 2004. godine) i da su stoga (apelanti svaki za sebe) primjenom članka 2. stavak (2) Zakona kojim je propisano da se zatezne kamate neće obračunavati za razdoblje ratnog stanja od 18. rujna 1991. godine do 23. studenog 1995. godine retroaktivno lišeni prava na zateznu kamatu jer su u vrijeme nastupanja osiguranog slučaja i donošenja pravomoćnih presuda (izvršnih naslova) opravdano očekivali da će dobiti zateznu kamatu u slučaju zakašnjenja plaćanja u skladu sa zakonom i sklopljenim ugovorom sa osiguravajućim društвom.

33. U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da ne postoje razlozi za promjenu njegovih stajališta i zaključaka iznesenih u Odluci broj U 50/01 (već citirana) i Rješenju o neizvršenju odluke U 50/01 (1. travnja 2006. godine), u kojima je ukazano na neustavnost sada pobijane odredbe članka 2. stavak (2) Zakona, sa jasnim i argumentiranim obrazloženjem da je pobijanom odredbom *de facto* i *de iure* zadржанo isto pravno stanje kakvo je bilo u vrijeme važenja (neustavnog) članka 37. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju imovine i osoba koji je retroaktivno otpisivao zateznu kamatu za ratno razdoblje. Isto se odnosi i na praksi iz članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine (već citirani predmeti AP 1311/06, AP 2326/09 i AP 407/08) u kontekstu primjene članka 2. stavak (2) Zakona, te zaključke i obrazloženja iz citiranih odluka u odnosu na povredu prava na imovinu apelanata.

34. Pobijana odredba članka 2. stavak (2) Zakona donesena je 2004. godine i primjenjivala se sve do 2011. godine kada su donesene izmjene i dopune Zakona te usvojen, također pobijani, stavak (3) članka 2. Zakona. Međutim, izmjenama i dopunama zakona iz 2011. godine pobijana odredba članka 2. stavak (2) Zakona nije brisana, već i dalje egzistira u Zakonu. Imajući sve to u vidu, posebno kada se uzme u obzir praksa Ustavnog suda iz Odluke broj U 50/01, rješenja o (ne)izvršenju te odluke od 1. travnja 2006. godine, kao i praksa iz citiranih predmeta AP 1311/06, AP 2326/09 i AP 407/08, Ustavni sud, bez daljnog ispitivanja u odnosu na standarde prava na imovinu, može zaključiti da pobijane odredbe članka 2. stavak (2) Zakona nisu u suglasnosti sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Članak 2. stavak (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja

35. Podnositelj zahtjeva tvrdnje o nesuglasnosti odredbe članka 2. stavak (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju temelji na retroaktivnoj izmjeni pravomoćnih izvršnih isprava (sudske presude i poravnjanja, izvansudske poravnjanja) iz osnove osiguranja, uspostavom zatezne kamate po stopi od 0,5% godišnje koja suštinski nije usmjerena na zaštitu imovine povjeritelja, već na zaštitu imovine osiguravajućih društava koji uskraćuju ionako obezvrijedenu imovinu prjeratnih i ratnih povjeritelja (čija su potraživanja utvrđena pravomoćnim i izvršnim ispravama). Podnositelj zahtjeva smatra da sporna odredba nema potrebnu kvalitetu da bi zadovoljila standarde prava na imovinu zagarantiranog Ustavom.

36. Članak 2. stavak (3) Zakona glasi: "Iznimno od odredbi iz st. 1. i 2. ovog članka, na iznos naknade štete (glavnica) odredene ovršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjanja) i izvansudska poravnjanja iz osnova osiguranja definiranog Zakonom o osiguranju imovine i osoba ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/95 i 6/98) za razdoblje od 18. 09. 1991. godine do 23. 12. 1996. godine, plaća se zatezna kamata po stopi od 0,5% godišnje".

37. I u ovom slučaju, prema mišljenju Ustavnog suda, nesporno postoji imovina zaštićena člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Imovina je legitimno očekivanje da će se naplatiti odgovarajući iznos zakonskih zateznih kamata koje su dosuđene pravomoćnom odlukom.

38. Miješanje u imovinu je zakonska odredba kojom je radikalno smanjena stopa zatezne kamate sa 12% godišnje na 0,5% godišnje za razdoblje od 18. rujna 1991. godine do 23. prosinca 1996. godine, i to samo za imaoce izvršnih isprava (sudske presude i sudska poravnjanja) iz osnove osiguranja imovine i osoba. Propisani iznos zatezne kamate od 0,5% godišnje za relevantno razdoblje Vlada je u odgovoru na zahtjev za ocjenu kompatibilnosti pobijane odredbe članka 2. stavak (3) Zakona nazvala "minornim". U sudske spise, koji je bio povod za podnošenje ovog zahtjeva, postoji izjava sudske vještaka da nema svrhe obračunavati zateznu kamatu po stopi od 0,5% godišnje jer se radi o tako malom iznosu koji se ne može iskazati imajući u vidu mali iznos glavnog duga koji je višestruko smanjen na temelju zakonom propisanih valutnih denominacija.

39. Iz navedenog, prema mišljenju Ustavnog suda, proizlazi da su spornom normom članka 2. stavak (3) Zakona imaoce izvršnih naslova iz oblasti osiguranja imovine i osoba *de facto* lišeni dosudene prava na zateznu kamatu jer se radi o specifičnoj kategoriji osoba koje su pravomoćni naslov ostvarile prije početka izbijanja ratnih djelovanja, gdje je iznos glavnog duga iskazan u bivšim YU dinarima. Kada se na iznos glavnog duga primijene valutne denominacije (kako bi se dosuđeni iznos mogao iskazati u službenoj valuti u BiH) dobije se vrlo mali iznos, te kada se na taj iznos obračuna "minorna" zatezna kamata od 0,5% godišnje, takav iznos zatezne kamate ne znači ništa jer je toliko malen da se ne može iskazati. Dakle, iako je spornom odredbom članka 2. stavak (3) Zakona, donesenom tek 2011. godine, propisan izuzetak u odnosu na stavak (2) istog zakona, koji je za ratno razdoblje potpuno isključivao obračun dosudene zakonske kamate, propisani iznos od 0,5% godišnje je u praktičnoj primjeni toliko mali da zapravo ne predstavlja ništa. Za imaoce izvršnih naslova iz oblasti osiguranja imovine i osoba (koji imaju pravo na isplatu zatezne kamate) iznos koji se dobije obračunom godišnje kamate od 0,5% godišnje za relevantno razdoblje predstavlja isključivo golo pravo (*ius nudus*).

40. Imajući to u vidu, Ustavni sud treba dalje da ispita je li navedeno lišavanje imovine u skladu sa standardima tog prava, odnosno postoji li za takvo lišavanje imovine javni interes.

41. Prije svega, Ustavni sud napominje da članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju sam po sebi (*per se*) (ne)isključuje mogućnost retroaktivnog lišavanja imovine, kao što je u konkretnom slučaju. Međutim, za tako nešto mora postojati jasan i nedvosmislen javni interes kojim bi se moglo opravdati lišavanje imovine, i to retroaktivno na način da se umanj "imovina" ranije dosudena pravomoćnom sudskom odlukom (zatezna kamata). U konkretnom slučaju, Ustavni sud nije dobio izjašnjenje od Parlamenta Federacije kao donositelja zakona koji sadrži pobijanu odredbu. Međutim, Ustavni sud je dobio izjašnjenje Vlade kao predlagачa zakona u kojem je navedeno što je javni interes u konkretnom slučaju, pa će Ustavni sud u nastavku obrazloženja ispitati postojanje javnog interesa koji je definirala Vlada u svom izjašnjenju.

42. Prema mišljenju Ustavnog suda, iz dostavljenog izjašnjenja proizlazi da je za Vlalu javni interes za retroaktivnu promjenu zakona propisivanjem kamate od 0,5% godišnje činjenica da u ratnom razdoblju (na koje se odnosi propisani obračun zatezne kamate) nije bilo gospodarskih djelatnosti, zbog čega je propisani iznos, iako "minoran", ipak realan. Prije daljnog razmatranja, Ustavni sud naglašava da se u konkretnom slučaju *de facto* radi o potpunom lišavanju imovine jer za imaoce

pravomoćnih sudskeh odluka kamata od 0,5% godišnje za relevantno razdoblje ne predstavlja ništa osim golog prava. Dakle, ovdje se ne radi o slobodnoj procjeni nadležnog zakonodavnog organa o tome koji iznos zatezne kamate je adekvatan i koji kao takav treba propisati (npr. ne radi se o smanjenju stope zatezne kamate sa 18% godišnje, kao što je bilo prije, na sadašnjih 12% godišnje), u koju procjenu se Ustavni sud ne treba miješati, već se radi o *de facto* potpunom lišavanju određenog imovinskog prava.

43. U odnosu na tvrdnju Vlade da u ratnom razdoblju nije bilo "gotovo nikakvih gospodarskih djelatnosti", Ustavni sud ukazuje da se pobjijanom odredbom zapravo štite interesi samo osiguravajućih društava (jer je nesporno da su oni dužni izvršiti isplate prema pravomoćnim naslovima kojima je dosuđena zatezna kamata). Dakle, osiguravajuća društva su ta koja trebaju isplatiti zatezne kamate dosudene pravomoćnim sudske odlukama, i to iz sredstava tih društava, a ne Vlada iz proračunskih sredstava. S druge strane, u odnosu na pozivanje na Zakon o utvrđivanju i izmirenju unutarnjih obveza, dužnik po tom zakonu je Federacija BiH. Isplate koje vrše osiguravajuća društva iz svojih sredstava ni na koji način nisu povezane sa obvezama koje ima javna vlast da iz proračunskih sredstava finansira organe i djelatnosti koje su nužne za funkcioniranje društva kao cjeline. Rješenja koja su primijenjena u Zakonu o načinu izmirenja unutarnjih obveza FBiH imaju jasan javni interes jer bi nekontroliranim isplatom velikom broju povjertelja bilo ugroženo financiranje vitalnih službi (školstvo, zdravstvo, policija, administracija itd.). Osim toga, u Zakonu o načinu izmirenja unutarnjih obaveza je uradena detaljna sistematizacija i analiza dugovanja. Dodatni problem u vezi s postojanjem javnog interesa Ustavni sud nalazi u odredbi članka 4. Zakona kojom je (nejasno zašto) propisana pogodnost za osobe koje još uvijek vode postupke koji će se okončati po stopi zatezne kamate od 12% godišnje. Iz navedenog proizlazi da su osobe koje posjeduju pravomoćne i izvršne naslove donesene prije rata i koji se odnose na oblast osiguranja imovine i osoba (a koji nisu izvršeni) na ovaj način u podređenom položaju jer su oni *de facto* lišeni zatezne kamate za ratno razdoblje, dok su osobe koje vode postupke (uz postojanje mogućnosti da se još uvijek vode neki postupci započeti prije rata) na ovaj način u privilegiranom položaju jer će se njihovi postupci okončati primjenom stope zatezne kamate od 12%.

44. Imajući u vidu da se na sve navedene dileme Vlada nije ni osvrnula u svom izjašnjenju, Ustavni sud konstatira da u konkretnom slučaju nije dokazan snažan, uvjerljiv i nedvosmislen javni interes na temelju kojeg bi se jedino moglo opravdati tako ozbiljno zadiranje u imovinska prava kao u konkretnom slučaju, te da se retroaktivno vrši miješanje u stecena prava koja proizlaze iz pravomoćnih sudskeh odluka. Ustavni sud zaključuje da je pobjijana odredba u suprotnosti s pravom na imovinu koje je garantirano Ustavom Bosne i Hercegovine.

45. Ustavni sud zaključuje da članak 2. stavak (3) Zakona nije u suglasnosti sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te stoga nije potrebno da dalje ispituje je li miješanje proporcionalno začrtanom cilju.

Članak 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja

46. Podnositelj zahtjeva smatra da sporna odredba nema potrebnu kvalitetu da bi zadovoljila standarde prava na imovinu jer ne ispunjava uvjet preciznosti i jasnosti zakonske norme, te da nije jednaka prema svakom jer pravi razliku između postupaka koji su okončani i postupaka koji su okončani a nisu izvršeni do stupanja na snagu Zakona. Podnositelj zahtjeva problematizira i visinu propisane stope zatezne kamate od 12% godišnje, ukazujući da je navedena odredba kontradiktorna odredbi članka 2. stavak

(3) Zakona i da je nejasno kada i na koga se primjenjuje stopa od 0,5% godišnje, a kada i na koga stopa od 12% godišnje.

47. Članak 4. Zakona glasi: "Postupci za utvrđivanje visine zatezne kamate iz članka 1. ovog zakona koji nisu okončani do dana stupanja na snagu ovog zakona ili su okončani a nisu obavljeni, okončat će se prema odredbama ovog zakona i katmatnoj stopi od 12% godišnje".

48. Dakle, jasno proizlazi da se ova odredba odnosi na postupak utvrđivanja visine zatezne kamate i način obračuna zatezne kamate na neizmirena dugovanja iz dužničko-povjerteljskih odnosa i naknade štete iz osnove obveznog osiguranja (obje osnove definirane u članku 1. Zakona).

49. Prema ocjeni Ustavnog suda, proizlazi da je navedena odredba jasna, precizna, predviđljiva i pristupačna i da se prema njoj zatezna kamata obračunava po stopi od 12% godišnje, pri čemu su izjednačeni povjertelji koji imaju potraživanje iz dužničko-povjerteljskih odnosa i povjertelji koji imaju potraživanje iz osnove naknade štete obveznih osiguranja. Dakle, ova odredba ne predstavlja miješanje u ustavno pravo na imovinu.

50. Na temelju navedenog, Ustavni sud zaključuje da je odredba članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Ostali navodi

51. Imajući u vidu zaključak Ustavnog suda u pogledu nesuglasnosti odredbe članka 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, odnosno suglasnosti odredbe članka 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud cijeni da nema potrebe ulaziti u analizu navedenih odredbi u vezi sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Europske konvencije.

VII. Zaključak

52. Ustavni sud zaključuje da odredbe članka 2. st. (2) i (3) Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) nisu u suglasnosti sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

53. Ustavni sud zaključuje da je članak 4. Zakona o visini stope zatezne kamate na neizmirena dugovanja ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 56/04, 68/04, 29/05 i 48/11) u suglasnosti sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

54. Na temelju članka 61. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

55. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број У 6/19, рjeшавајући захтјев **Кантоналног суда у Сарајеву**, на основу члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1), (2) и (3), члана 61 ст. (1), (2) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнезевић, предсједник

Мато Тадић, потпредсједник
 Мирсад Ђеман, потпредсједник
 Маргарита Цаца Николовска, потпредсједница
 Tudor Pantiru, судија
 Валерија Галић, судија
 Миодраг Симовић, судија
 Сеада Палаврић, судија
 Giovanni Grasso, судија
 на сједници одржаној 4. октобра 2019. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одлучујући о захтјеву Кантоналног суда у Сарајеву за оцјену компатibilnosti одредби члана 2 ст. (2) и (3) и члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине ФБиХ" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11),

утврђује се да одредбе члана 2 ст. (2) и (3) Закона о висини стопе затезне камате ("Службене новине ФБиХ" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) нису у складу са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Стављају се ван снаге одредбе члана 2 ст. (2) и (3) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) јер нису у сагласности са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

У складу са чланом 61 став (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, одредбе члана 2 ст. (2) и (3) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) престају да важе наредног дана од дана објављивања одлуке Уставног суда у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине".

Утврђује се да је члан 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) у складу са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Кантонални суд у Сарајеву (судија Силвана Брковић Мујагић; у даљњем тексту: подносилац захтјева) поднио је 17. маја 2019. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену компатibilnosti члана 2 ст. (2) и (3) и члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) са чланом II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине, чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и чланом I/2 Устава Босне и Херцеговине.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Дома народа и Представничког дома Парламента Федерације Босне

и Херцеговине затражено је 22. маја 2019. године да доставе одговор на захтјев.

3. Дом народа и Представнички дом Парламента Федерације Босне и Херцеговине нису доставили одговор на захтјев, али је Влада Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Влада) 13. јуна 2019. године доставила своје мишљење о поднесеном захтјеву.

III. Захтјев

a) Наводи из захтјева

4. Подносилац захтјева је навео да је пред тим судом у току поступак по жалби тражиоца извршења Нике Васиља (у даљњем тексту: тражилац извршења) против осигуравајућег друштва "Сарајево-осигурање" д.д. Сарајево (у даљњем тексту: извршеник) ради извршења Пресуде Основног суда у Јубушком број П-188/91 од 10. јануара 1992. године, правоснажне 10. фебруара 1992. године и извршне 25. фебруара 1992. године. Пресуда гласи, како је наведено, на исплату доспјеле ренте због изгубљене зараде за период од 23. априла до 30. октобра 1991. године и будуће ренте (док се не измијене околности) са законским затезним каматама од доспијећа до коначне исплате, према Закону о висини стопе затезне камате који је важио у вријеме доношења пресуде. Подносилац захтјева је истакао да је рјешењем Општинског суда у Сарајеву, против којег је поднесена жалба, прихваћено да се тражиоцу извршења не обрачунава камата за ратни период, тачније од 18. септембра 1991. године до 23. новембра 1995. године, и то примјеном члана 2 став (2) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања, који је по свом садржају идентичан члану 37 Закона о изједнакостима и допунама Закона о осигурању имовине и лица Федерације Босне и Херцеговине који је Уставни суд БиХ оцјенио неуставним 2004. године.

5. У том контексту је подносилац захтјева подсјетио на то да је Уставни суд Одлуком о меритуму број У 50/01 од 30. јануара 2004. године утврдио неуставност одредбе члана 37 Закона о изједнакостима и допунама Закона о осигурању имовине и лица Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине ФБиХ" број 6/98; у даљњем тексту: Закон о осигурању), односно да она није у складу са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Наведена одредба је гласила да се на износ накнаде штете (главница) одређене извршним исправама (судске пресуде и судска поравнања) и вансудска поравнања из осигурања не обрачунавају камате за читав период рата, односно непосредне ратне опасности у Босни и Херцеговини и она је идентична одредби члана 2 став (2) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања. Према тој одредби, како је даље наведено, извршеник (осигуравајућа кућа) у односу на осигуранике (оштећене, тражиоце извршења) био је ослобођен било каквих законских затезних камата за ратни период, а по новом законском рјешењу, допунама из 2011. године, уведена је камата по стопи од 0,5% годишње за исти ратни период, и то само за одређену категорију тражилаца извршења, односно оних који имају потраживања из основа осигурања чији су поступци окончани. Другој категорији тражилаца извршења, чији поступци нису окончани или су окончани а нису извршени до ступања на снагу наведеног закона, припада каматна стопа од 12% годишње (члан 4 Закона). На тај начин је, према мишљењу подносиоца захтјева, створено јасно и отворено разликовање међу тражиоцима извршења, зависно од тога да ли су поступци окончани, односно извршени или не. Таквим одредбама се, према оцјени подносиоца захтјева, у највећој мјери покушала заштитити улога и место осигуравајућих кућа у БиХ, и то на штету осигураних лица и њихове

имовине, па није јасно због чега осигуравајућа друштва уживају привилегију неплаћања првенствено законских затезних камата за вријеме рата (законом који је примјењиван у периоду од његовог доношења 2004. године до измјена закона 2011. године), а потом од 2011. године увођењем затезне камате од 0,5% годишње за тражиоце извршења чији су поступци окончани прије и у току ратног периода, док за друга привредна друштва и грађане вриједе законске камате од 18% и 12% годишње.

6. Подносилац захтјева је, осим тога, указао на праксу Уставног суда БиХ у којој је анализирана примјена Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања, конкретно члана 2 став (2) тог закона, из које произлази да је по поднесеним апелацијама утврђена повреда права на имовину уз закључак да је противуставно а тиме и противзаконито апелантима отписивати камате за вријеме рата, и то ретроактивно, што судови раде примјеном наведеног закона и на тај начин крше уставна права грађана заштићена чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

7. Подносилац захтјева даље наводи да измјене и допуне Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања које су наступиле 2011. године увођењем камате од 0,5% годишње на потраживања из основа осигурања за ратни период (члан 2 став 3) не представљају значајну промјену за имовину тражиоца извршења. У том контексту је наведено да се не ради о суштинској измјени усмјереној на заштиту имовине повјерилаца осигуравајућих друштава, већ о илузорном захвату којим се и даље повјериоци одузима право на законску затезну камату. Уз то се камата успостављена 2011. године од 0,5% годишње односи само на оне повјериоце који имају правоснажне и извршне пресуде (као тражилац извршења у конкретном случају) и затражили су реализацију наплате свог потраживања. Из наведеног произлази да је ретроактивно промијењена каматна стопа, и то за правоснажно завршене поступке у погледу правоснажног извршног наслова (пресуде), што сматра недопустивим. Према мишљењу подносиоца захтјева, из спорних одредби произлази да су у повољнијем положају они повјериоци чији су поступци трајали дуже јер се различито обрачунавају камате у зависности од тога када су им утврђена потраживања према осигуравајућим кућама на начин да су мањим каматама "кажњени" они повјериоци (оштећени) који су своја потраживања утврдили раније.

8. Због тога је подносилац захтјева предложио да се посебном одлуком утврди неуставност одредби члана 2 ст. (2) и (3) и члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања како грађани не би пред Уставним судом БиХ морали утврђивати (сваки грађанин у свом појединачном случају) повреду права на имовину и права на једнако и правично поступање јер сам закон различито и контрадикторно рјешава једно те исто питање. На крају је подносилац захтјева указао да одредба члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања није сагласна с одредбом члана I/2 Устава БиХ којим је прописана владавина права. У том контексту је истакнуто да је наведена одредба нејасна и контрадикторна и да не испуњава "квалитет" који закон мора испуњавати да би био сагласан члану I/2 Устава Босне и Херцеговине. При томе је указано на недостатак стандарда који се тичу јасноће, транспарентности и предвидљивости јер су каматне стопе прописане ретроактивно и без јасно дефинисаног јавног интереса (само у корист једног облика друштва, односно осигуравајуће куће). У конкретном случају није јасно на кога се и од када примјењује члан 4 Закона и како се примјењује у односу на члан 2 ст. (2) и (3) истог закона јер је нејасно да ли одредбе

члана 2 ст. (2) и (3) искључују члан 4 или члан 4 којим је прописана каматна стопа од 12% за неокончане поступке или окончане а неизвршене искључује примјену члана 2 ст. (2) и (3).

9. Стoga је подносилац захтјева предложио да се испита да ли су одредбе члана 2 ст. (2) и (3) и члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања компатibilne члану II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члану 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, члану II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члану 6 став 1 Европске конвенције и члану I/2 Устава Босне и Херцеговине и да Уставни суд о томе донесе мериторну одлуку.

6) Одговор на захтјев

10. У одговору на захтјев Влада је указала на уставни основ за доношење Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања према којем је у искључивом овлашћењу Федерације Босне и Херцеговине доношење прописа о финансијама и финансијским институцијама Федерације и фискална политика. У одговору је даље наведено да је члан 37 Закона о измјенама и допунама Закона о осигурању имовине и лица ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 6/98) стављен ван снаге 2005. године, те да је Закон о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања донесен 2004. године као *lex specialis* којим су у равнopravан положај доведени сви повјериоци којима је обрачуната и исплаћена затезна камата прије и након ступања на снагу предметног закона. У том контексту је Влада подсејтила на садржај законских одредби чија је оцјена компатibilnosti затражена указујући да је 2011. године донесен Закон о измјени Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања којим је за период од 18. септембра 1991. године до 23. децембра 1996. године на износе накнаде штете одређене извршним исправама и вансудска поравнања из основа осигурања дефинисаног Законом о осигурању имовине и лица уведена затезна камата по стопи од 0,5% годишње. На тај начин је омогућено спровођење Одлуке Уставног суда БиХ број У 50/01 о уставности одредбе члана 37 Закона о измјенама и допунама Закона о осигурању имовине и лица (с обзиром на то да је у међувремену стављен ван снаге 2005. године), а да је истоветна одредба егзистирала у члану 2 став (2) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања. Висина каматне стопе утврђене ставом 3 члана 2 (измјенама од 0,5% камате годишње) сматра се примјереном за период на који се односи, с обзиром на то да се ради о периоду ратног стања и непосредне ратне опасности када није било готово никаквих привредних активности. У прилог таквим констатацијама Влада је подсејтила на Закон о утврђивању и начину измирења унутрашњих обавеза Федерације Босне и Херцеговине којим је у члану 17 став (4) прописано да се камата на ратна потраживања, садржана у извршној одлуци донесеној у судском и управном поступку, у периоду од дана доношења основног закона до дана издавања обvezница отписује. Сходно наведеном, Влада сматра да нису повријеђене одредбе Устава БиХ и Европске конвенције, као што то тврди подносилац захтјева. Такође је напоменуто да је конкретан предмет потребно посматрати у ширем контексту предратног и ратног дешавања када је постојала галопирајућа хиперинфлација, негативна реална каматна стопа, обезврјеђење YU динара, што је за посљедицу у рату имало извршене двије деноминације (брисано девет нула), те је миноран износ накнаде затезне камате, у суштини, посљедица макроекономских кретања и дешавања прије рата, а не повреде права на имовину, како сматра подносилац захтјева. Висина стопе затезне камате, иако се утврђује као

фиксна, зависи од низа економских параметара, као и висине редовне каматне стопе која зависи од ризика земље, услова набавке кредитних средстава и кретања референтних стопа на финансијском тржишту, привредног развоја у земљи, потражње за кредитима те стопе инфлације. Имајући у виду да се потраживања по основу неизмирених дуговања односе на период ратног стања и непосредне ратне опасности, Влада сматра да је при оцјени уставности наведених одредби потребно узети у обзир све наведене околности које представљају општи интерес. С обзиром на постојање општег интереса, одржавајући једнакоправни статус свих повјерилаца, Влада сматра да је захтјев неоснован и да га као таквог треба одбити.

IV. Релевантни прописи

11. У Уставу Босне и Херцеговине члан I/2 гласи:

2. Демократска начела

Босна и Херцеговина је демократска држава, која функционише на принципу владавине права и на основу слободних и демократских избора.

12. Закон о висини стопе затезне камате ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 18/96). За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Чланак 3.

Даном ступања на снагу овог закона престаје примјена прописа о висини стопе затезне камате који су се примјењивали на територији Федерације Босне и Херцеговине.

Чланак 4.

Овај закон ступа на снагу даном објаве у "Службеним новинама Федерације БиХ".

13. Закон о висини стопе затезне камате ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 27/98). За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 1.

Овим законом прописује се висина стопе затезне камате задужничко-повјерилачке односе, у случају када дужник касни са испуњењем новчане обавезе.

Члан 2.

Дужник који закасни са испуњењем новчане обавезе дугује осим главице и затезну камату на износ дуга до тренутка исплате, по стопи од 18% годишње.

За период краји од године дана примјењује се конформни начин обрачуна затезне камате.

Члан 3.

Одредбе овог закона не примјењују се на дужничко-повјерилачке односе који су уређени другим законима.

Члан 4.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о висини затезне камате ("Службене новине Федерације БиХ", број 18/96).

14. Закон о измјенама и допунама Закона о висини стопе затезне камате ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 51/01). За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 1.

У Закону о висини стопе затезне камате ("Службене новине Федерације БиХ", број 27/98) у члану 2. у ставу 1. број "18" замјењује се бројем "12".

15. Закон о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04 – исправка, 29/05 и 48/11). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ који гласи:

Члан 1.

Овим законом прописује се начин обрачуна затезних камата по неизмиреним дуговањима на основу уговора из дужничко-повјерилачких односа и дуговања насталих на основу накнаде штете из основе обавезних осигурања у периоду од 01.12.1989. године до ступања на снагу Закона о измјенама и допунама Закона о висини стопе затезне камате ("Службене новине Федерације БиХ", број 51/01).

Члан 2.

На износ дуга из члана 1. овог закона, насталог на основу дужничко-повјерилачких односа на територији Федерације Босне и Херцеговине, плаћа се затезна камата по стопи од 12% годишње.

Затезна камата из става 1. овог члана неће се обрачунавати за период ратног стања од 18.09.1991. године до 23.11.1995. године.

Изузетно од одредби из ст. 1. и 2. овог члана, на износ накнаде штете (главница) одређене извршним исправама (судске пресуде и судска поравнања) и вансудска поравнања из основа осигурања дефинисаних Законом о осигурању имовине и лица ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 2/95 и 6/98) за период од 18.09.1991. године до 23.12.1996. године, плаћа се затезна камата по стопи од 0,5% годишње.

Члан 4.

Поступци за утврђивање висине затезне камате из члана 1. овог закона који нису завршени до дана ступања на снагу овог закона или су завршени а нису извршени, завршиће се према одредбама овог закона и каматној стопи од 12% годишње.

16. Закон о измјенама и допунама Закона о осигурању имовине и особа Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 6/98) и Одлука Уставног суда број У 50/01. За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 37.

На износ накнаде штете (главница) одређене извршним исправама (судске пресуде и судска поравнања) и вансудским поравнањима из осигурања, не обрачунавају се камате за читав период рата односно непосредне ратне опасности у Босни и Херцеговини.

Уставни суд је Одлуком број У 50/01 од 30. јануара 2004. године рjeшавајући захтјев Кантоналног суда у Широком Бријегу утврдио да члан 37 Закона о измјенама и допунама Закона о осигурању имовине и лица Федерације БиХ ("Службене новине ФБиХ" број 6/98) није сагласан члану II/Зк Устава Босне и Херцеговине и члану 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Уставни суд је наложио Парламенту Федерације БиХ да најкасније у року од три мјесеца од дана објављивања ове одлуке у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" усклади члан 37 Закона о измјенама и допунама Закона о осигурању имовине и лица Федерације БиХ (у даљем тексту: Закон) са Уставом Босне и Херцеговине и Европском конвенцијом, те да обавијести

Уставни суд о предузетим мјерама с циљем извршења те одлуке. Уставни суд је у Рjeшењу број У 50/01 од 1. априла 2006. године утврдио да Парламент Федерације БиХ није извршио Одлуку Уставног суда Босне и Херцеговине број У 50/01 од 30. јануара 2004. године.

17. Закон о друштвима за осигурање у приватном осигурању ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 24/05) у релевантном дијелу гласи:

Члан 85.

Ступањем на снагу овог Закона престаје да важи Закон о осигурању имовине и лица ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 2/95, 7/95 6/98 и 41/98) осим чл. 66., 69., 70., 71. и 72. и Уредба о оснивању Уреда за надзор друштава за осигурање у Федерацији БиХ ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 18/97 и 42/00).

V. Допустивост

18. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредбе члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине.

19. Члан VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине гласи:

ч) Уставни суд има надлежност у питањима која то упутили који суд у Босни и Херцеговини, а односи се на то да ли је закон на чијој ваљаности почива његова одлука, сагласан са овим Уставом, Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама и њеним протоколима, или са законима Босне и Херцеговине; или у погледу постојања или дјелокруга неког општег правила међународног јавног права које је од значаја за одлуку тог суда.

20. Подносилац захтјева је редовни суд у Босни и Херцеговини, а питање се односи на то да ли је закон од чије ваљаности зависи његова одлука у складу са Уставом Босне и Херцеговине, што значи да је захтјев поднио овлашћени подносилац из члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број У 5/10 од 26. новембра 2010. године, тачке 7–14, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 37/11). Имајући у виду одредбе члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине и члана 19 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд сматра да је овај захтјев допустив зато што га је поднио овлашћени подносилац, те да не постоји ниједан формални разлог из члана 19 став (1) Правила Уставног суда због којег захтјев не би био допустив.

VI. Меритум

21. У конкретном случају подносилац захтјева сматра да одредбе члана 2 ст. (2) и (3) и члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмиrena дуговања нису у сагласности са чланом I/2 Устава Босне и Херцеговине, чланом II/3ц) и е) Устава Босне и Херцеговине, односно одредбама члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и члана 6 став 1 Европске конвенције. Подносилац захтјева је, позивајући се на Одлуку Уставног суда број У 50/01, као и на релевантну праксу Уставног суда у апелационим предметима која сlijedi Одлуку број У 50/01, предложио да се усаглашеност наведених одредби првенствено испита у вези са чланом II/3ц) Устава БиХ и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију јер се суштински тичу имовине у виду правоснажне пресуде којом је утврђен главни дуг са законским затезним каматама, а та имовина је стечена прије доношења спорног закона.

22. Члан II/3ц) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватавју:

(...)

к) Право на имовину.

23. Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију гласи:

Свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелама међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примјењује такве законе које сматра потребним да би надзорила коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбиједила наплату пореза или других доприноса или казни.

24. Уставни суд напомиње да оцјену уставности разматра у општем смислу (*erga omnes*), а не у односу на конкретан предмет (*inter partes*) који је повод за подношење захтјева (види одлуку Уставног суда у предмету број У 15/11 од 30. марта 2012. године, тачка 63). Уставни суд ће стога, имајући у виду наведе подносиоца захтјева и сопствену праксу на коју је у захтјеву указано, усаглашеност одредби члана 2 ст. (2) и (3) и члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмиrena дуговања прије свега сагледати у смислу стандарда права на имовину из члана II/3ц) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

25. Подносилац захтјева је у прилог својим тврдњама о несагласности наведених одредби с Уставом БиХ и Европском конвенцијом навео: прво, да је у члану 2 став (2) наставила егзистирати неуставна одредба члана 37 Закона о осигурању имовине и лица, који од 2005. године није на снази, ретроактивним укидањем затезне камате за ратни период; друго, да је у члану 2 став (3), опет ретроактивно, за правоснажне извршне исправе (судске пресуде, судска поравнања и вансудска поравнања) из основа осигурања дефинисаног Законом о осигурању имовине и лица успостављена затезна камата у минорном износу од 0,5% годишње за ратни период од 18. септембра 1991. године до 23. децембра 1996. године¹; треће, да су чланом 4 привилеговани повјериоци чији поступци нису окончани или јесу или нису извршени јер им је остављено право на затезну камату од 12%; четврто, да је контрадикторан однос између одредбе члана 2 став (3) и члана 4 Закона јер је нејасно на кога се и од када примјењује, због чега је, према оцјени подносиоца захтјева, наведена одредба идеална за произвољност у тумачењу и примјени.

Члан 2 став 2 Закона о висини стопе затезне камате на неизмиrena дуговања

26. У вези с одредбом члана 2 став 2 Закона о висини стопе затезне камате на неизмиrena дуговања, Уставни суд запажа да подносилац захтјева тврђење о несагласности ове одредбе с Уставом и Европском конвенцијом доводи у везу с Одлуком Уставног суда број У 50/01, те праксом која је

¹ Уставни суд поводом наведеног законског термина "ратно стање" дефинисаног од 18. 09. 1991. године до 23. 11. 1995. године¹, жели указати, напомене ради, да период дефинисан на наведени начин не одговара службеним одлукама о проглашењу и престанку ратног стања у Босни и Херцеговини. У том контексту, Уставни суд подсећа да је Одлуком о проглашењу непосредне ратне опасности ("Службени лист Републике Босне и Херцеговине" бр. 1/92 и 13/94 од 9. јуна 1994. године) проглашено да је на територији Босне и Херцеговине наступила непосредна ратна опасност. Ратно стање је укинуто Одлуком о укидању ратног стања 22. децембра 1995. године ("Службени лист РБиХ" број 50/95), а стање непосредне ратне опасности је укинуто Одлуком од 23. децембра 1996. године ("Службене новине ФБиХ" број 25/96 од 23. децембра 1996. године).

услиједила након те одлуке у погледу рјешавања појединачних апелација пред Уставним судом.

27. Члан 2 став 2 Закона гласи: "Затезна камата из става 1. овог члана неће се обрачунавати за период ратног стања од 18. 09. 1991. године до 23. 11. 1995. године".

28. Уставни суд наглашава да је неспорно да у конкретном случају постоји имовина заштићена чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине, чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, као и да постоји мијешање у имовину. Имовина је легитимно очекивање да ће се наплатити одговарајући износ законских затезних камата које су досуђене правоснажном одлуком. Законом прописана забрана да се законске затезне камате неће обрачунавати за вријеме ратног стања од 18. септембра 1991. године до 23. новембра 1995. године представља мијешање у имовину.

29. Уставни суд подсећа да је у Одлуци о меритуму број У 50/01 од 30. јануара 2004. године предмет оцјене уставности била одредба члана 37 Закона о изједначавању и допунама Закона о осигурању имовине и лица Федерације Босне и Херцеговине, која је гласила како сlijedi: "На износ накнаде штете (главница) одређене извршним исправама (судске пресуде и судска поравнања) и вансудским поравнањима из осигурања, не обрачунавају се камате за читав период рата односно непосредне ратне опасности у Босни и Херцеговини". У поменутој одлуци Уставни суд је закључио да наведени члан није сагласан члану II/3к) Устава Босне и Херцеговине у вези са чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију јер није прецизирао циљ члана 37 тог закона који би оправдао мијешање у имовину, те да се чланом 37 задире у имовинска права која штите Устав Босне и Херцеговине и Европска конвенција.

30. Уставни суд је због неизвршења коначне и обавезујуће Одлуке број У 50/01 1. априла 2006. године донио рјешење у којем је утврдио да Парламент ФБиХ није извршио Одлуку број У 50/01 од 30. јануара 2004. године, при чему је у тачки 5 наведеног рјешења образложио: "Уставни суд констатује да је Парламент Федерације донио нови закон чијим је доношењем престао да важи Закон о изједначавању и допунама Закона о осигурању имовине и лица, па тиме и спорни члан 37. Међутим, Парламент Федерације је **прије тога** донио нови Закон о висини стопе затезне камате на неизједначену дуговања ("Службене новине Федерације БиХ" број 56/04 од 23. октобра 2004. године) који у члану 2 став 3, који је касније изједначен Законом о изједначавању и допунама Закона о висини стопе затезне камате на неизједчену дуговања ("Службене новине Федерације БиХ" број 29/05 од 18. маја 2005. године), прописује да се затезна каматна стопа неће обрачунавати за период ратног стања од 18. септембра 1991. године до 23. новембра 1995. године, чиме је **de iure** и **de facto** задржано исто правно стање какво је било у вријеме важења одредбе члана 37 Закона о изједначавању и допунама Закона о осигурању имовине и лица".

31. Даље, Уставни суд указује да је оспорена одредба члана 2 став 2 Закона, осим указивања на њену неуставност у Рјешењу број У 50/01 од 1. априла 2006. године, била предмет анализе Уставног суда и у оквиру члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине и рјешавања појединачних апелација у вези с примјеном те одредбе, а након доношења основне одлуке У 50/01. С тог аспекта, Уставни суд подсећа да је у предметима АП 1311/06 од 31. јануара 2009. године, АП 2326/09 од 26. фебруара 2009. године и АП 407/08 од 28. априла 2010. године, који су покретали питање обрачуна затезне камате из осигурања (сви доступни на www.ustavnisud.ba) закључио да је отписивање законске затезне камате (апелантима) за период рата по основу члана 2 став 2 Закона о висини стопе затезне камате на неизједчену дуговања противуставно, а

тиме и незаконито јер је закон ретроактивно мијењао услове за исплату правоснажно досуђене законске затезне камате, те да је новим Законом о висини стопе затезне камате на неизједчену дуговања практично задржано исто правно стање какво је било у вријеме важења члана 37 Закона о изједначавању и допунама Закона о осигурању имовине и лица.

32. Уставни суд је имао у виду да су у свим претходно наведеним предметима апеланти (у својству тужилаца или тражилаца извршења пред редовним судовима) имали правоснажне извршне наславе (судске пресуде или судска поравнања) из основа обавезног осигурања који су донесени прије Закона о висини стопе затезне камате на неизједчену дуговања (који је ступио на снагу 2004. године) и да су стога (апеланти сваки за себе) примјеном члана 2 став (2) Закона којим је прописано да се затезне камате неће обрачунавати за период ратног стања од 18. септембра 1991. године до 23. новембра 1995. године ретроактивно лишени права на затезну камату јер су у вријеме наступања осигураног случаја и доношења правоснажних пресуда (извршних наслава) оправдано очекивали да ће добити затезну камату у случају закашњења плаћања у складу са законом и склопљеним уговором са осигуравајућим друштвом.

33. У конкретном случају, Уставни суд сматра да не постоје разлоги за промјену његових ставова и закључака изнесених у Одлуци број У 50/01 (већ цитирана) и Рјешењу о неизвршењу одлуке У 50/01 (1. април 2006. године), у којима је указано на неуставност сада оспорене одредбе члана 2 став (2) Закона, са јасним и аргументованим образложењем да је оспореном одредбом *de facto* и *de iure* задржано исто правно стање какво је било у вријеме важења (неуставног) члана 37 Закона о изједначавању и допунама Закона о осигурању имовине и лица који је ретроактивно отписивао затезну камату за ратни период. Исто се односи и на праксу из члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине (већ цитирани предмети АП 1311/06, АП 2326/09 и АП 407/08) у контексту примјене члана 2 став (2) Закона, те закључке и образложења из цитираних одлука у односу на повреду права на имовину апеланата.

34. Оспорена одредба члана 2 став (2) Закона донесена је 2004. године и примјењивала се све до 2011. године када су донесене изједначавајуће и допуне Закона те усвојен, такође оспорени, став (3) члана 2 Закона. Међутим, изједначавајуће и допуне закона из 2011. године оспорена одредба члана 2 став (2) Закона није брисана, већ и даље егзистира у Закону. Имајући све то у виду, посебно када се узме у обзир пракса Уставног суда из Одлуке број У 50/01, рјешења о (не)извршењу те одлуке од 1. априла 2006. године, као и пракса из цитираних предмета АП 1311/06, АП 2326/09 и АП 407/08, Уставни суд, без даљег испитивања у односу на стандарде права на имовину, може да закључи да оспорене одредбе члана 2 став (2) Закона нису у сагласности са чланом II/3б) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Члан 2 став (3) Закона о висини стопе затезне камате на неизједчену дуговања

35. Подносилац захтјева тврдње о несагласности одредбе члана 2 став (3) Закона о висини стопе затезне камате на неизједчену дуговања с правом на имовину из члана II/3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију заснива на ретроактивној изједначавајућој пресуди извршних исправа (судских пресуда и поравнања, вансудских поравнања) из основа осигурања, успостављањем затезне камате по стопи од 0,5% годишње која суштински није усмјерена на заштиту имовине поверилаца, већ на заштиту имовине осигуравајућих

друштава који ускраћују и онако обезвријеђену имовину пријератних и ратних повјерилаца (чија су потраживања утврђена правоснажним и извршним исправама). Подносилац захтјева сматра да спорна одредба нема потребан квалитет да би задовољила стандарде права на имовину загарантованог Уставом.

36. Члан 2 став (3) Закона гласи: "Изузетно од одредби из ст. 1. и 2. овог члана, на износ накнаде штете (главница) одређене извршним исправама (судске пресуде и судска поравнања) и вансудска поравнања из основа осигурања дефинисаних Законом о осигурању имовине и лица ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 2/95 и 6/98) за период од 18. 09. 1991. године до 23. 12. 1996. године, плаћа се затезна камата по стопи од 0,5% годишње".

37. И у овом случају, према мишљењу Уставног суда, неспорно постоји имовина заштићена чланом II/Зк) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Имовина је легитимно очекивање да ће се наплатити одговарајући износ законских затезних камата које су досуђене правоснажном одлуку.

38. Мијешање у имовину је законска одредба којом је радикално смањена стопа затезне камате са 12% годишње на 0,5% годишње за период од 18. септембра 1991. године до 23. децембра 1996. године, и то само за имаоце извршних исправа (судске пресуде и судска поравнања) из основа осигурања имовине и лица. Прописани износ затезне камате од 0,5% годишње за релевантни период Влада је у одговору на захтјев за оцјену компатibilности оспорене одредбе члана 2 став (3) Закона назвала "минорним". У судском спису, који је био повод за подношење овог захтјева, постоји изјава судског вјештака да нема сврхе обрачунавати затезну камату по стопи од 0,5% годишње јер се ради о тако малом износу који се не може исказати имајући у виду мали износ главног дуга који је вишеструко смањен на основу законом прописаних валутних деноминација.

39. Из наведеног, према мишљењу Уставног суда, произлази да су спорном нормом члана 2 став (3) Закона имаоци извршних наслова из области осигурања имовине и лица *de facto* лишени досуђеног права на затезну камату јер се ради о специфичној категорији лица која су правоснажни наслов остварила прије почетка избијања ратних дејстава, где је износ главног дуга исказан у бившим YU динарима. Када се на износ главног дуга примијене валутне деноминације (како би се досуђени износ могао исказати у службеној валути у БиХ) добије се врло мали износ, те када се на тај износ обрачуна "минорна" затезна камата од 0,5% годишње, такав износ затезне камате не значи ништа јер је толико мален да се не може исказати. Дакле, иако је спорном одредбом члана 2 став (3) Закона, донесеном тек 2011. године, прописан изузетак у односу на став (2) истог закона, који је за ратни период потпуно искључивао обрачун досуђене законске камате, прописани износ од 0,5% годишње је у практичној примјени толико мали да заправо не представља ништа. За имаоце извршних наслова из области осигурања имовине и лица (који имају право на исплату затезне камате) износ који се добије обрачуном годишње камате од 0,5% годишње за релевантни период представља искључиво голо право (*ius nudus*).

40. Имајући то у виду, Уставни суд треба даље да испита да ли је наведено лишавање имовине у складу са стандардима тог права, односно да ли за такво лишавање имовине постоји јавни интерес.

41. Прије свега, Уставни суд напомиње да члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију сам по себи (*per se*) (не)искључује могућност ретроактивног лишавања имовине, као што је у конкретном случају. Међутим, за тако нешто

мора да постоји јасан и недвосмислен јавни интерес којим би могло да се оправда лишавање имовине, и то ретроактивно на начин да се умањи "имовина" раније досуђена правоснажном судском одлуку (затезна камата). У конкретном случају, Уставни суд није добио изјашњење од Парламента Федерације као доносиоца закона који садржи оспорену одредбу. Међутим, Уставни суд је добио изјашњење Владе као предлагача закона у којем је наведено шта је јавни интерес у конкретном случају, па ће Уставни суд у наставку образложења испитати постојање јавног интереса који је дефинисала Влада у свом изјашњењу.

42. Према мишљењу Уставног суда, из достављеног изјашњења произлази да је за Владу јавни интерес за ретроактивну промјену закона прописивањем камате од 0,5% годишње чињеница да у ратном периоду (на који се односи прописани обрачун затезне камате) није било привредних дјелатности, због чега је прописани износ, иако "миноран", ипак реалан. Прије даљег разматрања, Уставни суд наглашава да се у конкретном случају *de facto* ради о потпуној лишавању имовине јер за имаоце правоснажних судских одлука камата од 0,5% годишње за релевантни период не представља ништа осим голог права. Дакле, овде се не ради о слободној процјени надлежног законодавног органа о томе који износ затезне камате је адекватан и који као такав треба прописати (нпр. не ради се о смањењу стопе затезне камате са 18% годишње, као што је било прије, на садашњих 12% годишње), у коју процјену се Уставни суд не треба мијешати, већ се ради о *de facto* потпуном лишавању одређеног имовинског права.

43. У односу на тврђњу Владе да у ратном периоду није било "готово никаквих привредних дјелатности", Уставни суд указује да се оспореном одредбом заправо штите интереси само осигуравајућих друштава (јер је неспорно да су они дужни да изврше исплате према правоснажним насловима којима је досуђена затезна камата). Дакле, осигуравајућа друштва су та која треба да исплате затезне камате досуђене правоснажним судским одлукама, и то из средстава тих друштава, а не Влада из буџетских средстава. С друге стране, у односу на позивање на Закон о утврђивању и измирењу унутрашњих обавеза, дужник по том закону је Федерација БиХ. Исплате које врше осигуравајућа друштва из својих средстава ни на који начин нису повезане са обавезама које имају јавна власт да из буџетских средстава финансира органе и дјелатности које су неопходне за функционисање друштва као цјелине. Рјешења која су примијењена у Закону о начину измирења унутрашњих обавеза ФБиХ имају јасан јавни интерес јер би неконтролисаном исплатом великим бројем повјерилаца било угрожено финансирање виталних служби (школство, здравство, полиција, администрација итд.). Осим тога, у Закону о начину измирења унутрашњих обавеза је урађена детаљна систематизација и анализа дуговања. Додатни проблем у вези с постојањем јавног интереса Уставни суд налази у одредби члана 4 Закона којом је (нејасно зашто) прописана погодност за лица која још увијек воде поступке који ће се окончати по стопи затезне камате од 12% годишње. Из наведеног произлази да су лица која посједују правоснажне и извршне наслове донесене прије рата и који се односе на област осигурања имовине и лица (а који нису извршени) на овај начин у подређеном положају јер су они *de facto* лишени затезне камате за ратни период, док су лица која воде поступке (узвесно постојање могућности да се још увијек воде неки поступци започети прије рата) на овај начин у привилегованом положају јер ће се њихови поступци окончати примјеном стопе затезне камате од 12%.

44. Имајући у виду да се на све наведене дилеме Влада није ни осврнула у свом изјашњењу, Уставни суд констатује

да у конкретном случају није доказан снажан, увјерљив и недвосмислен јавни интерес на основу којег би се једино могло оправдати тако озбиљно задирање у имовинска права као у конкретном случају, те да се ретроактивно врши мијешање у стечена права која произлазе из правоснажних судских одлука. Уставни суд закључује да је оспорена одредба у супротности с правом на имовину које је гарантовано Уставом Босне и Херцеговине.

45. Уставни суд закључује да члан 2 став (3) Закона није у сагласности са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те стога није потребно да даље испитује да ли је мијешање пропорционално зајртваном циљу.

Члан 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања

46. Подносилац захтјева сматра да спорна одредба нема потребан квалитет да би задовољила стандарде права на имовину јер не испуњава услов прецизности и јасности законске норме, те да није једнака према сваком будући да прави разлику између поступака који су окончани и поступака који су окончани а нису извршени до ступања на снагу Закона. Подносилац захтјева проблематизује и висину прописане стопе затезне камате од 12% годишње, указујући да је наведена одредба контрадикторна одредби члана 2 став (3) Закона и да је нејасно кад и на кога се примјењује стопа од 0,5% годишње, а кад и на кога стопа од 12% годишње.

47. Члан 4 Закона гласи: "Поступци за утврђивање висине затезне камате из члана 1. овог закона који нису завршени до дана ступања на снагу овог закона или су завршени а нису извршени, завршиће се према одредбама овог закона и каматној стопи од 12% годишње".

48. Дакле, јасно произлази да се ова одредба односи на поступак утврђивања висине затезне камате и начин обрачуна затезне камате на неизмирену дуговања из дужничко-повјерилачким односа и накнаде штете из основа обавезног осигурања (оба основа дефинисана у члану 1 Закона).

49. Према оцјени Уставног суда, произлази да је наведена одредба јасна, прецизна, предвидљива и приступачна и да се према њој затезна камата обрачунава по стопи од 12% годишње, при чему су изједначени повјериоци који имају потраживање из дужничко-повјерилачким односа и повјериоци који имају потраживање из основа накнаде штете обавезних осигурања. Дакле, ова одредба не представља мијешање у уставно право на имовину.

50. На основу наведеног, Уставни суд закључује да је одредба члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања у складу са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Остали наводи

51. Имајући у виду закључак Уставног суда у погледу несагласности одредбе члана 2 ст. (2) и (3) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, односно сагласности одредбе члана 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, Уставни суд цијени да нема потребе улазити у анализу наведених одредби у вези са чланом I/2 Устава Босне и Херцеговине, чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 Европске конвенције.

VII. Закључак

52. Уставни суд закључује да одредбе члана 2 ст. (2) и (3) Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) нису у сагласности са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

53. Уставни суд закључује да је члан 4 Закона о висини стопе затезне камате на неизмирену дуговања ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 56/04, 68/04, 29/05 и 48/11) у сагласности са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

54. На основу члана 61 ст. (1), (2) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

55. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

718

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 7/19, rješavajući zahtjev **Kluba delegata bošnjačkog naroda u Vijeću naroda Republike Srpske**, na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Margarita Caca-Nikolovska, potpredsjednica
Tudor Pantiru, sudija
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
Giovanni Grasso, sudija
na sjednici održanoj 4. oktobra 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu **Kluba delegata bošnjačkog naroda u Vijeću naroda Republike Srpske** za ocjenu kompatibilnosti člana 11. stav (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravka, 30/02 - ispravka, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11),

utvrđuje se da član 11. stav (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravka, 30/02 - ispravka, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11) nije u skladu sa članom II/2. Ustava Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola број 13 уз Европску конвенцију за заштиту ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji se odnosi na ukidanje smrtna kazna u svim okolnostima ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" - Međunarodni ugovori, broj 8/03).

U skladu sa članom 61. stav 2. Ustava Bosne i Hercegovine, ukida se član 11. stav (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravka, 30/02 - ispravka, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11) koji glasi: "Smrtna kazna može se izuzetno propisati i izreći samo za најтеže облике krivičnih djela."

Ukinuti član 11. stav (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravka, 30/02 - ispravka, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11), u skladu sa članom 61. stav (3) Pravila Ustavnog suda, prestaje da važi narednog dana od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Klub delegata bošnjačkog naroda u Vijeću naroda Republike Srpske (u dalnjem tekstu: podnositel zahtjeva) podnio je 27. juna 2019. godine Ustavnom судu Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti člana 11. stav (2) Ustava Republike Srpske (u dalnjem tekstu: Ustav RS).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u dalnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 2. jula 2019. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Narodna skupština RS je dostavila odgovor na zahtjev 25. jula 2019. godine.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositel zahtjeva smatra da član 11. stav (2) Ustava RS nije u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u dalnjem tekstu: Evropska konvencija) i njenim protokolima. U tom pravcu podnositel zahtjeva se poziva na odredbe člana II/1, II/2, II/3.a) iz Ustava Bosne i Hercegovine, te na odredbe čl. 1. i 2. Protokola broj 13 uz Evropsku konvenciju, člana 1. Protokola broj 6 uz Evropsku konvenciju i člana 1. Drugog fakultativnog protokola uz Međunarodni pakт o građanskim i političkim pravima (u dalnjem tekstu: Medunarodni pakт).

5. U iscrpnom zahtjevu podnositel zahtjeva, između ostalog, ukazuje da Narodna skupština RS ni nakon 16 godina nakon stupanja na snagu Protokola broj 13 uz Evropsku konvenciju nije uskladila Ustav RS sa Ustavom Bosne i Hercegovine i navedenim protokolom. Podnositel zahtjeva je podsjetio na to da je Vijeće Evrope još od početka 1980. godine uložilo napor da se ukinе smrtna kazna širom Evrope, a kao rezultat tih napora je činjenica da od 1997. godine nije bilo izvršenja smrtnе kazne u državama članicama Vijeća Evrope. Među prvim konkretnim koracima u tom pravcu smatra se usvajanje Protokola broj 6 uz Evropsku konvenciju, koji je postao prvi pravno obavezujući instrument koji ukida smrtnu kaznu u miru, a od 1989. godine ukidanje smrtnе kazne bio je uvjet za pristupanje svim novim članicama Evropske unije. Vijeće Evrope je 2002. godine preduzelo važan korak za zabranu smrtnе kazne u svim okolnostima usvajanjem Protokola broj 13 uz Evropsku konvenciju, koji zahtijeva ukidanje smrtnе kazne i za djela počinjena za vrijeme rata.

6. Podnositel zahtjeva ističe da su svi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini, izuzev entiteta Republika Srpska, u cijelosti ispoštovali međunarodnu obavezu i odredbe Ustava Bosne i Hercegovine i ukinuli smrtnu kaznu. Nažalost, kako podnositel zahtjeva navodi, i pored činjenice da odredbe člana 5. Ustava RS govore da se ustavno uređenje tog entiteta temelji na garantiranju i zaštiti ljudskih prava i sloboda u skladu sa međunarodnim standardima, smrtna kazna je još dio Ustava RS. Uzakano je, također, i na činjenicu da krivični zakoni u Bosni i Hercegovini ne

propisuju smrtnu kaznu, ali da sporni član 11. stav (2) Ustava RS, i pored toga, propisuje da se smrtna kazna, izuzetno, može izreći za najteže oblike krivičnih djela.

7. Potom, podnositel zahtjeva ukazuje da su se predstavnici svih naroda u Republici Srpskoj složili s tim da se sporna odredba iz Ustava RS treba brisati, ali se to nije desilo. U vezi s tim, podnositel zahtjeva obrazlaže zbog kog razloga se to još nije desilo iako je još 2009. godine preduzeta inicijativa u tom pravcu, tako da je Narodna skupština RS usvojila akt koji je obuhvatio 29 amandmana na Ustav RS, uključujući i amandman koji je propisivao brisanje spornog člana 11. stav (2) Ustava RS. Da bi ovakvo rješenje bilo u cijelosti usvojeno i da bi stupilo na snagu, prema članu 135. Ustava RS, za njega je trebalo da glasa i većina članova Vijeća naroda iz svakog konstitutivnog naroda i reda Ostalih, što se nije desilo, jer su se amandmani usvajali "u paketu" sa ostalim, uglavnom spornim amandmanima koji podnosioci zahtjeva nisu mogli podržati. Upravo zbog tog razloga, amandman koji se odnosio na brisanje člana 11. stav (2) Ustava RS, koji nije sporan, nije mogao biti usvojen, jer nije bilo omogućeno pojedinačno usvajanje amandmana na Ustav RS.

8. Podnositel zahtjeva ističe da su izvještaji Evropske komisije ukazivali na to da je potrebno ukinuti odredbe o smrtnoj kazni u Ustavu RS, jer takva odredba predstavlja veliku prepreku za usaglašavanje pravnih propisa sa evropskim stečevinama, a samim tim i za članstvo u Evropskoj uniji. Protokol broj 13 uz Evropsku konvenciju usvojen je 3. maja 2002. godine, a Bosna i Hercegovina ga je ratificirala 29. jula 2003. godine, a na pravnu snagu je stupio 1. novembra 2003. godine, kada je nastala i obaveza Bosne i Hercegovine da se pridržava njega i da ga primjenjuje u domaćem pravu. Članom 1. navedenog protokola ukinuta je smrtna kazna u svim okolnostima, a članom 2. istog protokola određeno je da se na osnovu člana 15. Evropske konvencije odredbe protokola ne mogu derogirati. Podnositel zahtjeva ukazuje da je Protokol broj 13 stupio na snagu radi jačanja zaštite prava na život garantiranog članom II/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 2. Evropske konvencije, a pravo na život jeste jedno od osnovnih ljudskih prava, koje predstavlja pravni i politički preduvjet za ostvarivanje svih drugih prava i sloboda. Pravo na život je najveća vrijednost u međunarodnoj hijerarhiji prava i ono je zaštićeno obvezujućim standardima na univerzalnom i regionalnom nivou.

9. Podnositel zahtjeva smatra da je sporna odredba iz Ustava RS kojom se propisuje mogućnost izricanja smrte kazne za najteže oblike krivičnih djela neustavna, jer takva odredba krši navedene odredbe iz Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije i njene protokole.

b) Odgovor na zahtjev

10. Narodna skupština RS u odgovoru na zahtjev, prije svega, osporila je ovlaštenje podnosioca zahtjeva za pokretanje zahtjeva, u smislu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, jer Vijeće naroda RS ne predstavlja jedan poseban dom Narodne skupštine RS, što proizlazi iz člana 69. stav (2) Ustava RS. Stoga je jasno da Vijeće naroda koje posjeduje restriktivnu nadležnost predstavlja jedno posebno tijelo za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa bilo kojeg od konstitutivnih naroda, a ne drugi dom Narodne skupštine RS.

11. U vezi sa tvrdnjama podnosioca zahtjeva o neusklađenosti člana 11. stav (2) Ustava RS sa odredbama iz Ustava Bosne i Hercegovine, Narodna skupština RS je vrlo opširno obrazložila koje je aktivnosti preduzeta u periodu od 2007. do 2009. godine radi brišanja spornog člana 11. stav (2) iz Ustava RS, ali da Klub Bošnjaka u Vijeću naroda RS nije bio protiv amandmana na Ustav RS, među kojim je i amandman o brisanju sporne odredbe o smrtnoj kazni, amandmani bi bili usvojeni, čime bi Republika Srpska u potpunosti izvršila uskladivanje svog ustava

sa Evropskom konvencijom i njenim protokolima, a samim tim i sa Ustavom Bosne i Hercegovine. U tom pravcu ističu da su bošnjački delegati u Vijeću naroda jedini krivci zbog toga što Ustav RS još nije uskladen sa Evropskom konvencijom. U odgovoru je posebno naglašeno da u situaciji u kojoj isti subjekt koji je nadležan za usvajanje amandmana i koji je odbio da usvoji amandman koji bi omogućio stavljanje van snage spornog člana 11. stav (2) Ustava RS sada, nakon više od sedam godina, podnosi zahtjev za ocjenu ustavnosti spornog člana sa Ustavom Bosne i Hercegovine, što predstavlja pravni nonsens, direktnu zloupotrebu njihove nadležnosti i neodrživu pravnu situaciju.

12. Konačno, u odgovoru je istaknuto da je Narodna skupština RS usvojila Amandman CXXV u okviru prijedloga Amandmana CXXII-CL na Ustav RS dvotrećinskom većinom, u skladu sa članom 135. stav (2) Ustava RS, a da je na javnoj raspravi cijela javnost, uključujući i zvanično očitovane stavove predstavnika Evropske unije i Vijeća Evrope, dala podršku predloženim amandmanima na Ustav RS, čime su oni dobili potpuni legitimitet. Sa druge strane, bez ikakve podrške javnosti i građana, bez gotovo ikakvog legitimiteta, delegati Kluba bošnjačkog naroda onemogućili su usvajanje amandmana na Ustav RS na sjednici održanoj 26. aprila 2012. godine.

13. Pošto zbog svega navedenog Narodna skupština RS nije u mogućnosti da pruži drugi odgovor na zahtjev, osim već iznesenog, predloženo je da Ustavni sud zatraži odgovor od podnosioca zahtjeva, kako bi se stekao uvid u stvarne razloge zbog kojih je ovaj zahtjev podnesen i zbog čega je predmetni član Ustava RS još na snazi, protivno Ustavu Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

14. **Ustav Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravka, 30/02 - ispravka, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11) u relevantnom dijelu glasi:

Član 11. stav (2)

(2) Smrtna kazna može se izuzetno propisati i izreći samo za najteže oblike krijičnih djela.

(Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa na srpskom jeziku, kako je objavljen u službenim glasilima, jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima.)

15. **Ustav Bosne i Hercegovine** u relevantnom dijelu glasi:

Član II

Ljudska prava i osnovne slobode

1. Ljudska prava

Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. (...)

2. Međunarodni standardi

Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

3. Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

a) Pravo na život.

16. **Protokol broj 6 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtnе kazne** ("Službeni glasnik BiH" broj 6/99) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ukidanje smrtnе kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Član 2.

Smrtna kazna u vrijeme rata

Država može u svom zakonodavstvu predvidjeti smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti; takva kazna primjenjuje se samo u slučajevima predviđenim zakonom i u skladu sa njegovim odredbama. Država saopćava generalnom sekretaru Vijeća Evrope relevantne odredbe tog zakona.

17. **Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima čiji je cilj ukidanje smrtnе kazne** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 31/00) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

1. Nijednom licu koje potпадa pod jurisdikciju države članice ovog protokola ne može se izreći smrtna kazna.

2. Svaka država članica preduzima sve potrebne mјere za ukidanje smrtnе kazne u okviru njene jurisdikcije.

Član 2.

1. Nikakva rezerva nije dopuštena na ovaj protokol izuzev one koja je izjavljena u vrijeme ratifikacije ili pristupanja kojom se predviđa primjena smrtnе kazne u vrijeme rata u slučaju presude za najteže zločin vojne prirode izvršene u vrijeme rata.

2. Država članica koja izjavi takvu rezervu u vrijeme ratifikacije ili pristupanja dostavlja generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda odgovarajuće propise svog unutrašnjeg zakonodavstva koji se primjenjuju u vrijeme rata.

3. Država članica koja je izjavila takvu rezervu obaveštava generalnog sekretara Ujedinjenih naroda o svakom početku ili završetku ratnog stanja na njenoj teritoriji.

18. **Protokol broj 13 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtnе kazne u svim okolnostima** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" - Međunarodni ugovori, broj 8/03) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ukidanje smrtnе kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Član 2.

Zabrana derogacije

Odredbe ovog protokola ne smiju se derogirati na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 5.

Odnos prema Konvenciji

Odredbe člana od 1. do 4. ovog protokola smatraju se među državama stranama ugovornicama, dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu sa tim.

V. Dopustivost

19. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 19. Pravila Ustavnog suda.

20. Član VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to:

-Da li je odluka entiteta da uspostavi poseban paralelan odnos sa susjednom državom u skladu sa ovim Ustavom, uključujući i odredbe koje se odnose na suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine.

-Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

21. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijelo je sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske, koje ukupno broji 28 delegata, što čini ¼ članova bilo kojeg zakonodavnog organa entiteta, što znači da je, suprotno tvrdnjama Narodne skupštine RS, zahtjev podnio ovlašteni subjekt, u smislu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj U 7/10 od 26. novembra 2010. godine, tačka 21, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

VI. Meritum

22. Podnositelj zahtjeva smatra da odredba člana 11. stav (2) Ustava RS nije kompatibilna sa odredbama iz Ustava Bosne i Hercegovine, i to članom II/1., II/2. i II/3.a) i međunarodnim protokolima kojima se smrtna kazna ograničava, odnosno potpuno ukida, a radi se o protokolima br. 6 i 13 uz Evropsku konvenciju i Drugom fakultativnom protokolu uz Međunarodni pakt (vidi Relevantne propise).

23. S druge strane, Narodna skupština RS ne spori da član 11. stav (2) Ustava RS nije kompatibilan sa Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim protokolima kojima se ukida smrtna kazna u svim okolnostima. Međutim, Narodna skupština RS odgovornost za činjenicu da sporna odredba još egzistira u Ustavu RS stavlja na teret upravo podnosiocu zahtjeva, što podneseni zahtjev, prema tvrdnjama Narodne skupštine RS, čini kontradiktornim.

24. Polazeći od navoda zahtjeva Ustav Bosne i Hercegovine članom II/1. obavezuje Bosnu i Hercegovinu i njene entitete da osiguraju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, dok se članom II/2. utvrđuje da se prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji i njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

25. Pravo na život iz člana II/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, kao osnovno ljudsko pravo, predstavlja osnovnu vrijednost u demokratskom društvu. Polazeći od značaja prava na život Ustavni sud podsjeća da su države članice Vijeća Evrope sa željom da jačaju zaštitu tog prava uložile napor da putem međunarodnih akata osiguraju ukidanje smrtnе kazne. U tom pravcu Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud za ljudska prava 2003. godine u predmetu *Öcalan protiv Turske* iznio stav da su područja koja pokrivaju države članice Vijeća Evrope postala "zona bez smrtnе kazne" i da bi se moglo reći da se smrtna kazna u vrijeme mira počela smatrati neprihvatljivom, ako ne i nečovječnim oblikom kazne koji više nije dopušten pozivom na član 2. Evropske konvencije (vidi, Evropski sud za ljudska prava, presuda (Prvi odjel), 12. mart 2003. godine, broj 46221/99).

26. Uzimajući u obzir promjene do kojih je došlo u više država članica Vijeća Evrope, koje su izražavale opću tendenciju ukidanja smrtnе kazne, države članice Vijeća Evrope usvojile su u Strassbourgu 28. aprila 1983. godine Protokol broj 6 o ukidanju smrtnе kazne (vidi Relevantne propise). Ustavni sud podsjeća na to da je zabrana smrtnе kazne propisana Protokolom broj 6 stvorila nederogabilno konvencijsko pravo, ali tom pravu nije pružila apsolutnu zaštitu. Zabrana propisivanja smrtnе kazne, shodno tom protokolu, ne važi za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti, ako to svojim zakonom predvidi država.

27. Ustavni sud podsjeća da je korak dalje na ukidanju smrtnе kazne učinjen donošenjem Drugog fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt prema kojem je, u suštini, zabranjeno izvršenje smrtnе kazne i u miru, a za vrijeme rata smrtna kazna je

dopuštena samo ukoliko se izvršava na osnovu presude zbog nekog naročito teškog djela vojne prirode, počinjenog u vrijeme rata i ako je taj izuzetak napravljen međunarodnopravnom izjavom o rezervi u trenutku ratifikacije ili pristupanja pakta.

28. S ciljem potpunog ukidanja smrtnе kazne, članice Vijeća Evrope su u Vilniusu 3. maja 2002. godine usvojile Protokol broj 13 o ukidanju smrtnе kazne u svim okolnostima (vidi Relevantne propise), koji je stupio na snagu 1. jula 2003. godine. Neposredna posljedica njegovog stupanja na snagu očitovala se u posrednom stavljanju van snage člana 2. Protokola broj 6 koji je omogućavao da zabrana propisivanja smrtnе kazne ne važi za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti, ako to svojim zakonom predvidi država. Navedeno ukazuje da se član 2. Protokola broj 6 i Protokol broj 13 međusobno isključuju, tako što Protokol broj 13 posredno derogira član 2. Protokola broj 6, a istovremeno derogira i drugu rečenicu stava 1. člana 2. Evropske konvencije. Iako se iz samog teksta Evropske konvencije ne vidi, tim protokolima je prvi, a dosad i jedini, put izmijenjena jedna materijalna konvencijska odredba koja uređuje neko zaštićeno ljudsko pravo. Radi se o drugoj rečenici člana 2. stav 1. Evropske konvencije, koja glasi: "...Niko ne smije biti namjerno lišen života osim prilikom izvršenja presude suda kojom je osuden za krivično djelo za koje je zakonom predviđena ova kazna."

29. Dakle, stupanjem na snagu Protokola broj 13 uz Evropsku konvenciju smrtna kazna je ukinuta u svim okolnostima. S obzirom na to da od svoga stupanja na snagu Protokol broj 13 uz Evropsku konvenciju, koji se odnosi na ukidanje smrtnе kazne, predstavlja pravno obavezujući akt za sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini, uključujući i njene entitete, očigledno je da neustavnoj odredbi člana 11. stav (2), koja izuzetno omogućava izricanje smrtnе kazne za najteža krivična djela, nije mjesto u Ustavu RS.

30. Stoga, imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud, bez ikakve dileme, zaključuje da odredba člana 11. stav (2) Ustava RS nije kompatibilna sa članom II/2. Ustava Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola broj 13 uz Evropsku konvenciju, koja se odnosi na zabranu izricanja smrtnе kazne u svim okolnostima, koji je Bosna i Hercegovina ratificirala i koji predstavlja pravno obavezujući akt za sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini, uključujući entitet Republika Srpska.

32. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.
 33. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 7/19, rješavajući zahtjev **Kluba delegata bošnjačkoga naroda u Vijeću naroda Republike Srpske**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik

Mirsad Ćeman, dopredsjednik
 Margarita Caca-Nikolovska, dopredsjednica
 Tudor Panturić, sudac
 Valerija Galić, sutkinja
 Miodrag Simović, sudac
 Seada Palavrić, sutkinja
 Giovanni Grasso, sudac
 na sjednici održanoj 4. listopada 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kluba delegata bošnjačkoga naroda u Vijeću naroda Republike Srpske za ocjenu kompatibilnosti članka 11. stavak (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravak, 30/02 - ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05 i 117/05 i 48/11),

utvrđuje se da članak 11. stavak (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravak, 30/02 - ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11) nije sukladan članku II/2. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koji se odnosi na ukidanje smrtna kazna u svim okolnostima ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" - Međunarodni ugovori, broj 8/03).

Sukladno članku 61. stavak 2. Ustava Bosne i Hercegovine, ukida se članak 11. stavak (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravak, 30/02 - ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11) koji glasi: "Smrtna kazna može se izuzetno propisati i izreći samo za najteže oblike krivičnih djela."

Ukinuti članak 11. stavak (2) Ustava Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - ispravak, 30/02 - ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11), sukladno članku 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, prestaje važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Klub delegata bošnjačkoga naroda u Vijeću naroda Republike Srpske (u dalnjem tekstu: podnositelj zahtjeva) podnio je 27. lipnja 2019. godine Ustavnom судu Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 11. stavak (2) Ustava Republike Srpske (u dalnjem tekstu: Ustav RS).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u dalnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 2. srpnja 2019. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Narodna skupština RS je dostavila odgovor na zahtjev 25. srpnja 2019. godine.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva smatra da članak 11. stavak (2) Ustava RS nije u suglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u dalnjem tekstu: Europska konvencija) i njezinim protokolima. U tom pravcu podnositelj zahtjeva se poziva na

odredbe članka II/1, II/2. i II/3.(a) iz Ustava Bosne i Hercegovine, te na odredbe čl. 1. i 2. Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju, članka 1. Protokola broj 6 uz Europsku konvenciju i članka 1. Drugog fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (u dalnjem tekstu: Međunarodni pakt).

5. U iscrpmnom zahtjevu podnositelj zahtjeva, između ostalog, ukazuje da Narodna skupština RS ni nakon 16 godina nakon stupanja na snagu Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju nije uskladila Ustav RS sa Ustavom Bosne i Hercegovine i navedenim protokolom. Podnositelj zahtjeva je podsjetio na to da je Vijeće Europe još od početka 1980. godine uložilo napor da se ukine smrtna kazna širom Europe, a kao rezultat tih napora je činjenica da od 1997. godine nije bilo izvršenja smrtne kazne u državama članicama Vijeće Europe. Među prvim konkretnim koracima u tom pravcu smatra se usvajanje Protokola broj 6 uz Europsku konvenciju, koji je postao prvi pravno obvezujući instrument koji ukida smrtnu kaznu u miru, a od 1989. godine ukidanje smrtna kazna bio je uvjet za pristupanje svim novim članicama Europske unije. Vijeće Europe je 2002. godine poduzelo važan korak za zabranu smrtna kazne u svim okolnostima usvajanjem Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju, koji zahtjeva ukidanje smrtna kazna i za djela počinjena za vrijeme rata.

6. Podnositelj zahtjeva ističe da su sve razine vlasti u Bosni i Hercegovini, izuzev entiteta Republika Srpska, u cijelosti ispoštovale međunarodnu obvezu i odredbe Ustava Bosne i Hercegovine i ukinule smrtnu kaznu. Nažalost, kako podnositelj zahtjeva navodi, i pored činjenice da odredbe članka 5. Ustava RS govore da se ustavno uređenje tog entiteta temelji na garantiranju i zaštiti ljudskih prava i sloboda sukladno međunarodnim standardima, smrtna kazna je još dio Ustava RS. Uzakano je, također, i na činjenicu da kazneni zakoni u Bosni i Hercegovini ne propisuju smrtnu kaznu, ali da sporni članak 11. stavak (2) Ustava RS, i pored toga, propisuje da se smrtna kazna, iznimno, može izreći za najteže oblike kaznenih djela.

7. Potom, podnositelj zahtjeva ukazuje da su se predstavnici svih naroda u Republici Srpskoj složili s tim da se sporna odredba iz Ustava RS treba brisati, ali se to nije desilo. U svezi s tim, podnositelj zahtjeva obrazlaže zbog kojeg razloga se to još nije desilo iako je još 2009. godine poduzeta inicijativa u tom pravcu, tako da je Narodna skupština RS usvojila akt koji je obuhvatio 29 amandmana na Ustav RS, uključujući i amandman koji je propisivao brisanje spornog članka 11. stavak (2) Ustava RS. Da bi ovakvo rješenje bilo u cijelosti usvojeno i da bi stupilo na snagu, prema članku 135. Ustava RS, za njega je trebala glasovati i većina članova Vijeća naroda iz svakog konstitutivnog naroda i reda Ostalih, što se nije desilo, jer su se amandmani usvajali "u paketu" sa ostalim, uglavnom spornim amandmanima koji podnositelji zahtjeva nisu mogli podržati. Upravo zbog tog razloga, amandman koji se odnosi na brisanje članka 11. stavak (2) Ustava RS, koji nije sporan, nije mogao biti usvojen, jer nije bilo omogućeno pojedinačno usvajanje amandmana na Ustav RS.

8. Podnositelj zahtjeva ističe da su izvješća Europskoga povjerenstva ukazivala na to da je potrebno ukinuti odredbe o smrtnoj kazni u Ustavu RS, jer takva odredba predstavlja veliku prepreku za usuglašavanje pravnih propisa sa europskim stečevinama, a samim tim i za članstvo u Europskoj uniji. Protokol broj 13 uz Europsku konvenciju usvojen je 3. svibnja 2002. godine, a Bosna i Hercegovina ga je ratificirala 29. srpnja 2003. godine, a na pravnu snagu je stupio 1. studenog 2003. godine, kada je nastala i obveza Bosne i Hercegovine da se pridržava njega i da ga primjenjuje u domaćem pravu. Člankom 1. navedenog protokola ukinuta je smrtna kazna u svim okolnostima, a člankom 2. istog protokola određeno je da se na temelju članka 15. Europske konvencije odredbe protokola ne mogu derrogirati.

Podnositelj zahtjeva ukazuje da je Protokol broj 13 stupio na snagu u svrhu jačanja zaštite prava na život garantiranog člankom II/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 2. Europske konvencije, a pravo na život jest jedno od temeljnih ljudskih prava, koje predstavlja pravni i politički preduvjet za ostvarivanje svih drugih prava i sloboda. Pravo na život je najveća vrijednost u međunarodnoj hijerarhiji prava i ono je zaštićeno obvezujućim standardima na univerzalnoj i regionalnoj razini.

9. Podnositelj zahtjeva smatra da je sporna odredba iz Ustava RS kojom se propisuje mogućnost izricanja smrte kazne za najteže oblike kaznenih djela neustavna, jer takva odredba krši navedene odredbe iz Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije i njezine protokole.

b) Odgovor na zahtjev

10. Narodna skupština RS u odgovoru na zahtjev, prije svega, osporila je ovlast podnositelja zahtjeva za pokretanje zahtjeva, u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, jer Vijeće naroda RS ne predstavlja jedan poseban dom Narodne skupštine RS, što proizlazi iz članka 69. stavak (2) Ustava RS. Stoga je jasno da Vijeće naroda koje posjeduje restriktivnu nadležnost predstavlja jedno posebno tijelo za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa bilo kojeg od konstitutivnih naroda, a ne drugi dom Narodne skupštine RS.

11. U svezi sa tvrdnjama podnositelja zahtjeva o neusklađenosti članka 11. stavak (2) Ustava RS sa odredbama iz Ustava Bosne i Hercegovine, Narodna skupština RS je vrlo opširno obrazložila koje je aktivnosti poduzela u razdoblju od 2007. do 2009. godine u svrhu brisanja spornog članka 11. stavak (2) iz Ustava RS, ali da Klub Bošnjačaka u Vijeću naroda RS nije bio protiv amandmana na Ustav RS, među kojima je i amandman o brisanju sporne odredbe o smrtnoj kazni, amandmani bi bili usvojeni, čime bi Republika Srpska u potpunosti izvršila uskladivanje svog ustava sa Europskom konvencijom i njezinim protokolima, a samim tim i sa Ustavom Bosne i Hercegovine. U tom pravcu ističu da su bošnjački delegati u Vijeću naroda jedini krivci zbog toga što Ustav RS još nije usklađen sa Europskom konvencijom. U odgovoru je posebice naglašeno da u situaciji u kojoj isti subjekt koji je nadležan za usvajanje amandmana i koji je odbio usvojiti amandman koji bi omogućio stavljanje izvan snage spornog članka 11. stavak (2) Ustava RS sada, nakon više od sedam godina, podnosi zahtjev za ocjenu ustavnosti spornog članka sa Ustavom Bosne i Hercegovine, što predstavlja pravni nonsens, izravnu zlouporabu njihove nadležnosti i neodrživu pravnu situaciju.

12. Konačno, u odgovoru je istaknuto da je Narodna skupština RS usvojila Amandman CXXV u okviru prijedloga Amandmana CXXII-CL na Ustav RS dvotrećinskom većinom, sukladno članku 135. stavak (2) Ustava RS, a da je na javnoj raspravi cijela javnost, uključujući i zvanično očitovana stajališta predstavnika Europske unije i Vijeća Europe, dala podršku predloženim amandmanima na Ustav RS, čime su oni dobili potpuni legitimitet. Sa druge strane, bez ikakve podrške javnosti i gradana, bez gotovo ikakvog legitimleta, delegati Kluba bošnjačkog naroda onemogućili su usvajanje amandmana na Ustav RS na sjednici održanoj 26. travnja 2012. godine.

13. Pošto zbog svega navedenog Narodna skupština RS nije u mogućnosti pružiti drugi odgovor na zahtjev, osim već iznesenog, predloženo je da Ustavni sud zatraži odgovor od podnositelja zahtjeva, kako bi se stekao uvid u stvarne razloge zbog kojih je ovaj zahtjev podnesen i zbog čega je predmetni članak Ustava RS još na snazi, protivno Ustavu Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

14. **Ustav Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02,

26/02 - ispravak, 30/02 - ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11) u relevantnom dijelu glasi:

Član 11. stav (2)

(2) Smrtna kazna može se izuzetno propisati i izreći samo za najteže oblike krivičnih djela.

(Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa na srpskom jeziku, kako je objavljen u službenim glasilima, jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima.)

15. Ustav Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Članak II

Ljudska prava i temeljne slobode

I. Ljudska prava

Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurat će najviši stupanj međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. (...)

2. Međunarodni standardi

U Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

a) Pravo na život.

16. Protokol broj 6 uz Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda o ukidanju smrte kazne ("Službeni glasnik BiH" broj 6/99) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

Ukipanje smrte kazne

Smrtna kazna se ukida. Nitko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Članak 2.

Smrtna kazna u vrijeme rata

Država može u svom zakonodavstvu predvidjeti smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti; takva kazna primjenjuje se samo u slučajevima predviđenim zakonom i sukladno njegovim odredbama. Država priopćava generalnom tajniku Vijeća Europe relevantne odredbe tog zakona.

17. Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima čiji je cilj ukidanje smrte kazne ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 31/00) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

1. Ni jednoj osobi koja potпадa pod nadležnost države članice ovog protokola ne može se izreći smrtna kazna.

2. Svaka država članica poduzima sve potrebite mјere za ukidanje smrte kazne u okviru njene nadležnosti.

Članak 2.

1. Nikakva rezerva nije dopuštena na ovaj protokol izuzev one koja je izjavljena u vrijeme ratifikacije ili pristupanja kojom se predviđa primjena smrte kazne u vrijeme rata u slučaju presude za najteži zločin vojne prirode izvršene u vrijeme rata.

2. Država članica koja izjavi takvu rezervu u vrijeme ratifikacije ili pristupanja dostavlja generalnom tajniku Ujedinjenih naroda odgovarajuće propise svog unutarnjeg zakonodavstva koji se primjenjuju u vrijeme rata.

3. Država članica koja je izjavila takvu rezervu obavještava generalnog tajnika Ujedinjenih naroda o svakom početku ili završetku ratnog stanja na njenom teritoriju.

18. Protokol broj 13 uz Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda o ukidanju smrte kazne u svim okolnostima ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" - Međunarodni ugovori, broj 8/03) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.**Ukidanje smrte kazne**

Smrtna kazna se ukida. Nitko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Članak 2.**Zabrana derogacije**

Odredbe ovog protokola ne smiju se derogirati na temelju članka 15. Konvencije.

Članak 5.**Odnos prema Konvenciji**

Odredbe članova od 1. do 4. ovog protokola smatraju se među državama stranama ugovornicama, dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se sukladno tome.

V. Dopustivost

19. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. Pravila Ustavnog suda.

20. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtačina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtačina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

21. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijelo je sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske, koje ukupno broji 28 delegata, što čini $\frac{1}{4}$ članova bilo kojeg zakonodavnog tijela entiteta, što znači da je, protivno tvrdnjama Narodne skupštine RS, zahtjev podnio ovlašteni subjekt, u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj U 7/10 od 26. studenog 2010. godine, točka 21, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

VI. Meritum

22. Podnositelj zahtjeva smatra da odredba članka 11. stavak (2) Ustava RS nije kompatibilna sa odredbama iz Ustava Bosne i Hercegovine, i to člankom II/1, II/2. i II/3.(a) i međunarodnim protokolima kojima se smrtna kazna ograničava, odnosno potpuno ukida, a radi se o protokolima br. 6 i 13 uz Europsku konvenciju i Drugom fakultativnom protokolu uz Međunarodni pakt (vidi Relevantne propise).

23. S druge strane, Narodna skupština RS ne spori da članak 11. stavak (2) Ustava RS nije kompatibilan sa Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim protokolima kojima se ukida smrtna kazna u svim okolnostima. Međutim, Narodna skupština RS odgovornost za činjenicu da sporna odredba još egzistira u Ustavu RS stavlja na teret upravo podnositelju zahtjeva, što podneseni zahtjev, prema tvrdnjama Narodne skupštine RS, čini kontradiktornim.

24. Polazeći od navoda zahtjeva Ustav Bosne i Hercegovine člankom II/1. obvezuje Bosnu i Hercegovinu i njezine entitete da osiguraju najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, dok se člankom II/2. utvrđuje da se prava i

slobode predviđeni u Europskoj konvenciji i njezinim protokolima izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

25. Pravo na život iz članka II/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, kao temeljno ljudsko pravo, predstavlja osnovnu vrijednost u demokratskom društvu. Polazeći od značaja prava na život Ustavni sud podsjeća da su države članice Vijeća Europe sa željom da jačaju zaštitu tog prava uložile napor da putem međunarodnih akata osiguraju ukidanje smrte kazne. U tom pravcu Ustavni sud podsjeća da je Europski sud za ljudska prava 2003. godine u predmetu *Öcalan protiv Turske* iznio stajalište da su područja koja pokrivaju države članice Vijeća Europe postala "zona bez smrte kazne" i da bi se moglo reći da se smrtna kazna u vrijeme mira počela smatrati neprihvatljivom, ako ne i nečovječnim oblikom kazne koji više nije dopušten pozivom na članak 2. Europske konvencije (vidi, Europski sud za ljudska prava, presuda (Prvi odjel), 12. ožujak 2003. godine, broj 46221/99).

26. Uzimajući u obzir promjene do kojih je došlo u više država članica Vijeća Europe, koje su izražavale opću tendenciju ukidanja smrte kazne, države članice Vijeća Europe usvojile su u Strasbourgu 28. travnja 1983. godine Protokol broj 6 o ukidanju smrte kazne (vidi Relevantne propise). Ustavni sud podsjeća na to da je zabrana smrte kazne propisana Protokolom broj 6 stvorila nederogabilno konvencijsko pravo, ali tom pravu nije pružila apsolutnu zaštitu. Zabrana propisivanja smrte kazne, sukladno tome protokolu, ne važi za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti, ako to svojim zakonom predviđi država.

27. Ustavni sud podsjeća da je korak dalje na ukidanju smrte kazne učinjen donošenjem Drugog fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt prema kojem je, u biti, zabranjeno izvršenje smrte kazne i u miru, a za vrijeme rata smrtna kazna je dopuštena samo ukoliko se izvršava na temelju presude zbog nekog osobito teškog djela vojne naravi, počinjenog u vrijeme rata i ako je ta iznimka napravljena međunarodnopravnom izjavom o rezervi u trenutku ratifikacije ili pristupanja paktu.

28. S ciljem potpunog ukidanja smrte kazne, članice Vijeća Europe su u Vilniusu 3. svibnja 2002. godine usvojile Protokol broj 13 o ukidanju smrte kazne u svim okolnostima (vidi Relevantne propise), koji je stupio na snagu 1. srpnja 2003. godine. Neposredna posljedica njegovog stupanja na snagu očitovala se u posrednom stavljanju izvan snage članka 2. Protokola broj 6 koji je omogućavao da zabrana propisivanja smrte kazne ne važi za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti, ako to svojim zakonom predviđi država. Navedeno ukazuje da se članak 2. Protokola broj 6 i Protokol broj 13 međusobno isključuju, tako što Protokol broj 13 posredno derogira članak 2. Protokola broj 6, a istodobno derogira i drugu rečenicu stavka 1. članka 2. Europske konvencije. Iako se iz samog teksta Europske konvencije ne vidi, tim protokolima je prvi, a dosad i jedini, put izmijenjena jedna materijalna konvencijska odredba koja uređuje neko zaštićeno ljudsko pravo. Radi se o drugoj rečenici članka 2. stavak 1. Europske konvencije, koja glasi: "...Nitko ne smije biti namjerno lišen života, osim prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za kazneno djelo za koje je zakonom predviđena ova kazna."

29. Dakle, stupanjem na snagu Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju smrtna kazna je ukinuta u svim okolnostima. Obzirom na to da od svog stupanja na snagu Protokol broj 13 uz Europsku konvenciju, koji se odnosi na ukidanje smrte kazne, predstavlja pravno obvezujući akt za sve razine vlasti u Bosni i Hercegovini, uključujući i njezine entitete, očigledno je da neustavnoj odredbi članka 11. stavak (2), koja iznimno omogućava izricanje smrte kazne za najteža kaznena djela, nije mjesto u Ustavu RS.

30. Stoga, imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud, bez ikakve dvojbe, zaključuje da odredba članka 11. stavak (2) Ustava RS nije kompatibilna sa člankom II/2. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju kojim se smrtna kazna zabranjuje u svim okolnostima.

VII. Zaključak

31. Ustavni sud zaključuje da osporena odredba članka 11. stavak (2) Ustava RS, koja iznimno propisuje izricanje smrte kazne za najteža kaznena djela, nije sukladna članku II/2. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju, koja se odnosi na zabranu izricanja smrte kazne u svim okolnostima, koji je Bosna i Hercegovina ratificirala i koji predstavlja pravno obvezujući akt za sve razine vlasti u Bosni i Hercegovini, uključujući entitet Republika Srpska.

32. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

33. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. g.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sastavu, u predmetu broj У 7/19, rješavao je zahtjev Клуба делегата бошњачког народа у Вијећу народа Републике Српске, на основу člana VI/3a) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57 stav (2) tачка б), člana 59. st. (1) i (2) i člana 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), u sastavu:

Златко М. Кнєжевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ђеман, потпредсједник
Маргарита Цаца-Николовска, потпредсједница
Tudor Pantiru, судија
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
Giovanni Grasso, судија
на сједници одржаној 4. октобра 2019. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одлучujući o заhtjevu Клуба делегата бошњачког народа у Вијећу народа Републике Српске za оцену kompatibilnosti člana 11 stav (2) Ustava Republike Srpske ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - исправка, 30/02 - исправка, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 и 48/11),

utvrđuje se da član 11 stav (2) Ustava Republike Srpske ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - исправка, 30/02 - исправка, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 и 48/11) nije u skladu sa člancem II/2 Ustava Bosne i Hercegovine u vези sa člancem 1 Protokola broj 13 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih слобода, koji se odnosi na ukiдање smrtnе казne u svim okolnostima ("Службени гласник Босне и Херцеговине" - Међународни уговори, број 8/03).

У складу са člancem 61 stav 2 Ustava Bosne i Hercegovine, ukiđa se član 11 stav (2) Ustava Republike Srpske ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - исправка, 30/02 - исправка, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 и 48/11).

48/11) koji glasi: "Смртна казна може се изузетно прописati и изрећи само за најтеже облике кривичних дјела."

Укинутi član 11 stav (2) Ustava Republike Srpske ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - исправка, 30/02 - исправка, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 и 48/11), у складu sa člancem 61 stav (3) Pravila Ustavnog suda, prestaje da vazi na rednjog dana od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u "Службеном гласniku Bosne i Hercegovine".

Odluku objaviti u "Службеном гласniku Bosne i Hercegovine", "Службеним новинама Federacije Bosne i Hercegovine", "Службеном гласniku Republike Srpske" i "Службеном гласniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Klub delegata bošnjačkog naroda u Vijeću naroda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: подносилац захтјева) podnio je 27. juna 2019. godine Ustavnom суду Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Уставни суд) захтјев za očjenju ustanovnosti člana 11 stav (2) Ustava Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Устав РС).

II. Поступак пред Уставним судом

2. Na osnovu člana 23 Pravila Ustavnog suda, od Народне скупштине Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Народна скупштина РС) затражено je 2. jula 2019. godine да достави одговор на захтјев.

3. Народна скупштина РС је доставила одговор на захтјев 25. jula 2019. godine.

III. Захтјев

a) Наводи из захтјева

4. Подносилац захтјева сматра да члан 11 stav (2) Ustava РС није у сагласности са Уставом Bosne и Hercegovine и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода (u daljnjem tekstu: Европска конвенција) и њеним protokolima. У том правцу подносилац захтјева се позива na одредбе člana II/1, II/2 и II/3a) из Ustava Bosne i Hercegovine, te na одредbe čl. 1 i 2 Protokola broj 13 uz Европску конвенцију, člana 1 Protokola broj 6 uz Европску конвенцију и člana 1 Drugog факултативног protokola uz Међународни пакт о грађанским и политичким правима (u daljnjem tekstu: Међународни пакт).

5. U ispravnom zahtjevu podnoсилац zahtjeva, između ostalog, указује da Narodna skupština РС ниnakon 16 godina nakon stupaњa na snagu Protokola broj 13 uz Европску конвенцију niјe uskladiла Ustav РС sa Ustavom Bosne i Hercegovine i navedenim protokolom. Подносилац захтјева је подсјетио на то да је Савјет Европе још од почетка 1980. године уложио напор да се укине смрtna kazna широм Европе, а као резултат тих напора је чињеница да од 1997. године није било izvrшењa смртne kazne u državama članicama Savjeta Evrope. Među prvimi konkretnim koracima u tom правцу сматра се усвајање Protokola broj 6 uz Европску конвенцију, koji је постао први правно обavezujući instrumenat koji ukiđa смртну казну u miru, a od 1989. године ukiđanje смртne kazne bio је услов за пристupaњe свим новим članicama Европске уније. Savjet Evrope је 2002. године предuzeo важан корак за забрану смртne kazne u svim okolnostima усвајањem Protokola broj 13 uz Европску конвенцију, који заhtjeva ukiđanje смртne kazne i za djela počinjena za vrijeme rata.

6. Подносилац захтјева ističe da су сви nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini, izuzev eнтитета Republika Srpska, u cijelosti ispostovali međuнародnu obaveznu i odredbe

Устава Босне и Херцеговине и укинули смртну казну. На жалост, како подносилац захтјева наводи, и поред чињенице да одредбе члана 5 Устава РС говоре да се уставно уређење тог ентитета заснива на гарантовању и заштити људских права и слобода у складу са међународним стандардима, смртна казна је још дио Устава РС. Указано је, такође, и на чињеницу да кривични закони у Босни и Херцеговини не прописују смртну казну, али да спорни члан 11 став (2) Устава РС, и поред тога, прописује да смртна казна, изузетно, може да се изрекне за најтеже облике кривичних дјела.

7. Затим, подносилац захтјева указује да су се представници свих народа у Републици Српској сложили с тим да се спорна одредба из Устава РС треба брисати, али се то није десило. У вези с тим, подносилац захтјева образложе због ког разлога се то још није десило иако је још 2009. године предузета иницијатива у том правцу, тако да је Народна скупштина РС усвојила акт који је обухватио 29 амандмана на Устав РС, укључујући и амандман који је прописивао брисање спорног члана 11 став (2) Устава РС. Да би овакво рјешење било у цијелости усвојено и да би ступило на снагу, према члану 135 Устава РС, за њега је требало да гласа и већина чланова Вијећа народа из сваког конститутивног народа и реда Осталих, што се није десило, јер су се амандмани усвајали "у пакету" са осталим, углавном спорним амандманима који подносиоци захтјева нису могли да подрже. Управо због тог разлога, амандман који се односио на брисање члана 11 став (2) Устава РС, који није споран, није могао да буде усвојен, јер није било омогућено појединачно усвајање амандмана на Устав РС.

8. Подносилац захтјева истиче да су извјештаји Европске комисије указивали на то да је потребно укинути одредбе о смртној казни у Уставу РС, јер таква одредба представља велику препреку за усаглашавање правних прописа са европским тековинама, а самим тим и за чланство у Европској унији. Протокол број 13 уз Европску конвенцију усвојен је 3. маја 2002. године, а Босна и Херцеговина га је ратификовала 29. јула 2003. године, а на правну снагу је ступио 1. новембра 2003. године, када је настала и обавеза Босне и Херцеговине да се придржава њега и да га примјењује у домаћем праву. Чланом 1 наведеног протокола укинута је смртна казна у свим околностима, а чланом 2 истог протокола одређено је да се на основу члана 15 Европске конвенције одредбе протокола не могу дерогирати. Подносилац захтјева указује да је Протокол број 13 ступио на снагу ради јачања заштите права на живот гарантованог чланом II/За) Устава Босне и Херцеговине и чланом 2 Европске конвенције, а право на живот јесте једно од основних људских права, које представљају правни и политички предуслов за остваривање свих других права и слобода. Право на живот је највећа вриједност у међународној хијерархији права и оно је заштићено обавезујућим стандардима на универзалном и регионалном нивоу.

9. Подносилац захтјева сматра да је спорна одредба из Устава РС којом се прописује могућност изрицања смртне казне за најтеже облике кривичних дјела неуставна, јер таква одредба крши наведене одредбе из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције и њене протоколе.

6) Одговор на захтјев

10. Народна скупштина РС у одговору на захтјев, прије свега, оспорила је овлашћење подносиоца захтјева за покретање захтјева, у смислу члана VI/За) Устава Босне и Херцеговине, јер Вијеће народа РС не представља један посебан дом Народне скупштине РС, што произилази из члана 69 став (2) Устава РС. Стога је јасно да Вијеће народа

које посједује рестриктивну надлежност представља једно посебно тијело за заштиту виталног националног интереса било ког од конститутивних народа, а не други дом Народне скупштине РС.

11. У вези са тврђњама подносиоца захтјева о неусклађености члана 11 став (2) Устава РС са одредбама из Устава Босне и Херцеговине, Народна скупштина РС је врло опширно образложила које је активности предузела у периоду од 2007. до 2009. године ради брисања спорног члана 11 став (2) из Устава РС, али да Клуб Бошњака у Вијећу народа РС није био против амандмана на Устав РС, међу којим је и амандман о брисању спорне одредбе о смртној казни, амандмани би били усвојени, чиме би Република Српска у потпуности извршила усклађивање свог устава са Европском конвенцијом и њеним протоколима, а самим тим и са Уставом Босне и Херцеговине. У том правцу истичу да су бошњачки делегати у Вијећу народа једини кривци због тога што Устав РС још није усклађен са Европском конвенцијом. У одговору је посебно наглашено да у ситуацији у којој исти субјекат који је надлежан за усвајање амандмана и који је одбио да усвоји амандман који би омогућио стављање ван снаге спорног члана 11 став (2) Устава РС сада, након више од седам година, подноси захтјев за оцјену уставности спорног члана са Уставом Босне и Херцеговине, што представљају правни нонсенс, директну злоупотребу њихове надлежности и неодрживу правну ситуацију.

12. Коначно, у одговору је истакнуто да је Народна скупштина РС усвојила Амандман CXXV у оквиру приједлога Амандмана CXXII-CL на Устав РС двадесетинском већином, у складу са чланом 135 став (2) Устава РС, а да је на јавној расправи цијела јавност, укључујући и званично очитована становишта представника Европске уније и Савјета Европе, дала подршку предложеним амандманима на Устав РС, чиме су они добили потпуни легитимитет. Са друге стране, без икакве подршке јавности и грађана, без готово икаквог легитимитета, делегати Клуба бошњачког народа онемогућили су усвајање амандмана на Устав РС на сједници одржаној 26. априла 2012. године.

13. Пошто због свега наведеног Народна скупштина РС није у могућности да пружи други одговор на захтјев, осим већ изнесеног, предложено је да Уставни суд затражи одговор од подносиоца захтјева, како би се стекао увид у стварне разлоге због којих је овај захтјев поднесен и због чега је предметни члан Устава РС још на снази, супротно Уставу Босне и Херцеговине.

IV. Релевантни прописи

14. **Устав Републике Српске** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 - исправка, 30/02 - исправка, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 и 48/11) у релевантном дијелу гласи:

Члан 11. став (2)

(2) Смртна казна може се изузетно прописати и изрећи само за најтеже облике кривичних дјела.

15. **Устав Босне и Херцеговине** у релевантном дијелу гласи:

Члан II

Људска права и основне слободе

I. Људска права

Босна и Херцеговина и оба ентитета ће обезбиједити највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода. (...)

2. Међународни стандарди

Права и слободе предвиђене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно се примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим осталим законима.

3. Набрајање права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

a) Право на живот.

16. Протокол број 6 уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода о укидању смртне казне ("Службени гласник БиХ" број 6/99) у релевантном дијелу гласи:

Члан 1**Укидање смртне казне**

Смртна казна се укида. Нико се не смије осудити на такву казну или погубити.

Члан 2**Смртна казна у вријеме рата**

Држава може у свом законодавству да предвиди смртну казну за дјела почињена у вријеме рата или непосредне ратне опасности; таква казна примјењује се само у случајевима предвиђеним законом и у складу са његовим одредбама. Држава саопштава генералном секретару Савјета Европе релевантне одредбе тог закона.

17. Други факултативни протокол уз Међународни пакт о грађанским и политичким правима чији је циљ укидање смртне казне ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 31/00) у релевантном дијелу гласи:

Члан 1.

1. Ниједном лицу које потпада под јурисдикцију државе чланце овог протокола не може се изрећи смртна казна.

2. Свака држава чланци преузима све потребне мјере за укидање смртне казне у оквиру њене јурисдикције.

Члан 2.

1. Никаква резерва није допуштена на овај протокол изузев оне која је изјављена у вријеме ратификације или приступања којом се предвиђа примјена смртне казне у вријеме рата у случају пресуде за најтежи злочин војне природе извршене у вријеме рата.

2. Држава чланница која изјави такву резерву у вријеме ратификације или приступања доставља генералном секретару Уједињених нација одговарајуће прописе свог унутрашњег законодавства који се примјењују у вријеме рата.

3. Држава чланница која је изјавила такву резерву обавјештава генералног секретара Уједињених нација о сваком почетку или завршетку ратног стања на њеној територији.

18. Протокол број 13 уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима ("Службени гласник Босне и Херцеговине" - Међународни уговори, број 8/03) у релевантном дијелу гласи:

Члан 1**Укидање смртне казне**

Смртна казна се укида. Нико се не смије осудити на такву казну или погубити.

Члан 2**Забрана дерогације**

Одредбе овог протокола не смију се дерогирати на основу члана 15 Конвенције.

Члан 5**Однос према Конвенцији**

Одредбе члана од 1 до 4 овог протокола сматрају се међу државама странама уговорницама, додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу са тим.

V. Допустивост

19. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредба члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 19 Правила Уставног суда.

20. Члан VI/3а) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

-Да ли је одлука неког ентитета да успостави специјални паралелни однос са неком од сусједних држава сагласна овом Уставу, укључујући и одредбе које се односе на суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.

-Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

21. Захтјев за оцјену уставности поднијело је седам делегата Вијећа народа Републике Српске, које укупно броји 28 делегата, што чини $\frac{1}{4}$ чланова било ког законодавног органа ентитета, што значи да је, супротно тврђњама Народне скупштине РС, захтјев поднио овлашћени субјекат, у смислу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине (види, Уставни суд, Одлука о допустивости број У 7/10 од 26. новембра 2010. године, тачка 21, доступна на web-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba).

VI. Меритум

22. Подносилац захтјева сматра да одредба члана 11 став (2) Устава РС није компатибилна са одредбама из Устава Босне и Херцеговине, и то чланом II/1, II/2 и II/3а) и међународним протоколима којима се смртна казна ограничава, односно потпуно укида, а ради се о протоколима бр. 6 и 13 уз Европску конвенцију и Другом факултативном протоколу уз Међународни пакт (види Релевантне прописе).

23. С друге стране, Народна скупштина РС не спори да члан 11 став (2) Устава РС није компатибилан са Уставом Босне и Херцеговине и међународним протоколима којима се укида смртна казна у свим околностима. Међутим, Народна скупштина РС одговорност за чињеницу да спорна одредба још егзистира у Уставу РС ставља на терет управо подносиоцу захтјева, што поднесени захтјев, према тврђњама Народне скупштине РС, чини контрадикторним.

24. Полазећи од навода захтјева Устав Босне и Херцеговине чланом II/1 обавезује Босну и Херцеговину и њене ентитете да обезбиђе највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода, док се чланом II/2 утврђује да се права и слободе предвиђени у Европској конвенцији и њеним протоколима директно примјењују у Босни и Херцеговини.

25. Право на живот из члана II/3а) Устава Босне и Херцеговине, као основно људско право, представља основну вриједност у демократском друштву. Полазећи од значаја права на живот Уставни суд подсећа да су државе чланице

Савјета Европе са жељом да јачају заштиту тог права уложиле напор да путем међународних аката обезбиједе укидање смртне казне. У том правцу Уставни суд подсећа да је Европски суд за људска права 2003. године у предмету *Öcalan против Tурске* изнисио становиште да су подручја која покривају државе чланице Савјета Европе постала "зона без смртне казне" и да би могло да се каже да се смртна казна у вријеме мира почела сматрати неприхватљивом, ако не и нечовјечним обликом казне који више није допуштен позивом на члан 2 Европске конвенције (види, Европски суд за људска права, пресуда (Први одјел), 12. март 2003. године, број 46221/99).

26. Узимајући у обзир промјене до којих је дошло у више држава чланица Савјета Европе, које су изражавале општу тенденцију укидања смртне казне, државе чланице Савјета Европе усвојиле су у Стразбуру 28. априла 1983. године Протокол број 6 о укидању смртне казне (види Релевантне прописе). Уставни суд подсећа на то да је забрана смртне казне прописана Протоколом број 6 створила недерогабилно конвенцијско право, али том праву није пружила апсолутну заштиту. Забрана прописивања смртне казне, сходно том протоколу, не важи за дјела почињена у вријеме рата или непосредне ратне опасности, ако то својим законом предвиди држава.

27. Уставни суд подсећа да је корак даље на укидању смртне казне учињен доношењем Другог факултативног протокола уз Међународни пакт према којем је, у суштини, забрањено извршење смртне казне и у миру, а за вријеме рата смртна казна је допуштена само уколико се извршава на основу пресуде због неког нарочито тешког дјела војне природе, почињеног у вријеме рата и ако је тај изузетак направљен међународноправном изјавом о резерви у тренутку ратификације или приступања пакту.

28. С циљем потпуног укидања смртне казне, чланице Савјета Европе су у Вилнусу 3. маја 2002. године усвојиле Протокол број 13 о укидању смртне казне у свим околностима (види Релевантне прописе), који је ступио на снагу 1. јула 2003. године. Непосредна посљедица његовог ступања на снагу очитовала се у посредном стављању ван снаге члана 2 Протокола број 6 који је омогућавао да забрана прописивања смртне казне не важи за дјела почињена у вријеме рата или непосредне ратне опасности, ако то својим законом предвиди држава. Наведено указује да се члан 2 Протокола број 6 и Протокол број 13 међусобно искључују, тако што Протокол број 13 посредно дерогира члан 2

Протокола број 6, а истовремено дерогира и другу реченицу става 1 члана 2 Европске конвенције. Иако се из самог текста Европске конвенције не види, тим протоколима је први, а досад и једини, пут измијењена једна материјална конвенцијска одредба која уређује неко заштићено људско право. Ради се о другој реченици члана 2 став 1 Европске конвенције, која гласи: "...Нико не смије бити намјерно лишен живота, осим приликом извршења пресуде суда којом је осуђен за кривично дјело за које је законом предвиђена ова казна."

29. Дакле, ступањем на снагу Протокола број 13 уз Европску конвенцију смртна казна је укинута у свим околностима. С обзиром на то да од свог ступања на снагу Протокол број 13 уз Европску конвенцију, који се односи на укидање смртне казне, представља правно обавезујући акт за све нивое власти у Босни и Херцеговини, укључујући и њене ентитете, очигледно је да неуставној одредби члана 11 став (2), која изузетно омогућава изрицање смртне казне за најтежа кривична дјела, није место у Уставу РС.

30. Стога, имајући у виду све претходно изнесено, Уставни суд, без икакве дилеме, закључује да одредба члана 11 став (2) Устава РС није компатibilna са чланом II/2 Устава Босне и Херцеговине у вези са чланом 1 Протокола број 13 уз Европску конвенцију којим се смртна казна забрањује у свим околностима.

VII. Закључак

31. Уставни суд закључује да оспорена одредба члана 11 став (2) Устава РС, која изузетно прописује изрицање смртне казне за најтежа кривична дјела, није у складу са чланом II/2 Устава Босне и Херцеговине у вези са чланом 1 Протокола број 13 уз Европску конвенцију, која се односи на забрану изрицања смртне казне у свим околностима, који је Босна и Херцеговина ратификовала и који представља правно обавезујући акт за све нивое власти у Босни и Херцеговини, укључујући ентитет Република Српска.

32. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 61 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

33. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

S A D R Ž A J

MINISTARSTVO FINANSIJA I TREZORA BOSNE I HERCEGOVINE

- 712 Naredba o dopuni Naredbe o uplatnim računima za administrativne takse (bosanski jezik)
 Naredba o dopuni Naredbe o uplatnim računima za administrativne pristojbe (hrvatski jezik)
 Наредба о допуни Наредбе о уплатним рачунима за административне таксе (српски језик)

BOSNA I HERCEGOVINA UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE

- 713 Uputstvo o uvjetima i načinu sticanja statusa ovlaštenog izvoznika (bosanski jezik)
 Упута о условима и начину стицања статуса овлашћеног извозника (hrvatski jezik)
 Упутство о условима и начину стицања статуса овлашћеног извозника (српски језик)

VIJEĆE ZA DRŽAVNU POMOĆ BOSNE I HERCEGOVINE

- 714 Rješenje broj UP/I 02-26-1-44-5/19 (bosanski jezik)
 Rješenje broj UP/I 02-26-1-44-5/19 (hrvatski jezik)
 Рјешење број УП/И 02-26-1-44-5/19 (српски језик)

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

- 715 Rješenje broj UP-02-26-2-019-82/17 (bosanski jezik)

1	Rješenje broj UP-02-26-2-019-82/17 (hrvatski jezik) Рјешење број УП-02-26-2-019-82/17 (српски језик)	45 59
VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE		
1	716 Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS) (bosanski jezik) Правилник о изменама и допунама Правилника о систему за аутоматско управљање предметима у судовима (ЦМС) (hrvatski jezik) Правилник о измјени и допуни Правилника о систему за аутоматско управљање предметима у судовима (ЦМС) (српски језик)	73 74 74
2	716 Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS) (bosanski jezik) Правилник о изменама и допунама Правилника о систему за аутоматско управљање предметима у судовима (ЦМС) (hrvatski jezik) Правилник о измјени и допуни Правилника о систему за аутоматско управљање предметима у судовима (ЦМС) (српски језик)	73 74 74
9	716 Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS) (bosanski jezik) Правилник о изменама и допунама Правилника о систему за аутоматско управљање предметима у судовима (ЦМС) (hrvatski jezik) Правилник о измјени и допуни Правилника о систему за аутоматско управљање предметима у судовима (ЦМС) (српски језик)	73 74 74
16	USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE	
23	717 Odluka broj U 6/19 (bosanski jezik) Одлука број У 6/19 (hrvatski jezik)	74 80
25	717 Odluka broj U 6/19 (bosanski jezik) Одлука број У 6/19 (српски језик)	86 93
28	718 Odluka broj U 7/19 (bosanski jezik) Одлука број У 7/19 (hrvatski jezik)	93 96
	Odluka broj U 7/19 (srpski jezik)	100

31

Izдавač: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za izdavača: sekretarka Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Gordana Živković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Direktor: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Direktor: 722-061 - Preplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050, faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044 722-046 - Komercijala: 722-042 - Preplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFSKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Štampa: "Unioninvestplastika" d.d. Sarajevo - Za štampariju: Jasmin Muminović - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo preplatnike da obavezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Preplata za II polugodište 2019. za "Službeni glasnik BiH" i "Medunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja preplata 240,00 KM